

ЛЕТИ АБО ТРЕМТИ

Вам точно захочеться
пристебнутись.

AMAZON

ЗА РЕДАКЦІЄЮ
СТІВЕНА КІНГА
I БЕВА ВІНСЕНТА

17 ІСТОРІЙ, ВІД ЯКИХ ТРЯСЕ

EDITED BY
STEPHEN KING
AND **BEV VINCENT**

FLIGHT
OR
FRIGHT

Stories

Cemetery Dance Publications

▣ Baltimore ▣

ЗА РЕДАКЦІЄЮ
СТІВЕНА КІНГА
І БЕВА ВІНСЕНТА

Л Е Т И
А Б О
Т Р Е М Т И

Збірка

УДК 821.111(73)

Л52

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:

Flight or Fright : Stories / Edited by Stephen King and Bev Vincent. —
Baltimore : Cemetery Dance Publications, 2018. — 336 p.

Переклад з англійської *Єлени Даскал*

Обережно! Ненормативна лексика!

Дизайнер обкладинки *Владлен Трубчанінов*

- © Edited by Stephen King and Bev Vincent, 2018
- © Depositphotos.com / Kesu01, обкладинка, 2020
- © Unsplash.com / johannes plepio, обкладинка, 2020
- © Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2020
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2020

ISBN 978-617-12-8373-2 (PDF)

Ця антологія присвячується всім пілотам, справжнім і вигаданим, котрі посадили свої літаки після жахливого польоту й безпечно повернули пасажирів додому. Серед них:

Вілбур Райт
Чеслі Салленбергер
Таммі Джо Шульц
Вернон Дімірест
Роберт Пірсон
Ерік Женнотт
Тім Ланкастер
Мін-Хуан Хо
Ерік Муді
Пітер Баркілл
Брайс Мак-Кормік
Роберт Шорнштаймер
Річард Чемпіон де Креспіньї
Роберт Піше
Браян Інгл
Тед Страйкер

ВСТУПНЕ СЛОВО

СТІВЕН КІНГ

Чи є в цьому сучасному світі, яким керують технології, люди, котрі насолоджуються польотами? У це складно повірити, та я переконаний, що є. Це пілоти, більшість дітей (крім немовлят, бо тим дошкуляють перепади тиску), різноманітні авіаентузіасти... але на цьому перелік і закінчується. Решту з нас комерційні авіаперельоти зачаровують і захоплюють так само, як колоноскопія. Сучасні аеропорти схильні перетворюватися на надзалюднені зоопарки, де всі шукають точку кипіння терплячості та ввічливості. Рейси запізнюються, скасовуються, багажем кидаються, наче кріслами-мішками, і в чималій кількості випадків він не прибуває разом із пасажирами, котрі розпачливо мріють про чисту сорочку чи хоча б свіжу білизну.

Якщо у вас ранній рейс — хай щастить. Це означає, що вам доведеться о четвертій ранку вилізти з ліжка, аби встигнути пройти реєстрацію і посадку, такі ж заплутані та напружені, як утеча з малої корумпованої південноамериканської країни в 1954 році. У вас є документ із фото? Ви впевнені, що ваші шампунь і кондиціонер налиті в маленькі пластмасові прозорі пляшечки? Ви готові зняти черевики та опромінити свої різноманітні гаджети? Ви впевнені, що ніхто інший не пакував ваш багаж і не мав до нього доступу? Ви готові дозволити просвітити все своє тіло і, можливо, помацати ваші непристойні місця з гарними намірами? Так? Добре. Утім, ви однаково можете

виявити, що на ваш рейс продали забагато квитків, його відклали через технічні або погодні причини, а то й скасували, бо комп'ютер розплавився? А ще нехай вам допоможуть небеса, якщо ви летите, не купивши квиток заздалегідь; можливо, вам пощастило б більше, якби ви купили лотерейний квиток.

Якщо ви подолали ці перепони, можете ввійти в те, що один з авторів цієї антології називає «жахливою оболонкою смерті». «Чи це не перебільшення? — можете запитати ви. — Адже ці слова суперечать фактам». Маєте рацію. Авіалайнери рідко спалахують (однак ми всі бачили бентежні зйомки на мобільні телефони двигунів, що відригують полум'я на висоті десять кілометрів), а польоти рідко закінчуються смертю (статистика каже, що ви ймовірніше загинете, переходячи дорогу, а надто якщо ви телепень і тупитесь в цей час у мобільник). Однак, по суті, ви заходите в наповнену киснем трубу і сідаєте на тонни легкозаймистого авіаційного палива.

Коли вашу трубу з металу й пластмаси запечатають (як — ковтаю слину! — домовину) і вона відірветься від злітно-посадкової смуги, кидаючи позаду себе тіль, що дедалі меншатиме, пам'ятайте про дещо позитивне, крім статистики: ви неодмінно приземлитесь. Цього вимагає гравітація. Єдине питання — коли, з якої причини і скількома шматками (ідеально було б одним). Якщо возз'єднання з матінкою-землею відбудеться на бетонній смузі завдовжки півтора кілометра (сподіваймося, що це буде місце призначення, але будь-які півтора кілометра асфальтованої дороги згодяться), все гаразд. А якщо ні — ваші статистичні шанси на виживання різко зменшуються. Це теж статистичний факт, про який слід поміркувати навіть найдосвідченішому повітряному мандрівникові, коли його рейс потрапить у помітну повітряну яму на висоті десять кілометрів.

У такі миті ви абсолютно нічого не контролюєте. Ви не можете зробити нічого конструктивного, крім як двічі перевірити свій пасок безпеки, поки на кухні калатають тарілки й пляшки, багажні відділення над головою розчахуються, немовлята верещать, ваш дезодорант відмовляється працювати, а стюардеса каже в колонках над головою: «Капітан просить вас залишатися на своїх місцях». Поки ваша забита людьми труба гойдається, крутиться, вібрує і скрипить, ви маєте час поміркувати про тендітність людського тіла і незаперечний факт: ви приземлитесь.

Тепер, коли я забезпечив вас поживою для роздумів під час наступної мандрівки небом, дозвольте запитати: чи є у світі якась інша сфера людської діяльності, що краще пасувала б до антології жахливих і напружених історій на кшталт тієї, яку ви зараз тримаєте в руках? Я гадаю, що немає, пані й панове. Тут є все: клаустрофобія, акрофобія, втрата власної волі. Наші життя завжди висять на волосині, але найчіткіше це розумієш, коли спускаєшся до Ла Гвардії¹ крізь щільні хмари та зливу.

Скажу особисто про себе: ваш редактор значно кращий літун, ніж був раніше. Завдяки моїй кар'єрі романиста, за останні сорок років мені довелося чимало політати, а десь до 1985-го я насправді дуже боявся літати. Я розумів теорію польоту, розумів статистичну безпеку, але все це не допомагало. Почасти мою проблему породжувало бажання (яке досі не минулося) контролювати кожну ситуацію. Я почуваюся безпечно, коли сиджу за кермом, тому що довіряю собі. А коли ви за кермом... то вже не так безпечно (перепрошую). Коли ви заходите в літак і сідаєте, то передаєте контроль незнайомим людям, котрих, можливо, ніколи навіть не побачите.

---

¹ Аеропорт у Нью-Йорку. (Тут і далі прим. перекл.)

Для мене найгірше те, що з роками я вкрай відшліфував свою уяву. Це нормально, коли я сиджу за столом і вигадую оповідки про те, які жахливі речі можуть статися з дуже милими людьми, і не так нормально, коли мене беруть у заручники в літаку, що повертає на злітно-посадкову смугу, вагається, а потім жене вперед із такою швидкістю, на яку в сімейному автомобілі не наважився б навіть самогубець.

Уява — двогостре лезо, і в ті дні, коли я лише почав чимало літати завдяки своїй роботі, мені нескладно було ним порізатись. Надзвичайно легко зануритись у думки про всі рухомі деталі двигуна за моїм вікном; тих деталей так багато, що кінець їхньої злагодженої роботи здається майже невідворотним. Легко замислитись (насправді неможливо не зробити цього), що означають ці ледь помітні зміни у звуках, які видають мотори, або чому літак раптом нахилився в іншому напрямку і поверхня моєї пепсі нахилиється разом із ним (загрозливо!) у своїй маленькій пластянці.

Якщо пілот виходив у салон трохи побазікати з пасажирами, я розмірковував, чи компетентний другий пілот (звичайно, він не може бути так само компетентним, інакше його б не посадили другим). А може, літак на автопілоті — та уявіть, що автопілот раптом вимкнеться, поки пілот обговорюватиме з кимось шанси «Янкіз», і літак несподівано пірне донизу. А що, як відімкнеться замок багажного відділення? А що, як замерзне шасі? А що, як вікно має дефект, але контролер якості замріявся про свою кохану вдома і прогавив його, і воно вибухне? І якщо вже на те, а що, як у нас влучить метеор і кабіна розгерметизується?

А потім, у середині 1980-х, більшість цих страхів ушухла після майже летального досвіду, коли я вибирався з Фармінгдейльського аеропорту в Нью-Йорку на шляху

до Банґора, штат Мейн. Я переконаний, існує чимало людей — напевно, дехто з них просто зараз читає цю книжку, — котрі мають власні аерострахи: від руйнування передньої опори шасі до того, що літак зіслизне із заледенілої злітно-посадкової смуги. Але це було вкрай близько до смерті; та я досі живий і можу розповісти про це.

Було пізніє пообіддя. День був прозорий, як кришталь. Я летів чартером «Лірджет-35», у якому під час зльоту здається, наче тобі до дупи прив'язали ракету. На цьому «Лірі» я вже багато разів літав. Я знав його і довіряв пілотам, чому ні? Один із них у кріслі ліворуч розпочинав з польотів на винищувачах у Кореї, пережив там незліченні бойові місії й відтоді не припиняв літати. У нього були десятки тисяч годин нальоту. Я дістав роман у паперовій обкладинці та збірник кросвордів, сподіваючись на легкий переліт і приємне возз'єднання з дружиною, дітьми та собакою.

Ми піднялися на дві тисячі метрів, і я розмірковував, чи зможу переконати свою родину піти сьогодні ввечері в кіно, — аж раптом «Лір» немов наштовхнувся на цегляну стіну. Тієї миті я був переконаний, що ми потрапили в повітрі в аварію і всі троє — два пілоти і я — загинемо. Невеличка кухонька розчахнулася і виблювала свій вміст. Подушки на вільних місцях вистрілили в повітря. Маленький літачок нахилився... ще трохи нахилився... і повністю перевернувся. Це я відчув, але не бачив. Я заплющив очі. Життя не промайнуло переді мною. Я не подумав: «Я ж так багато не встиг зробити». Не відчув прийняття (чи неприйняття, якщо вже на те). Просто був переконаний, що мій час прийшов.

А потім літак вирівнявся. Другий пілот кричав із кабіни: «Стіве! Стіве! Там позаду все гаразд?»

Я сказав, що все гаразд. Подивився на сміття в проході, серед якого були бутерброди, салат і шматок чизкейка

з полуничною глазур'ю. Подивився на жовту кисневу маску, що звисала. Я запитав — навдивовижу спокійним голосом, — що сталось. Тоді мій екіпаж із двох людей точно не знав, але вони підозрювали (і пізніше це підтвердилося), що ми ледве розминулися з «боїнгом-747» компанії «Дельта», потрапили в хмару його вихлопів і нас відкинуло вітром, наче паперовий літачок.

За двадцять п'ять років, що минули відтоді, я почав ставитись до повітряних мандрів значно життєрадісніше, адже мав безпосередній досвід того, які сильні негаразди можуть витримати сучасні аероплани і як спокійно та ефективно поведуться добрі пілоти (а таких більшість), коли шанси геть невисокі. Один із них сказав мені: «Ти стільки тренуєшся знову і знову, що, коли шість нудних годин перетворюються на дванадцять секунд максимальної небезпеки, точно знаєш, що саме робити».

В історіях, надрукованих нижче, ви зустрінетеся з усім — від грімліна, який влаштувався на крилі «боїнга-727», до невидимих чудовиськ, котрі живуть високо над хмарами. Ви дізнаєтесь про подорожі в часі й літаки-привиди. А головне — переживете ті дванадцять секунд максимальної небезпеки, коли найгірші речі, які можуть трапитися високо в повітрі, насправді трапляються. Переживете клаустрофобію, боягузтво, жах і миті хоробрості. Якщо плануєте подорож компаніями «Дельта», «Американ», «Саутвест» чи іншими, раджу прихопити книжку Джона Грішема або Нори Робертс замість цієї. Навіть якщо ви в безпеці на землі, вам, можливо, захочеться надійно і міцно пристебнутися.

Адже прогулянка буде бурхливою.

Стівен Кінг
2 листопада 2017 року

ВАНТАЖ

Е. МАЙКЛ ЛЬЮЇС

Е. Майкл Льюїс, котрий пілотуватиме наш перший політ, навчався письменництва в Університеті П'юджет-Саунд і живе на тихоокеанському Північному Заході. Дозвольте його майстрові вантажно-розвантажувальних робіт швиденько посадити вас у літак «Локгід С-141А Старліфтер» (на кшталт того, що демонструють у Макхордському музеї авіації і який буцімто населений привидами), що вже готовий вилетіти з Панами, щоб доставити допомогу в США. «Старліфтер» — це робоча конячка, здатна перевозити понад тридцять тонн вантажу на короткі відстані. Також він може вмістити сотню парашутистів, сто п'ятдесятьох бійців, вантажівки й джипи, навіть МБРи¹ «Мінітмен». Або й менші вантажі. Приміром, труни. Від деяких історій у вас кров холодне в жилах, а від цієї сантиметр за сантиметром піде мороз поза шкірою, і вона надовго застрягне у вашій голові. Ласкаво просимо на борт.

ЛИСТОПАД 1978 РОКУ

Мені наснився вантаж. Тисячі контейнерів у багажному відділенні літака, усі з необробленої сосни, тріски якої простромлюють навіть робочі рукавиці. Вони були позначені нерозбірливими цифрами й химерними абрєвіатурами, що несамовито мерехтіли тьмяним червоним світлом. Це мали б бути автомобільні шини для

---

¹ Міжконтинентальні балістичні ракети.

джипів, однак деякі були завбільшки з будинок, а інші маленькі, як свічки запалювання; і всі були прив'язані до палет чимось на кшталт гамівних сорочок. Я спробував перевірити всі, але їх було забагато. Посунув контейнер, із нього пролунав якийсь шурхіт, а потім вантаж упав на мене. Я не міг дотягнутися до інтеркома, щоб повідомити пілота. Вантаж притиснув мене тисячею маленьких го-стрих пальчиків, коли літак перевернувся; вибивав із мене дух, коли ми пірнули вниз, навіть коли впали, а інтерком зайшовся схожим на плач дзвоном. Але був ще якийсь звук, що лунав ізсередини контейнера в мене під вухом. Усередині щось борсалось, мокре й гидке, чого я не хотів бачити, але це щось прагнуло вибратися на волю.

Його змінив інший звук, наче хтось віддирав планшет від металевої рами мого ліжка в помешканні для екіпажу. Я розплющив очі. Якийсь пілот — зважаючи на його спітнілий комірець, новачок — стояв наді мною, тримаючи між нами планшет і намагаючись збагнути, чи я, бува, не з тих, хто готовий відірвати йому голову за те, що він робить свою роботу.

— Техніку-сержанте Девіс, — звернувся до мене він, — вас негайно чекають на стоянці.

Я сів і потягнувся. Він подав мені планшет з причепленою вантажною декларацією: розібраний HU-53 з екіпажем, механіками, медперсоналом прямує до... щось новеньке.

— Аеропорт Тімері?

— Це в передмісті Джорджтауна в Гаяні. — Коли я подивився на бланк, він повів далі: — Колишня британська колонія. Тімері колись називався База військово-повітряних сил Аткінсон.

— Що за місія?

— Щось типу масової медичної евакуації експатів з якогось Джонстауна.

Американці в халепі. Більшу частину своєї кар'єри у ВПС я витратив на порятунок американців з халеп. Щиро кажучи, рятувати американців з халепи в біса приємніше, ніж тягати шини для джипів. Я подякував йому й поспіхом натягнув чистий літальний костюм.

Я сподівався вчергове провести День Подяки в Панамі на Базі військово-повітряних сил Говард — тридцять градусів, фарширована індичка з їдальні, американський футбол на армійському радіо і достатньо часу між рейсами, щоб подобришати й набратися. Рейс із Філіппін сюди минув легко, пасажирів і вантаж уже випустили й відпустили. А тепер це.

Працюючи майстром вантажно-розвантажувальних робіт, звикаєш до уривчастого сну. С-141 «Старліфтер» був найбільшим транспортно-вантажним носієм на службі командування Військово-повітряних сил, здатним підняти понад 30 тонн вантажу або двісті озброєних бійців та віднести їх у будь-яку точку планети. Завдовжки з половину футбольного поля, з високою посадкою та стрілоподібними крилами, що якимось по-кажаннячому звисали над гудроном, із задертим Т-подібним хвостом, опускними дверима і вбудованою вантажною рампою, «старліфтер» не мав конкурентів у перевезенні вантажів. Я був почасти стюардом, почасти вантажником: завдання майстра вантажно-розвантажувальних робіт — якомога ретельніше й безпечніше все запакувати.

Коли весь вантаж підняли на борт, а відомості про центрування і вагу були заповнені, той самий пілот знайшов мене знову; я лаявся на панамський наземний персонал, який залишив на корпусі літака подряпину.

— Сержанте Девіс! Плани змінилися, — повідомив він, перекикуючи завивання автотранспорту, і простягнув мені нову вантажну декларацію.

— Більше пасажирів?

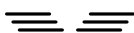
— Нові пасажери. Медики залишаються тут. — Він пробурмотів щось незрозуміле про зміну завдання.

— Хто ці люди?

Я знову нашорошив вуха, щоб почути, що він каже. А може, почув правильно, але, відчуваючи, як скрутило нутрощі, хотів, аби він повторив ще раз. Мені хотілося, щоб я почув його неправильно.

— Похоронна служба.

Саме це, як мені здалося, він сказав.

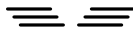
Тімері був типовим аеропортом третього світу — достатньо великий, аби туди міг втиснутися «боїнг-747», але помережаний вибоїнами й забудований іржавими квонсетськими ангарами¹. Низька смуга джунглів навколо поля мала такий вигляд, наче її атакували годину тому. Гелікоптери з дзижчанням здіймались і опускались, а на гудроні юрмились американські військовослужбовці. Я одразу зрозумів, що справи кепські. За стінами нашої пташки від асфальту підіймався жар, погрожуючи розплавити подошви моїх черевиків, перш ніж я встигну встановити противідкатні тримачі. Наземний персонал американських військових підійшов до нас — їм кортіло швидше розпакувати й зібрати гелікоптер. Один із них, голий до пояса, з зав'язаною на талії сорочкою, простягнув мені вантажну декларацію.

— Не розслабляйтеся, — сказав він. — Щойно розберемося з гвинтокрилом, завантажимо вас. — Він кивнув на щось через плече.

---

¹ Ангар напівциліндричної форми з гофрованого заліза. Під час Другої світової війни використовувався як тимчасова армійська казарма або господарська будівля. Перші споруди такого типу було зібрано 1941 року в містечку Квонсет-Пойнт, штат Род-Айленд.

Я подивився в тому ж напрямку на мерехтливу рульову доріжку. Труни. Безліч рядів похмурих алюмінієвих домовин сяяли під безжальним тропічним сонцем. Я пам'ятав їх зі своїх польотів до Сайгона шість років тому, коли отримав посаду майстра вантажно-розвантажувальних робіт. Можливо, у мене всередині щось затріпотіло через те, що я мало спав, а може, через те, що вже кілька років не перевозив мерців. Хай там як, я проковтнув клубок у горлі. Подивився на місце призначення: Довер, штат Делавер.

Наземний персонал завантажував свіжі запаси в пасажирський модуль, коли я дізнався, що на зворотному шляху в нас будуть два пасажири.

Перший був зовсім дитиною, на вигляд він щойно закінчив середню школу; мав найжачене чорне волосся й завеликий маскувальний костюм для джунглів, накрохмалений, чистий, зі знаками розрізнення рядового пілота першого класу. Я сказав йому: «Ласкаво просимо на борт», — і хотів допомогти зайти в двері для екіпажу, але він відсахнувся і мало не вдарився головою об низький одвірок. Гадаю, якби там було більше місця, він би відскочив. Мені в ніс ударив його запах, різкий і лікарняний, — мазь «Vicks VapoRub».

За ним ішла бортмедсестра, рішуча і професійна в ході, вбранні та жестах; на борт вона теж піднялася без допомоги. Я так само привітався з нею. Упізнав: одна з тих, кого я регулярно перевозив із Кларка на Філіппінах до Дананга і в зворотному напрямку на початку своєї кар'єри. Вона була лейтенанткою зі сталевим поглядом і сріблястим волоссям. Колись недвозначно — і то не раз — натякала мені, що будь-який йолоп, котрого вигнали зі школи, виконував би мою роботу краще за мене.

На формі в неї було написано «Пембрі». Вона доторкнулася до хлопцевої спини й повела його до крісел, але не прохопилася жодним словом, навіть якщо впізнала мене.

— Сідайте де заманеться, — дозволив я. — Я технік-сержант Девіс. Ми злетимо менш ніж за пів години, тож влаштовуйтеся зручніше.

Хлопець на мить завмер.

— Ви мені не казали, — звернувся він до медсестри.

Вантажне відділення «старліфтера» з виставленими на загальний огляд, а не захованими, як в авіалайнері, нагрівальними, охолоджувальними та пневматичними трубками скидалося на приміщення котельні. Труни вишикувались у ньому двома рядами, залишивши посередині прохід. Загалом їх було сто шістдесят — стояли по чотири одна на одній. На місці їх утримували жовті багажні сітки. Дивлячись повз них, ми бачили, як зникає сонячне світло, — вантажний люк зачинився, залишивши нас у незручній півтемряві.

— Так ти найшвидше потрапиш додому, — сказала жінка хлопцеві нейтральним тоном. — Ти ж хочеш додому, чи не так?

Його голос сочився переляканою образою:

— Я не хочу їх бачити. Хочу сісти обличчям уперед.

Якби малий озирнувся, він побачив би, що таких крісел у нас немає.

— Усе гаразд, — заспокоїла медсестра, знову смикнувши його за руку. — Вони теж їдуть додому.

— Не хочу дивитися на них, — повторив хлопець, коли вона підштовхнула його до крісла біля одного з маленьких ілюмінаторів. Коли він спробував пристебнутися, Пембрі нахилилась і допомогла йому. Він учепився в бильця крісла, як у поперечину на до всирачки страшних американських гірках. — Не хочу про них думати.

— Я зрозуміла.

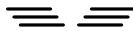
Пішовши вперед, я вимкнув світло в салоні. Тепер довгі металеві скриньки освітлювали лише дві червоні лампочки-близнючки. Повернувшись, я приніс хлопцеві подушку.

Ідентифікаційна табличка на занадто великій для нього куртці повідомляла: «Ернандес». Хлопець сказав:

— Дякую.

Але бильця не відпустив.

Пембрі пристебнулася поруч із ним. Я склав їхні речі та взявся за останню перевірку.

Піднявшись у повітря, я зварив на електричній плитці в пасажирському модулі каву. Медсестра Пембрі відмовилась, а Ернандес трохи випив. Пластикове горнятко тремтіло в його руках.

— Боїтеся літати? — запитав я. Це було так незвично для військово-повітряних сил. — У мене є трохи драмаміну¹...

— Я не боюся літати, — процідив він крізь зуби. Хлопчик весь час дивився повз мене на вишикувані в багажному відсіку ряди.

Тепер слід було подбати про екіпаж. Жодна пташка не мала постійного екіпажу, як у давнину. ВТК² пишалося: люди в них такі взаємозамінні, що будь-який екіпаж, члени якого ніколи раніше не бачились, може зібратися на стоянці й полетіти будь-яким «старліфтером» у будь-який кінець Землі. Кожен знав мої завдання, так само як і я їхні, вздовж і впоперек.

Я пішов до кабіни й побачив, що всі вже на своїх місцях. Найближче до дверей кабіни сидів, зігнувшись над апаратурою, другий бортінженер.

---

¹ Лікарський засіб від нудоти в транспорті.

² Військово-транспортне командування.

— Вирівнювання на чотири, газу не додавайте, — сказав він.

Я впізнав його гидке обличчя і протягну арканзаську вимову, але не пам'ятав, звідки їх знаю. Після семи років польотів на «старліфтерах» я виявив, що принаймні раз літав майже з усіма. Він подякував мені, коли я поставив на його столик горнятко з чорною кавою. На його формі було написано «Гедлі».

Перший бортінженер сидів на середньому місці, зазвичай зарезервованому для «чорнокапелюшника» — повітряного інспектора, прокляття всіх екіпажів ВТК. Він попросив дві грудочки цукру, а потім підвівся й визирнув крізь скло кабіни в синяву, що мчала повз нас.

— Малий газ на чотири, зрозумів, — відповів пілот.

Офіційно командиром екіпажу був він, але вони з другим пілотом були такими типовими льотчиками, що їх можна було сплутати. Кожен із них попросив до кави подвійну порцію вершків.

— Ми намагаємось уникнути «бовтанки в чистому небі»¹, але буде непросто. Попередь своїх пасажирів, щоб готувалися до шторму.

— Попереджу, сер. Ще щось?

— Дякую, майстре Девісе, це все.

— Так, сер.

Нарешті час розслабитись. Прямуючи до спального відсіку для екіпажу, щоб трохи прилягти, я побачив, що Пембрі тиняється пасажирським модулем.

— Чи можу я допомогти вам щось знайти?

— Додаткову ковдру?

---

¹ На авіаційному жаргоні — один з основних видів атмосферної турбулентності. Турбулентність ясного неба, на відміну від інших видів, не супроводжується значною хмарністю, звичні ознаки турбулентності відсутні, тому її складно виявити заздалегідь.

Я витягнув ковдру з шафки між камбузом і вбиральною та скреготнув зубами.

— Ще щось?

— Ні, — сказала жінка, знімаючи з вовни невидиму ниточку. — Знаєте, ми раніше вже літали разом.

— Справді?

Вона вигнула брову.

— Напевно, мені слід вибачитись.

— У цьому немає необхідності, мем, — сказав я. Обійшов її відчинив холодильник. — Я можу подати їжу пізніше, якщо ви...

Пембрі поклала руку мені на плече так само, як клала на Ернандесове, повертаючи мою увагу.

— Ви пам'ятаєте мене.

— Так, мем.

— Під час тих евакуаційних перельотів я була занадто грубою.

Мені хотілось, аби вона припинила ці відверті розмови.

— Ви озвучували свою думку, мем. Це допомогло мені стати кращим майстром вантажно-розвантажувальних робіт.

— Все одно...

— Мем, не потрібно.

Чому жінки не можуть збагнути, що вибачення все лише погіршують?

— Дуже добре. — Суворість на її обличчі розтопилась і змінилася щирістю, а я раптом здогадався, що їй хочеться поговорити.

— Як ваш пацієнт?

— Відпочиває. — Пембрі намагалась поводитися звично, але їй хотілося сказати більше.

— А що з ним?

— Прилетів одним із перших, — пояснила вона, — і першим полетів.

— Із Джонстауна? Там було так погано?

Перед очима промайнули наші минулі евакуаційні польоти. Її старий вираз, суворий і холодний, миттєво повернувся.

— Ми вилетіли з Довера за наказом Білого дому за п'ять годин після того, як їм зателефонували. Він спеціаліст із ведення медичної документації, пів року на службі, ніде раніше не бував, у житті не знав поганого дня. Аж раптом — південноамериканські джунглі з тисячею трупів.

— Тисячею?

— Ще не порахували, але десь так. — Вона витерла щоку затильною частиною долоні. — Так багато дітей.

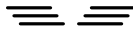
— Дітей?

— Цілі сім'ї. Вони всі випили отруту. Кажуть, це якийсь культ. Хтось розповідав мені, що батьки спершу вбили дітей. Не знаю, що може змусити людину вчинити таке з власною родиною. — Медсестра похитала головою. — Я залишилась у Тімері, щоб визначити черговість надання допомоги. Ернандес казав, що сморід був неймовірний. Довелось бризкати тіла інсектицидом і відганяти велетенських голодних щурів. Казав, його змушували протинати трупи багнетом, щоб зменшити внутрішній тиск. Він спалив свою форму. — Вона посовалась на місці, щоб зберегти рівновагу, коли пташка смикнулась.

Горлом поповз якийсь огидний клубок, а я намагався не уявляти почутого. Докладав усіх зусиль, аби не скривитися.

— Командир каже, що може бути гірше. Вам краще пристебнутися.

Я відвів жінку до її місця. Ернандес розкинувся на сидінні, роззявивши рота; сторонньому могло здатися, наче йому добряче перепало в якійсь бійці у барі. Після цього я пішов до свого ліжка і заснув.

Можете запитати будь-якого майстра вантажно-розвантажувальних робіт: провівши стільки часу в повітрі, на гуркіт двигуна вже не зважаєш. Виявляється, ніщо навколо не заважає спати. Однак мозок вмикається й негайно прокидається від будь-якого незвичного звуку, як сталося під час рейсу з Якоти до Елмендорфа, коли один джип відчепився і зіштовхнувся з контейнером з готовою їжею. Шматки яловичини були всюди. Можете не сумніватися, що наземний персонал дістав від мене на горіхи. Тож немає нічого дивного, що я прокинувся, почувши крик.

Я підскочив з ліжка на ноги й помчав повз пасажирський відсік, не встигнувши навіть подумати. А тоді побачив Пембрі. Вона встала зі свого місця і стояла перед Ернандесом, котрий безладно розмахував руками. Вона ухилилась і спокійно казала йому слова, які заглушав рев двигуна. Проте його самого заглушити було складно.

— Я чув їх! Я чув їх! Вони тут! Усі ті діти! Усі ті діти! Я рішуче доторкнувся до нього.

— Заспокойся!

Він припинив розмахувати руками. Обличчя прибрало зніченого виразу. Погляд прикипів до мене.

— Я чув, як вони співають.

— Хто?

— Діти! Всі... — Він безпомічно махнув у бік неосвітлених трун.

— Тобі наснилося, — втрутилась Пембрі. Її голос ледь помітно тремтів. — Я весь час була поруч. Ти спав. І нічого не міг чути.

— Усі діти померли, — озвався хлопець. — Усі до одного. Вони нічого не знали. Як вони могли не здогадатися, що п'ють отруту? Хто напуває власних дітей отрутою? —

Я випустив його руку, і він подивився на мене. — У вас є діти? — запитав.

— Ні, — відповів я.

— Моїй доньці, — повів він далі, — півтора рочка. А синові — три місяці. З ними слід поводитись обережно, терпляче. Моїй дружині чудово це вдається, розумієте? — Я вперше помітив піт у нього на чолі й руках. — Але я теж непогано даю з ними раду, тобто, щиро кажучи, не знаю, що за фігню я роблю, але я б ніколи їм не нашкодив. Я беру їх на руки і співаю їм, а якщо хтось інший спробує нашкодити їм... — Він схопив мене за руку, яка щойно торкалася його. — Хто може дати власній дитині отруту?

— Ви в цьому не винні, — заспокоїв його я.

— Вони не знали, що це була отрута. І досі не знають. — Він притягнув мене ближче і сказав, дивлячись протісіньку у вічі: — Я чув, як вони співають.

Щоб я здох, якщо від його слів у мене мороз не пішов поза шкірою.

— Я піду і все перевірю, — пообіцяв я, схопив зі стіни ліхтарик і рушив центральним проходом.

У мене була практична причина перевірити весь цей галас. Як майстер вантажно-розвантажувальних робіт, я знав, що незвичні звуки обіцяють неприємності. Колись чув історію про те, як екіпажу здавалося, що десь у вантажному відсіку нявчить кіт. Майстер не зміг його знайти, але вирішив, що той сам покажеться, коли вони розвантажуватимуться. Виявилось, що «нявчало» ослаблене кріплення, яке зігнулося, щойно колеса торкнулися посадкової смуги, вивільнило три тони вибухонебезпечних артилерійських запасів і зробило посадку надзвичайно цікавою. Дивні звуки означають проблеми, і я не був таким дурнем, аби не зважати на них.

Я перевірив усі кріплення й сітки, а обійшовши їх, зупинявся і прислухався, подивився, чи нема слідів совання,

чи з пасків не стирчать нитки, чи не впадає в очі щось незвичне. Обійшов усе з одного боку, потім із другого, перевіряв навіть вантажні двері. Нічого. Усе було надійно, усе, як завжди в мене, якнайкраще.

Я пішов проходом до своїх пасажирів. Ернандес плакав, ховаючи обличчя в долонях. Пембрі гладила його спину однією рукою, сидячи поруч, як робила колись моя мама.

— Усе чисто, Ернандесе. — Я повісив ліхтарик на місце на стіні.

— Дякую, — озвалася замість нього Пембрі, а потім сказала мені: — Я дала йому валіум, зараз заспокоїться.

— Просто перевірка безпеки, — повідомив їй я. — А зараз вам обом слід відпочити.

Повернувшись до свого ліжка, я знайшов там Гедлі, другого бортінженера, тож сам ліг на нижнє, але не зміг одразу заснути. Намагався не думати про те, чому труни опинилися саме в моїй пташці.

«Вантаж» — це евфемізм. Ти пакував усе, від плазми крові до потужної вибухівки, лімузинів таємних служб і золотих злитків; транспортував їх, тому що це твоя робота й годі; ти робив усе можливе, аби пришвидшити її.

«Просто вантаж», — подумав я. Але цілі родини, що наклали на себе руки... Я був радий забрати їх із пекла джунглів і повернути додому, до рідних. Однак медики, котрі прибули туди першими, весь цей народ на землі, навіть мій екіпаж — усі ми з'явилися надто пізно, аби допомогти їм ще чимось. Я абстрактно, непевно думав про те, що матиму дітей, і мене бісила сама думка, що хтось може зробити їм зло. А ці батьки вчинили так навмисно, виходить?

Я не міг розслабитися. Знайшов старий примірник «Нью-Йорк Таймс», складений під ліжком. «Мир на Близькому Сході ще за нашого життя», — було написано там. Біля статті була світлина, на якій президент Картер

і Анвар Садат потискали один одному руки. Я вже засинав, коли почув, що Ернандес знову скрикнув.

Я витягнув дупу з ліжка. Пембрі стояла, затиснувши рота руками. Я подумав, що Ернандес ударив її, тож підійшов до жінки й відвів її руки, шукаючи рану.

Але нічого не було. Озирнувшись через плече, я побачив, що хлопець застиг на своєму місці, втупившись поглядом у темряву, наче в телевізор з картинкою-негативом.

— Що сталося? Він ударив вас?

— Він... він знову їх чув, — затинаючись пояснила медсестра, притискаючи руку до обличчя. — Вам... вам слід піти і ще раз перевірити. Вам слід піти перевірити...

Нахил літака змінився, і жінка трохи поточилася до мене, а коли я, намагаючись відновити рівновагу, схопив її за лікоть — налетіла на мене. Я професійно подивився на неї. Вона відвела очі.

— Що сталося? — перепитав я.

— Я теж це чула, — зізналася Пембрі.

Мій погляд майнув до темного проходу.

— Щойно?

— Так.

— Це було схоже на те, про що він казав? Дитячий спів?

Я відчув, що ось-ось схоплю її і струсону. Невже вони обоє збожеволіли?

— Дитячі ігри, — пояснила вона. — Як... галас на дитячому майданчику, розумієте? Діти граються.

Я напружив мозок, намагаючись зрозуміти, що за предмет чи набір предметів, напханих у «старліфтер» і піднятих на висоту близько дванадцяти тисяч метрів над Карибами, може видавати звуки, схожі на галасливі дитячі ігри.

Ернандес посовався на своєму місці, й ми вдвох звернули на нього увагу. Хлопець криво посміхнувся і промовив:

— Я ж вам казав.

— Піду перевірю, — сказав я їм.

— Нехай граються, — попросив Ернандес. — Їм просто хочеться гратися. Хіба вам у дитинстві цього не хотілося?

Спогади про дитинство накрили мене хвилию: безкінечні літні дні, катання на велосипеді, подряпані коліна, я повертався додому в сутінках, а мама казала: «Подивись-но, який ти замурзаний». Я замислився про те, чи рятувальні команди помили тіла, перш ніж покладати їх у труни.

— Я розберуся, що це таке, — пообіцяв я. Пішов і знову зняв ліхтарик. — Залишайтеся на місці.

Я дозволив темряві обмежити мій зір, сподіваючись, що це покращить слух. Турбулентність ушухла, і ліхтарик лише допомагав мені не заплутатись у вантажних сітках. Я прислухався, намагаючись почути щось нове чи незвичне. Це був не поодинокий звук, а якийсь їх набір — такі звуки не стихають і не з'являються ні з того ні з сього. Витік палива? Безквитковий пасажир? Думка про змію чи якусь іншу тварюку з джунглів усередині цих металевих скриньок неабияк насторожила мене і нагадала про сон.

Біля вантажних дверей я вимкнув світло й прислухався. Стиснуте повітря. Чотири турбовентиляторні двигуни «Пратт енд Вітні». Шви деренчали. Паски для фіксації вантажів ляскали.

Аж раптом — ще щось. За мить різко додався ще якийсь звук, спершу приглушений і розосереджений, наче шум десь у глибині печери, а потім чіткий і несподіваний, мов галас, що налякав любителя розвішувати вуха.

Діти. Сміх. Наче перерва в початковій школі.

Я розплющив очі й посвітив ліхтариком на сріблясті контейнери. Вони скупчилися навколо мене, немов чекали чогось.

Діти, подумав я, просто діти.

Я промчав пасажирським відсіком повз Пембрі й Ернандеса. Не знаю, що вони побачили на моєму обличчі, але якщо це хоч трохи нагадувало те, що я побачив у невелич-

кому люстерку над умивальником у вбиральні, напевно, одночасно нажахалися й відчули, що справедливість є.

Я перевів погляд із дзеркала на інтерком. Про будь-які проблеми з вантажем слід негайно звітувати — цього вимагає процедура. Та що я скажу командирові? Мені закортіло покінчити з усім цим, просто скинути труни — та й по всьому. Якщо я скажу, що у вантажному відсіку вогонь, ми спустимося на висоту близько трьох тисяч метрів, і я зможу відчинити засуви й викинути весь вантаж у Мексиканську затоку; ніхто не поставить жодного питання.

Але я зупинився, випростався, спробував подумати. Діти, думав я. Не чудовиська, не демони — просто звуки, з якими граються діти. Ніщо тебе не схопить. Ніщо не може тебе схопити. Я поборов тремтіння й вирішив заручитися допомогою.

Гедлі я знайшов у ліжку, він спав. На грудях у нього, наче намет, лежала розгорнута книжка з погнутими кутиками, на обкладинці якої в пристрасних об'їмах злилися дві жінки. Я потрусив його руку, і він сів. Ми трохи помовчали. Інженер потер обличчя однією рукою й позіхнув.

Коли він подивився простісінько на мене, я побачив, як стурбовано скривилося його обличчя. Він схопив свою портативну кисневу подушку, але миттєво опанував себе, прибравши серйозного виразу.

— Що сталося, Девісе?

Я пошукав слова.

— Вантаж, — сказав я. — Вантаж... здається, посунувся. Мені потрібні додаткові руки, сер.

Його стурбованість негайно змінилася роздратованістю.

— Ви говорили з командиром?

— Ні, сер, — зізнався я. — Я... я не хотів його поки що турбувати. Можливо, це дрібниця.

Інженерове обличчя скрутилося в якусь неприємну гримасу, і я подумав, що мені перепаде від нього, але він

дозволив відвести себе до хвостової частини. Його присутності було достатньо, щоб повернути мені сумніви й професіоналізм. Моя хода зробилася впевненішою, зіниці розширились, шлунок повернувся на місце.

Я побачив, що Пембрі сидить поруч із Ернандесом і вони обоє вдають байдужість. Гедлі мимохідь кинув на них погляд і пішов за мною проходом між трунами.

— А що з основним світлом? — запитав він.

— Воно не допоможе, — озвався я. — Ось. — Я дав йому ліхтарик і запитав: — Чуєте?

— Що чую?

— Просто прислухайтесь.

Знову лише звуки двигунів і струменевої течії.

— Я не...

— Тс-с-с! Слушайте.

Його рот розчахнувся і застиг так десь на хвилину, а потім закритися. Двигуни стихли, і з'явилися звуки, пролившись на нас водою, оточивши нас слуховим туманом. Я навіть не розумів, як змерз, доки не помітив, що в мене трясуться руки.

— Що це, в біса, таке? — запитав Гедлі. — Схоже на...

— Не треба, — урвав я його. — Цього не може бути. — Я кивнув на металеві ящики. — Знаєте, що в цих трунах, так?

Він не відповів. На мить здалося, наче звуки навколо нас рухаються — спершу близько, а потім десь віддалік. Інженер спробував наздогнати їх світлом ліхтарика.

— Ви знаєте, звідки це лунає?

— Ні, я просто радий, що ви теж це чуєте, сер.

Чоловік почухав голову, обличчя витягнулося, наче він проковтнув щось огидне й не міг позбутися посмаку.

— Хай мені грець, — буркнув він.

Як і раніше, звук раптово стих, і наші вуха наповнило гудіння двигунів.

— Врублю світло. — Я нерішуче рушив геть. — Командирові телефонувати не буду.

Його мовчання здалося змовницьким. Повернувшись назад, я побачив, що Гедлі розглядає крізь сітку один з рядів трун.

— Доведеться влаштувати огляд, — похмуро сказав він.

Я не відповів. Мені вже доводилось робити огляд вантажів у повітрі, але я ніколи не обшукував нічого схожого, навіть тіла військових. Якщо все, що розповідала Пембрі, правда, годі й уявити собі щось гірше за необхідність відкрити одну з домовин.

Коли пролунав новий звук, ми обидва здригнулися. Уявіть собі мокрий тенісний м'ячик. А тепер уявіть звук, із яким мокрий тенісний м'ячик влучає в корт, — таке собі приглушене «чмак», наче пташка вдарилась у фюзеляж. Він пролунав ще раз, і цього разу я почув його всередині вантажного відсіку. Після турбулентного удару гупання пролунало ще раз. Воно точно доносилося з труни біля ніг Гедлі.

«Не така аж серйозна проблема, — казало його обличчя. — Ми просто собі все вигадали. Звук із труни не може кинути літак на землю. Привидів не існує».

— Сер?

— Треба подивитися, — вирішив він.

Кров знову приплинула до живота. «Подивитися». Я не хотів дивитися.

— Дзенькніть капітанові й попросіть його спробувати не смикати літак, — сказав інженер.

Я зрозумів, що він збирається допомогти мені. Йому не хотілося цього робити, але він однаково мав такий намір.

— Що ви робите? — запитала Пембрі.

Вона стояла поруч, поки я знімав транспортні сітки з вишикуваних рядком трун, а інженер розстібав паски, які фіксували один стос. Ернандес спав, звівши голову: заспокійливе нарешті подіяло.

— Нам потрібно оглянути вантаж, — по-діловому сказав я. — Можливо, він розбалансувався в польоті.

Коли я проходив повз жінку, вона схопила мене за руку.

— Ось у чому була річ? Вантаж совався?

У її запитанні чувся розпач. «Скажіть мені, що я все це вигадала, — благало її обличчя. — Скажіть, я повірю вам і трохи посплю».

— Саме так ми вважаємо, — кивнув я.

Її плечі розслаблено опустились, а обличчя розтягнулося в занадто широкій, аби бути справжньою, усмішці.

— Дякувати богу. Я думала, що ми втрачаємо глузд.

Я поплескав її по плечу.

— Пристебніться й перепочиньте трохи, — порадив я. Вона так і зробила.

Я нарешті діяв. Я був майстром вантажно-розвантажувальних робіт і міг покласти цьому край. Тож узявся за роботу. Відчепив паски, виліз на інші труни, посунув горішню, відніс її в інше місце, зафіксував, забрав наступну, відніс, зафіксував, і все те саме ще раз. Як приємно повторювати прості дії.

Так було, аж доки ми не дісталися нижньої труни, звідки чувся шум, який зупинив Гедлі. Він стояв поруч і дивився, як я витягаю її, звільняючи достатньо для огляду місця. Постава його залишалася виструнченою, але було помітно, що чоловік гидує; він міг би приховати це в товаристві хвалькуватих ветеранів військової авіації за кухлем пива. Але не тут і не від мене.

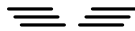
Я побіжно оглянув палубу, де стояли ця й сусідні труни, але не побачив якихось ушкоджень чи очевидних вад.

Пролунав звук — вогке «чмак». Ізсередини. Ми дружно здригнулися. Крижану огиду інженера неможливо було приховати. Я подолав тремтіння.

— Мусимо відчинити її, — сказав я.

Гедлі не заперечив, але, як і я, не поспішав ворухитися. Присів навпочіпки й, міцно притиснувши однією рукою кришку, відімкнув затискачі з одного боку. Я відчинив їх зі свого боку, торкаючись липкими пальцями металу, й помітив, що рука трохи тремтить, коли поклав її на кришку. На мить, у якій зосередилась уся наша рішучість, ми з інженером зустрілися поглядами. Разом ми відчинили труну.

Спершу сморід: суміш гнилих фруктів, антисептика й формальдегіду, загорнутих у поліетилен із перегноєм і сіркою. Він наповнив вантажний відсік, вдарив нам у ніздрі. Лампи над головою занадто яскраво освітлювали чорні мішки з тілами, липкі від конденсату й відходів. Я знав, що там будуть дитячі тіла, але вони однаково налякали мене й завдали болю. Один мішок лежав нерівно, закриваючи інший, і я одразу збагнув, що в ньому не одна дитина. Мій погляд ковзав просоченим поліетиленом, вихоплюючи контур руки чи профіль обличчя. Окремо від усього, біля нижнього шва, скрутилося ще щось. Щось завбільшки з немовля.

Раптом літак смикнувся, як наляканий поні, і верхній мішок зіслизнув, відкривши нашим поглядам маленьку дівчинку, років восьми чи максимум дев'яти, що наполовину висунулася з нього. Затиснутий, наче божевільний акробат, у кутку, її набряклий живіт мав колоті рани від багнетів; він знову роздувся, а скручені кінцівки напухли, як гілки. Шар шкіри, в якому був пігмент, обліз майже всюди, крім обличчя, чистого і невинного, мов у херувимчиків на небесах.

Це личко справді все перекреслило, завдало мені не-підробного болю. Її миле личко.

Моя рука аж побіліла, притиснута до краю труни, але я не наважувався приборати її. Щось застрягло у мене в горлі, і я з зусиллям проковтнув клубок.

Самотня муха, жирна й блискуча, виповзла з мішка й ледаче полетіла до Гедлі. Він повільно підняв ногу і згруппувався, наче збирався відбити удар. Дивився, як муха злетіла й незграбно стала рухатись у повітрі. Потім Гедлі зруйнував застиглу мить: зробив крок назад, змахнув руками й упіймав муху, — я почув, як ляснули його долоні, а з рота вирвався нудотний звук.

Коли я підвівся, у скронях гупало, ноги підкошувались. Я схопився за сусідню труну, горло наповнилося чимось прогірклим.

— Зачини її, — наказав Гедлі так, наче говорив із набитим ротом. — Зачини.

Руки в мене були як гумові. Опанувавши себе, я підняв ногу і копнув кришку. Вона гупнула, наче артилерійський набій. Вуха заклало, як буває під час різкого зниження.

Гедлі вперся руками в стегна, опустив голову і глибоко дихав ротом.

— Господи Ісусе, — прохрипів він.

Я помітив якийсь рух. Біля ряду трун стояла Пембрі, її обличчя скривилося від роздратованої огиди.

— Що... це... за... сморід?

— Усе гаразд. — Я виявив, що одна рука мене слухається, і спробував недбало відмахнутися. — Знайшли проблему. Довелося відкрити одну труну. Повертайтеся на місце.

Пембрі обійняла себе руками й рушила до свого крісла.

Зробивши ще кілька глибоких подихів, я виявив, що сморід розвіявся достатньо, аби можна було братися до роботи.

— Нам потрібно зафіксувати її, — сказав я Гедлі.

Він відірвав погляд від підлоги, і я побачив, що його очі перетворилися на щілинки. Руки стиснулися в кулаки, а широкі плечі розлючено випросталися. У кутиках інженерових очей блищали сльози. Він не промовив жодного слова.

Коли я замкнув засуви, труна знову перетворилася на вантаж. Ми повернули її на місце. За кілька хвилин інші труни знову вишикувалися вежею, фіксувальні паски опинилися на своїх місцях, вантажна сітка була опущена й надійно закріплена.

Гедлі зачекав, поки я впораюсь із роботою, і пішов уперед разом зі мною.

— Я скажу командирові, що ви вирішили проблему, — сказав він, — можна знову набирати швидкість.

Я кивнув.

— І ще дещо, — додав він. — Якщо побачите ту муху, вбийте її.

— А хіба ви не...

— Ні.

Я не знав, що ще сказати, тому відповів просто:

— Так, сер.

Пембрі сиділа на своєму місці, задерши лице догори, й удавала, наче спить. Ернандес застиг виструнчившись, із напівопущеними повіками. Жестом він попросив мене підійти ближче й нахилитися.

— Ви випустили їх погратися? — запитав він.

Я завмер над ним і нічого не відповів. Серце протнув той самий гострий біль, який буває в дитинстві, коли закінчується літо.

Коли ми приземлилися в Довері, похоронна команда в парадній формі розвантажила труни, віддаючи останні почесті кожному мерцю. Потім мені казали, що, коли прибували інші тіла, формальності дедалі скорочували, і кінець кінцем літаки зустрічав лише самотній капелан Військово-повітряних сил. Наприкінці тижня я знову був у Панамі з набитим індичкою та дешевим ромом шлунком. А потім вирушив на Маршаллові острови з вантажем харчів для місцевої бази керованих ракет. У командування Військово-повітряних сил ніколи не бракує вантажів.

ЖАХ У НЕБЕСАХ

АРТУР КОНАН ДОЙЛ

Окрім оповідань про Шерлока Голмса, Дойл написав понад сотню інших історій, десятки з яких розповідають про надприродне. Деяким із них бракує стрімкості, цієї риси історій про Голмса (мовляв, «подивімося, що буде далі»); здебільшого в них ідеться про поважного молодого англійця, котрий зустрічається з надприродним жахіттям і завдяки стійкості та силі волі перемагає його, однак щиро назвати страшними можна лише кілька з них. Одне з таких оповідань — «Лот № 249», а інше — те, що зараз перед вами. Як і його сучасника Брема Стокера, Дойла захоплювали нові винаходи (у 1911 році він купив автомобіль, хай навіть ніколи до цього не їздив), серед яких і літак. Коли читатимете «Жах у небесах», пам'ятайте, що це оповідання опублікували 1913 року, всього за десять років після того, як «Флаєр» братів Райтів, злетівши з Кітті-Гока, протримався в повітрі 59 секунд; Орвілл керував примітивним механізмом, а Вілбур стояв на землі¹. Коли оповідання Дойла надрукували в «Стренді», літаки могли піднятися максимум на висоту від трьох з половиною до п'яти з половиною тисяч метрів. Дойл уявив, що може бути вище, десь над хмарами, і написав своє найстрашніше оповідання.

Думку про те, що надзвичайна розповідь, яка отримала назву «Свідчення Джойса-Армстронга», — це майстерний розіграш, вигаданий людиною зі збоченим і моторошним почуттям гумору, нині заперечують усі, хто

¹ Насправді Орвілл протримався в повітрі лише 12 секунд, а саме Вілбур — 59.

детально ознайомився з темою. Навіть найпохмуріший інтриган з гарною уявою завагався б, перш ніж пов'язати свої хворі вигадки з безперечними й трагічними фактами, які підтверджують цей письмовий звіт. Попри те, що зроблені в ньому заяви неймовірні й навіть монструозні, загальновідомо, що все це правда, і ми мусимо підлаштувати свої ідеї до нової ситуації. Наш світ, як виявилось, захищає від дивовижної й несподіваної небезпеки лише вузька, ненадійна межа. У цій розповіді, яка переказує оригінальний документ у неминуче уривчастому стилі, я докладу зусиль, аби познайомити читача з усіма відомими сьогодні фактами, попередньо зауваживши: якщо розповідь Джойса-Армстронга може викликати сумніви, то факти стосовно лейтенанта Р. Н. Міртла і містера Хея Коннора, котрі, безумовно, загинули за таких самих обставин, незаперечні.

«Свідчення Джойса-Армстронга» було знайдено в полі, яке називається Ловер-Хейкок і розташоване на півтора кілометра західніше від села Вітігем на межі Кенту і Сассексу. 15 вересня минулого року батрак Джеймс Флінн, який працював на фермера Метью Додда з ферми «Чонтрі» у Вітігемі, помітив вересову люльку на стежці, що огинала живопліт на Ловер-Хейкоку. Ще за кілька кроків він підняв розбиті окуляри. І нарешті, серед кропиви в канаві він побачив пласку книжечку в полотняній обгортці, яка виявилася записником із відірваними аркушами; кілька з них вирвалися на волю й тріпотіли в нижніх гілках живоплоту. Батрак зібрав їх, але кілька аркушів, включно з першим, так і не вдалося знайти, тож це надважливе свідчення має кілька прикрих білих плям. Чоловік відніс записник своєму господареві, котрий своєю чергою показав його докторові Дж. Г. Атертону з Гартфілда. Цей джентльмен одразу збагнув, що знахідка потребує фахового дослідження, і рукопис передали до лондонського аероклубу, де він зараз і лежить.

Рукописові бракує двох перших сторінок. Наприкінці розповіді теж вирвано сторінку, однак це не впливає на послідовність аргументів. Припускають, що на вступних сторінках ішлося про кваліфікацію містера Джойса-Армстронга як аеронавта, адже про це можна дізнатися з інших джерел, які повідомляють, що його не міг перевершити жоден англійський пілот. Багато років його вважали одним із найхоробріших та найрозумніших льотчиків, і це поєднання дозволило йому винайти й випробувати кілька нових пристроїв, серед яких гіроскопічне кріплення, назване на його честь. Основна частина тексту охайно написана чорнилом, проте кілька останніх рядків нашкрябані олівцем, і то так недбало, що їх ледве вдається прочитати; щиро кажучи, саме такого письма й очікуєш від людини, яка поспіхом залишає на папері карлючки, сидячи за кермом літака. Можна також додати, що остання сторінка вкрита кількома плямами і, як стверджують фахівці Міністерства внутрішніх справ, на обкладинці є кров — яка, ймовірно, належить людині, абсолютно точно — ссавцю. Той факт, що в ній знайшли щось схоже на збудника малярії (а відомо, що Джойс-Армстронг страждав від переміжної пропасниці), — чудовий приклад того, як сучасна наука озброює детективів новими методами.

І кілька слів про особу автора цього епохального свідчення. За словами кількох друзів, котрі по-справжньому знали цього чоловіка, Джойс-Армстронг був поетом і мрійником, але zarazом механіком і винахідником. Він мав неабиякі статки, більшу частину яких вкладав у заняття аеронавтикою. У його ангарах поблизу Девайзеса стояли чотири приватні літаки, і кажуть, що за останній рік він здійснив не менш ніж сто сімдесят польотів. Він був схильним до усамітнення чоловіком з нападами меланхолії, під час яких мав звичку уникати своїх друзів. Капітан Денджерфілд, котрий знав його найближче, каже,

що подекуди його ексцентричність погрожувала перерости в щось серйозніше. Одним із проявів цього була чоловіча звичка брати з собою в літак рушницю.

Іншим проявом стала хвороблива реакція його свідомості на випадок із лейтенантом Міртлом. Той, намагаючись поставити рекорд висоти, впав, піднявшись приблизно на дев'ять кілометрів. Жахливо казати це, але його голова була просто відірвана, хоча тіло й кінцівки зберегли звичний вигляд. На кожних зборах льотчиків Джойс-Армстронг, якщо вірити Денджерфілду, питав із загадковою посмішкою: «А де, заради Бога, Міртлова голова?»

Якось після спільного обіду льотної школи в Селісбері Джойс-Армстронг розпочав суперечку про те, з якою найнеминучішою небезпекою доводиться зустрічатися пілотам. Вислухавши послідовні припущення: повітряні ями, дефекти конструкції й занадто різкий оберт керма, — він зрештою здвигнув плечима, наче відмовляючись розповісти про власні погляди, однак даючи зрозуміти, що вони відрізняються від усього запропонованого товаришами.

Варто зауважити, що після чоловікового цілковитого зникнення виявили, що його справи були надзвичайно впорядковані, а це може свідчити про явне передчуття катастрофи. Зробивши ці важливі пояснення, я переповім історію точнісінько так, як вона написана починаючи з третьої сторінки просоченого кров'ю записника:

«Проте, обідаючи в Реймсі з Коселлі та Густавом Реймондом, я виявив, що жоден із них не усвідомлює особливої небезпеки, яка криється в горішніх шарах атмосфери. Я не розповів їм, що було в моїх думках, але натякав на це, і якби в них були якісь здогадки з цього приводу, вони неодмінно заговорили б про це. Однак вони — просто двійко легковажних марнославною юнаків, котрих цікавлять лише власні імена в газеті. Цікаво зауважити, що жоден із них не підіймався на висоту понад вісім тисяч

метрів. Звичайно, люди бували й вище — і на повітряних кулях, і сходячи на гірські вершини. Якщо припустити, що мої передчуття слушні, небезпечна для літака зона починається значно вище.

Повітроплавання розпочалося понад двадцять років тому, тож хтось може запитати: чому ця небезпека відкрилася тільки сьогодні? Відповідь очевидна. У дні слабких двигунів, коли універсальними вважалися «гноми» або «ґріни» з потужністю сто кінських сил, польоти були дуже обмежені. А тепер, коли двигуни з потужністю триста кінських сил стали радше правилом, ніж винятком, подорожі до горішніх шарів — легша й звичніша справа. Дехто ще може пам'ятати, як у дні нашої юності Гаррос зажив всесвітньої слави, піднявшись на понад п'ять з половиною тисяч метрів, і переліт через Альпи вважався вагомим досягненням. Сьогодні стандарти неабияк зросли, і кількість висотних польотів за минулі роки збільшилась у двадцять разів. Чимало з цих польотів закінчилися добре. Пілоти раз по раз досягали позначки в дев'ять кілометрів, не відчуючи дискомфорту й не страждаючи від ядухи. Що це доводить? Іншопланетний гість може тисячу разів висадитися на Землю й жодного разу не побачити тигра. Однак тигри існують і можуть зжерти випадково заблукалого в джунглях гостя. Високо в небі теж є джунглі, в яких живуть значно гірші за тигрів потвори. Вірю, що з часом ці джунглі будуть детально нанесені на мапу. Навіть зараз я можу назвати дві такі зони. Одна лежить над французьким регіоном По-Біарріц. Друга — простісінько в мене над головою, коли я пишу ці слова у себе вдома у Вілтширі. І я майже переконаний, що в районі між Гомбургом і Вісбаденом є ще одна така зона.

Вперше замислитись мене змусило зникнення льотчиків. Звичайно, всі казали, що вони впали в море, але ця версія мене не задовольнила. Першим був Вер'є у Франції;

його літак знайшли неподалік Байонни, а от виявити тіло не вдалося. Потім був випадок із Бекстером, який зник, хоча мотор і деякі металеві кріплення знайшли в лісах Лестерширу. Після того випадку доктор Мідлтон з Еймсбері, котрий спостерігав за польотом через телескоп, оголосив, що перед тим, як хмари заховали від нього літак на неймовірній висоті, той кількома уривчастими стрибками піднявся ще вище, що раніше вважалося неможливим. Тоді Бекстера бачили востаннє. Ця справа дістала неабиякого розголосу в газетах, але нічим не закінчилась. Було ще кілька схожих випадків, а потім загинув Хей Коннор. Скільки люди гелготили про нерозгадану таємницю повітря, які колонки писали в газетках за пів пенні, однак ніхто не зробив достатніх кроків, аби дістатися до суті справи! Він спланерував із велетенської, точно невідомої висоти. Не зміг вибратися з машини і помер у своєму пілотському кріслі. Помер від чого? «Серцева недостатність», — казали лікарі. Дурниці! Серце Хея Коннора було таке ж здорове, як моє власне. А що сказав Венейблс? Венейблс єдиний був поруч із ним у мить смерті. Він сказав, що Коннор тремтів і був страшенно наляканий. «Він помер від переляку», — сказав Венейблс, але й гадки не мав, що саме могло той переляк спричинити. Хей сказав йому одне-однісіньке слово, щось на кшталт «потворні». Слідчі так нічого й не дізнались. А я дізнався! Потвори! Це було останнє слово бідолашного Гаррі Хея Коннора. І він СПРАВДІ помер від переляку, як і думав Венейблс.

А ще ж була Міртлова голова. Чи ви можете повірити — чи може взагалі хтось повірити? — що людська голова від удару повністю зникла в тілі? Ну гаразд, напевно, теоретично це можливо, але я, приміром, ніколи не вірив, що саме це сталося з Міртлом. А цей жир у нього на одязі? «Він аж слизький був від жиру», — сказав хтось

зі слідчих. Дивина та й годі, що після цього ніхто не замислився! Я замислився, але часу на роздуми мені знадобилося чимало. Я здійснив три зльоти (ви б почули, як Денджерфілд кепкував із моєї рушниці), але так і не зміг піднятися достатньо високо. Але завтра з цим новим літаком «Пол Веронер» і його мотором «Робур» потужністю сто сімдесят п'ять кінських сил я легко перетну дев'ятикілометрову позначку. Я націлюся на рекорд. А можливо, здобуду ще дещо. Звичайно, це небезпечно. Якщо хочеш уникнути небезпеки, краще взагалі відмовитися від польотів і закінчити свої дні у вовняних капцях і халаті. Проте завтра я навідаюся до повітряних джунглів і, якщо там щось є, дізнаюся про це. Якщо повернуся, стану знаменитістю. А якщо ні, цей записник зможе пояснити, що я намагаюся зробити і як віддав життя за ці спроби. Тільки, благаю ВАС, жодних балачок про нещасний випадок чи таємниці.

Для свого завдання я обрав моноплан «Пол Веронер». Коли йдеться про справжню роботу, ніщо не може з ним зрівнятися. Бомон збагнув це ще на світанку своєї кар'єри. По-перше, літачок не заперечує проти вологи, а по-друге, підказує, що я весь час летітиму крізь хмари. Це гарна маленька модель, що відповідає на рухи моєї руки, наче кінь із теплими губами. Двигун — десятициліндровий ротаційний «Робур» із потужністю сто сімдесят п'ять кінських сил. У літака є всі новітні штучки: критий фюзеляж, хвацько загнуте лижне шасі, гальма, гіроскопічні стабілізатори, три швидкості, що вмикаються залежно від зміни кута нахилу літака за принципом жалюзі. Я взяв із собою рушницю і десяток дробівниць. Треба було бачити обличчя Перкінса, мого давнього механіка, коли я наказав йому покласти їх усередину. Я вдягнувся, як дослідник Арктики: під комбінезоном два вовняні светри, товсті шкарпетки, черевики з хутром, водо-

непроникна шапка з вухами і слюдяні захисні окуляри. За стінами ангара було задушливо, але я збирався піднятися на висоту Гімалаїв, тож мусив одягтися відповідно. Перкінс здогадався, що я щось задумав, і благав мене взяти його з собою. Напевно, я так і зробив би, якби летів біпланом, але моноплан — для одного, якщо хочеш витиснути з нього все до останньої краплі. Звичайно, я прихопив із собою кисневу подушку, адже людина, котра збирається подолати рекорд висоти, без неї або замерзне, або задихнеться, або те й інше водночас.

Перш ніж сісти в літак, я ретельно перевіряв крила, кермову тягу і важіль набору висоти. Наскільки бачив, усе було гаразд. Тоді я ввімкнув двигун і переконався, що машина працює безшумно. Коли літачок відпустили, він майже одразу злетів на найменшій швидкості. Я кілька разів облетів домашній аеродром, щоб розігрітись, а потім, помахавши Перкінсу та решті, вирівняв крила й перемкнувся на найвищу швидкість. Машина легко ковзнула, наче ластівка, і пролетіла, підтримувана вітром, близько п'ятнадцяти кілометрів, після чого я трошки задер ніс угору, і вона почала підійматися широкою спіраллю до низької гряди хмар. Надзвичайно важливо підійматися повільно, заразом підлаштовуючись до тиску.

Як на англійський вересень, день видався задушливий і теплий, у повітрі важко висіло передчуття дощу. З південного заходу час від часу дмухав вітер, один із поривів виявився таким різким і несподіваним, що заскочив мене зненацька й за мить розвернув машину мало не на сто вісімдесят градусів. Я пригадую часи, коли такі пориви, вихори й повітряні ями були небезпечними — ще до того, як ми навчилися надавати нашим двигунам сили, яка це переважає. Щойно я дістався до низьких хмар, а альтиметр показав дев'ятсот метрів, як уперіщив дощ. Ото була злива! Вона стукотіла по крилах, шмагала мене

по обличчю, заливала окуляри так, що я майже нічого не бачив. Я пригальмував до найменшої швидкості, адже летіти проти такої негоди було боляче. Коли я піднявся вище, посипав град, і довелося тікати від нього. Один із моїх циліндрів вийшов з ладу — мабуть, усередину забився бруд, — однак я продовжив рівномірно й потужно набирати висоту. Незабаром проблема зникла, і я почув низьке, нічим не стримуване муркотіння: всі десять циліндрів співали в унісон. Ось тут розумієш усю чарівність сучасних глушників. Ми принаймні можемо контролювати свої двигуни на слух. Як вони вищать, пищать і схлипують, коли їм тяжко! Усі ці крики про допомогу в минулому були марними, адже несамовите гуркотіння машини ковтало всі інші звуки. Якби ж перші авіатори могли повернутися, щоб оцінити красу й досконалість механізмів, за які вони заплатили власним життям!

Близько пів на десяту я підлетів до хмар. Унизу піді мною, розмита дощем, нечітка, тяглася рівнина Селісбері. Кілька аеропланів халтурили на висоті метрів триста, нагадуючи чорних ластівок на зеленому тлі. Мабуть, вони міркували, що я роблю там, серед хмар. Несподівано сіра полуда затигла землю піді мною, а навколо обличчя закружляли клапті водяної пари. Вона була холодна, липка, неприємна. Однак я вже піднявся над градом, тож мені пощастило. Хмара була темна і щільна, як лондонський туман. Я так розпачливо хотів опинитися в чистому повітрі, що задирав носа літачка, аж доки не ввімкнулась автоматична сигналізація і я почав ковзати назад. Мокрі крила, з яких текла вода, зробили мене важчим, ніж я думав, але незабаром хмара стала не такою щільною, і я подолав її перший шар. На мене високо над головою чекав другий, пухнастий і кольором схожий на опал, — суцільна біла стеля наді мною і суцільна темна підлога внизу, між якими мій моноплан старанно

прокладав шлях угору розмашистою спіраллю. У цьому просторі між хмар до смерті самотньо. Повз мене пролетіла зграя якихось дрібних водяних пташок, стрімко прямуючи на захід. Швидко тріпотіння їхніх крилець і мелодійний лемент потішили мій слух. Я собі вигадав, що це були чирянки, але зоолог із мене такий собі. Тепер, коли ми, люди, теж стали птахами, нам слід навчитися розрізняти на око своїх братів.

Вітер піді мною шарпав і закручував розлогі хмари. В одному місці виник велетенський вихор, вир водяної пари, і крізь нього, наче крізь димар, я побачив віддалену землю. Десь далеко піді мною пролетів білий біплан. Я вирішив, що це була ранкова пошта між Бристолем і Лондоном. А тоді хмари знову затягнуло у вир, і абсолютну самотність більше ніщо не порушувало.

Минула десята, коли я дістався до нижнього краю горішнього пласту хмар. Він складався з прозорої водяної пари, що повільно наповзала з заходу. Вітер весь час сильнішав і тепер дмухав різкими поривами — сорок п'ять кілометрів на годину, якщо вірити моїм приладам. Уже було дуже холодно, хоч альтиметр показував трохи більше ніж два з половиною кілометри. Двигуни працювали чудово, і ми стабільно підіймалися. Шар хмар був щільнішим, ніж я очікував, але зрештою розсіявся до золотистого серпанку переді мною, а потім я миттєво виринув із нього, опинившись у безхмарному небі, в якому над моєю головою діамантом сяяло сонце: навколо блакить і золото, внизу мерехтливе срібло — неосяжні блискучі простори, куди не кинь оком. Була чверть по десятій, і стрілка барографа майже сягнула чотирьох тисяч. Я злітав дедалі вище, вуха зосередились на низькому муркотінні мотора, очі прикипіли до годинника, тахометра, показника рівня пального й масляного насоса. Не дивно, що авіаторів називають безстрашним

народом. Коли треба думати про стільки всього, часу на турботу про себе не залишається. Приблизно тоді я помітив, яким ненадійним стає компас, щойно літак подолає певну відстань від землі. Після чотирьох із половиною тисяч метрів мій показував на захід і відхилився на одну позначку до півдня. Справжню позицію доводилося визначати за сонцем і вітром.

Я сподівався, що на такій висоті на мене чекає одвічний спокій, але вітер дужчав із кожною новою сотнею метрів висоти. Моя машина стогнала й тремтіла всіма швами та заклепками, рухаючись йому назустріч, а коли я закладав віраж, її здувало, наче папірець; вітер мчав мене зі швидкістю, мабуть, невідомою ще жодному смертному. Утім мені весь час доводилося знову повертати й опинятися в оці урагану, адже я націлився не лише на рекорд висоти. Мої розрахунки підказували, що повітряні джунглі розташовуються над невеличкою латочкою Вілтширу, і всі зусилля могли пропасти марно, якщо я подолаю горішні шари десь в іншому місці.

Коли я перед полуднем наблизився до шестикілометрової висоти, вітер був такий бурхливий, що я з острахом глипав на опори крил, побоюючись, що за мить вони послабляться або зламаються. Я навіть дістав парашут, що лежав позаду мене, й причепив його гачок до кільця на шкіряному ремені, приготувавшись до найгіршого. Прийшла мить, коли за будь-яку помилку механіки аеронавт розплачується власним життям. Усі стропи та стояки дзижчали й вібрували, наче струни арфи, але я бачив, як попри все тріпотіння і смикання машина залишається господинею Природи й володаркою небес, і відчував піднесення. Безумовно, в людині є щось божественне, якщо вона здатна долати межі, встановлені для неї самим Творцем, керуючись таким безкорисливим героїчним покликанням, як підкорення небес. А ще

кажуть, що людство занепадає! Хіба є в анналах людства щось схоже на це?

Такі думки кружляли в моїй голові, поки я здіймався вище велетенською похилою площиною, а вітер то шмагав моє обличчя, то свистів у вухах; царство хмар залишилося так далеко позаду, що його зморшки і срібні горбочки розгладилися, перетворившись на пласку блискучу рівнину. Аж раптом я відчув дещо жахливе й досі не знане. Мені вже довелось познайомитися з тим, що наші сусіди назвали *tourbillon*¹, але в такому масштабі це сталося вперше. Велетенський, схожий на бурхливу ріку потік повітря, про який я кажу, як виявилось, приховував у собі не менш жахливі, ніж він сам, вихори. Зненацька мене затягло в самісінький центр одного з них. Кілька хвилин крутило з такою швидкістю, що я мало не втратив орієнтацію, аж тут відчув, що ліве крило смикнулося вперед, до позбавленої повітря вирви в осередку негоди. Я падав донизу каменем, втративши майже триста метрів. На місці мене утримував лише пасок — я наполовину висунувся з фюзеляжу, приголомшений і захеканий. Однак я завжди здатний на надзусилля — це єдина моя надзвичайна перевага як авіатора. Я розумів, що падіння сповільнилося. Вихор радше нагадував конус, а не вирву, і я дістався його вершини. Одним різким обертотом, кинувши всю вагу на один бік, я вирівняв літак і відвернув його ніс від буревію. За мить мене викинуло з вирви, і я помчав униз. А тоді, тремтячи, але почувуючись переможцем, знову задер ніс машини вгору і почав настирливо підніматися вгору по спіралі. Я заклав широкий віраж, аби уникнути небезпечної місцини з виром, і незабаром успішно піднявся над нею. Щойно минула перша година, як я подолав позначку шість тисяч

---

¹ Смерч (фр.).

метрів над рівнем моря. На мою превелику радість, шторм залишився позаду і повітря з кожною сотнею метрів робилося спокійнішим. З іншого боку, було дуже холодно, і я відчував ту специфічну нудоту, що виникає в розрідженому повітрі. Я вперше розкрутив шланг своєї кисневої подушки і час від часу вдихав п'янкий газ. Відчував, як він, наче наливка, біжить венами, і так розвеселився, що мало не сп'янів. Я кричав і співав, злітаючи до холодного застиглого зовнішнього світу.

Мені очевидно, що непритомний стан, який охопив Глейшера і меншою мірою Коксвела, коли вони у 1862 році піднялися на повітряній кулі на висоту понад дев'ять тисяч метрів, був спричинений велетенською швидкістю, з якою куля мчала прямісінько вгору. Підіймаючись поступово і при звичаївшись до нижчого атмосферного тиску повільнішими темпами, таких жахливих симптомів можна уникнути. На тій самій значній висоті я виявив, що можу, не відчуваючи особливого дискомфорту, дихати навіть без кисневого інгалятора. Проте я страшенно змерз, і мій термометр показував нуль за Фаренгейтом¹. О пів на другу я піднявся майже на одинадцять кілометрів над поверхнею землі і продовжував поступово рухатися вище. Утім виявилось, що розріджене повітря не надто гарно підтримує мій літачок, і відповідно довелося суттєво зменшити кут підйому. Було зрозуміло, що навіть із моєю невеликою вагою та міцним, потужним двигуном на мене чекає момент, коли доведеться зупинитися. Як на зло, одна зі свічок запалювання знову почала відмовляти, і двигун періодично захлинався. Від страху поразки в мене стиснулося серце.

Приблизно тоді я й пережив дещо вкрай незвичне. Повз мене промчало щось, залишивши хвіст диму, і вибухнуло

---

¹ Близько -18° за Цельсієм.

з гучним шиплячим звуком, викинувши хмару пари. Якусь мить я й гадки не мав, що сталося. Потім пригадав, що землю споконвіку бомбардували метеори, і на ній навряд чи збереглося б життя, якби ці каменюки не перетворювалися майже завжди на пару в горішніх шарах атмосфери. Це нова небезпека для того, хто підіймається високо, адже ще два метеори промчали повз мене, коли я наближався до дванадцятикілометрової висоти. Можна не сумніватися, що на самісінькому краю земної атмосфери ризик справді високий.

Стрілка мого барографа саме торкнулася позначки 12 600 метрів, коли я збагнув, що піднятися вище не зможу. Фізично я ще міг упоратися з таким навантаженням, але моя машина досягла межі своїх можливостей. Розріджене повітря не підтримувало крила достатньо надійно, і найменший нахил закінчувався боковим ковзанням на крилі, коли здавалося, наче літак рухається за власною волею. Імовірно, якби двигун працював на повну потужність, я б зміг подолати ще метрів триста, але він продовжував давати осічки, а два з десяти циліндрів, схоже, взагалі не працювали. Якщо я досі не опинився в зоні, якої шукав, то під час цієї подорожі вже не побачу її. Та невже я ще не досягнув її? Виписуючи кола, наче велетенський яструб на дванадцятикілометровій висоті, я дозволив моноплану рухатися на власний розсуд і за допомогою бінокля з мангаймським склом уважно розглядав усе навкруги. Небо було чистісіньке; ніде ані сліду тих небезпек, які я собі уявляв.

Я вже казав, що ширяв по колу. Раптом мені спало на думку, що не завадить узяти більший розмах і вийти на нову траєкторію. Коли мисливець на землі опиняється в джунглях, він прочісує їх у пошуках здобичі. Розмірковуючи, я дійшов висновку, що повітряні джунглі, які я собі уявив, лежать десь над Вілтширом, тобто на пів-

денний захід від мене. Я орієнтувався за сонцем, адже мій компас тут не допомагав, а землі не було видно — лише віддалена срібляста пелена хмар. Однак я доклав усіх зусиль, аби визначити напрям, і спрямував літак точнісінько туди. Я вирахував, що запасів пального мені вистачить не більше ніж на годину, але міг дозволити собі використати їх до останньої краплі й повернутися на землю, розкішно спланувавши вниз.

Раптом я помітив щось нове. Повітря переді мною втратило свою кришталеву прозорість. Воно наповнилося якимись довгими рваними пасмами чогось схожого на дуже тонкий цигарковий дим. Цей дим висів кільцями й спіралями, повільно обертаючись і закручуючись на сонці. Коли моноплан пролетів крізь нього, я відчув на губах ледь помітний маслянистий присмак, а на дерев'яних деталях літака побачив масну плівку. Схоже, в атмосфері з'явилася якась тонка органічна матерія. Там не було життя. Невідома речовина була рудиментарна й розсіяна, вона тяглася на тисячі квадратних метрів, а потім розпадалась і зникала. Ні, це не було життя. Та, може, це залишки чогось живого? Може, це їжа для якогось чудовиська, адже навіть могутні кити живляться океанським планктоном? Ця думка кружляла у мене в голові, аж тут я поглянув угору і побачив найдивовижніше видовище з усіх, які тільки бачила людина. Чи вистачить мені слів, аби переконати вас, хай навіть усе це я бачив лише миттєво?

Уявіть собі медузу на кшталт тієї, що влітку плавають у наших морях, дзвоноподібну та велетенську — значно більшу, як на мене, за баню собору Св. Павла. Вона була світло-рожевою з витонченими зеленуватими прожилками, однак її велетенська плоть була такою тонкою, що ледве вимальовувалася на тлі темно-синього неба. Вона ледь помітно, але ритмічно пульсувала. З тіла виступали

два довгі зелені щупальця, які повільно розгойдувалися туди-сюди. Це величне видіння з безшумною грацією ковзнуло над моєю головою, легке й тендітне, як мильна бульбашка, і продовжило свій сповнений гідності шлях.

Я наполовину розвернув моноплан, аби мати змогу прослідкувати поглядом за цим прекрасним створінням, аж раптом збагнув, що опинився серед цілої флотилії таких самих створінь — різних розмірів, проте жодне не більше за те перше. Деякі були досить невеликі, але здебільшого вони не поступалися розмірами пересічній повітряній кулі й так само вигиналися вгору. Їхні витончені текстури та кольори нагадали мені про венеційське скло. Найпоширенішими відтінками були блідо-рожевий та блідо-зелений, але під променями сонця їхні елегантні форми чарівно вигравали райдужними кольорами. Повз мене пропливло кількасот створінь, дивовижна казкова ескадра небесних кораблів — їхні форми та матерія настільки пасували до цих чистих висот, що годі було й уявити собі щось таке вишукане серед звичних земних краєвидів і звуків.

Однак незабаром мою увагу привернуло інше явище — змії розрідженого повітря. Це були довгі, тонкі, фантастичні спіралі з чогось схожого на пару, котрі перекидалися й скручувалися з неймовірною швидкістю, виписуючи такі стрімкі кола, що око ледве встигало за ними. Деякі з цих примарних створінь мали завдовжки п'ять-десять метрів, але визначити їхній обхват було складно, позаяк здавалося, наче їхні мінливі обриси розчиняються в повітрі. Ці повітряні змії були світло-сірого або димного кольору, деякі мали темніші прожилки, що створювало враження окремого організму. Одна з них промайнула повз моє обличчя, і я відчув холодний липкий дотик, проте їхні форми були такі безтілесні, що асоціювалися з якоюсь фізичною небезпекою не більше

за чарівних дзвоноподібних створінь, котрі пропливли тут раніше. Щільності в їхніх тілах було не більше, ніж у бризках піни від хвилі, яка розбилася об берег.

Та попереду на мене чекала жахливіша зустріч. Звідкись із неймовірної висоти прилетіли клапті багряної пари, які спочатку здалися мені невеликими, але, наближаючись, стрімко росли, аж доки не зробилися завбільшки в десятки квадратних метрів. Попри те, що вони були з якогось прозорого желеподібного матеріалу, їхні обриси були чіткіші й матеріальніші за все, що я тільки-но бачив. У них також було більше ознак фізичної організації, особливо виділялися дві великі туманні круглі пластини на боках, які могли бути очима, й досить твердий білий виступ між ними, вигнутий і жорсткий, як дзьоб стерв'ятника.

Зовнішність цього чудовиська була жаскою й загрозовою, і воно продовжувало змінювати колір від світлолілового до лютого темно-багряного, такого насиченого, що, пропливаючи над моїм монопланом, воно затулило мені сонце. У верхній частині велетенського тіла були три чималі вигини, які я можу описати лише як гігантські бульбашки, і, дивлячись на них, я був переконаний, що вони наповнені якимось надзвичайно легким газом, який утримує цю спотворену напівтверду масу в розрідженому повітрі. Створіння з легкістю наздогнало мене і попливло поруч із моїм монопланом, понад тридцять кілометрів виконуючи роль моторошного ескорту, зависнувши наді мною, наче хижа птаха, готова схопити здобич пазурами. Рухалося воно так швидко, що за ним було майже неможливо прослідкувати, і викидало поперед себе якусь довгу м'язисту стрічку, яка ніби тягла за собою довге звивисте тіло. Воно було таким еластичним і драглистим, що за дві хвилини повністю змінювало форму, й кожна зміна здавалася загрозливішою та огиднішою за попередню.

Я знав, що це віщує лихо. Кожен багрянний спалах відразливого тіла казав про це. Туманні вирячені очі прикипіли до мене, холодні та безжальні, сповнені липкої ненависті. Я скерував донизу ніс машини, щоб утекти від нього. Та щойно я це зробив, чудовисько блискавично вистрілило зі своєї мінливої ворвані довгим мацаком, і той із легкістю та гнучкістю батога хльоснув по передній частині літака. Коли щупальце на мить торкнулося гарячого двигуна, почулося гучне сичання, й воно злетіло в повітря, а велетенське пласке тіло зіщулилося, немов від різкого болю. Я спрямував літак у піке, але мацак знов обхопив його й розпався навпіл, потрапивши у гвинт, так легко, наче був просто пасмом диму. Однак інше довге, слизьке, липке, змієподібне, кільцювате щупальце, підкравшись іззаду, схопило мене за талію, намагаючись витягти з кабіни. Я відірвав його від себе, загрузнувши пальцями в гладенькій клейкій поверхні, й на мить звільнився, проте інший мацак схопив мене за черевик і смикнув так, що я мало не перекинувся на спину.

Падаючи, я вистрілив з обох стволів своєї рушниці, та це було все одно що атакувати слона, плюючи в нього горохом із трубочки; годі й уявити, що якась людська зброя може завдати шкоди такій здоровенній потворі. Однак влучив я краще, ніж гадав, бо один з велетенських пухирів на спині чудовиська з гучним ляскотом вибухнув, пробитий картечю. Виявилося, що моє припущення правильне і ці об'ємні прозорі мішури справді були наповнені якимось легким газом, адже гігантське хмароподібне тіло миттєво захиталося, розпачливо звиваючись, щоб зберегти рівновагу, а білий дзьоб розлючено клацав і роззявлявся. Та я вже щодуху мчав геть у найстрімкішому маневрі, на який наважився; двигун досі працював на повну, розкручений пропелер і сила тяжіння тягли мене вниз, наче метеорит. Далеко позаду я бачив

тьмяну багряну пляму, що хутко меншала й розчинялася в синьому небі. Мені вдалося живим вирватися зі смертельних джунглів зовнішніх шарів тропосфери.

Опинившись у безпеці, я приглушив двигун, адже ніщо не спроможне пошматувати машину швидше за політ з висоти на повній потужності. Я велично планерував по спіралі з майже дванадцятикілометрової висоти — спочатку до сріблястої маси хмаринок, потім до грозових хмар під ними й нарешті під батогами зливи наблизився до поверхні землі. Вирвавшись із полону хмар, я побачив під собою Бристольський канал, але, маючи в баку ще трохи пального, пролетів кілометрів тридцять углиб материка, аж доки мусив приземлитися на якомусь полі за кілометр від селища Ешкомб. Там я отримав три бляшанки бензину від водія машини, що саме проїжджала повз мене, і в десять хвилин по шостій того ж вечора м'яко приземлився на рідній луці в Девайзесі після польоту, якого не здійснив ніхто з живих людей на землі, а ті, хто наважився на нього, не могли цим похизуватися, бо не вижили. Я побачив красу і жах небес, і людина не в змозі уявити собі більшу красу і більший жах.

Тепер я запланував здійснити ще один такий політ, а тоді вже повідомити про результати світові. Причина в тому, що я мушу добути якийсь наочний доказ, перш ніж викласти історію колегам. Щоправда, незабаром моїми слідами полетять інші, й вони підтвердять мої слова, проте мені хотілося б одразу продемонструвати переконливі докази. Упіймати ті чарівні переливчасті бульбашки буде нескладно. Вони плывуть повільно, й перехопити одну під час неквапливого руху — не проблема для прудкого літачка. Досить імовірно, що вони розчиняться в густіших атмосферних шарах і на землю я привезу лише якусь невеличку грудку аморфного желе. Але це вже буде принаймні щось, що підкріпить мою розповідь. Так, я полечу ще, хай навіть

це ризик. Здається, тих багряних потвор не так уже й багато. З високою ймовірністю я їх навіть не побачу. А якщо побачу, одразу пірну вниз. Навіть у найгіршому випадку зі мною завжди буде моя рушниця й мої знання про...»

Тут, на жаль, у рукописі бракує сторінки. Наступна сторінка заповнена розмашистим безладним почерком.

«Тринадцять тисяч метрів. Я більше не побачу землі. Вони піді мною — аж троє. Змилуйся, Боже! Яка жахлива смерть!»

От і все, що залишилося від «Свідчень Джайса-Армстронга». Самого його більше ніколи не бачили. Уламки його розбитого моноплана позбирали в мисливському заповіднику містера Бадд-Лашингтона на кордоні Кенту і Сассексу, за кілька кілометрів від того місця, де знайшли щоденник. Якщо теорія безталанного авіатора слухна й повітряні джунглі, як він їх назвав, справді існують над південно-західною Англією, схоже, що він тікав із них на повній швидкості свого моноплана, але в певну мить ті жахливі потвори наздогнали і зжерли його десь у зовнішніх шарах атмосфери над тим місцем, де знайшли зловісні останки. Видовище літака, що мчав до землі, але натрапив на безіменних потвор, котрі швидко ковзнули під нього, відрізаючи шлях до землі та стискаючись навколо своєї жертви, не з тих, про які захоче детально розмірковувати людина, котра цінує власний здоровий глузд. Я переконаний, що багато людей і далі презирливо кепкуватимуть з фактів, які я тут виклав, та навіть вони мусять визнати, що Джайс-Армстронг зник, і я хочу звернутися до них його власними словами: «Цей записник зможе пояснити, що я намагаюся зробити і як віддав життя за ці спроби. Тільки, благаю ВАС, жодних балачок про нещасний випадок чи таємниці».

ЖАХІТТЯ НА ВИСОТІ 6000 МЕТРІВ

РІЧАРД МЕТІСОН

Невже це найвидатніша з усіх написаних історій про страх польоту? Можливо. Не хочу висловлюватись, як Род Серлінг¹, але поміркуйте, якщо ваша ласка, про одну з думок Артура Джеффри Вілсона, коли злетів «DC-7», у якому він був пасажиром: «І ось воно... на висоті шість тисяч метрів над землею ми опинилися в пастці жахливої смертельної оболонки». Уперше опубліковане 1961 року, коли під час пасажирських перельотів ще можна було курити і люди носили з собою в сумочках пістолети, «Жахіття...» балансує на вузькій, як лезо ножа, межі двох можливостей: або містер Вілсон страждає від тривожного нервового розладу, або на крилі за вікном справді скрутилася потвора, що намагається кинути літак на землю. Хай там як, на вас чекає дуже неприємний політ. Краще пристебніть паски безпеки.

—Ваш пасок, будь ласка, — привітно сказала стюардеса, проходячи повз нього.
Майже в унісон з її словами над проходом, що вів до переднього відсіку, засяяв знак «ПРИСТЕБНІТЬ ПАСКИ БЕЗПЕКИ», а нижче попередження «ПАЛІННЯ ЗАБОРОНЕНО». Вдихнувши на повні легені, Вілсон

---

¹ Американський сценарист, продюсер і драматург, один із тих, хто сформував стандарти телеіндустрії.

видихнув дим маленькими порціями і роздратованими рвучкими рухами загасив цигарку в попільничці у бильці крісла.

За вікном огидно закашлявся один із двигунів, виплюнувши хмару диму, який розсіявся в нічному повітрі. Фюзеляж почав здригатись, і Вілсон, глипнувши у вікно, побачив вихлоп полум'я, що білою хвилиною виривалося з корпусу двигуна. Другий двигун покашляв, потім загарчав, і його пропелер негайно закрутився розпливчастою плямою. Вілсон із напруженою слухняністю застебнув на стегнах пасок безпеки.

Тепер усі двигуни працювали, і Вілсонова голова пульсувала в унісон із фюзеляжем. Він застигло сидів, втупившись поглядом у переднє крісло, поки «DC-7» перетинав паркувальний майданчик, підігріваючи ніч гуркотливими викидами вихлопних газів.

На краєчку злітно-посадкової смуги машина застигла. Вілсон визирнув у вікно на велетенський осяяний термінал. Ще до полудня, подумав чоловік, він, чистий і охайно вбраний, сидітиме в кабінеті чергового партнера, обговорюючи чергову привабливу угоду, результат якої не залишить в історії людства жодного сліду. Усе це було суцільним клятим...

Вілсон задихнувся, коли двигуни стали розігріватися перед зльотом. Уже й так гучний звук зробився оглушливим — його хвилі влучали у Вілсонові вуха, ніби удари дрючка. Чоловік роззявив рота, наче хотів дозволити звуку витекти. Обличчя набуло стражденного виразу, а руки стиснулися, немов напружені пазури.

Він здригнувся, підібгавши ноги, коли відчув, як щось торкнулося руки. Смикнувши вбік головою, чоловік побачив стюардесу, котра зустріла його біля входу. Вона усміхалася йому згори вниз.

— З вами все гаразд? — Він заледве розібрав її слова.

Вілсон стиснув губи і змахнув рукою, наче хотів відштовхнути дівчину. Її усмішка спалахнула надміру яскраво, а потім згасла — стюардеса відвернулася і рушила далі.

Літак почав рухатися. Спершу летаргійно, мов якийсь велетенське чудовисько, що намагається перемогти власну вагу, а потім дедалі швидше, долаючи силу тертя. Вілсон повернувся до вікна й дивився, як щомить швидше мчить темна злітно-посадкова смуга. Коли опустилися закрилки, на краю крила щось жалібно заскиглило. Після цього колеса непомітно втратили контакт зі смугою, і земля залишилася десь унизу. Під літаком миготіли дерева, будівлі, стрімкий ртутний потік автомобільних вогнів. «ДС-7» повільно нахилився праворуч, смикаючи себе вгору, до крижаного блиску зірок.

Зрештою літак вирівнявся, і здалося, наче двигуни зупинилися, аж доки вухо Вілсона не налаштувалося на їхнє бурмотіння на крейсерській швидкості. Його м'язи на мить розслабилися, сповнюючи чоловіка приємним відчуттям. Але незабаром воно зникло. Вілсон нерухомо застиг, дивлячись на знак «ПАЛІННЯ ЗАБОРОНЕНО», аж доки той моргнув, — а тоді хутко запалив цигарку. Потягнувшись до кишеньки на спинці переднього сидіння, він дістав собі газету.

Світ знову, як завжди, був схожим на його власний. Суперечки в дипломатичних колах, землетруси, стрілянина, вбивства, з'валтування, торнадо, зіткнення, конфлікти в бізнесі, гангстерські розбірки. «Господи милосердний, із цим світом усе гаразд», — подумав Артур Джеффри Вілсон.

За п'ятнадцять хвилин від відклав газету. У животі жахливо крутило. Чоловік глипнув на знаки поряд із двома вбиральнями. Обидва горіли червоним попередженням «ЗАЙНЯТО». Він загасив третю від зльоту цигарку і, вимкнувши лампочку над головою, визирнув у вікно.

Люди в салоні теж вимикали світло й нахилили крісла, готуючись поспати. Вілсон глипнув на годинник. Одинадцята тридцять. Він стомлено зітхнув. Як чоловік і підозрював, пігулки, прийняті перед посадкою, нітрохи не допомогли.

Коли з убіральної вийшла жінка, Вілсон рвучко підвівся і, схопивши свою сумку, рушив проходом.

Як і очікувалося, організм не поводився дружньо. Вілсон стомлено застогнав, підвівся й поправив одяг. Помив руки та обличчя, дістав із сумки косметичку і витиснув на зубну щітку змірку пасти.

Чистячи зуби і для рівноваги тримаючись однією рукою за холодну перегородку, чоловік заглянув в отвір. За кілька футів від нього миготів блідо-синій бортовий гвинт. Вілсон уявив, що станеться, якщо той відірветься й полетить на нього, наче листок конюшини з трьома лопатями.

У шлунку щось несподівано стиснулося. Вілсон інстинктивно ковтнув, і до горла потрапило трохи слини з пастою. Мало не виблювавши, він обернувся й сплюнув в умивальник, а потім поспіхом прополоскав рота й попив. Господи милосердний, якби ж він міг поїхати потягом; мав би власне купе, буденно прогулявся б до вагона-ресторану й посидів із випивкою та журналом у кріслі-гойдалці. Але в цьому світі не було на це часу чи щастя.

Вілсон уже збирався заховати косметичку, коли його погляд упав на водостійкий пакунок у сумці. Він трохи повагався, поклав невеличку папку на умивальник, а тоді витягнув пакунок і розгорнув на колінах.

Чоловік сидів, задивлений на маслянисто-блискучу сантиметрію пістолета. Він носив його з собою майже рік. Спочатку думав про нього як про захист від грабіжників, убезпечення від підліткових банд у містах, які відвідував. Однак глибоко в душі Вілсон завжди знав, що справжня

причина лише одна. Та, про яку він думав щодень частіше. Як просто було б... тут і зараз...

Він заплющив очі й судомно ковтнув. Досі відчував у роті смак зубної пасти, легку свіжість перцевої м'яти на язичку. Вілсон незграбно сидів у пульсуючій прохолоді вбиральні, тримаючи маслянистий пістолет у руках. Аж раптом несподівано його почали бити дрижаки. «Господи, дозволь мені піти! — рвучко закричав він подумки. — Дозволь мені піти, дозволь мені піти». Він ледве упізнав скиглення у власних вухах.

Вілсон поривчасто випростався. Стиснув губи, загорнув пістолет, кинув його в сумку, поклав зверху папку та застебнув сумку. Підвівшись, він відчинив двері, вийшов з убиральні, поспіхом дістався свого місця, влаштувався в кріслі, засунувши сумку з речами точнісінько на те саме місце. Натиснув кнопку на бильці й відштовхнувся назад. Вілсон — бізнесмен, і завтра вранці на нього чекають справи. Ось так просто. Його тіло потребує сну, і він дасть йому поспати.

За двадцять хвилин Вілсон повільно потягнувся вниз, натиснув на кнопку, випростався разом з кріслом; на його обличчі застигла маска переможеної людини, що врешті змирилася. «Навіщо боротися?» — подумав він. Зрозуміло було, що заснути не вдасться. Ось такі справи. Він розгадав половину кросворда, а тоді опустив газету на коліна. Очі занадто втомилися. Сівши рівніше, чоловік розім'яв плечі, потягнув м'язи спини. «А що тепер?» — подумав він. Читати не хотілося, спати не вдавалось. А попереду ще — він глипнув на годинник — сім-вісім годин, перш ніж вони опиняться в Лос-Анджелесі. Як він збирається їх згаяти? Вілсон оглянув салон і побачив, що, крім одного пасажира в передньому відсіку, всі поспули.

Його несподівано накрило приголомшливою хвилею люті, аж схотілося закричати, жбурнути щось, вдарити

когось. Стиснувши зуби так сильно, що щелепи заболіли, Вілсон відсунув завісу заціпенілою рукою і з убивчим наміром витріщився у вікно.

Він побачив, як у повітрі на крилах блимають вогники, а з-під корпусу двигуна вириваються моторошні спалахи вихлопів. «Ось де я опинився, — подумав Вілсон. — На висоті шість тисяч метрів над землею в пастці жахливої смертельної оболонки мчу крізь полярну ніч до...»

Вілсон зіщулився, коли блискавка освітила небо, заливаючи крило фальшивим денним світлом. Чоловік проковтнув клубок у горлі. Невже розпочинається гроза? Думка про дощ і поривчастий вітер на літаку, схожому на скіпку в небесному морі, була неприємною. Літун із Вілсона був кепський. Від надмірного руху його завжди нудило. Може, йому про всяк випадок слід прийняти ще кілька пігулок дименгідринату? І, звичайно, він сидів біля аварійного виходу. Він подумав, що той може випадково відчинитися, повітря висмокче його з літака, і він із криком упаде.

Вілсон кліпнув і похитав головою. У потилиці щось ледь помітно посмикувалося, чоловік посунувся ближче до вікна і визирнув у нього. Зіщулився і нерухомо застиг. Він міг присягнутися...

Несподівано шлунок скрутила жорстока судома, і Вілсон напружив очі. Крилом щось скрадалося.

Чоловік відчув раптовий напад нудоти. Любий Боже, невже якийсь пес чи кіт заліз на літак перед зльотом і якось спромігся втриматись? Від цієї думки нудило ще дужче. Нещасна тварина, мабуть, збожеволіла від жаху. Але як їй вдалося за щось зачепитися на гладенькій поверхні, яку шмагав вітер? Це вочевидь неможливо. Напевно, це просто пташка або...

Спалахнула блискавка, і Вілсон побачив, що то людина.

Він не міг поворухнутися. Закам'янівши, спостерігав, як повзе крилом чорна постать. Неможливо. Десь у глибинах

шоку озвався внутрішній голос, але Вілсон його не слухав. Він не помічав нічого, крім несамовитих ударів серця, від яких мало не розривався м'яз, і чоловіка за вікном.

Аж раптом, наче на нього вилили відро крижаної води, організм відреагував; свідомість вистрибнула з укриття пояснень. З якихось незрозумілих причин механік піднявся разом із літаком і зміг утриматись на крилі, хай навіть вітер зірвав із нього одяг, а повітря таке розріджене і крижане.

Вілсон не дав собі часу на спростування. Підскочивши на ноги, він гукнув:

— Стюардесо! Стюардесо!

Голос дзвінка і лунко розлетівся салоном. Він натиснув кнопку виклику тремким пальцем.

— Стюардесо!

Дівчина бігла до нього проходом із напруженим обличчям. Побачивши вираз його власного лица, вона застигла.

— За бортом людина! Людина! — закричав Вілсон.

— Що? — Шкіра напнулася на її щоках і навколо очей.

— Подивіться, подивіться! — Рука тремтіла, Вілсон відкинувся у кріслі й тицьнув у вікно. — Він повзе...

Слова увірвав задушливий хрип у горлі. На крилі нічого не було.

Вілсон сидів і тремтів. Перш ніж розвернутися, він якусь мить дивився на віддзеркалення стюардеси у вікні. На її обличчі застиг відсутній вираз.

Кінець кінцем він повернувся і подивився на неї. Побачив, як розтулилися червоні губи, наче вона збиралася озватись, але дівчина нічого не сказала, тільки стиснула їх і ковтнула. На обличчі розтяглася фальшива усмішка.

— Перепрошую, — сказав Вілсон. — Це, мабуть, був...

Він змовк, замислившись, як закінчити речення. З іншого боку проходу на нього з сонною зацікавленістю глипала дівчинка-підліток.

Стюардеса відкашлялася.

— Чи можу я вам щось принести? — запропонувала вона.

— Склянку води, — відповів чоловік.

Стюардеса розвернулася й пішла назад проходом.

Вілсон глибоко вдихнув і відвернувся від пильного погляду дівчинки. Почувався він зосередженим, зацікавленим. Саме це шокувало найбільше. А де ж видіння, крики, гупання кулаками по вилицях, вирване волосся?

Він рвучко заплющив очі. Там був чоловік, подумав Вілсон. Справді був чоловік. Саме тому він почувався так. Однак там нікого не могло бути. Це Вілсон знав точно.

Вілсон сидів, заплющивши очі, й розмірковував, що зробила б Жаклін, якби була поруч у кріслі. Чи мовчала б вона, від подиву втративши мову? А може, вона (і це було ймовірніше) метушилася б навколо нього, усміхалася, базікала, вдавала, наче нічого не бачить. Що подумав би їхній син? Вілсон відчув, як у грудях здіймається сухий схлип. О Господи...

— Ось ваша вода, сер.

Різко смикнувшись, Вілсон розплющив очі.

— Вам потрібна ковдра? — поцікавилася стюардеса.

— Ні. — Він похитав головою. — Дякую, — додав, дивуючись, чому поводитьсь так увічливо.

— Якщо вам щось знадобиться, просто подзвоніть, — сказала дівчина.

Вілсон кивнув.

Сидячи з неторканим стаканом води в руці, він почув позаду стихнені голоси стюардеси та когось із пасажирів. Вілсон напружився від обурення. Рвучко потягнувся вниз, намагаючись не розлити воду, і витягнув свою сумку з багажем. Розстебнув її, дістав коробочку зі снодійними пігулками і проковтнув дві. Зіжмакавши в руці

порожній стакан, він запхав його в кишеню переднього крісла, а тоді, не дивлячись, засунув завісу. Годі вже. Одна галюцинація ще не робить людину божевільною.

Вілсон повернувся праворуч і спробував підлаштуватися під поривчасті рухи літака. Найважливіше зараз — забути про все. Він не мусить нічого детально обмірковувати. Несподівано чоловік помітив усмішку в себе на вустах. Принаймні ніхто не міг звинуватити його в надто приземлених галюцинаціях. Якщо вже марити, то по-королівськи. Голий чоловік, що повзе крилом «DC-7» на висоті шість тисяч метрів, — гідна найшляхетнішого божевільного фантазія.

Жарт швидко втратив привабливість. Вілсон заспокоївся. Побачене було таким чітким, таким живим. Хіба ж очі могли уздріти такий образ, якщо його не існувало? Хіба те, що було у нього в мозку, могло змусити зір побачити оману? Він не був напідпитку чи очманілий, та й образ не був безформним і туманним. Це була чітка тримірна постать, нічим не гірша за речі, які він бачив і точно вважав реальними. Оце його найбільше й лякало. Він подивився на крило і...

Вілсон імпульсивно відсмикнув завісу.

Й одразу втратив упевненість, що переживе це. Здавалося, наче весь уміст його грудей і шлунка шалено роздувся, проштовхуючи надлишкову масу в горло і голову, заважаючи дихати, вичавлюючи очі. Паралізований, Вілсон застиг, а серце, ув'язнене в тій набряклій масі, несамовито калатало, погрожуючи розірватися.

За кілька сантиметрів від нього за товстим шматком скла на Вілсона витріщався чоловік.

Обличчя в нього було жахливо зле, нелюдське обличчя. Шкіра замурзана, груба й у великих порах; ніс — невелика грудка незрозумілого кольору; губи деформовані, потріскані, розсунуті зубами фантастичної величини

й покрученості; маленькі очиці були глибоко посаджені і не кліпали. Чоловік був увесь вкритий сплутаним кошлатим волоссям; з носа, схожого на пташиний дзьоб між щоками, і з вух теж стирчали пухнасті зарості.

Розбитий, Вілсон сидів у кріслі, не в змозі поворухнутися. Час зупинився і втратив сенс. Організм втратив здатність функціонувати й аналізувати. Все вкрилося кригою шоку. Лиш серце продовжувало битися — самотне божевільне гупання в темряві. Вілсон навіть кліпнути не міг. Не дихаючи, він отупіло витріщався на створіння відсутнім поглядом.

А тоді рвучко заплющив очі, і свідомість, позбувшись страшного видовища, вирвалася на волю. «Його там немає», — подумав чоловік. Він стиснув зуби, ніздрі затремтіли. Його там немає, просто немає.

Вчепившись у бильця крісла пальцями з побілілими кісточками, Вілсон напружився. Там, за вікном, немає жодного чоловіка, переконував він себе. Годі й уявити, що за вікном по крилу повзе чоловік, дивлячись простісінько на нього.

Він розплющив очі...

...і втиснувся в крісло, задихнувшись від страху. Чоловік не лише був там, а ще й шкірився. Вілсон стиснув пальці в кулак і вп'явся нігтями в долоні, аж доки спалахнув біль. Він продовжував тиснути, щоб не залишилося жодних сумнівів, що його мозок абсолютно притомний.

Після цього тремкими й заціпенілими руками Вілсон повільно потягнувся до кнопки виклику стюардеси. Він не повторить знову ту саму помилку: не кричатиме, не зіпнеться на ноги, не змусить те створіння втекти. Вілсон продовжував тягтися вгору, тепер його м'язи тремтіли від наляканого збудження, адже незнайомиць за вікном дивився на нього, очиці сліdkували за рухами його руки.

Вілсон обережно натиснув кнопку раз, другий. «Прийди хутчіш, — подумав він. — Прийди зі своїми об'єктивними очима й побач те саме, що я, але хутчіш».

Він почув, як у задній частині кабіни відсунулася завіса, і його тіло раптово залякло. Чоловік за вікном повернув свою деформовану голову в тому ж напрямі. Вілсон нерухомо й напружено дивився на нього. «Мерщій, — думав він. — Заради Бога, хутчіш!»

Це тривало секунду. Чоловіків погляд знову прикипів до Вілсона, його губи скривилися в жахливій підступній посмішці. А потім він стрибнув і зник.

— Так, сер?

Вілсона на мить охопила непереборна божевільна мука. Його погляд смикався від місця, де була потвора, до запитального виразу обличчя стюардеси, а потім назад. Знову до стюардеси, до крила, до стюардеси, перевести подих... його погляд переповнився байдужою недовірою.

— Що сталося? — запитала дівчина.

Саме вираз її обличчя вирішив справу. Вілсон приборкав свої емоції. Вона аж ніяк не могла повірити йому. Він миттєво це зрозумів.

— Я... я перепрошую, — затинаючись, промовив він. Спробував проковтнути слину, але в роті так пересохло, аж у горлі щось клацнуло. — Нічого... я... вибачте.

Стюардеса не знала, що сказати. Вона продовжувала тримати рівновагу, не піддаючись постійному смиканню літака, однією рукою трималася за спинку сидіння поруч із Вілсоновим, а друга мляво звисла вздовж шва на спинці. Губи трохи розтулилися, наче вона збиралася щось сказати, але не знаходила слів.

— Гарзд, — озвалася вона нарешті й відкашлялась, — якщо вам... щось знадобиться.

— Так, так. Дякую. А ми... летимо в бурі?

Стюардеса квапливо всміхнулася.

— Просто невеличка негода, — запевнила вона. — Вам немає про що хвилюватися.

Вілсон кивнув, ледь помітно смикнувшись. А потім, щойно стюардеса відвернулася, різко вдихнув, його ніздрі затріпотіли. Він не сумнівався, що дівчина вже вважає його божевільним, але не знав, чим тут зарадити; під час навчання їй не пояснювали, як поводитися з пасажиром, котрі думають, наче побачили на крилі зіщуленого чоловічка.

Думають?

Вілсон рвучко повернув голову і визирнув в ілюмінатор. Подивився на темний пагорб крила, вогняний струмінь вихлопів, миготіння вогнів. Він бачив чоловіка, в цьому міг присягнутися. Невже він може цілковито чітко усвідомлювати все, що відбувається навколо, бути сповна розуму з усіх поглядів, — але однаково уявляти собі такі речі? Чи є якась логіка в тому, що його мозок не спотворює всю реальність, а вставляє в деталі якісь сторонні образи?

Ні, жодної логіки.

Вілсон несподівано подумав про війну, газетні історії, які оповідали про існування в небесах створінь, що переслідували пілотів-союзників. Їх називали гремлінами, пригадав він. А чи існують такі створіння насправді? Чи дійсно існують вони вгорі, вочевидь з крові та плоті, але несприйнятливі до гравітації?

Він саме розмірковував про це, коли чоловік з'явився знову.

Щойно крило було порожнім. А вже наступної миті вигнулося дугою, коли на нього стрибнув він. Не схоже було, що це мало для чоловіка якісь наслідки. Він приземлився дещо нестійко, витягнув короткі волохаті руки, наче в пошуках підтримки. Вілсон напружився. Зблиснуло розуміння. Людина (невже він подумки називає

це створіння людиною?) якимось чином зрозуміла, що своїми хитрощами звела нанівець спроби Вілсона по-кликати стюардесу. Він відчув, що тремтить від хвилювання. Як довести іншим факт існування того чоловіка? Вілсон розпачливо роззирнувся. Дівчинка в кріслі через прохід. Якщо він люб'язно звернеться до неї, розбудить її, чи зможе вона...

Ні, потвора стрибне геть, перш ніж вона її помітить. Напевно, на верх фюзеляжу, де її ніхто не зможе бачити, навіть пілоти з кабіни. Вілсона раптом накрила хвиля самоосуду через те, що він не взяв фотоапарат, як просив Волтер. «Господи милосердний, — подумав він, — якби я тільки міг сфотографувати того чоловіка».

Він нахилився ближче до вікна. Що там робить потвора?

Раптом здалося, наче темрява відстрибнула, — блискавка освітила крило, і Вілсон побачив. Чоловік, немов допитлива дитина, сидів навпочіпки на краєчку крила, що смикалось, і простягав праву руку до одного з рухомих пропелерів.

Поки Вілсон спостерігав за цим із зачудованим приголомшенням, чоловікова рука повзла дедалі ближче до розпливчастого вихору, аж доки раптом відсмикнулась, а губи чоловіка скривилися в безголосому крику. «Він втратив палець!» — подумав Вілсон, відчуваючи нудоту. Проте чоловік негайно знову повернувся вперед, витягнувши шишкуватий палець, наче якась дитина-чудовисько, що намагається ввіймати лопать вентилятора.

Якби цей образ не був таким огидно недоречним, він міг би видатися кумедним; чесно кажучи, чоловік у цю мить і виглядав комічно — казковому троллю якимось чином вдалося ожити, вітер розвіює шерсть на голові й тілі, а вся його увага прикута до центру пропелера. «Хіба ж це може бути божевіллям?» — несподівано

подумав Вілсон. Що в ньому відкриє це невеличке, сміховинне жахіття?

Вілсон спостерігав, як чоловік знову і знову тягнеться вперед. Як знову і знову відсмикує пальці, час від часу засуваючи їх у рот, щоб охолодити. Він постійно, вочевидь перевіряючи, що відбувається, озирався на Вілсона через плече. «Знає, — подумав той. — Якщо я єдиний свідок, то він переміг». Відчуття легкого зачудування минулося. Вілсон зціпив зуби. Якого біса пілоти нічого не бачать!

Чоловік, втративши цікавість до пропелера, взявся моститися на корпусі двигуна, наче намагався вгамувати здичавілого коня. Вілсон не відривав від нього погляду. Раптом йому мороз пішов поза шкірою. Чоловічок хопався за пластини в корпусі двигуна, намагаючись запхати під них свої кігті.

Вілсон імпульсивно потягнувся і натиснув кнопку виклику стюардеси. Почув, як вона йде задньою частиною салону, і на мить подумав, що зможе обдурити чоловіка, який занурився у свої справи. Однак в останню мить перед появою стюардеси він глипнув на Вілсона. І, наче хтось смикнув за ниточки, підіймаючи маріонетку зі сцени в повітря, — злетів угору.

— Так? — Дівчина з острахом дивилася на нього.

— Чи не могли б ви... сісти, будь ласка? — попросив Вілсон.

Вона завагалася.

— Ну, я...

— Прошу.

Стюардеса обережно опустилась у крісло поруч із ним.

— Що сталося, містере Вілсон? — запитала вона.

Він опанував себе.

— Той чоловік досі за вікном.

Стюардеса витріщилася на нього.

— Я розповідаю вам про це з тієї причини, — поспіхом додав чоловік, — що він почав втручатися в роботу двигуна.

Дівчина перевела погляд на вікно.

— Ні, ні, не дивіться, — наказав він їй. — Зараз його там немає. — Вілсон волого відкашлявся. — Він відстрибує щоразу, коли ви приходите.

Збагнувши, що вона, напевно, думає, він відчув різкий напад нудоти. А збагнувши, що подумав би він сам, якби хтось розповів йому таку історію, Вілсон відчув, як йому паморочиться в голові, і подумав: «Я втрачаю глузд!»

— Суть у тому, — сказав він, відганяючи цю думку, — що, якщо я нічого не вигадую, літак у небезпеці.

— Так, — озвалася дівчина.

— Я знаю, — мовив Вілсон, — ви вважаєте, наче я несповна розуму.

— Звичайно, ні, — заперечила стюардеса.

— Я прошу лише одного, — сказав він, змагаючись зі злістю, що здіймалася всередині, — перекажіть мої слова пілотам. Попросіть їх не зводити очей із крил. Якщо вони нічого не побачать, усе гаразд. Але якщо побачать...

Стюардеса тихенько сиділа, дивлячись на нього. Руки Вілсона стиснулися в кулаки, що тремтіли, лежачи на колінах.

— Гаразд? — перепитав він.

Дівчина звелася на ноги.

— Перекажу, — пообіцяла вона.

Відвернувшись, стюардеса пішла вздовж проходу, рухаючись, як здалося Вілсону, силувано і водночас занадто швидко як для нормальної ходи й занадто стримано, аби переконати його, що вона не тікає. Чоловік знову визирнув у вікно на крило і відчув, як стискається шлунок.

Потвора рвучко з'явилася знову, приземлившись на крило, наче неоковирний танцівник балету. Вілсон дивився,

як чоловік знову взявся до роботи, охопивши корпус двигуна товстими голими ногами та скубаючи пластини.

«А що саме мене так непокоїть?» — подумав Вілсон. Нещасне створіння не зможе зірвати заклепки нігтями. І не має значення, чи побачать його пілоти, якщо говорити про безпеку літака. А от щодо його власних, особистих причин...

Саме цієї миті чоловік відірвав один край пластини. Вілсон задихнувся.

— Сюди, негайно! — крикнув він, помічаючи, що попереду з дверей кабіни вийшли стюардеса й пілот.

Пілот глянув на Вілсона, рвучко протиснувся повз стюардесу й кинувся проходом.

— Не баріться! — гукнув Вілсон. Він визирнув в ілюмінатор саме вчасно, щоб побачити, як чоловік стрибнув угору. Тепер це не мало значення. У Вілсона були докази.

— Що відбувається? — запитав пілот захекано, зупинившись біля його крісла.

— Він відірвав одну з пластин двигуна! — повідомив Вілсон тремким голосом.

— Він що?

— Чоловік зовні! — пояснив Вілсон. — Я кажу вам, що він...

— Містере Вілсон, розмовляйте тихіше! — наказав пілот.

У Вілсона відвисла щелепа.

— Я не знаю, що там відбувається, — сказав пілот, — але...

— Ви подивитеся?! — крикнув Вілсон.

— Містере Вілсон, я вас попереджаю...

— Заради Бога! — Вілсон швидко ковтнув, намагаючись опанувати сліпучу лють. Він різко відкинувся в кріслі й тицьнув у вікно тремкою рукою. — Заради Бога, подивіться, — попросив він.

Схвильовано вдихнувши, пілот нахилився. На мить зустрівся холодним поглядом із Вілсоновим.

— Ну? — запитав він.

Вілсон покрутив головою. Пластини мали звичний вигляд.

— Заждіть, — сказав він, не дозволяючи жаху охопити себе. — Я бачив, як він відірвав пластину.

— Містере Вілсон, якщо ви не...

— Я сказав, що бачив, як він відірвав її, — повторив чоловік.

Пілот стояв там і дивився на нього так само відсторонено, майже нажахано, як і стюардеса. Вілсон несамо-вито здригнувся.

— Послухайте, я бачив його! — крикнув він. Голос зірвався, приголомшивши його самого.

Пілот негайно нахилився до нього.

— Містере Вілсон, прошу, — сказав він. — Гаразд, ви його бачили. Але пам'ятайте, що в літаку є й інші люди. Не слід турбувати їх.

Вілсон був занадто приголомшений, аби одразу зрозуміти.

— Ви... маєте на увазі, що бачили його? — перепитав він.

— Звичайно, — підтвердив його слова пілот, — але ми не хочемо лякати пасажирів. Ви можете це зрозуміти.

— Звичайно, звичайно, я не хочу...

Вілсон відчув, як горло перехопила судома, а потім вона поповзла до шлунка. Він раптово стиснув губи і зловтішно подивився на пілота.

— Розумію, — сказав він.

— Нам слід пам'ятати... — почав пілот.

— Можемо припинити це просто зараз, — урвав його Вілсон.

— Сер?

Вілсон здвигнув плечима.

— Забирайтеся звідси, — сказав він.

— Містере Вілсон, що?..

— Ви припините? — Вілсон зі зблідлим обличчям відвернувся від пілота й витріщився на крило, очі в нього немов закам'яніли.

Раптом він глипнув назад.

— Будьте певні, я більше словом не прохоплюся! — кинув він.

— Містере Вілсон, спробуйте зрозуміти наші...

Вілсон відвернувся й розлючено втупився поглядом у двигун. Краєм ока він бачив, як підвелись у проході двоє пасажирів і дивляться на нього. «Ідіоти!» — вибухнув лайкою його мозок. Вілсон відчув, як затремтіли руки, і на кілька секунд злякався, що його зараз знудить. «Це через рух», — нагадав він собі. Літак смикався в повітрі, як човен у шторм.

Вілсон збагнув, що пілот продовжує розмовляти з ним, перефокусував свій погляд і подивився на його відображення у склі. Поруч із чоловіком, похмуро зацікавившись, стояла стюардеса. «Сліпі ідіоти, обоє», — подумав Вілсон. Він ніяк не виказав, що помітив, як вони пішли. У склі бачив, як ті рушили до хвоста літака. «Тепер вони обговорюють мене, — подумав він. — Планують, що робити, якщо я розбурхаюся».

Тепер йому хотілося, щоб чоловік з'явився знову, повисмикував пластини корпусу і зруйнував двигун. Думка про те, що лише він стоїть між катастрофою і понад тридцятьма людьми на борту, сповнювала мстивим задоволенням. Якщо йому захочеться, він дозволить катастрофі трапитися. Вілсон невесело посміхнувся. «Це буде королівське самогубство», — подумав він.

Чоловічок знову стрибнув униз, і Вілсон побачив, що його здогади слушні: той притиснув пластину на місце,

перш ніж відстрибнути. А тепер знову підняв її з легкістю, наче якийсь гротескний хірург, що зрізає шкіру. Крило літака страшенно смикалось, але в потвори, схоже, не було труднощів із рівновагою.

Вілсона знову накрила хвиля паніки. Що робити? Йому ніхто не вірить. Якщо він ще спробує переконати їх, його, напевно, стримуватимуть силою. Якщо він попросить стюардесу посидіти поруч, це допоможе в кращому разі на кілька хвилин. Щойно вона піде чи засне, чоловічок повернеться. Навіть якщо вона без сну сидітиме поруч із ним, що заважає потворі ламати двигуни на другому крилі? Вілсон здригнувся, від жаху мороз пішов поза шкірою.

Господи милосердний, нічого не можна зробити.

Коли у вікні, крізь яке він спостерігав за чоловічком, промайнуло відображення пілота, він смикнувся. Божевілля цього моменту мало не розчавило його — потвора і пілот за кілька метрів одне від одного, він бачить обох, а вони не помічають одне одного. Ні, це не так. Чоловічок озирнувся через плече, коли пілот пройшов повз. Наче знав, що більше немає необхідності стрибати кудись, адже Вілсонова спроможність втручатися зникла. Вілсон раптом здригнувся від божевільної люті. «Я вб'ю тебе! — подумав він. — Ти, мала брудна тварюко, я тебе вб'ю!»

Двигун за вікном затнувся.

Це тривало лише секунду, але Вілсонові за цю секунду здалося, що його серце теж зупинилося. Він притиснувся до вікна, витріщаючись назовні. Чоловічок далеко відігнув пластину корпусу й тепер укляк, засунувши в двигун свою допитливу руку.

— Не треба, — Вілсон почув, як благально скавчить. — Не треба...

Двигун знову змовк. Чоловік нажахано роззирнувся. Невже всі навколо глухі? Він витягнув руку, щоб натис-

нути кнопку виклику стюардеси, а тоді опустив її. Ні, а то вони замкнуть його, стримуватимуть якимось. А він єдиний знає, що відбувається, єдиний може допомогти. «Господи...» — Вілсон закусив нижню губу, аж заскавчав від болю. Він знову скрутився, і його струсонувло. Стюардеса поспішала вздовж хиткого проходу. Вона почула! Чоловік уважно стежив за дівчиною і зустрівся з нею поглядом, коли вона минала його.

Вона зупинилася за три ряди від нього. Ще хтось почув! Вілсон дивився на стюардесу, котра нахилилася, розмовляючи з невидимим пасажиром. Двигун за вікном знову закашлявся. Вілсон роззирнувся, смикаючи головою, і глянув у вікно очима зі звуженими від жаху зіницями.

— Чорт! — зойкнув він.

Знову відвернувся й побачив, що стюардеса повертається. Вигляд у неї не був стурбований. Вілсон утупився в неї недовірливим поглядом. Це неможливо. Він нахилився, щоб прослідувати за її хитким просуванням, і побачив, що вона повернула до кухні.

«Ні». Вілсон тепер так шалено тремтів, що не міг опанувати себе. Ніхто не почув.

Ніхто не знає.

Вілсон різко нахилився і витягнув з-під сидіння свою ручну поклажу. Розстебнув блискавку, дістав папку й кинув на килим. Потім знову потягнувся до торби, схопив водостійкий пакунок і випростався. Краєм ока побачив, що стюардеса повертається, і запхав ногами сумку під сидіння, засунувши пакунок позад себе. Коли дівчина минула повз, він залякло сидів, неспроможний вдихнути.

Потім поклав пакунок на коліна і розв'язав його. Рухався так гарячково, що мало не впустив пістолет на підлогу. Упіймав його за барабан, а тоді вчепився у ствол побілілими на кісточках пальцями і відсунув запобіжник. Визирнув за вікно й відчув, як його охопив холод.

Потвора дивилася на нього.

Вілсон стиснув тремкі губи. Чоловічок не міг знати, що він задумав. Він проковтнув клубок у горлі та спробував опанувати подих. Перевів погляд туди, де стюардеса роздавала якісь пігулки пасажирам попереду, і знову подивився на крило. Чоловічок узявся за двигун, тягнучись усередину. Вілсон міцніше схопив пістолет. Почав зводити курок.

Раптом він опустив зброю. Вікно занадто товсте. Куля може відскочити і вбити когось із пасажирів. Він здригнувся й подивився на чоловічка. Двигун знову змовк, і Вілсон побачив, як іскри кинули світло на тваринні риси потвори. Опанував себе. Відповідь лише одна.

Він подивився на ручку дверей аварійного виходу. На ній був прозорий чохол. Вілсон зняв його і кинув на підлогу. Визирнув в ілюмінатор. Чоловічок досі був там, сидів навпочіпки й намацував щось у двигуні. Вілсон судомно вдихнув. Поклав ліву руку на ручку і посмикав її. Униз вона не рухалася. А вгору піддавалася.

Вілсон різко передумав і поклав пістолет на коліна. Немає часу на суперечки, переконував він себе. Тремкими руками застебнув пасок на стегнах. Коли двері відчиняться, всередину ввірветься повітря. Заради безпеки літака він мусить залишитися всередині.

Час. Вілсон знову звів пістолет, серце билосся як навіжене. Йому слід діяти несподівано й точно. Якщо він схибить, чоловічок може перестрибнути на інше крило або навіть на хвіст, де, неушкоджений, зможе розірвати дроти, поламати закрилки, порушити рівновагу літака. Ні, це єдиний вихід. Він вистрілить низько і спробує влучити потворі в груди або живіт. Вілсон глибоко вдихнув. «Час, — подумав він. — Час».

Коли Вілсон почав тягти ручку, у проході з'явилася стюардеса. На мить вона застигла й не могла витиснути

з себе ані слова. Її риси спотворив переляк, і дівчина підняла руку, наче благаючи його. Її голос перекрив гуркіт двигунів:

— Містере Вілсон, ні!

— Відійдіть! — крикнув Вілсон, повертаючи ручку вгору.

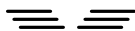
Здалося, наче двері зникли. Щойно були поряд, він відчував їх рукою. Аж раптом щось загуркотіло, засичало — і вони зникли.

Тієї ж миті Вілсон відчув, як його огорнула страшна сила, намагаючись вирвати з крісла. Його голова і плечі вилетіли з салону, і він несподівано вдихнув розріджене крижане повітря. Барабанні перетинки мало не вибухнули від гуркоту двигунів, очі засліпив холодний вітер, розум цілковито забув про потвору. Вілсону здалося, наче він почув пронизливий крик у вихорі навколо себе, якийсь віддалений вереск.

А тоді побачив чоловіка.

Той ішов крилом, згорблена постать нахилилася вперед, розлючено витягнувши руки з покрученими кігтями. Вілсон викинув руку вперед і вистрілив. У несамовитому завиванні повітря постріл здався хлопком. Чоловік заточився, збрикнув, і Вілсон відчув, як голову протнув біль. Він знову вистрілив упритул і побачив, як чоловічок беркицнувся назад, а потім несподівано зник, наче паперова лялька, яку здуло вітром. Вілсон відчув, як занімів мозок. Із розслаблених пальців вирвало пістолет.

А потім усе це розчинилося в зимовій темряві.

Він крутився і бурмотів. У вени сочилося щось тепле, кінцівки здерев'яніли. Вілсон чув у темряві якийсь човгання, приглушений вир голосів. Він лежав горілиць на

чомусь, що рухалося й трусилося. На обличчя дмухав холодний вітер, чоловік відчув, як поверхня під ним нахилилася.

Він зітхнув. Літак приземлився, і його несли на ношах. На голові, напевно, рана. Плюс укол, щоб заспокоїти його.

— Найтупіший спосіб самогубства, про який я чув, — сказав десь чийсь голос.

Вілсон відчув приємне зачудування. Той, хто сказав це, звісно ж, помилявся. І про це незабаром стане відомо, коли перевірять двигун і ретельніше оглянуть його рану. Тоді вони зрозуміють, що він усіх їх урятував.

Вілсон провалився в морок сну.

ЛЕТЮЧА МАШИНА

АМБРОУЗ БІРС

Хоча Бірс дожив до ери авіаперельотів (він помер у 1914 році), неможливо напевно сказати, чи літав він хоч раз особисто. Його мініатюра стосується радше не літаків, а довірливості людей, охочих у них інвестувати, і вона неабияк допомагає зрозуміти авторове прізвисько — Запеклий Бірс. Мій улюблений Бірсів дотеп звучить так: «Війна — це спосіб Господа Бога навчити американців географії».

Геній, котрий збудував летючу машину, запросив цілий натовп людей стати свідками її злету. У призначений час, коли все було готове до демонстрації, він сів у неї й увімкнув двигун. Машина негайно гупнулася крізь масивний фундамент, на якому її збирали, і зникла під землею; аеронавт вистрибнув, ледве встигнувши врятуватися.

— Ну, — сказав він, — я зробив достатньо, щоб продемонструвати точність своїх розрахунків. А дефекти, — додав він, глипнувши на зруйновану цегляну кладку, — здебільшого базові та фундаментальні.

Ці слова переконали людей підписатися на виробництво другої машини.

ЛЮЦИФЕР!

Е. Ч. ТАББ

Ось яка штука з авіаперельотами: щойно літак опиняється в повітрі, ти надовго в ньому застряг. Табб поєднав цей простий, безперечний факт із надзвичайно оригінальною — й моторошною — ідеєю подорожей у часі. Дальші пояснення лише зіпсували б цю моторошну оригінальну історію, від якої дрижаки пробирають. Едвін Чарльз Табб — один із найплідніших британських фантастів. За своєю кар'єрою, що тривала майже шістдесят років, він написав десь 150 романів та понад десяток збірок оповідань. У 1956—1957 роках був редактором «Authentic Science Fiction»¹ і більшу частину текстів (включно з колонкою літературної критики) писав власноруч під різноманітними псевдонімами. «Люцифер!» — одне з найкращих його оповідань. На першому фестивалі «Єврокон»² у 1972 році воно було відзначене спеціальною нагородою.

Пристрій був надзвичайно вигідний для суспільства, і ним користувався кожен. «Кожен» у цьому випадку означає: кожен з Особливих, багатих, привабливих і соціально успішних людей. Тих, хто зазирнув задля вивчення захопливої примітивної культури, або тих, хто з особистих причин вирішив залишитись у світі, де можна бути великою рибою в малому морі.

¹ Британський науково-фантастичний журнал видавничого дому «Hamilton and Co», який виходив у 1950-х роках.

² Європейський конвент наукової фантастики, щорічний фестиваль професіоналів і аматорів у галузі фантастики з різних країн Європи.

Особливі, представники Міжгалактичної спілки, були захищені й випещені своєю наукою, гралися в ігри з аборигенами й ретельно захищали власну анонімність. Та навіть із надлюдьми трапляються халепи. Дурнувати випадки, які через свою невисоку ймовірність статистично неможливі.

Приміром, сталевий кабель уривається, коли сейф, який він утримував, висить за шість метрів над землею. Сейф падає, розбиває хідник, але не завдає жодної іншої шкоди. А кабель, звільнившись від натягу, хльоскає, мов батіг, і його кінець описує випадкову траєкторію, яку неможливо передбачити. Шанси на те, що він влучить у якусь певну точку, були малі. Шанси на те, що в цю мить там стоятиме хтось із Особливих, були такі мізерні, що ними можна було б знехтувати. Але це сталося. Відірваний кінець кабелю влучив у череп, розстроїв кістку, мозок і всі тканини, перетворивши їх на жахливе місиво. Хірургічно вживлений механізм надіслав сигнал лиха. Чоловікові друзі його прийняли. Френк Вестон отримав тіло.

Френк Вестон — анахронізм. У наш час ніхто не мав би тягти за собою впродовж 28 років життя кульгаву ногу. А надто коли в нього обличчя янгола з картин епохи Ренесансу. Утім якщо він і скидався на янгола, то на грішного. Завдати болю мерцю неможливо, але можна зробити боляче його рідним. Сказати батькові самогубці, що покійна була вагітна. Люблячій матері — що її пестунчик мав огидну хворобу. Вони не завдаватимуть собі клопоту перевірити ці слова, бо навіщо? А коли навіть перевірять, то й що? Помилитися може будь-хто, а він просто співробітник моргу, не лікар.

Френк незворушно розглядав нове надходження. Кабель непогано розквасив обличчя — візуальна ідентифікація неможлива. Кров зіпсувала костюм, однак ще можна було зрозуміти, що чоловік купував дорогий одяг.

У гаманці лише кілька купюр, однак безліч кредиток. Ще при ньому було трохи дріб'язку, портсигар, запальничка, ключі, наручний годинник, шпилька для краватки... Френк складав їх у пакунок із тихим шелестінням. Побачивши перстень, він зупинився.

Іноді його робота дозволяла недобросовісним людям трохи підзаробити. Совісті у Френка не було, лише пильна обачність. Перстень міг загубитися ще до того, як мрець потрапив у його руки. Рука була заляпана засохлою кров'ю, тож його могли не помітити. А навіть якщо хтось помітив — його слово проти Френкового. Якщо вдасться зняти його, помити руку від крові, заховати перстень і прикинутися невинним — той належатиме йому. А Френк зніме його, хай навіть для цього доведеться розтрити руку. Під час нещасних випадків трапляються дивні травми.

За годину якісь люди прийшли забрати труп. Мовчазні чоловіки (їх було двоє), ошатно вбрані й спокійно налаштовані. Мрець був їхнім бізнес-партнером. Вони назвали його ім'я й адресу, описали костюм, у якому він був, дали трохи іншої інформації. Підозри щодо вбивства та причин затримувати тіло не було.

Один із них пильно подивився на Френка.

— Усі його речі при ньому?

— Так і є, — запевнив Френк. — Віддаю вам усе. Підпишіться отут — і він ваш.

— Хвилинку. — Чоловіки презирнулись, і той, хто говорив, повернувся до Френка. — Наш друг носив перстень. Щось на кшталт цього. — Він витягнув руку. — Широка смужка з камінцем. Будь ласка, віддайте нам його.

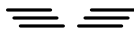
Френк був упертий.

— У мене його не було. Я його навіть не бачив. Персня не було, коли він опинився тут.

Чоловіки знову мовчки порадилися.

— Перстень нічого не вартий, але дорогий як пам'ять. Я готовий заплатити за нього сто доларів і не ставити питань.

— Чому ви мені це кажете? — холодно кинув Френк. Він відчував, як усередині наростає тепло, викликане садистським задоволенням. Він неочікувано завдав болю цьому чоловікові. — Підписуєте чи як? — Він повернув ніж у рані. — Як думаєте, що я щось украв, викликайте копів. А як ні — забирайтеся звідси.

У розпал спеки Френк узявся розглядати поцуплене. Він зіщулено сидів у звичному кутку їдальні, прикрившись газетою і залишаючись для інших відвідувачів просто предметом інтер'єру. Повільно покрутив перстень. Смужка була товста й широка, з одного боку трохи підіймалася — можливо, цей виступ з'явився під тиском пальця. Камінець був плаский і тьмянний, напевно, дешевий напівкоштовний уламок, знайдений у землі. Метал скидався на хромований сплав. Якщо так і є, за сотню доларів можна було б купити десяток таких.

Та чи носила би вбрана так, як небіжчик, людина такий перстеник?

Від мерця аж тхнуло грошима. Портсигар і запальничка були виготовлені з прикрашеної коштовним камінням платини — занадто небезпечно навіть думати про крадіжку. Кредитних карток вистачило б на кругосвітню подорож у першому класі. Невже така людина мала б на пальці нікчемний стодоларовий перстеник?

Френк засклянілим поглядом втупився в протилежний бік їдальні. Навпроти його стола за кавою сиділо троє чоловіків. Один із них випростався, підвівся, потягнувся й рушив до дверей.

Хлопець розлючено знову глипнув на перстень. Невже він викинув сотню баксів коту під хвіст заради якогось непотребу? Його ніготь торкнувся горбочка. Той трохи заглибився, і Френк нетерпляче щосили натиснув на нього.

Нічого не сталося.

Нічого, крім того, що чоловік, котрий підвівся з-за столика навпроти й пішов до дверей, раптом знов опинився за столом. Простісінько перед носом у Френка він підвівся, потягнувся і рушив до дверей. Френк натиснув на горбочок. Нічого не сталося.

Абсолютно нічого.

Він насупився і спробував ще раз. Чоловік рвучко знов опинився за столом. Він підвівся, потягнувся і рушив до дверей. Френк натиснув на горбочок і не відпускав його, подумки рахуючи. Минуло п'ятдесят сім секунд — і чоловік знову повернувся за стіл. Він підвівся, потягнувся, попрямував до дверей. Цього разу Френк відпустив його.

Він уже зрозумів, що отримав.

Відкинувся назад, сповнившись подиву. Про Особливих він нічого не знав, але його власна раса теж породила вчених, і попри свої садистські нахили Френк не був дурнем. Таку штуку будь-хто захоче мати при собі. Її слід весь час тримати під рукою. Необхідно, щоб вона завжди була напоготові, коли знадобиться. Що могло бути кращим за перстень? Компактний. Прикрашає. Напевно, довговічний.

Односпрямована машина часу.

Удача — щасливий збіг сприятливих умов; та кому потрібна удача, якщо знаєш, що відбудеться за п'ятдесят сім секунд? Вважатимемо, що за хвилину. Недостатньо довгий час?

Спробуйте затримати на цей час дихання. Спробуйте покласти руку на розпечену до червоного грубку і протриматися половину цього часу. За хвилину можна пройти сто метрів, пробігти пів кілометра, впасти з висоти майже п'ять кілометрів. Можна завагітніти, померти, одружитися. П'ятдесяти семи секунд достатньо для багатьох речей.

Достатньо, щоб перевернути карту, щоб забити м'яч, щоб зупинилися кинуті кості. Френк — безпрограшний переможець, як не крути.

Він потягнувся, насолоджуючись душем, дотиком гарячої води під потужним напором. Повернув кран і задихнувся, коли потекла крижана вода, а шкіра взялася сиротами. Холодна ванна взимку — прикрість, якщо в тебе немає вибору, і приємна екстравагантність, якщо є. Френк знову перемкнув кран на гарячу воду, трохи почекав, вимкнув струмись і вийшов із душу, витираючись пухнастим рушником.

— Френку, любий, ти ще довго?

Жіночий голос із тією особливою інтонацією породистого вищого класу, аристократів за шлюбом чи народженням. Леді Джейн Сміт-Коннорс — багата, допитлива, знуджена й нетерпляча.

— Хвилинку, солоденька! — крикнув Френк і кинув рушник. З усмішкою поглянув униз на своє тіло. Гроші поправили кульгаву ногу. Гроші поправили також безліч інших речей: його вбрання, акцент, смаки. Він досі залишався грішним янголом, але на зламаних крилах з'явилася новенька блискуча позолота.

— Френку, любий!

— Іду!

Його щелепи стиснулися так, що аж м'язи заболіли. Розпусна сучка! Вона запала на його обличчя й репутацію і має заплатити за свою допитливість. Але це може

зачекати. Спершу павукові слід гарненько й ретельно загорнути мушку в своє павутиння.

Голе тіло прикрити шовковим халатом. Волосся розчесати щітками. Попшикати спреєм проти неприємного запаху з рота. Жеребець майже готовий до виступу.

У ванній кімнаті було вікно. Френк відсунув завіси й визирнув у ніч. Далеко внизу розсипи вогнів килимом вкривали вологу землю. Лондон гарний, Англія гарна. Дуже гарна, особливо для гравців — тут вони не платять податку на виграш. І тут частіше, ніж деінде, виграють великі суми. Не заради готівки — вона цікавить лише плебеїв, — а для встановлення необхідних зв'язків і створення щодня настрою, як на Різдво.

Лондон. Місто, де до Особливих ставляться з великою пошаною.

— Френку!

Нетерплячість. Роздратування. Гордовитість. Ця жінка чекає, коли її обслужать.

Вона була висока, дещо кутаста — школярка-переросток, котрій слід носити твідові костюмчики й хокейну ключку. Однак зовнішність оманлива. Покоління шлюбів між родичами зробили більше за розподіл плоті та кісток. Це призвело до передчасного занепаду і створило цілу купу киплячих розладів. З медичної точки зору вона божевільна, проте людей її класу ніколи не вважають божевільними, лише «ексцентричними», ніколи не вважають тупими, лише «безтурботними», ніколи не вважають зловтішними чи жорстокими, лише «дивними».

Він потягнувся, обійняв її, притиснувшись пучками великих пальців до її очей. Жінка смикнулася назад від несподіваного болю. Френк натиснув сильніше, і вона скрикнула від болю й страху сліпоти, від якого зводило шлунок. У чоловікових думках внутрішній годинник лічив секунди. П'ятдесят одна... п'ятдесят дві...

Його пальці натиснули на перстень.

— Френку!

Потягнувшись, Френк обійняв жінку, серце продовжувало несамовито гупати від задоволення можливістю завдати болю. Він уміло поцілував її, легенько покусуючи зубами. Пробігся руками по жіночому тілу, і тканина сукні зашурхотіла, падаючи з плечей. Френк укусив трохи сильніше й відчув, як жінка напружилася.

— Не роби цього! — різко кинула вона. — Ненавиджу, коли так роблять!

Поганий знак. Френк подумки продовжував рахувати секунди, тягнучись до вимикача. У темряві жінка зіщулилась і стала дужче висмикуватися з його рук.

— Ненавиджу темряву! Невже ти такий, як усі?

Два погані знаки. Двадцять секунд, аби піти. Є ще час для швидкої розвідки. Його руки взялись обмацувати жіноче тіло, рухаючись із натренованою наполегливістю. Вона зітхнула від задоволення.

Чоловік активував перстень.

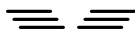
— Френку!

Він потягнувся вперед і обійняв її, цього разу не роблячи жодних спроб гризти її або кусати. Одяг із шурхотом упав на підлогу, і шкіра заблищала, мов перлина в променях світла. Френк подивився на жінку, щиро захоплюючись, і рухи його рук подарували їй насолоду.

Вона заплющила очі, увіп'ялася нігтями йому в спину.

— Розмовляй зі мною, — наказала наполегливо. — Розмовляй зі мною!

Він почав лічити секунди.

Пізніше, коли вона спала задоволеним сном, він відпочивав, кури́в і розмірковував, надивовижу зачарований.

Він був ідеальним коханцем. Казав і робив саме те, чого вона хотіла, й точнісінько в тому порядку, як їй хотілося; а найважливіше було те, що він казав і робив усе без жодної її підказки. Він став віддзеркаленням її самої. Луною її потреб, чом би й ні? Він важко працював, аби укласти мапу її бажань. Розвідував, досліджував, стирив усі помилки. То хіба ж він міг не стати ідеальним?

Френк обернувся й подивився на жінку, бачачи перед собою не плоть і кров, а щабель драбини, що веде до прийняття. Френк Вестон подолав довгий шлях. І збирався продовжити рух угору.

Жінка зітхнула, розплющила очі, подивилася на класично привабливі риси його обличчя.

— Люба!

Він сказав саме те, що вона хотіла від нього почути.

Вона знову зітхнула, однак цього разу з іншою інтонацією.

— Ми побачимося сьогодні ввечері?

— Ні.

— Френку! — Від люті жінка аж здибилась. — Чому ні? Ти казав...

— Я знаю, що казав, і кожне моє слово було щирим, — урвав її він. — Але мушу летіти до Нью-Йорка. У справах, — додав він. — Зрештою, треба заробляти собі на життя.

Вона проковтнула приманку.

— Можеш про це не турбуватися. Я поговорю з татком, і...

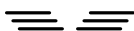
Він накрив її вуста своїми.

— Я однаково мушу йти, — повторив наполегливо. Його руки під ковдрою робили те, чого їй від них хотілося. — А коли я повернуся...

— Я розлучуся, — підказала жінка. — Ми поберемося.

«Різдво», — подумав Френк, коли небо залилося світанком.

«Гайда, лети зі мною! — співалось у пісні. — Я нова блискуча комета...» Дві стюардеси (самі очі й ноги) з шовковим волоссям і поведінкою «дивись на мене, бо я гарненька, але не мрій колись мене торкнутись», екіпаж літака і ще сімдесят три пасажери, лише вісімнадцять з яких летіли першим класом. Місця вистачало всім, і Френк радів цьому.

Він почувався втомленим. Ніч була гарячкова, ранок не кращий. Приємно посидіти й відпочити, затишно пристебнувшись у кріслі, що набувало своєї форми, поки реактивні двигуни ковтають повітря і викидають позад себе рукотворний ураган, який розігнав літак злітною смугою та підняв у небо. Лондон залишився позаду, хмари залишилися внизу, схожі на клаптики брудної вати, і нарешті посеред неосяжної блакитної райдужки сяяло тільки всевидюче око сонця.

«На захід, юначе», — самовдоволено подумав він. Чому? Окрім любові до подорожей, не було причин, хіба що коротенька відсутність може змусити серце покохати міцніше. До того ж у польотах є життєва енергія. Френкові подобалося дивитися вниз і думати про всю ту пустку між ним і землею. Відчувати, як стискається від акрофобії шлунок, чарівне відчуття страху, яким насолоджуєшся в цілковитій безпеці. У літаку висота не має значення. Варто лише дивитися перед собою, і почуватимешся, як у потязі.

Френк відстебнувся, витягнув ноги й визирнув у вікно, коли капітанський голос повідомив через колонки, що вони летять на висоті понад десять кілометрів зі швидкістю близько восьмисот п'ятдесяти кілометрів на годину.

За вікном видно було небагато. Небо, хмари внизу, вістря хиткого металевого листа, який зветься крилом. Старе одоробло. Не те що білява стюардеса. Вона, погой-

дуючись, пройшла повз, примружила очі у відповідь на його настирливу увагу. Чи зручно йому? Чи потрібна йому подушка? Газета? Журнал? Щось випити?

— Бренді, — озвався він. — З льодом і содовою.

Френк сидів на внутрішньому сидінні так близько до стіни, що стюардесі довелося зробити крок з проходу, щоб опустити відкидний столик і поставити його напій. Він підняв ліву руку і торкнувся її коліна, ковзаючи долонею до внутрішньої частини стегон, відчув, як вона напружилась, побачив вираз її обличчя. Суміш недовіри, образи, зацікавленості й міркувань. Довго це не тривало. Його права рука потяглася вперед і схопила дівчину за горло. Щоки залилися надлишком крові, очі повилазили, таця випала з рук і наробила безладу, коли руки стюардеси стріпонулися від безпомічного страждання.

У Френкових думках автоматичний годинник вів відлік секунд. П'ятдесят дві... п'ятдесят три... п'ятдесят чотири...

Він натиснув на горбок на персні.

Відкидний столик тихенько клацнув, розкладаючись, бренді забулькотіло, виливаючись із мініатюрної пляшечки на лід. Стюардеса усміхнулася, показуючи відкрити бляшанку з содовою:

— Усе виливати, сер?

Він кивнув, спостерігаючи, як дівчина наливає, і пригадуючи м'яке тепло її стегна, дотик її плоті. Чи знала вона, що він мало не вбив її? Чи могла здогадатися?

Ні, вирішив Френк, коли стюардеса пішла. Звідки вона могла знати? З нею нічого не сталося. Вона подала йому напій та й годі. Та й годі, але...

Занурившись у роздуми, Френк утупився в перстень. Активуєш його і переносишся на п'ятдесят сім секунд у часі. Усе, що ти зробив за цей час, стирається. Можеш убити, пограбувати, завдати комусь каліцтва — і ніщо

не матиме значення, бо цього не відбудеться. Але це відбувалося. Це можна пригадати. Чи можна пригадати те, що не ставалося?

Скажімо, та дівчина. Він відчував її стегно, теплу міццинку між її ніг, м'яку поступливість шиї. Він міг би виколупати їй очі, змусити її верещати вдвічі гучніше, спотворити обличчя. Він робив усе це і навіть більше, задовольняючи власні садистські нахили, свою любов завдавати болю. Навіть убивав. Та що таке вбивство, якщо всі погані наслідки злочину можна скасувати? Якщо потім труп ходить і усміхається?

Літак трохи гойднувся. Голос у колонках був спокійний, лунав без поспіху:

— Просимо всіх пасажирів пристебнути паски. Ми наближаємося до зони невеликої турбулентності. Можливо, ви побачите слабкі блискавки, однак турбуватися абсолютно не варто. Ми летимо значно вище за грозову зону.

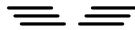
Френк проігнорував інструкції, зайнятий перснем. Нешліфований камінь нагадував мертве око, несподівано зробився моторошним, якимось загрозливим. Хлопець роздратовано перехилив свій напій. Цей перстень — просто механізм.

Білявка минула його проходом, пхикнувши, коли побачила його незастебнутий пасок, і змусила пристебнутися. Френк жестом відігнав її геть, повозився зі стрічками й залишив пасок незастебнутим. Він його не потребував і не любив. Насупившись, хлопець відкинувся в кріслі й замислився.

Час. Це пряма лінія чи розгалужена? Чи може таке бути, що, активуючи перстень, він щоразу створює альтернативний всесвіт? Що десь існує світ, у якому він напав на стюардесу і мусить відповісти за свій злочин? Але ж він напав на неї лише тому, що знав: цю пригоду можна стерти. Якби в нього не було персня, він би її не

чіпав. Із перснем він може робити що завгодно, адже завжди можна повернутися назад і уникнути наслідків. Отже, застосувати теорію альтернативних всесвітів неможливо. А яку ж?

Френк не знав, і це не мало значення. У нього є перстень, і годі. Перстень, за який йому пропонували нещасну сотню доларів.

Щось влучило в дах літака. Несамовито гуркнуло, і повітряна хвиля з непереборною силою вирвала Френка з його місця й кинула в порожнечу. Він почав падати, перехопило подих. Чоловік ковтнув, намагаючись дихати, намагаючись зрозуміти. Шкіра заніміла від арктичного холоду. Френк скрутився, побачив крізь набряклі на очах сльози літак з одним відірваним крилом — метал розпадався просто в нього на очах, і машина разом із хлопцем падала в море, що лежало внизу, за вісім кілометрів.

Нещасний випадок, з'явилася божевільна думка. Кульова блискавка, метеор, навіть утома металу. Варто виникнути тріщинці в стіні салону, а решту зробить різниця тисків. А тепер він падає. Падає!

Його пальці несамовито стиснулися.

— Будь ласка, містере Вестон. — Білява стюардеса підійшла, щойно він спробував підвестися з крісла. — залишайтеся на місці та пристебніть пасок безпеки. Хіба що?.. — Вона дипломатично глипнула в бік туалетів у задній частині салону.

— Послухайте! — Він схопив її двома руками. — Накажіть пілотові змінити курс. Негайно!

Так можна уникнути кульової блискавки або метеора. Якщо курс змінити достатньо швидко, вони будуть у безпеці. Але це треба зробити швидко! Швидко!

— Швидко!

Френк кинувся до кабіни пілотів, дівчина — за ним. Хай їй грець, цій тупій сучці! Невже вона не може зрозуміти?

— Надзвичайні обставини! — крикнув він. — Пілот мусить негайно змінити курс!

Щось влучило в дах літака. Корпус розчохнувся, метал скрутився, наче знята з банана шкурка. Білявка зникла. Вереск надірваного металу розчинився в ударній хвилі повітря, що вийшло назовні. Френк розпачливо вчепився в сидіння, відчуваючи, як руки відриваються від тканини, а тіло засмоктує в отвір. Його знову викинуло в порожнечу, де починалося довге восьмикілометрове падіння, від якого скручувало шлунок.

— Ні! — крикнув він, нестямний від жаху. — Любий Боже, ні!

І активував перстень.

— Містере Вестон, я наполягаю. Якщо вам не потрібно в туалет, дозвольте мені застебнути ваш пасок безпеки.

Він стояв перед своїм кріслом, а білявка демонструвала ознаки роздратування. Роздратування!

— Це важливо, — пояснив Френк, намагаючись залишатися спокійним. — Менш ніж за хвилину цей літак розпадеться на шматки. Ви розумієте? Ми всі загинемо, якщо пілот не змінить негайно курс.

Чому вона стоїть там із таким недоумкуватим виразом? Він уже пояснював їй усе це!

— Ти, тупа корово! Заберися з дороги!

Френк відштовхнув дівчину вбік і помчав до кабіни пілотів. Зашпортався, впав, розлючено підскочив на ноги.

— Змініть курс! — заволав він. — Заради Бога, послухайте і...

Щось влучило в дах. Знову заревло, ударна хвиля, непереборна сила. Щось ударило його в голову, і Френк

опинився під хмарами, перш ніж опанував себе. Він активував перстень і виявив, що продовжує висіти в порожнечі, ковтає розріджене повітря й тремтить від лютого холоду. З одного боку пошкодженого літака, що падав, висіла, наче приклеєна, мішанина розрізнених уламків. Навколо звисали ще якісь фрагменти; один із них, напевно, був білявкою.

Хмари пропливли далі. Унизу світлом і водою миготіло широке море. Шлунок Френка стиснувся від приголомшливого жаху — коли він дивився на хвилі, його прихована акрофобія посилювалася й розривала кожен клітину. Впасти в море — це наче гупнутися на бетонну підлогу, і він залишатиметься при тямі до самого кінця. Френк судомно активував перстень і негайно знов опинився високо в повітрі, маючи майже хвилину благовисловенного падіння.

П'ятдесят сім секунд чистого пекла.

Повторити.

Повторити.

Повторювати знову й знову, бо альтернатива одна — впасти в море, що вже чекало внизу.

П'ЯТА КАТЕГОРІЯ

ТОМ БІССЕЛЛ

Том Бісселл — один із найкращих та найцікавіших (це не завжди одне й те саме) американських письменників. Окрім нонфікшону на кшталт огляду завбільшки з книжку «Додаткове життя: чому відеоігри мають значення», він розробляв сценарії до відеоігор, серед яких «Механізми війни», а в співавторстві написав книжку «Горе-творець: моє життя всередині "Кімнати", найвидатнішого поганого кіно всіх часів», екранізація якої з режисером та виконавцем головної ролі Джеймсом Франко отримала чимало нагород. Бісселл, котрий висвітлював війни в Перській затоці як журналіст, також знайшов час для написання кількох надзвичайних оповідань. Ця історія — про автора кількох неоднозначних юридичних службових записок, який приходить до тями в безлюдному авіалайнері, що здійснює рейс із Естонії, — один із найкращих його творів.

Джон прокинувся десь над Атлантичним океаном. Він напружений, як оголений дріт, мозок зголоднів. Дивно, він не пам'ятає, як заснув чи навіть що хотів спати. Він ніколи не спить у літаках. Завжди працює. Його останній спогад: він п'є дієтичну колу, базикає з сусідкою Янікою, високою естонкою з обличчям пустотливої лісової німфи, котра розповіла Джоніві, що вперше подорожує до Сполучених Штатів. Він точно не пригадує, як натягнув аж до підборіддя ковдру чи заповів під голову дивовижну м'яку подушку, яку тепер відчуває. Він би таке запам'ятав. За звичкою, що виникла ще в дитинстві, він ретельно

фіксував положення, в якому засинав: ложка, ножиці, мрець, ембріон чи зірка. Лише двічі в житті він прокинувся в тому самому положенні. Джон вважав сон такими собі мандрами в часі. Щось відбувається, з'являються думки, рухаються частини тіла, а ти про це не знаєш.

Яніка зникла. Імовірно, вирішила розім'ятися. Ці європейці з їхньою гімнастикою для польотів і оплесками після посадки. Усі ромбовидні шторки на ілюмінаторах опущені. Єдине джерело світла в салоні — сяяння помаранчевих ходових вогнів. Джон підняв свою шторку. Те, що він побачив, не могло бути правдою. Його рейс приземлявся в Нью-Йорку о четвертій дня. Це не був нічний переліт. Однак за вікном була ніч. Лише тепер Джон збагнув, що порожнє не лише місце Яніки. Решта понад сорок місць бізнес-класу теж були не зайняті. Він смикнув свій пасок.

Затишно спаровані трони бізнес-класу були комфортно розставлені салоном, а над головою не було полиць для багажу, які б заважали рухатись. На багатьох кріслах лежали покручені ковдри. З билець інших звисали досі ввімкнені навушники. На підлозі — кілька подушок. Під численними сидіннями лежала ручна поклажа. Через ряд від Джона хтось залишив відкинутим столик, на якому стояли пляшечка червоного вина завбільшки з флакончик для парфумів і пластанка. Усі крісла оточувала атмосфера раптової покинутості.

Щось сталося, подумав він, і всі кинулися до другого класу. Якийсь п'яний фін штрикнув ножом стюардесу. Серцевий напад. Він подумки тимчасово перекреслив жирним хрестом інші варіанти. Джон відсмикнув тоненьку синю завісу, котра дозволяла пасажирам другого класу лише уявляти, чого їх позбавили. Рука потяглася до заспокійливої реальності сірої в білу цятку перегородки, з якої звисала завіса.

Перед ним виднілися тридцять темних рядів порожніх крісел. Від шоку Джон зробив ще крок уперед. Потягнувся до свого айфона і відчув, що його немає на місці, ще до того, як рука торкнулася кишені. Попри темряву він побачив кілька нечітких обрисів у першому ряду: книжки в паперових обгортках, газети, дипломат. Що далі чоловік ішов, то темніше робилося, наче він заглиблювався в синтетичні джунглі.

Кроки вузьким проходом пасажирського літака здавалися чимось фундаментально хибним. Діставшись до суцільної темряви у хвостовій частині салону, Джон відчув, що застряг у пастці приголомшливо незнайомої комірчини. Руки намацували в темряві написані азбукою Брайля ознаки видимого світу. Відкидні сидіння стюардес були не зайняті. Біля одного з них був умонтований ліхтарик, який він витягнув з підставки. Кинув промінь світла на кухню — довгі сріблясті полиці мали такий вигляд, наче розташовувалися на підводному човні, а в найвіддаленішому закапелку стояв порожній візок. Джон розвернувся, світло ковзнуло багажним відділенням із позначкою «ПЕРША ДОПОМОГА», а потім упало на одні з аварійних дверей літака. Химерна річ — вони більше нагадували вхід до іглу, ніж справжні двері. Крізь крихітний отвір чоловік бачив, як у беззоряному небі закручуються розрізані крилом шари хмар. Він повернувся до приладової панелі стюардес, яка вся була в кнопках і ручках. Попри те що рейс здійснювала компанія «Фінейр», усі написи були англійською. Внизу панелі розташовувалася червона кнопка «ЕВАК». Джон окинув поглядом кілька кнопок «ВИКЛИК» (усі темні), невеличкий зелений екран, що світився незрозумілою інформацією, кнопку для оголошень і нарешті знайшов панель освітлення, на якій не було кнопок — лише перемикачі, котрими він взявся клацати.

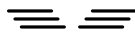
У різкому світлі, що ввімкнулося, Джон відчинив двері до туалету, трохи сподіваючись знайти там простору магічну кімнату, в якій кількасот людей із цього літака чекають на нього з конфеті й у гостроверхих ковпаках для вечірки. Проте там було порожньо, панувала приголомшлива білість і пахло лайном та м'ятою. Металевий умивальник прикрашали прозорі бульки застоюної води.

Джон помчав назад крізь другий клас та бізнес-клас і зупинився перед дверима до кабіни пілотів. Двері з вигляду були товсті, міцні. «Укріплені» — ось правильний термін, подумав він. Як рухатися далі, було незрозуміло. Будь-які прояви сили в безпосередній близькості від пілотів здавалися Джонові одночасно нерозумними й потенційно незаконними. Тому він постукав. Коли ніхто не відповів, спробував відчинити їх. Замкнено. Знову постукав. Помітив маленьку шафку заввишки йому до коліна. В середині лежали чотири жовті рятувальні жилети і якийсь важкий сталевий повітряний компресор. Чоловік подивився на передній аварійний вихід — ще одна блискачча незбагненна штука; він не знав, чи зможе зрозуміти, як її відчинити, навіть якщо спробує. Та й навіщо? Однак те, що він почав розмірковувати про можливий вихід, уже було не надто гарною прикметою.

Джон спітнів. Його тіло нарешті прийняло, проаналізувало й відкинуло інформацію, яку надсилав мозок, і почало безглузду контратаку. Тіло виплюнуло нещодавно поглинуту їжу зі шлунка — своєї військової бази — у звивини кишківника. Чоловік заціпеніло стояв там, прислухаючись до свого серцевого насоса, до того, як наповнювалися й випускали повітря легені. Завісу, що розмежовувала свідомі і несвідомі функції, зірвали з кілець. Здавалося, вся нервова система зосередилася на тому, аби не вимкнутися.

Він гупав у двері кабіни, волаючи, що йому потрібна допомога. Кінець кінцем змовк, притулившись чолом до

укріпленої зовнішньої оболонки дверей. Дихання було кислим і кишіло мікробами, як чашка Петрі. Джон почувся слабким, беззахисним і оголеним. Аж раптом почув якийсь звук із протилежного боку дверей і відскочив назад. Повільно повернувся до дверей, притиснувся до холодного металу вухом, склавши навколо нього човником долоню. З протилежного боку дверей, у кабіні літака без пасажирів, хтось плакав.

Його адвокат, і співчутливі університетські колеги (яких було більше, ніж можна уявити, — Джон був душею факультетських компаній), і ті юристи, з якими він розмовляв, радили йому не виїжджати за кордон США. Однак коли пів року тому вперше прийшло запрошення виступити на конференції («Міжнародне право і майбутнє європейсько-американських відносин») у Таллінні, Джон зробив те, що завжди: порадився з дружиною.

Однією з речей, які Джон найбільше цінував, покинувши державну службу, було те, що він знову міг розмовляти з дружиною про роботу. Вона так уміла досягнути його думки, що чоловік і не мріяв про щось досконаліше за половинку, котра вміє заглибитися в твої думки, коли попросять, і без зайвих питань відступити, коли потрібно. Протягом двох останніх років вона була його довіреною особою, вартувим, нянькою і врівноважувачем. А це були довгі й складні ночі: частина його так званої «Службової записки про тортури» просочилася в пресу, після чого їх без жодного попередження розсекретили й дезавуювали¹. Його дружина була не єдиною людиною, з ким він був

---

¹ Заява, акт уряду або іншого компетентного органу держави про незгоду з діями своєї довіреної особи або про те, що ця особа не мала належного доручення чи повноваження здійснювати ті або інші дії.

здатний обговорювати свої наміри написати ту записку. Усі журналісти, які витратили час на зустріч із ним, незмінно в результаті визнавали, що гаданий перевертень виявився цілком гідною людиною.

Розповівши дружині про запрошення на конференцію, він зізнався:

— Спершу я хотів відмовитися. Але, мабуть, можна полетіти.

Два роки тому німецький суд звинуватив Джона у військових злочинах; відтоді коліщатка машинерії правосуддя майже не поворухнулись. Інший позов надійшов пів року тому до каліфорнійського суду від засудженого американського терориста і його матері, котрі наполягали, що Джонова службова записка призвела до жорстокого поводження під час перебування в США під вартою. Джон не сперечався (хоча, звісно, не міг визнати), що з тим покидьком погано поводитися, поки він перебував під арештом; однак те, що ниточка, розплутуючись, привела до нього, свідчило про такий собі наївний юридичний креаціонізм. Формально Джонови пересування нічим не обмежувалися, але думка про те, що доведеться покинути американський повітряний простір, сповнювала його якихось незнайомих побоювань. Це приголомшило чоловіка. І разом підбадьорило.

— Головне — не лети через Німеччину, — відповіла дружина. — І Францію. Й Іспанію. А якщо тебе цікавить моя думка, Італії я б теж уникала.

Джон збагнув: слова про те, що йому хочеться полетіти на конференцію, видалися їй жартом. Тож він вичекав хвилинку, перш ніж повідомити дружині, що саме йому подобається в Естонії, молодій країні з живими спогадами про нещодавній гніт. Його завжди цікавили держави колишнього радянського блоку, та й загалом посткомуністичні країни. (Зрештою, лише завдяки тому, що його

батьки втекли від корейського комунізму, Джон став американцем.) Він не вважав, що має якісь причини боятися Естонії, яка під час війни була офіційним союзником США. Чи відомо його дружині, що у світі лише один мільйон естонців? Можливо, річ у його корейському походженні, однак Джон відчував якусь дивну спорідненість із маленькими народами, що їх часто загарбували й регулярно шарпали туди-сюди. Він захоплюється, зізнався Джон дещо занадто пишномовно, їхніми провінційними амбіціями. Він безсоромно апелював до дружининих власних складних почуттів, пов'язаних з її в'єтнамською спадщиною.

Вона поцікавилася, чи він певен, що це не пастка, щоб привселюдно принизити його. Відповідь на це питання в нього була готова. Організатори події добровільно пообіцяли, що на конференції не обговорюватимуться жодні теми, які йому не хочеться обговорювати. Вони знали про судові процеси й пообіцяли йому, що під час дискусії забезпечать його рятувальною капсулою. («Рятувальна капсула». Це його слова, а не їхні. Як і всі розумники, що виростили в 1970-х, він так і сипав алюзіями на «Зоряні війни».) До того ж американське посольство було в курсі щодо його запрошення на конференцію. («В курсі». Їхні слова, а не його. Другосортні посольства, на кшталт посольства США в Естонії, напхані підлабузниками Адміністрації та професійними курортниками. Джон був єдиним колишнім членом Адміністрації, котрий наполягав на обговоренні своїх дій під час служби, тож він їм подобався, як дзвіночок хворого на проказу.)

— Але ти однаково говоритимеш про все це, — зауважила дружина, — чи ж не так?

Джон часто змушував свого адвоката так само опускати руки. Він не боявся захищатися, якщо його співрозмовник не був затятим пропагандистом і просвітником.

Після того як Джон дав інтерв'ю «Есквайру», його адвокат не розмовляв із ним цілий тиждень. А потім прочитав достатньо улесливий опублікований нарис.

— А ви справжній спритник, пане раднику, — сказав він Джонові.

Джон усміхнувся дружині. Звичайно, говоритиме. Він знає, що можна казати, а що ні. Він юрист.

Коли він повідомив організаторам, що зможе приїхати, вони висловили не лише захоплення, а й подив. Він буде єдиним американцем, сказали вони, і неоцінним учасником дискусії. Було погоджено, що він виступатиме годину перед закриттям конференції, а потім відповідатиме на запитання, які, його попередили, можуть виявитися неприязними. Нормально, написав у відповідь Джон. Йому доводилося не раз стояти перед кровожерливішими аудиторіями, ніж він міг собі уявити в Естонії. Перш ніж остаточно погодитися, Джон сконтактував із посольством у Таллінні. Вони схвалили конференцію й побажали йому вдалої подорожі. Джон підозрював, що це останні слова, які він від них отримав.

За шість місяців він затримався на дві години в гелсінському аеропорту. Коли двоє представників фінської служби безпеки зупинилися біля Джонового виходу побазікати, він сам не розумів, чому так рознервувався. Інтерпол не видавав ордера на його арешт. Та хіба ж людина може по-справжньому розслабитися, знаючи, що суди двох континентів розглядають імовірність того, що він здійснив злочини проти людства? Джон гадав, що, з'явившись тут, зарекомендував себе як хоробра людина. Насправді ні. І ця думка йому не подобалась. Він був викладачем і юристом, саме в такому порядку. Не пригадував, коли востаннє підвищував голос. Не пригадував жодного випадку за чотири десятиліття, коли навмисно зробив комусь боляче. Фінські вартіві пішли далі.

На борт літака до Таллінна він піднявся анонімно, і це додало йому енергії. Коли Джон побачив шпилястий червонодахий берег свого пункту призначення за правим бортом літака, він уже знав, що зробив правильний вибір. До готелю в старій частині Таллінна він дістався опівдні. Реєстрація виявилася нереально приємною. Організатори конференції надіслали йому квіти. Він подзвонив їм, аби розпитати, як дістатися ввечері до конференц-зали, що, як виявилось, розташовувалася всього за три квартали в іншому готелі, «Віру». Ні, подякував він, до місця дістанеться самостійно. Його доповідь була запланована на восьму вечора. А отже, пообідні години можна провести, гуляючи Таллінном. Так він і зробив, поспавши після добової катастрофи подолання десяти часових поясів.

О п'ятій Джон прокинувся, прийняв душ, вбрався в костюм бетонного кольору з блакитною сорочкою (без краватки) й прогулявся старою частиною Таллінна в пошуках вечері. Організатори пропонували відправити когось, але він відмовився. Йому хотілося повідомити про свою присутність на конференції з тією ж могутньою рвучкістю, з якою він заходив до аудиторій. Якщо хтось із учасників конференції справді шукав нагоди для конфронтації з ним, що менше точок тиску вони матимуть, то краще.

Стара частина Таллінна була такою чарівною, що це суперечило здоровому глузду. Тут не могла мешкати жодна жива людина. Місто скидалося на павільйон для зйомок якогось ельфійського епосу. Вулиці, вимощені найнесамовитішою бруківкою, яку йому доводилося бачити, здавалося, змінювали назви на кожному перехресті. Більшість із них вела його виключно повз паби, ресторани, крамниці з бурштином. Відрізнити туристів від тутешнього населення було нескладно: усі, хто не працює, — туристи. Біля середньовічного ресторану на міській

площі молоді естонки й естонці, вбрані наче панянки й кавалери часів Ганзейського союзу, спостерігали, як їхні колеги реконструюють бій на мечач. В одній бічній вуличці завдовжки в квартал на Джона налетів метановий вітер: каналізація, що текла трьохсотлітніми трубами, була частиною талліннського минулого, яка не потребувала реконструкції. Схожість багатьох вигадливих чорних шпилів на церквах у старому місті приголомшила чоловіка. Щоразу, збираючись налаштувати свій компас назад у бік «Віру», він виявляв, що знов опинився біля не тієї башти. Протягом двох годин Джон весь час почувався злегка загубленим.

Висота й футуристичний дизайн правильно підказали Джонови, що «Віру» в часи радянської епохи був готелем «Інтурист». У фое він помітив Стіну слави, на якій перелічували деяких славетних гостей: олімпійці, музиканти, актори, арабські принци та президент власною персоною. У рамці висіла записка до керівництва готелю на фірмовому бланку Білого дому: «Дякуємо за симпатичний светр і капелюх». Джон розпитав адміністратора, піднявся ліфтом на поверх, де відбувалася конференція, з якоюсь напахченою жінкою, що люб'язно вдарила напалмом по його нюху, і пройшов вкритим пишним килимом коридором до стійки реєстрації. Юнак, що сидів там, вказав йому на групку людей далі по коридору, котрі ввічливо чекали під конференц-залом, поки закінчить виступати запрошений. Джон мав вийти на сцену за пів години. Він приєднався до тих, хто чекав під стінами конференц-зали, у золотистій печері з дорогою люстрою.

Виступала німкеня. З перекладу на екрані позаду неї (французькою, естонською та англійською — його теж попросили заздалегідь надіслати текст своєї доповіді організаторам, після того як він змусив їх пообіцяти, що його перекладатимуть носії англійської) Джон зрозумів,

що вечір на нього чекає дещо галасливіший, ніж він передбачав. Усі тропи з промови німкені йому вже доводилося чути раніше. Вона завершила виступ під оплески і відповіла на запитання, після чого оголосили десятихвилинну перерву. Коли люди почали підводитися з місць, інша жінка, котра сиділа позаду, розвернулася, помітила Джона й з усмішкою, яка повідомляла, що вона його впізнала, рушила назустріч. Джон зустрів її на півдорозі, маневруючи в потоці тих, хто йшов на перерву.

Це була Ільві, одна з організаторів, його контактна особа і професорка права в Університеті Тарту. Дуже молода професорка права, котра одразу змусила Джона відчувати до неї симпатію. Вони потиснули руки, після чого Ільві взялася стискати долоні, наче надавала форми маленькій глиняній кульці. Звичні люб'язності: політ, сон, Таллінн. Вона поцікавилася:

— Готові?

Джон засміявся і сказав, що сподівається на це. Вона теж засміялася — емаль її зубів мала дещо жовтуватий відтінок. У Ільві були потріскані губи й копиця кучерявого каштанового волосся. Її довге кутасте обличчя — як роботи кубістів, його незвичну привабливість можна було роздивитися, лише витративши на споглядання певний час.

З якоїсь незбагненої причини Ільві відвела Джона до німецької гості, котра щойно завершила засуджувати його країну. Та розмовляла одразу з чотирма людьми, що стояли навколо. Схоже, ця жінка звикла бути в центрі уваги; а її слухачі, схоже, звикли дарувати цю увагу. Усі ці конференції однакові. Відвідувачам могли з таким самим успіхом роздавати сценарій і розподіляти ролі. Коли Ільві повідомила Джонове ім'я, всі обернулися, щоб подивитися на нього. Він усміхнувся, витягнувши руку. Лише одна людина, літній чоловік у важкій вовняній

спортивній куртці, зволила потиснути її, і то чоловігя зробив це з шанобливим виглядом бранця, котрий зустрів свого наглядача. Джонова усмішка перетворилася на спробу людини на порозі смерті видаватися безтурботною. Після цього ніхто і словом не захопився.

Ільві значно довше, ніж Джонові цього б хотілося (він не міг вирішити, принижували його чи не звертали уваги), постояла поруч, а потім повела гостя до інших невеличких групок учасників конференції. Зустрічали його якщо й тепліше, то лише на кілька десятих градуса. Кінець кінцем жінка повела Джона до трибуни. Він гупнувся на самотній стілець і дістав із нагрудної кишені текст своєї промови. Ільві стояла на підвищенні з клену, глипаючи на годинник, як чергова в школі.

Джон уже звик, що до нього ставляться як до парії, та не можна сказати, що це не завдавало йому болю. Іноді студенти (не його студенти: записатися на його предмети охочих завжди було більше, ніж місць) надягали на рукави чорні пов'язки й мовчки стояли на сходах перед юридичним факультетом, чекаючи, поки повз них до свого кабінету пройде Джон. Кілька разів вони вдягали помаранчеві комбінезони в'язнів Гуантанамо. Він завжди бажав їм доброго ранку. Лише одного разу зупинився побалакати. Їхні нарікання були такими численними й усебічними, що розмова скидалася на суперечку з поезією бітників. Після цього він почувався навіть не спантеличеним, а засмученим. Джон не хотів, аби вони чи хтось іще погоджувалися з ним. Він поважав розсудливу розбіжність у поглядах. Йому лише хотілося, аби ще хтось, крім нього, визнав, що це складна тема.

На самому початку війни захопили двох полонених. Один із них був громадянином США, а другий австралійцем. За якими законами їх судити? Як Джон довідався, потрібно повернутися мало не до витоків американської

юриспруденції, — індіанських воєн і піратських законів, — аби знайти юридичні аналогії. Дехто зі співробітників Міністерства юстиції хотів, щоб американському полоненому зачитали його права, однак жоден суд на планеті не заперечив би, що злочини військового часу регулюються значно аморфнішими законами. Ставлення до них як до злочинців призвело б до втрати всіх здобутих раніше знань. Американський і австралійський бранці, наполягав Джон, не можуть скористатися захистом, гарантованим військовополоненим третьою статтею Женевської конвенції. Вони не мали військових звань, не належали до якоїсь конкретної армії, не мали чіткої підпорядкованості (а все це були передумови для захисту військовополонених за конвенцією), їх не можна було вважати військовополоненими з юридичного погляду.

Коли в Пакистані схопили третього в ієрархії члена «Аль-Каїди», ЦРУ звернулося до Джона з проханням надати їм правові рекомендації. Джон витратив на це більшу частину літа 2002 року і навряд чи колись у житті завзятіше й ретельніше працював із службовими записками. Він мав визначити, чи не порушують методи допиту, якими ЦРУ користувалося за межами США, американські зобов'язання, викладені в Конвенції ООН проти катувань 1984 року. Тому Джон узявся за вивчення цих зобов'язань. Передовсім він довідався, що катування означає «будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюються сильний біль або страждання, фізичне чи моральне». Слово «сильний» було частиною офіційного визначення. Сполучені Штати додали до документа про ратифікацію розширене визначення катування, яке назвали дією, що «мала конкретний намір заподіяти сильний фізичний чи моральний біль». Що таке «сильний біль»? А що означає «конкретний намір»?

Джон переглянув відповідну медичну літературу. Чи міг би лікар визначити «сильний біль»? Не міг би. А закон? І закон не міг. Можна вздовж і впоперек вивчити юридичні документи в пошуках робочого визначення «сильного болю» і не знайти його. Тож Джон без особливого задоволення запропонував таке визначення: «сильний біль» сягає «рівня, який зазвичай пов'язують із досить серйозною фізичною шкодою: смертю, відмовою органів чи суттєвим погіршенням життєвих функцій організму». Щодо «довготривалої моральної шкоди», чергового уривка незрозумілого тексту з Конвенції ООН проти катувань, виявилось, що в американських законах, медичній літературі та міжнародних звітах про права людини такий термін не згадується. Джонови знову довелося вигадати власне визначення. Справжній моральний біль чи страждання від катувань, що мають усі юридичні підстави називатися «довготривалою моральною шкодою», на його думку, кінець кінцем мають призвести до посттравматичного стресового розладу чи достатньо тривалої — скажімо, кілька місяців або років — хронічної депресії. Джон склав ці рекомендації виключно для ЦРУ й лише для випадків, коли йшлося про «надзвичайно важливі розвідувальні цілі», а не для звичайних ув'язнених та аж ніяк не для Іраку, де сповна діє третя стаття Женевської конвенції. Через обмеження під час допитів, на яких наполягали агенти ЦРУ (їм хотілося використати всю отриману від ув'язнених інформацію в суді, проте вони забували, може, й навмисно, що судити цих людей має право лише військовий трибунал), ув'язненим не можна було запропонувати навіть «Твінкі»¹, адже це вважалося примусом. Так було до

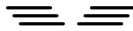
¹ Американський кекс. Поширений жарт стверджує, що у складі таких суцільна хімія, тому зберігати їх можна вічно.

появи Джонової службової записки. Незабаром після того, як зміст рекомендацій набув розголосу, на чоловіків подив, це дало неочікуваний результат: головний юрист ЦРУ написав власну службову записку, в якій наголошував, що методи допитів, якими його агенти користувалися в Гуантанамо, були неправомірними. Того ж дня Джонову службову записку розсекретили, Гонсалес дезавуював її на пресконференції, наполягаючи, що «вона не відображає політику Адміністрації». Цього Джон йому ніколи не пробачив.

Публіка принаймні поплескала після того, як Ільві відрекомендувала його, ледаче повторивши резюме, яке Джон їй надіслав. Він вийшов на підвищення, нахилився до мікрофона і глипнув на екран позаду себе. Остаточо нахилився до мікрофона й, переконавшись, що його завжди оксамитовий голос зробився ніжнішим за дитячий аспірин, зізнався, що не знає, з чого почати свою промову. Пролунало кілька смішків, які переросли в щирий сміх. Джон востаннє повернувся до екрана, щоб переконатися, що на ньому слухняно з'явився перший абзац виступу. Гаразд, подумав він. Добре.

Він розгладив першу сторінку своєї доповіді, з якою виступав уже кілька разів, й оглянув обличчя слухачів, схожі на картину когось із пуантилістів. Триста людей? Вираз їхніх облич радше допитливий, аніж ворожий, подумав він. Щось клацнуло в голові одночасно з появою слів на екрані позаду: чи не задалеко він зайшов? Він штатний професор права в поважному американському університеті. Знову замислився, чому так рішуче взявся захищатися. Невже розрада від нагоди зробити це така важлива?

На початку вересня 2001-го Джонові було 34 роки і він аналізував угоду, найбільш значущий юридичний пункт якої стосувався білих ведмедів.

Перш ніж повернутися на своє місце, Джон спробував кілька речей. Він гупнув у двері кабіни сталевим повітряним компресором разів п'ятдесят. Потім повернувся у хвостову частину, натиснув кнопку гучного зв'язку на приладовій панелі для стюардес і закричав. Істерикою справи не вирішити. Трохи заспокоївшись і сівши, він спробував вигадати якесь розсудливе пояснення тому, що відбувалося. Джон не думав, що йому щось підсипали. Того дня він нічого не їв, а незабаром після зльоту випив дієтичну колу. Стюардеса дала йому бляшанку, яку він відкрив власноруч.

Спробував пригадати кілька фрагментів з нещодавнього минулого. Ранковий політ із Таллінна. Сорок п'ять хвилин у Гельсінкі. Дурнувата й утомлива процедура посадки. Пригадав якомога більше попутників. Балакуча Яніка, естонка, що подорожувала до Сполучених Штатів. Безшій чоловік, схожий на велику жабу, поруч із яким він сидів біля гейту. Широкоброва дівчина в оксфордському светрі, котра усміхнулася Джонові, проходячи повз нього до салону другого класу. (Жоден азіат не забуде білої дівчини, котра усміхнулася йому, і байдуже, чи зрослися в неї брови.) Юнак, якого Джон запам'ятав лише тому, що він був чорний. Серйозна дівчина з масними пасмами волосся в широкій білій блузці. Дитина двадцяти з чимось років у футболці з написом «ТИ ЛОХ». Стюардеса в блакитному брючному костюмі. Джон гостро відчував свою азійськість на фінському рейсі, у цьому північному кліматі, й тепер пригадав передчуття полегшення від повернення до Каліфорнії, до свого університетського містечка, його хідників із багатонаціональними натовпами, музичних крамниць та закусочних, різноманітним ароматів канабісу.

Та куди ж подівся його айфон? Хтось його, видно, взяв. Джон зазирнув під своє та решту сидінь у бізнес-

класі. Що він робитиме? Куди йти? Повітряний компресор завдав дверям неабиякої шкоди, лишивши заглибини в броньованій оболонці та відбивши клямку. Тепер вона лежала в чоловічій кишені на випадок, якщо пізніше йому знадобиться полагодити двері, хай він і гадки не мав, як саме це зробити. У шафці в хвостовій частині він знайшов якісь інструменти, що тепер лежали на сусідньому сидінні. Самі двері з місця не зрушили.

Джон відчув несподівану потребу торкнутися речей навколо. Він витягнув зі смітника біля свого сидіння журнал, його цупка ламінована обкладинка була холодною й гладенькою, як скло. Це був каталог товарів компанії «Фінейр», які можна придбати під час польоту. Навіть за чинних обставин привабливість закупів на борту літака лишалася для нього загадкою. Джон однаково погортав товсті хрусткі сторінки. Перлинне намисто за п'ятдесят євро. Твердий дезодорант від «Дольче і Габбана» за двадцятку. За тридцять євро база для макіяжу від «Лореаль»: «Glam Bronze Sunset» чи «Glam Shine». Цілі сторінки, заповнені європейським шоколадом і ласощами. Джон дістався до останніх сторінок з електронікою й зупинився на смартфоні «BlackBerry Curve 8310» із сонячною батареєю за 245 євро. Безсумнівно, десятки пасажирів на борту мали з собою телефони, і чимало з них могли залишитися в їхній ручній поклажі. Вірогідність зателефонувати комусь була невисокою, однак він може знайти пристрій, який дозволить йому надіслати листа чи повідомлення, коли літак опуститься нижче.

Коли чоловік підвівся, літак затремтів, наче повертався до щільніших шарів атмосфери. Джон сів і застібнув пасок безпеки. Страх, уже майже подоланий надією, раптом знову став нестримним. Джон дихав. Він не знав, котра година і скільки часу він провів у цьому літаку, проте шторка на його ілюмінаторі, як і на решті віконць у бізнес-класі, була піднята, й він знову визирнув у крижану темряву

тропосфери. Подумав про дружину, про своїх студентів, як вони непокоїтимуться за нього, і знову підвівся з місця.

Коли Джон зібрав навколо свого крісла всю ручну поклажу бізнес-класу, настрої його навдивовижу покращав. Чомусь здавалося важливим залишатися на призначеному йому місці, хай навіть пояснити цього він не міг. Чоловік оглянув усі сумки, здебільшого невеликі. Люди, котрі купували квитки до бізнес-класу, без вагань здавали багаж. Їм не доводилося стояти в черзі на посадку, а після приземлення на них чекали йорданці з їхніми прізвищами на маленьких білих табличках. Розстебнувши багаж, Джон по черзі засував усередину руку, обмацував, стискав і обшукував сумки. Йому не хотілося без потреби торкатися чужих речей. Те, що здавалося перспективним, він витягав із дна під замком-блискавкою. Упоравшись із пошуками, Джон сидів серед електробритв, цифрових камер, айподів, пляшок горілки з кириличними етикетками з крамниць дьюті-фрі, кількох ручок «Монблан» та гладенької рожевої пластикової торпеди, в якій він не одразу впізнав секс-іграшку. Також на його рахунку було кілька чохлів для ноутбуків, але всі порожні.

Чоловік пішов до салону другого класу, та перш ніж йому вдалося спорожнити один-єдиний багажний відсік над головою, шлунок видав чергову порцію гарячих відходів. Джон потупцяв до туалету, розстібаючи штани, й випустив фонтан, не встигнувши навіть опуститися на пластикове сидіння металевого унітаза. Сморід ні з чим неможливо було порівняти. Чомусь пахнуло апельсинами. Клапан кишківника відкрився знову: випорожнення виривалися потужними шквалами. Джонові зробилося зле, в голові паморочилося, мозок був наче інвалід, до котрого кілька місяців ніхто не навідувався. Упоравшись, він помив руки.

Правила пристойності Джона більше не цікавили. Він ішов проходом, відчиняючи відсіки над головою й варвар-

ськи викидаючи вміст на підлогу. Незабаром він по коліна загруз у багажі. Невже він справді переріє все? Ні. Це ним керує гнів, тож довелося повернути собі уважність та ретельність, яких вимагали обшуки сумок. Джон пішов до другого проходу, дорогою натискаючи на кнопки, що відкривали багажні відсіки. Дверцята повільно підіймалися з задоволеним клацанням. Цей літак тримався купи мало не винятково завдяки пластиковим петлям. Джон застряг у металевій трубі, пливучи краєчком атмосфери, а велетенські двигуни за кільканадцять метрів від нього випльовують невидиме тисячоградусне полум'я. Хіба це менш дивовижно за реальність, у пастку якої він потрапив?

Яніку він знайшов у багажному відсіку над третім з кінця рядом — місце для багажу було на три ряди, та вона однаково заледве поміщалася. Її вкрите синцями обличчя зі скошеними очима та заклеєним скотчем ротом відправило його в нокаут не гірше за вправний удар. Коли йому нарешті вдалося знову подивитися вгору, він побачив, що одна її рука звислася з багажного відсіку. Вона ледь помітно тремтіла від вібрації, якої Джон більше не відчував. Він обережно витягнув жінку з полиці. Коли решта її тіла позбулася опори, здалося, наче Яніка несподівано набрала ще п'ятдесят кілограмів. Джон упав на купу ручної поклажі з гострими кутами, а жінка приземлилася на нього.

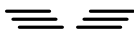
Скошені очі Яніки, що були так близько до Джонових, але не могли зустрітися з ним поглядом, здавалися стурбованими якимось останнім небажаним знанням. У ніздрях виднілася засохла кров. На щоках розтяглося павутиння полопаних капілярів, вени під шкірою на чолі та скронях побагряніли. Джон відштовхнув жінку й видав гучний протяжний мавпячий звук. Спробував зірвати скотч із її губ, але звук, з яким мертва шкіра відривалася від м'язів, був такий жахливий, що він покинув цю справу і з криком побіг до бізнес-класу.

Джон вирішив знову спробувати вибити двері за допомогою повітряного компресора. Однак цього разу він не збирався зупинятися. Увійшовши до бізнес-класу, він виявив, що екрани, на яких показували інструкції перед польотом, опустилися. Світло без жодного звуку вимкнулося. Джона накрило хвилию паніки. Зробивши ще два кроки, він затнувся і впав. Наосліп задкуючи навкарачках до салону другого класу серед багажних рифів, чоловік наче знову став неандертальцем. Думка була єдина: назад, до укриття. Але укриття тут не було. Те, що він відчував раніше, не було страхом. Страх був рідкий; він циркулював із кров'ю, намагаючись потрапити до мозку. Тепер Джон зрозумів, що справжній страх живиться не тим, що може статись, а осягненням того, що вже сталося. Угорі пролунало ледь чутне механічне дзижчання. Чоловік упізнав: у салоні опускалися менші монітори. Джон подивився на найближчий. Він був увімкнений, але порожній. Миготів, як вінілова платівка, здаючись чомусь темнішим за темряву навколо.

А потім з'явилася зерниста цифрова картинка, сигнал на нижньому краю розмито миготів. Джон був занадто далеко, аби розгледіти щось. Він підвівся. Наблизившись, побачив невеличку обшиту фанерою кімнатку, зняту з безпристрасного ракурсу з горішнього кута, притаманного камерам спостереження. У кімнаті було двоє. На стільці за столиком сиділа жінка. Навколо неї метушився чоловік: черевики, широкі чорні штани, чорна майка, чорна лижна маска. Звук був ледь чутний, віддалений, його вочевидь записували без мікрофона. На нечіткому й погано освітленому цифровому відео Джон не одразу впізнав Яніку. Виявилося, що вона прив'язана до стільця й безупинно та без жодної надії плаче. Чоловік глипнув на камеру, підійшов до неї, потягнувся вгору та схопив її. Камера не була прикріплена до якоїсь підставки — її тримали в руці. Зображення затремтіло, але швидко стабілізувалося, кілька разів смикнувшись у руці.

Другий чоловік, убраний точнісінько так само, увійшов до кімнати крізь двері, яких Джон до цього не помічав. Дивлячись прямісінько в камеру, він зачинив двері з дивовижною м'якістю. Перший, котрий тримав камеру, мабуть, наблизив зображення після появи другого: його обличчя в лижній масці не заповнило весь екран, а радше жорстоко захопило його. Джон витріщався на цього чоловіка, а той — на нього. Це теж було подорожжю в часі. Тепер, коли Яніка заховалася від погляду, її ледь чутні схлипи зробилися різкішими, пронизливішими. А може, вона просто реагувала так на появу другого.

Сам чоловік і словом не прохопився. У його очах не було нічого видатного. Урешті-решт відвернувшись, він взявся поратися із чимось біля стола. Джон зрозумів, що чоловік щось пише, а закінчивши, він знову повернувся до камери. Підняв угору аркуш тонкого білого картону, заповненого літерами, що майже досконало притискалися одна до одної. Джон не сподівався побачити написане. Утім він принаймні відчув вдячність, адже тепер зрозумів, що саме відбувається і чому. Перш ніж зосередитися на Яніці, котра тепер верещала, чоловік поклав табличку на стіл. Напис Джон бачив: «КАТЕГОРІЯ 1».

Після виступу Ільві запитала Джона, чи не хоче він приєднатися до неї та ще кількох людей, включно з жінкою, що доповідала перед ним, і випити чогось у старому місці. Невже ця жінка справді така недоумкувата? Джон відмовився від запрошення з улесливим поклоном, пожалівся на виснаження та безліч разів подякував. Він став почуватися там одночасно примарним та ненависним, радше не людиною, а якоюсь неприємною ідеєю. Поки чоловік ішов до виходу, люди розсипалися перед

ним навсібіч, наче він розкидав підпалені петарди. Скільки ще часу, замислився Джон, його життя буде таким?

Кілька запитань, які він почув, справді були ворожими; найуїдливіше пролунало від літньої жінки з переднього ряду, шкіра на обличчі якої була так туго напнута, мов на каркасі каяка. Вона роздратовано поцікавилася, що Джон робитиме, коли Міжнародний трибунал офіційно звинуватить його у військових злочинах. Чоловік зізнався, що не чекає на такий розвиток подій, а тоді збрехав:

— Чесно кажучи, не так я вже й переймаюся щодо цього.

За розкладом у Джона залишався ще вільний день у Таллінні. Подумавши про це, він зайшов до чоловічої вбиральні в коридорі за стінами конференц-зали і взявся тицяти у свій айфон, аж доки підключився до інтернету. Організатори конференції заплатили за його переліт, але на прохання залишили дату вильоту назад відкритою. За кілька хвилин він змінив квиток. Магія. Щоправда, той факт, що тепер він збіднів на півтори тисячі доларів, був не таким магічним. Складно було думати про це не як про торговельну угоду.

Вийшовши з вбиральні, Джон виявив, що на нього чекає поголений до блиску чоловік. Його вбрання нагадувало гелловінську версію керівника в галузі комп'ютерної індустрії: темно-синій спортивний піджак, краватки немає, джинси, кросівки. Очевидно, американець. На його обличчі з'явився вираз однобічного впізнавання, до якого Джон досі не звик, напевно, через те що цим людям впізнавання на здавалось однобічним. Він знав, хто такий Джон, і Джон мав зрадіти зустрічі з ним. Кожна людина — зірка власної історії.

Чоловік звернувся до Джона на ім'я і простягнув руку. У ній матеріалізувалася візитівка, прикрашена печаткою посольства. «РАССЕЛ ГАЛЛАХЕР, КУЛЬТУРНИЙ АТАШЕ». Джонів обмежений досвід підказував, що такі

слова, як «культурний» і «аташе», зазвичай є прикриттям для розвідки.

Він спробував повернути картку, але Галлахер наполягав, щоб Джон залишив її собі. Джон поклав її в кишеню й поцікавився:

— Ви моя довірена особа?

У Галлахера був хлоп'ячий сміх, наче його лоскочуть, хоча вік уже почав залишати свої позначки навколо очей і відсувати назад лінію волосся.

— На жаль, ні. Ви не надто популярний у посольстві. Вам, напевно, вже відомо, що вони намагалися завадити вашому приїзду сюди.

Джон здогадувався, що для останніх рудиментарних прихильників Адміністрації він може виявитися персоною нон грата. Однак те, що посольство намагалося перешкоджати його появі на міжнародній конференції, просто приголомшило. Невже цим людям більше не було чим зайнятись?

— Між іншим, — зізнався він Галлахеру, — я про це нічого не знав.

Така необачність змусила аташе розреготатися ще дужче. Щось він занадто старається, подумав Джон.

— Виявилось, що вашій подрузі, професорці Армас-тус, не подобається, коли її залякують. Вона теж має друзів. Що більше клопоту завдавало собі посольство, то рішучіше організатори збиралися побачити вас тут. До речі, чудовий виступ.

— Я з нею познайомився лише сьогодні ввечері. Та однаково дякую.

— Послухайте, — озвався Галлахер, упевнений, що далі їхня бесіда покотиться як помащений віз, — я тут з власної волі, аби повідомити вам, що безліч людей вдячні вам за те, що ви зробили.

— Ще раз дякую.

Аташе подивився на Джона з якимось милим нахабством.

— Мій батько — ветеран В'єтнамської війни, служив у сімдесят першому та сімдесят другому. Був залучений до операції «Фенікс»¹. Тато завжди казав, що вона отримала таке недоречне ім'я, бо розробляли її генії, а втілювали ідіоти. Однак все одно це була наша найефективніша зброя проти В'єтконгу. Після війни навіть комуністи визнали це. Батько служив у Сайгоні і казав мені, що в сімдесят другому середня тривалість перебування на керівній посаді лідера комуністичного осередку складала чотири місяці. Те, за що ви виступаєте, анітрохи не гірше за вчинки мого батька під час операції «Фенікс», якими він пишався. Я просто хочу, аби ви знали, що тут є чимало людей, які захоплюються вами.

Готуючи чернетку своєї службової записки, Джон справді ознайомився з програмою операції «Фенікс». Він довідався, що ЦРУ давало внутрішню обіцянку, що «Фенікс» «відповідатиме загальноприйнятим законам військового часу». Також він дізнався, що дехто з американських офіцерів, залучених до операції, написали заяву на звільнення, оскільки вважали свої завдання аморальними. Джон стояв там і дивився на Галлахера. Його призначення до неперспективної Естонії багато про що свідчило. Його батько полював на комуністів. А найнахабнішим вчинком, на який міг наважитися його син, було кинути власному посольству виклик, аби підбадьорити Джона. Консерватизм, прихильником якого Галлахер, безсумнівно, був, не вважався порядною філософією. Це був поганий тон. Декілька секунд вони обидва помовчали.

— Хочете випити? — поцікавився Галлахер. — Схоже, ви не відмовитеся від чарочки.

---

¹ Широкомасштабна протипартизанська операція під час В'єтнамської війни.

Джонови не хотілося пити. Але не відмовився. О десятій вони разом вийшли з «Віру» назустріч безсмертним сонячним променям талліннського літнього вечора. Джон поцікавився у Галлахера, скільки років він тут служить.

— Раніше я служив у Греції. Десять років. А до того — в морській піхоті. У дев'яносто восьмому отримав звання капітана. Рано вийшов у відставку, аби порозважатися.

Вони пішли до центру старого міста. У присмерковому світлі будинки здавалися яскравими, як кадри з мультфільмів. Люди пили в кафе на хідниках, пили дорогою, пили, чекаючи, поки банкомати висунуть язички купюр. Джон помітив кілька групок молодих росіян із посоловленими очима й нетвердою ходою, шотландців, що трималися попід руки й горлали пісні, курців під стінами кожного бару, які ледве трималися на ногах. Також помітив крихітних старих жебрачок, вбраних у дрантя, що не відповідало порі року — всі вони мали такий вигляд, наче страждали від якогось непорушного циганського прокляття. Джон запитав у Галлахера:

— З якою культурою ви тут підтримуєте зв'язки?

Галлахер глипнув на нього.

— Ви, мабуть, здивуєтесь. Але тут весело жити, навіть попри те, що естонці дещо незбагненні. Мій товариш грає на бас-гітарі і якось розповів мені, що, хоч у якій точці світу він жив би, завжди може виступити на «відкритому мікрофоні». Басисти потрібні всім. Приїхавши до Таллінна, він теж пішов на «відкритий мікрофон», а там уже стояло п'ятеро естонців зі своїми бас-гітарами, котрі шукали собі соло-гітариста. Це нація басистів.

Джонів погляд зачепився за двох фрей¹ на високих підборах, затягнутих у вузькі джинси. Ті йшли, гнучи кирпу,

---

¹ Фрея — богиня родючості, а також кохання, сексу і привабливості у скандинавській міфології.

як жінки, що потайки сподіваються на постійні низько-сортні домагання й отримують їх. Позаду них російською мовою лунали всі можливі наполегливі прохання.

Ґаллахер теж помітив жінок.

— І це, звичайно, теж. У Таллінні найпотворніша дівчина однаково гарненька. Це компенсується тим, що навіть найрозумніші з них досить тупі.

Дорогою Ґаллахер продовжував базікати. Розмови про жінок перейшли в розмови про Фінляндію, а ті своєю чергою привели до розмов про радянський спецназ, завершившись розповіддю про історію 1990-х. Теми перетікали одна в одну без жодних переходів. Незабаром монолог знову повернувся до Ґаллахерового батька. Джон більше не слухав. Він розмірковував про самого Ґаллахера. Його волосся було тонке і рідке, житнього кольору, Ґаллахер часто пригладжував його до чола — огидна шкільна звичка, що відновилася в середньому віці, аби приховати зализини. Розмови про батька привели до того, що Ґаллахер загруз у якихось незрозумілих обра́зах, хай навіть продовжував реготати після кожного третього речення.

— Ось що завжди повторював мій батько, — закінчив розповідь він.

Джон, пропустивши мораль (якої, можливо, й не було), кивнув. Аташе й собі кивнув. А тоді сказав:

— Знаєте, він лише минулого року помер.

— Співчуваю вашій втраті.

— Коли просочилася інформація щодо вашої службової записки, ми навіть говорили про це. Я поцікавився його думкою. Він передбачав, що терористи візьмуться використовувати наші власні суди проти нас. Він сказав: «От лайно, я особисто порушував третю статтю Женевської конвенції. Не раз!»

На Джоновому чолі з'явилися ледь помітні зморшки стурбованості. Це було помилкою.

— Ось ми й прийшли! — Галлахер тицьнув пальцем у підвальний бар неподалік химерно чарівної вулиці Пікк, якою Джон сьогодні вже гуляв.

На підвальних вікнах мерехтіли різдвяні гірлянди, а віски не було. Джон не пив, принаймні в тому теоретично поважному сенсі, який люди вкладають у слово «пити». Раз на кілька днів келих вина виключно під час їжі; подекуди імпортне пиво в спекотні недільні пообіддя; гарне односолодове віскі після дорогої вечері. Коли Галлахер запропонував випити, Джон уявив, як вони замовлять по келиху коньяку у винному барі. Важливе соціальне правило, порушуючи яке ти неабияк ризикуєш, стверджує: не варто ходити кудись із тим, кого недостатньо добре знаєш.

Джон спустився за Галлахером бетонними сходами, що нагадували спуск до бомбосховища. Хвилювання посилювалося, коли аташе розчахнув двері (гей, друже, радий бачити!) й негайно рушив до барної стійки, де перекинувся кількома словами з розкішним видінням, що стояло за нею. Джон вирішив зіграти з собою в невеличку гру й перевірити, скільки він зможе тут протриматись. Він знайшов столик і чекав, коли до нього приєднається Галлахер, однак, озирнувшись, виявив, що той тримає дівчину за баром за руку. Він повернув дівочу кисть і взявся виводити вказівним пальцем на її долоні якісь вигадливі пророцтва. Усміхнувшись, дівчина вивільнила руку й узялася за кран, а Галлахер самовдоволено роззирнувся. Віддаючи йому дві пінти пива, красуня додала до них повітряний поцілунок. Галлахер відсалютував їй келихами. Коли він повернувся до неї спиною, усмішка з його обличчя негайно зникла.

Схоже, інших завсідників у барі не було. Джон приземлився за центральний з чотирьох столиків. Під однією стіною жажливо оббитої кабінки юрмилося кілька дівчат, що дивилися у стелю, схрестивши руки й склавши на колінах свої сумочки. Із протилежного боку приміщення

на сцені, не більшій за столик, за яким сидів Джон, танцювала ще якась жінка. Дякувати Богові, вона не роздягалась, схоже, це не був стриптиз — вона рухалася радше мляво та знуджено під таку тихеньку музику, що Джон ледве чув. Стіни й килим були пекельно-червоні — один-єдиний упізнаваний мотив. Усе тут відповідало Джоновим уявленням про пекло, та це аж нітрохи не псувало вражень. Галлахер гупнувся на стілець навпроти й підсунув до гостя пиво.

— Тут зазвичай до першої чи другої ночі не штовхається забагато люду.

Джон обвів приміщення рукою.

— Що це?

Сьорбаючи своє пиво, Галлахер вигнув брови. Поставивши келих на стіл, спритно злизав язиком пінні вуса.

— Місце для вимогливих джентльменів. Не турбуйтеся. Це аж ніяк не те місце, де вам не варто бути.

Після цих слів жінка, що танцювала, підійшла до них і всілася поруч із Джоном. Вона була шалено чарівною й вбраною в чорну сукню, що могла б поміститися в гаманець для дріб'язку. Від танців вона спітніла й сяяла, наче екосистема в мініатюрі.

Джон жалісно подивився на свого нового знайомого.

— Галлахере, будь ласка.

Аташе знову розреготався:

— Один келих, пане раднику. Це гарне місце, аби розслабитися й дати собі волю. — Він звернувся до танцівниці: — Люба, *давай*. Сідай біля мене.

Вона так і зробила. Галлахер спробував відігнати жестом наступну жінку, що підійшла до них, та вона однаково всілася біля Джона.

Джон потиснув їй руку. Ноги в жінки були хворобливо худими — обтислі штани тісно обіймали стегна, однак безформно висіли навколо литок. На довгій шиї випиналися

вени. Жінка вдавано шмигнула носом і витягнула з чорного волосся дві срібні заколки. Це були просто прикраси — жодне пасмо не впало їй на обличчя. Вона уважно розглядала заколки, наче знайшла їх на дні ріки. Чекала, поки Джон звернеться до неї. Потім повернула заколки на місце й узялася розглядати свою ступню, якою вистукувала по червоному килиму, що мав такий вигляд, наче на нього пролилося чимало шлункових мук. Нігті в неї на ногах були кольору алюмінієвої фольги. Джон продовжував мовчати. Галлахер тим часом непогано знайшов спільну мову з танцівницею. Здавалося, вони розмовляють про щось украй серйозне. Джонова сусідка запалила цигарку та зробила глибоку затяжку з потріскуванням, з тих, які надають курінню привабливішого вигляду. З кутиків її рота поплив дим. Посидівши ще хвилинку, вона пішла, і Джон залишився на самоті зі своїм пивом.

Після його виступу ніхто не запитав, чи не переслідували його побоювання, коли він писав свою службову записку. Час від часу він справді боявся. Так завжди буває. Джон хвилювався, що слідчих не стримуватимуть моральні принципи, які б стримували його. Також він остерігався так званого «дрейфу сили», коли безуспішне застосування сили призводить до її повторного, наполегливішого застосування. Зрештою, активний допит дозволяли лише тоді, коли були підстави вважати, що підозрюваний щось знає. Тому Джон навіть не уявляв собі, що його застосовуватимуть ще до когось, окрім членів «Аль-Каїди».

Джон розумів, що його аргументи спірні, подекуди навіть відлякують, але вони були радше юридичними, ніж моральними судженнями. Він не розробляв стратегію й не радив, який вигляд слід мати справжнім «активним допитам». Просто перевіряв їхню відповідність чинним статутам. Його службова записка стосувалася вісімнадцяти методів, розділених на три категорії. Перша категорія

обмежувалася двома техніками: крик та хитрощі. Друга категорія включала дванадцять: незручні пози, ізоляцію, примусове стояння аж до чотирьох годин, експлуатацію фобій допитуваного, підробні документи, допити в незвичних місцях, цілодобові допити, зміну раціону, оголення, примусове зістригання волосся, катування темрявою та гучною музикою. Третя категорія застосовувалася лише в найскладніших випадках і в ній виділяли чотири техніки: помірний фізичний контакт, смертельні погрози затриманому чи членам його родини, створення екстремальних умов та симуляція втоплення. Була ще й четверта категорія, щодо якої його, на щастя, не просили приймати рішення. У четвертій категорії була лише одна техніка: примусова передача.

Розмірковуючи, чи варто покинути правосуддя, Джон казав собі, що за межами цієї сфери буде краще. Прогулянки осіннім університетським подвір'ям, радість студентів, що чекають на нього під дверима кабінету, вся ця інтимна атмосфера, якої у Вашингтоні не знайдеш навіть за великі гроші. Правосуддя — це музей, і його холодні мармурові коридори ведуть до моральної прогерії¹: навіть молоді тут дуже швидко старішають. Найбільше Джонове рішення засмутило Аддінгтона. «Невже ти справді, — запитав він, — хочеш навчати зіпсованих багатеньких синків, котрі створюють гарну репутацію натовпу пролетарських убивць?»

За кілька місяців після Джонової відставки чимало його рішень відкликали, а потім позбавили їх чинності. Пізніше чоловік дізнався, що Аддінгтон виступав проти цього, нагадуючи, що президент довіряв Джоновим поглядам. Якщо так, відповідали йому, то президент порушував закон. За п'ять місяців вибухнув скандал

---

¹ Рідкісна генетична хвороба. Під час прогерії виникають зміни шкіри та внутрішніх органів, зумовлені передчасним старінням організму.

в Абу-Грейбі¹. Ще за сім місяців Джонову службову записку розсекретили. Гонсалес на пресконференції запевняв, ніби хоче показати засобам масової інформації, що на кожній стадії процесу активних допитів уважно до всього ставилися й забезпечували відповідну юридичну перевірку. Він щиро вважав, що річ саме в цьому.

Джон ніколи не забуде тієї зміїної енергії, що панувала на цих засіданнях Військової ради. Їхній самовпевненості позаздрили б навіть маоїсти. Фейт, Хейнес, Аддінгтон, Гонсалес, Фленіган — близьке оточення президента. Адвокати адвоката. У нації стався серцевий напад, і саме вони тримали електроди дефібрилятора, спільними зусиллями намагаючись вигадати юридичну стратегію для чогось такого, що досі не описував жоден закон. Вони зустрічалися в Гонсалесовому кабінеті в Білому домі, а подеколи в Міністерстві оборони. Прості зустрічі без запису та ресторанного обслуговування, на яких найрозкішнішим напоєм була дієтична кола. Джон часто порівнював себе з Гонсалесом під час таких зустрічей. Він — американець у першому поколінні, а Гонсалес — син таких убогих іммігрантів, що у них вдома навіть телефона не було. Однак ось він тут — складає стратегію під час найсерйознішої за пів століття державної кризи, особистий радник наймогутнішої у світі людини. Ось така вона, Америка, і Джон був готовий на все дозволене законом, аби захистити її.

А ще ж були Фейт і Аддінгтон, андроїди, котрі ставилися до інших людей хіба трохи краще, ніж до набору цікавих психологічних розладів. Ямочки на Фейтовому пом'ятому, як у ляльки з «Маппет-шоу», обличчі аж

---

¹ Тюремний комплекс в Іраку. Тривалий час тут утримували, піддавали тортурам і страчували політичних в'язнів та опонентів режиму Саддама Хусейна. Після вторгнення США в'язницю закрили восени 2002 року, однак уже 4 серпня 2003 року її почали використовувати коаліційні сили. У 2004 році стали відомі факти тортур та знущань з іракських в'язнів з боку військових США, що спричинило скандал у США та інших країнах.

сочилися отрутою. Він розповсюджував службові записки без офіційних бланків, тож ніхто ніколи не знав напевно, куди саме він їх перенаправив, або надсилав копії людям, котрі насправді їх ніколи не отримували. Він виголошував промови про недоторканність Женевської конвенції лише для того, аби підкреслити: не можна дозволяти терористам зганьбити цю святую плащаницю. Він просторікував такими заплутаними юридичними термінами, що ті, хто слухав його балачки про Женевську конвенцію, йшли переконані: усі особи, полонені Сполученими Штатами, підпадають під дію її третьої статті. Вислухавши один із його монологів, хтось із керівників штабу помилково вирішив, наче всі вісімнадцять технік активного допиту були санкціоновані польовим статутом армії. Насправді він не дозволяв жодної з них. Кому могло спасти на думку створити нову розвідкову агенцію з божевільним масонським оком, що стежить за світом, на логотипі? Тільки Фейтові.

Аддінгтон — очі як з російської ікони, борода Лінкольна, поведінка ручної гранати. Після нападок Аддінгтон став носити в кишені примірник Конституції, такий потертий, ніби ним користувалися замість носовичка чи підставки для склянки, а може, в обох функціях. Коли з ним хтось не погоджувався, він витягав Конституцію й починав зачитувати її вголос. Особливим талантом Аддінгтона було вміння обрамляти всі моральні та юридичні суперечки у військові терміни, а дискусії щодо справжніх бойових дій вуалювати прозорими евфемізмами. Можливо, саме тому unikнув покарання лише він. Лише йому вдалося не залишити свого імені в жодному важливому документі.

Вони намагалися видавати закони в атмосфері, де бомба з запущеним годинниковим механізмом була близькою ймовірністю, а не статистично віддаленою на відстань Плутона можливістю. Тепер Джон розумів це, але це був лише

один із варіантів осмислення того, що відбувалося. А був іще такий: розвідка забезпечує можливість оцінити практичність отриманої ззовні інформації. Найкраще в цьому знанні було розуміння того, що дозволялося забути.

Симуляцію втоплення застосували проти трьох людей. Трьох. І через це він мусив відповідати на запитання про військові злочини. Джон чув, що його наступник сам пройшов це катування, аби визначити, чи перетинає воно межу. Відповідь: перетинає. Та попри все це, попри дебати й звільнення з керівних посад, ЦРУ далі дозволяло використовувати симуляцію втоплення (Джон ніколи не називав ці тортури якимись делікатнішими термінами), за що він і виступав від самого початку. Його головні аргументи не втратили чинності. Звичайно, ніхто з Міністерства юстиції не хотів офіційно дозволяти ЦРУ цю техніку, але президент знайшов свою людину. Як завжди. Це й було найприкришим. Не Джон. Він залюбки подивився б на Фейта, Гонсалеса чи Ешкрофта, покинутих на самоті в європейському місті, котрим довелося б відповідати на питання про політику, яку вони колись схвалили і якої тепер соромилися.

Джон зазирнув до свого пінтового келиха, який тепер перетворився на порожню кришталеву криницю. Виявляється, він уже випив своє пиво. Чоловік знав, що міг би розмірковувати тут цілу ніч, дозволяючи темній хвилі відносити себе геть.

— Я вже готовий іти, — звернувся він до Галлахера, котрий продовжував повчальну розмову з танцівницею.

Той глипнув на Джона.

— Сподіваюся, ви запланували собі на завтра час на відвідини музею окупації.

— Не можу. Повертаюся додому вранці. — Джон подивився на годинник. Уже минула північ.

Галлахер відкинувся на стільці.

— Прикро. У Таллінні можна гарно провести день.

— Дякую за пиво, — відгукнувся Джон, підводячись. — Ви можете залишатися. Я самотужки знайду дорогу назад.

Галлахер не встав, але простягнув руку.

— Сподіваюся, ми ще колись зустрінемося. Гарного вам завтра перельоту.

Біля дверей Джон озирнувся, щоб востаннє кинути погляд на Галлахера. Той уже розмовляв по мобільному, перехилившись через стілець, танцівниця встала і збиралася піти. Чоловік помітив, що Джон затримався на порозі, і не надто впевнено відсалютував йому. Складно повірити, що цей чоловік служив у морській піхоті. Джон мимохідь замислився, з ким той міг розмовляти.

Відео з катуванням Яніки закінчилося за двадцять хвилин, а може, за дві години. У темряві неможливо було прослідкувати плин часу. Світло надає йому опори та залишає мітки. А час у темряві — наче поїздка кукурудзяним полем: безкінечна одноманітність, сповнена чогось невидимого.

Він не знав, що саме мала розбурхати в ньому ця церемонія. Його симпатія до тих, кого Джон прирік на тортури, не посилилася й не послабилася. Люди хибно його зрозуміли. Вони не тямали, за що він насправді стояв. Ті, хто керував літаком, а тепер і його життям, не могли в нього нічого забрати, могли хіба що задовольнити свій садизм. А він своєю чергою нічого не міг їм дати, хіба що свої муки. Тортури, писав він колись, визначаються наміром. Тепер йому було відомо, що тортури визначає значно більше факторів. Обмін темним знанням, виявлення прихованих здібностей, руйнування зв'язку.

Несподівано виявилось, що Джон втупився в стелю літака — на ній ледь помітні, крихітні, наче хірургічні інструменти, форсунки випльовували повітря. Увімкнулося

світло. Джон різко розвернувся на чужому кріслі й виявився не готовим побачити серед багажу понівечене, скручене тіло Яніки. Коли він підвівся, крізь усі пори в його одязі просочився нудотний сморід.

Після того як мучитель Яніки пройшов першу категорію й візуально театральніші техніки другої та третьої категорій, до кімнати ввійшли інші чоловіки. Нічого жахливішого за те, що сталося потім, Джон не бачив за ціле життя. Більшу частину відео він відмовився дивитись і розплющив очі лише після того, як стихли звуки, з якими жінка відбивалася. Коли чоловіки переконалися, що Яніка більше не виявляє ознак життя, фільм закінчився.

Джон повернувся на призначене йому місце. На кріслі лежав його айфон, білий, як вафля. Притуплений потік думок розгалужувався, із зусиллями повертаючись до тих кількох низин, що ще залишилися в межах досяжності. Однією з них був Галлахер, єдиний, хто знав, що Джон змінив рейс. Візитівка Галлахера досі лежала в його нагрудній кишені. Джон витягнув її й оглянув, граючись великим пальцем з об'ємною печаткою посольства. Він замислився, звідки Галлахер знав, що він не викине його картку. Замислився, як так вийшло, що на відео з катуванням Яніка в тому ж одязі, що й у літаку. Замислився, скільки часу був не при тямі і чи це той самий літак, у який він сідав. Замислився, де саме ховалися в літаку ті, хто влаштував усе це для нього. Також він замислився, яким чином його айфонові вдалося підключитися до мережі, але факт залишався фактом — на екрані світилися дві смужки антени. На одне з питань Джон знайшов відповідь: Галлахер не сподівався, що він збереже його візитівку. Він набрав перші чотири цифри Галлахерового номера, й одразу ввімкнулася розпізнавальна система. Додаток був встановлений на його телефоні.

Галлахер відповів після третього гудка.

— У Таллінні можна гарно провести день. Вам слід було дослухатися до моїх слів.

Що Джон міг на це відповісти? Вони отримали те, чого хотіли.

— Вам нічого запитати? Я вас не звинувачую. У вас є серйозніші проблеми, пане раднику. Просто зараз вам, напевно, слід озирнутися.

Джон так і зробив. Чоловік у чорній лижній масці й футболці з написом «Ти лох» вдарив його в обличчя якимось надзвичайно тупим металевим предметом. Торкнувшись колінами підлоги, Джон чітко побачив, що це було: той самий повітряний компресор, яким він намагався вибити двері кабіни. Від болю свідомість мутувала. Другого удару Джон не пам'ятав, але той точно був, адже він несподівано знову отямився прив'язаним до стільця в обшитій фанерою кімнатці. Він осліпнув на одне око. Кількох зубів не вистачало, а язик набряк кров'ю, наче п'явка. Джон опустил погляд на свою сорочку — фартух м'ясника. У вухах досі відлунював двигун літака. Кімната здригнулася від турбулентності. Джон чув, як неподалік хтось плаче. Навпроти сидів Галлахер, поклавши руку на чергову табличку. Він не показав її Джононі, але той бачив напис. Чоловік попередив, що може обіцяти йому запитання, але не відповіді. Також зізнався, що всі залучені до цієї справи опинилися на ще не знаній території. Він сам точно не певен, до чого це приведе.

— Готові? — запитав його Галлахер. — Мені потрібно знати, що ви готові.

Джон кивнув, відчуваючи спрагу через власний наповнений кров'ю рот. Двері позаду нього відчинилися. Почулися кроки. Чийсь руки, наче беззубі пащеки, уп'ялися в нього. Розпочалася п'ята категорія.

ДВІ ХВИЛИНИ СОРОК П'ЯТЬ СЕКУНД

ДЕН СІММОНС

Ден Сіммонс — автор відзначених нагородами науково-фантастичних романів, романів у жанрі фентезі-горору («Розрада мертвечини») та оповідань з елементами обох цих стилів. Перед вами одне з його найкращих оповідань, видатний завдяки своїй чіткості й небагатослівності твор. Сіммонс зауважує, що за дві хвилини сорок п'ять секунд можна послухати поп-пісню... покататися на американських гірках... або цього часу вистачить для споглядання чиєїсь смерті.

Роджер Колвін заплющив очі, сталева поперечина опустилася йому на коліна, і почався крутий підйом. Він чув, як калатає важкий ланцюг і скриплять на сталевих рейках сталеві коліщата, рухаючись угору першим підйомом на американських гірках. Хтось позаду нервово засміявся. Нажахане висотою серце боляче гупало в грудях, Колвін глипав навколо крізь розчепірені пальці.

Попереду повільно здіймалися металеві рейки та біла дерев'яна рама. Колвін сидів у першій машинці. Він опустив руки й міцно вчепився в захисну металеву поперечину, відчуваючи, як висихає під пальцями піт, залишений долонями його попередника. У машинці позаду хтось хихотів. Він повернув голову так, аби зазирнути за край рейок.

Вони вже були дуже високо, але продовжували підійматися. Доріжка й паркувальні майданчики дедалі меншали, люди зробилися такими крихітними, що поодиноці їх неможливо роздивитись, а натовпи перетворилися на суцільні кольорові килими, що злилися з просторішою мозаїкою геометрії вулиць і вогнів, коли в полі зору з'явилося місто, а потім і цілий округ. Вони з брязкотом дерлися вище. Синє небо темнішало. Колвін бачив у блакитному мареві вигин земної кулі. Він збагнув, що вони опинилися над якимось озером, бо помітив сонячних зайчиків на гребенях хвиль за кілька кілометрів під дерев'яними шпалами. Коли вони промчали крізь холодну хмарину, Колвін заплющив очі й негайно розчахнув їх, бо скреготіння ланцюга змінилося, кут підйому зробився не таким стрімким і вони досягнули верхівки.

І подолали її.

За нею нічого не було. Двійко рейок звивалися та обривалися просто в повітрі.

Коли машинка смикнулася вперед і вниз, Колвін вчепився в захисну поперечину. Роззявив рота й закричав. Почалося падіння.

— Найгірше вже позаду.

Розплющивши очі, він побачив Білла Монтгомері, котрий простягнув йому келих. Звук реактивних двигунів «гольфстріма» здавався приглушеним бурмотінням на тлі м'якого сичання повітря, що сочилося з вентиляційних отворів. Колвін узяв напій, вимкнув кондиціонер і визирнув у вікно. Міжнародний аеропорт Логан уже зник із поля зору, і він міг роздивитися вниз Нантакет-Біч, бухту, поцятковану незліченними білими трикутничками вітрил, і океанські простори. Вони продовжували підійматися.

— Чорт забирай, ми щасливі, що цього разу ти вирішив приєднатися до нас, Роджере, — звернувся до нього

Монтгомері. — Гарно, що вся команда знову зібралася разом. Як у старі часи.

Він усміхнувся. Трійко інших чоловіків у салоні підняли свої келихи.

Колвін погрався з калькулятором, що лежав у нього на колінах, і сьорбнув горілки. Глибоко вдихнув і заплющив очі.

Страх висоти. Неминучий страх. Йому шість років, він у клуні, падає з сінника, політ здається нескінченним, час розтягується, гострі зубці вил здіймаються назустріч. Приземлився так, що йому аж памороки забило, впав щокою і правим оком на солому за кілька сантиметрів від сталевих вістер вил.

— Компанія вже готова до кращих часів, — озвався Ларрі Міллер. — Двох з половиною років негативних відгуків у пресі достатньо. Готуйся побачити завтра запуск. Усе починається спочатку.

— Ну годі, годі, — відповів Том Вайскотт. Ще й полудня не було, а Том уже добряче набрався.

Колвін розплющив очі й усміхнувся. Разом із ним у літаку — чотири віцепрезиденти корпорації. Вайскотт досі проект-менеджер. Колвін притиснувся щокою до скла й дивився, як унизу пропливає затока Кейп-Код. Він прикинув, що вони летять на висоті від трьох із половиною до чотирьох кілометрів і продовжують підійматися.

Уявив собі будівлю заввишки п'ятнадцять кілометрів. Він заходить у ліфт із вкритої килимом підлоги горішнього поверху. Підлога в ліфті скляна. Шахта ліфта простяглася під ногами на 4 600 поверхів, і кожен позначений галогеновою лампочкою — паралельні промені світла зближаються в чорному повітрі, аж доки не зливаються в суцільне саяво на відстані п'ятнадцяти кілометрів.

Він підводить погляд саме в ту мить, коли трос із ляскотом уривається. Колвін падає, несамовито хапаючись

за внутрішні стінки кабіни, стінки, що зробилися такими ж слизькими, як і прозора скляна підлога. Вогні мчать повз нього, а за кілька кілометрів унизу видніється підлога — крихітний прямокутничок блакитного бетону, що стрімко наближається до кабіни. Колвін знає, що має майже три хвилини, аби роздивитися, як той синій клаптик більшає і готується розчавити його. Він кричить, і бризки слини, падаючи з тією ж швидкістю, зависають у нього перед очима. Вогні мчать повз нього. Блакитний прямокутничок більшає.

Колвін зробив ковток, поставив келих у круглу підставку в широкому бильці свого крісла й узявся клацати щось на калькуляторі.

Об'єкти, які падають під дією гравітаційного поля, підкорюються точним математичним законам, не менш точним за вектори сили та швидкість горіння твердого палива за умов кумулятивного ефекту, що Колвін дослідив двадцять років тому; і так само, як кисень впливає на параметри горіння, повітря регулює швидкість тіла, що падає. Максимальна швидкість залежить не лише від гравітації, а й від атмосферного тиску, розподілу мас і площі поверхні.

Колвін примружив очі, наче збирався подрімати, й побачив те, що бачив щоночі, вдаючи, немов спить: біла хмара здіймається, розширюючись, наче у вповільненій зйомці, похилим, навскісним, перекошеним цвітом на тлі темно-синього неба; майорять червонувато-коричневі нутроці полум'я азотного тетраоксиду і — ледь помітний за двома безглуздими інверсійними слідами ракетних прискорювачів — перекинутий подертий прямокутник носової частини фюзеляжу разом із кабіною пілотів. Навіть максимально збільшені фотографії не показали йому всіх деталей — недоторкана герметична камера, що була відсіком для екіпажу, зайнялася

з правого боку, де її зачепив, пролітаючи повз, прискорювач, і, перекидаючись, помчала вниз, тягнучи за собою дроти, кабелі й уламки фюзеляжу, схожі на пуповину й плаценту. На попередніх фото цих деталей не було, але Колвін бачив їх, торкався їх після руйнівного удару безжальної поверхні синього моря. На пошкодженій шкірі виростають крихітні рачки. Колвін уявив собі темряву й холод, що чекають на нього наприкінці падіння, коли він стане живою для маленьких рибок.

— Роджере, — гукнув його Стів Кехілл, — звідки взявся твій страх літати?

Колвін здвигнув плечима й допив горілку.

— Не знаю.

У В'єтнамі — не «Намі» й не «гарячій точці» — у місці, про яке Колвін досі хотів думати як про місце, а не пов'язані з ним умови, — він літав. Уже будучи фахівцем із кумулятивних ефектів і палива для реактивних літаків, Колвін полетів до долини Бонг-Сон поблизу узбережжя, аби перевірити, чому в одного з підрозділів АРВ¹ не детонувала звична вибухова суміш С-4, коли з їхнього «Г'юї»² зірвало життєво важливу гайку і гелікоптер, утративши гвинт, упав із висоти вісімдесят п'ять метрів у джунглі, проредся крізь хащі й зупинився догори дригом за три метри від землі, заплутавшись у ліанах. Пілота акуратно простромила якась гілка, що пробила дно. Череп другого пілота розлетівся на шматки після зустрічі з лобовим склом. Стрільця викинуло вперед — він зламав шию і хребет та помер наступного дня. А Колвін відбувся розтягнутою щиколоткою.

Колвін дивився, як унизу під ними пропливає Нантакет. За його оцінками, зараз вони були на висоті п'ять із

¹ Армія Республіки В'єтнам.

² Військовий гелікоптер з одним газотурбінним двигуном, виконаний за класичною схемою з кермовим гвинтом.

половиною тисяч метрів і продовжували набирати висоту. Він знав, що їхня крейсерська висота становитиме майже десять кілометрів. Це значно менше за чотирнадцять, а надто за відсутності вертикального вектора тяги, але багато залежить від площі поверхні.

У 1950-х ще хлопчиком він побачив у «старому» «National Enquirer»¹ світлину жінки, котра стрибнула з Емпайр-Стейт-Білдинг і приземлилася на дах автівки. Вона майже буденно схрестила ноги; одна нейлонова панчоха була порвана на пальці. Дах автомобіля сплющився і склався всередину, немов великий пуховий матрац. Голова жінки наче глибоко занурилась у м'яку подушку.

Колвін покладав калькулятором. Жінка, що зробила крок уперед із вершечка Емпайр-Стейт-Білдинг, падала майже чотирнадцять секунд, перш ніж ударилась об машину. Якщо хтось падатиме в металевому ящику з чотирнадцятикілометрової висоти, до удару об воду мине дві хвилини і сорок п'ять секунд.

Про що вона думала? Про що вони думають?

Більшість поп-пісень і рок-кліпів тривають приблизно три хвилини, подумав Колвін. Це чималий час; не такий довгий, аби занудьгувати, але достатній, аби розповісти якусь історію.

— Чорт забирай, ми щасливі, що ти з нами, — повторив Білл Монтгомері.

— Хай тобі грець, — прошепотів йому Білл Монтгомері, коли вони вийшли з кімнати для телеконференцій двадцять сім місяців тому, — ти з нами чи проти нас?

Телеконференція неабияк скидалася на спиритичний сеанс. Група людей сиділа в напівтемних приміщеннях за сотні чи тисячі кілометрів одне від одного й спілкувалася з голосами, що долинали нізвідки.

---

¹ Американська бульварна газета.

— Тепер до погодних умов, — пролунав голос із КЦК¹. — Якими вони повинні бути.

— Ми бачили ваш факс, — повідомив голос із «Маршалла»², — але досі не розуміємо, чому така незначна аномалія повинна змусити нас замислитись про скасування запуску. Ви запевняли, що ця штука настільки безпечна, що нею можна гатити об стіну, якщо заманеться.

Філ Мак-Гвайр, головний інженер Колвінової проектної команди, зіщулився в кріслі й відповів занадто голосно. Чотириканальна система для телеконференцій оснащувала колонками кожне крісло і сприймала найтихіші звуки.

— Ви не розумієте, так? — Мак-Гвайр мало не кричав. — Ідеться про комбінацію таких низьких температур і ймовірності електричної активності у хмарах, яка може спричинити проблеми. Під час останніх п'яти польотів тричі траплялися випадкові збої в дротах між лінійним кумулятивним зарядом прискорювача і керівними антенами системи безпеки...

— Випадкові збої? — перепитав голос із КЦК. — Але все було в межах параметрів сертифікації польотів?

— Ну... так, — нерішуче озвався Мак-Гвайр. Здавалося, він ось-ось заплаче. — Але все було в межах параметрів, тому що ми продовжуємо підписувати папери й переписувати клятві параметри. Ми просто не знаємо, чому система безпеки кумулятивних зарядів С-12В на боковому прискорювачі й зовнішньому баку рееструють миттєвий струм, якщо жодний сигнал не передавався. Роджер вважає, що, можливо, ЛКЗ самостійно активізує дроти або сполука С-12 випадково створює статичний розряд, що нагадує керівний сигнал... Ой, дідько, розкажи їм, Роджере.

— Містере Колвін? — пролунав «маршалльський» голос.

¹ Космічний центр імені Джона Кеннеді.

² Компанія Кембриджського аеропорту, що займається дизайном і будівництвом літаків.

Колвін відкашлявся.

— Ми вже певний час спостерігаємо подібний ефект. Попередні дані підказують, що температури, нижчі за мінус два градуси за Цельсієм, уможливають передачу хибних сигналів від осаду оксиду цинку в зарядах С-12В... за умови достатнього статичного розряду... теоретично...

— Але надійної доказової бази з цього приводу у вас поки немає? — поцікавився голос із «Маршалла».

— Ні, — зізнався Колвін.

— І ви підписали відмову від сертифікації готовності до польотів найвищого рівня небезпеки, ґрунтуючись на трьох останніх польотах?

— Так, — сказав Колвін.

— Гаразд, — втрутився голос із КЦК, — ми спілкувалися з інженерами з «Beaunet-HCS», що скажете, якщо ми отримуємо рекомендації від їхнього керівництва?

Білл Монтгомері запропонував п'ятихвилинну перерву, і команда менеджерів зібралася в залі.

— Хай тобі грець, Роджере, ти з нами чи проти нас?

Колвін відвів погляд.

— Я не жартую, — кинув Монтгомері. — Підрозділ ЛКЗ цього року приніс компанії 215 мільйонів доларів прибутку, і твоя робота неабияк допомогла цьому успіхові, Роджере. А тепер ти хочеш усе викинути псу під хвіст через якісь кляті випадкові телеметричні дані, які нічого не варті порівняно з нашою командною роботою. За кілька місяців відкриють вакансію віцепрезидента, Роджере. Не профукай свої шанси, втративши голову, як той істеричний Мак-Гвайр.

— Готові? — озвався голос із КЦК, коли спливли п'ять хвилин.

— Гайда, — відповів віцепрезидент Білл Монтгомері.

— Гайда, — відповів віцепрезидент Ларрі Міллер.

— Гайда, — відповів віцепрезидент Стів Кехілл.

— Гайда, — відповів проєкт-менеджер Том Вайскотт.
— Гайда, — відповів проєкт-менеджер Роджер Колвін.
— Гаразд, — сказав КЦК. — Я передам вам рекомендацію. Шкода, джентльмени, що завтра ви не будете присутні під час запуску.

Колвін повернув голову до Білла Монтгомері, котрий вигукнув із протилежного боку салону:

— Здається, я бачу Лонг-Айленд!

— Білле, — запитав Колвін, — скільки компанія цього року заробила на модернізації С-12В?

Монтгомері зробив ковток і витягнув ноги у просторому салоні «гольфстріма».

— Думаю, близько чотирьохсот мільйонів, Родже. Чому цікавишся?

— А Агентство колись розмірковувало про те, щоб звернутися до когось іншого після... після?..

— Дурня, — втрутився Том Вайскотт, — куди їм ще податися? Ми тримаємо їх за яйця. Кілька місяців вони розмірковували про це, а потім знову приповзли до нас. Ти найкращий у країні розробник пристроїв із кумулятивним зарядом і твердого самозаймистого палива, Родже.

Колвін кивнув, трохи погрався зі своїм калькулятором і заплющив очі.

Сталева поперечина притискала до його колін, а машинка їхала дедалі вище. Повітря зробилося розрідженим і холодним, скрегіт коліщаток на рейках обернувся вереском, коли американські гірки перевалили за позначку дев'ять з половиною кілометрів.

Якщо тиск у кабіні впаде, зі стелі опустяться кисневі маски. Будь ласка, надійно зафіксуйте їх над ротом і носом і дихайте звично.

Колвін подивився вперед на жахливий підйом американських гірок, відчуваючи наближення вершини й порожнечі за нею.

Невеличкі конструкції, що поєднують переваги кисневого балона і маски, назвали ПППП — персональний пристрій подачі повітря. ПППП чотирьох із п'яти членів екіпажу підняли з дна океану. Усі були активовані. Кожен із них скористався двома хвилинами сорока п'ятьма секундами подачі кисню з можливих п'яти хвилин.

Колвін спостерігав, як наближається перший підйом американських гірок.

Пролунав різкий металевий звук, і машинки, смикнувшись, подолали вершину і злетіли з рейок. Люди позаду Колвіна кричали не змовкаючи. Він нахилився вперед і схопився за захисну поперечину, коли машинка кинулась у майже п'ятнадцятикілометрову прірву. Розплющив очі. Коротенький погляд в ілюмінатор «гольфстріма» підказав, що тоненькі смужки кумулятивного заряду, які він установив, із хірургічною точністю чистісінько зрізали ліве крило. Частота гуркоту переконувала, що від правого крила залишився уламок, поверхні якого вистачало, щоб підтримувати трохи меншу за максимальну крейсерську швидкість. Дві хвилини сорок п'ять секунд плюс-мінус чотири секунди.

Колвін потягнувся до свого калькулятора, але той уже літав салоном, наштовхуючись на торнадо пляшок, келихів, подушок і тіл, що не були надійно пристебнуті. Вереск був дуже гучний.

Дві хвилини й сорок п'ять секунд. Часу вистачить, аби подумати про багато речей. І можливо, тільки можливо, після двох із половиною років нічних жахів — часу вистачить, щоб задрімати без сновидінь. Колвін заплющив очі.

DIABLITOS

КОДІ ГУДФЕЛЛОУ

Що може бути гірше, ніж бути зупиненим на митниці південно-американської країни, коли намагаєшся провезти до неї контрабанду? А як щодо того, щоб опинитися в «боїнгу-727» на дев'ятикілометровій висоті з диявольським живим краденим артефактом у ручній поклажі? У цьому оповіданні Раянові Рейберну III доведеться вскочити в обидві халепи. Коді Гудфеллоу — справжня таємниця. Чи справді він вивчав літературу в Каліфорнійському університеті в Лос-Анджелесі? Чи мешкає він у Бербанку? Чи заробляв він колись на життя, працюючи «непримітним композитором саундтреків до порнофільмів»? Можливо, щось із цього правда, можливо, все, а може, й нічого. Але можете бути впевнені: він знає, як зробити так, аби у вас кров застигла в жилах, і ви дякуватимете Богові, що Раян Рейберн не сидить поруч із вами.

Невидимий і невгамовний Раян Рейберн III не виказує жодного хвилювання, долаючи перевірку безпеки та паспортний контроль в аеропорту Нікоя Гуанакасте; він був крутим американським туристом, аж доки його не вивели з черги на посадку, завели за ширму й наказали відкрити сумку.

Простодушно всміхаючись, він продемонстрував посадковий талон, митну декларацію та паспорт нікчемному митнику. Нічого страшного, ви просто виконуєте свою роботу. Просуваючись далі, ніхто з пасажирів навіть оком на нього не глипнув. Перевірка мала бути вибірковою, але

він був білим чоловіком і подорожував самотою. Літак він, напевно, не збирався підірвати, однак були великі шанси на те, що він перевозить контрабанду чи навіть працює кур'єром *las drogas*¹...

Це не якась бананова республіка, де зникають туристи. Коста-Рика — майже цивілізована країна; чорт забирай, навіть ліпша, адже в них немає армії, а замість державної поліції працює «патруль безпеки». Однак королевою залишається *la mordida*². Раян озирнувся, шукаючи наглядка чи камеру, легковажно всміхнувся й витягнув із поясного гаманця п'ять двадцятків. Митник, перш ніж узятися до автопсії Раянового речового мішка, натягнув блакитні гумові рукавички.

Ґуанакасте був дещо моднішим за більшість сучасних латиноамериканських аеропортів, та в ньому однаково панувала атмосфера дешевого науково-популярного фільму 70-х, дія якого відбувається у футуристичній в'язниці. По всіх усюдах пасажирів намагалися присоромити таблички з картинками в'язнів у каптурах і кайданках, що мучилися від думок у бульбашках: «Навіщо я намагався провезти контрабанду?»

Уперта верхня губа. Не намагайтеся всміхнутися йому чи побазікати. Не виконуйте за них їхню роботу. Ідіоти, яких вони ловлять, завжди повідомляють на широкий загал про свою провину, розповсюджуючи навколо огидні токсичні хвилі, що здатні вбити канарку. Він не робив нічого забороненого. На контрольному пункті й гадки не мали, на що дивляться, а навіть якщо цей чоловік знав, це навряд чи вартувало затримки рейсу. Раян не перевозить наркотики чи зброю. Він просто черговий турист, котрий везе додому звичайний туристичний непотріб.

---

¹ Наркотиків (*icn.*).

² Хабар (*icn.*).

Митник із чудернацькою делікатністю розкладав його одяг, фотообладнання та косметичні засоби, наче служник, що готується до пікніку. Понишпорив у торбі, потім заліз глибше, вивернув підкладку й розстебнув подвійне дно.

— Це просто сувенір, сер. — Раян із зусиллям ковтнув повітря, наче дихав крізь мокрий рушник. — Якись проблеми? Я купив його в сувенірній крамничці...

Митник не зважав на нього. Просто витріщався на Раянову торбу, поклавши руки на пошкрябаний стіл із неіржавкої сталі. Потім закашлявся, прикривши рота долонею.

Раян роззирнувся, розгорнув готівку, яку тримав у руці, й підштовхнув до митника. Стрімкий потік пасажирів рухався крізь металошукач до виходів на посадку.

— Мій рейс відлітає за десять хвилин, друже.

Продовжуючи кашляти, митник відпустив Раянові документи й жестом відігнав його, наче хмару комарів. Із чоловікового кулака тоненькими нитками звисав слиз.

Раян поспіхом запхав речі в торбу, засунув у кишеню гроші, розвернувся, піднявся поламаним ескалатором, минув довгий майже не освітлений термінал у напрямку свого виходу й аж тоді помітив, що його папери липкі від слини, поцяткованої крапельками крові.

Господи, оце так служба безпеки... Намагається розвести тебе на бабло й заражає туберкульозом. Нічого смішного в цьому не було, але Раян мусив розреготатися, аби не закричати. Вони схопили його, впіймали на гарячому. Той погляд митникових очей, коли він розстебнув подвійне дно, після чого йому зробилося зле... Його оливкова шкіра зблідла, а очі мало не скотилися щочаками прямісінько в Раянів пакунок із брудною білизною, де лежала та штука. Сумний виродок знав, на що дивиться. Знав, але нічого не сказав і не торкнувся грошей.

Якщо у світі існувало щось, що могло змусити Раяна перехреститися й промовити молитву, це була та штука в його торбі; і не тому, що він вірив у її магію. Якщо провезти через кордон кіло чистого колумбійського сніжку, можна заробити тридцять штук, перш ніж його розведуть. За дев'ятсот грамів вирізьбленої вручну твердої деревини у своїй торбі Раян міг отримати вдвічі більше, та якщо його впіймають, залишиться молитися про екстрадицію і строк у федеральній в'язниці.

Раян Рейберн III не збирався облаштувати своє життя так, як це вийшло. Зазвичай він розкладав наживку й чекав, що вона йому принесе. Свій трастовий фонд він профукав на отримання ступеня бакалавра з історії мистецтва, а решту батьківських активів змарнував на тягання Південною Америкою замість пошуків роботи. За три роки поневірянь та отриманих за допомогою неабияких зусиль знань у найтемніших куточках земної кулі він нарешті вивчив урок, який батьки намагалися втовмачити йому ще в Пало-Альто. Бути бідним — відстій.

Повернувшись до Каліфорнії, Раян рішуче налаштувався збудувати зі своєю непрактичною освітою кар'єру. Він вивчив галерейний ринок, почав збирати контакти приватних колекціонерів і наштовхнувся на осередок субкультури диваків, які полювали на доколумбові артефакти. Узявся їздити на закупа в різні місця від Мехіко до Вогняної Землі, шар за шаром знищуючи посередників, аж поки в його клієнтському переліку не опинилася дюжина доткомних¹ мільйонерів. Половина старожитностей у південноамериканських музеях були підробками, тож археологи працювали потайки, намагаючись не підпускати до себе грабіжників. ООН та американській митниці вдалося зупинити кілька злочинних мереж, що

---

¹ Дотком — компанія, чия бізнес-модель цілком ґрунтується на роботі в інтернеті.

діяли поблизу Пало-Альто та Стенфорда, проте Раян не світився в колах, котрі працювали напоказ. Його клієнти не хизувалися трофеями з розграбованих поховань на благочинних збіговиськах, а він не торгував лайном, яке можна побачити в «National Geographic».

Хорокуа жили у високогірних долинах хребта Кордильєра-де-Таламанка, менш ніж за триста двадцять п'ять кілометрів від столиці, та все ж дістатися туди пішки від найближчого проїзного шляху можна було, лише витративши цілий день. Спочатку їх вважали племенем кам'яної доби, яке не знало цивілізації, однак у 1950 році фотографові Смітсонівського інституту вдалося сфотографувати їх.

Його світлини ритуалу врожаю хорокуа розповіли трагічну історію їхнього попереднього контакту з цивілізацією, приховану в химерній церемонії. Чоловік у грубо зробленому костюмі бика несамовито гасав навколо сільських хатин усю ніч аж до світанку, а потім з'являлася процесія духів-хранителів у масках, котрі прийшли побороти бика, плюючись на нього кров'ю, після чого він слабшав і помирав. Хранителі у своїх вирізьблених із дерева масках пили кукурудзяну горілку з різноманітними отрутами, викликаючи появу у своїх животах *diablitos*, які мали помститися за тортури й геноцид, що вдєсятеро зменшили плем'я та змусили вцілілих переховуватися у найвіддаленіших туманних лісах Таламанки.

Хорокуа були примітивним з усіх поглядів племенем, яке занадто довго й тяжко боролось за базове виживання, аби створити якісь вигадливі культурні скарби. Їхнє вітання з іноземцями по суті було проханням про їжу. Проте маски для свята врожаю на фотографіях стали справжнім відкриттям.

Усі маски були «розмальовані ротом» (тобто фарбу видували крізь очеретину) в яскраві гарячі кольори, що складались у вигадливі візерунки, які більше нагадували

руни, ніж абстрактні орнаменти. Попри ворожість зовнішнього світу, маски хорокуа спровокували справжнє божевілля серед колекціонерів у 70-х. У 1982 році останній представник племені помер від грипу. Однак сусідні племена продовжували боятися їхніх масок.

Не маючи аналогів у цій місцевості, маски були химернішими, вигадливішими та жахливішими за божеств майя чи ацтеків. Сумішшю людських, комахиних, квіткових та тваринних рис вони скидалися на полінезійські й були насичені такою гарячкуватою злістю, що навіть найсуворіші готичні горгульї поруч із ними нагадували кольорових мультиплікаційних ведмедиків.

З того, що Раянові вдалося знайти в друкованих джерелах, він зробив висновок, що маски були недоброзичливим варіантом латиноамериканських фей, яких називали дуенде¹. Це слово походило від іспанського *dueño*, господар, адже вони були справжніми господарями тих місць, де жили поруч із людьми. Утім іспанська назва, яку дали їм (та й самим хорокуа) сусіди, більше пасувала духам, котрих ніхто не бачив, проте всі боялися, — *diablitos*, дияволята.

Раян зібрав неймовірні погребальні амулети народу моче² під час подорожі-розвідки Колумбією та Перу й успішно надіслав їх своєму таємному клієнтові в Каліфорнію. Він полетів до міста Панама, а звідти поїхав джипом до Кордильєри-де-Таламанки, аби вирушити в похід до Серро-ла-Муерте й розслабитись. Він не сподівався знайти жодних сліди культури хорокуа в музеях примітивних культур і пастках для туристів у безіменних гірських поселеннях. Так і сталося. Самі подробиці та імітації — сміття, видовбане з бальси й навмання

¹ Герой нижчої міфології та усної традиції креолів Аргентини.

² Доколумбова культура в Південній Америці, що існувала в I—VIII століттях на узбережжі Перу.

розфарбоване акриловими фарбами метисами з гір, котрі знали про хорокуа менше за найнедоумкуватішого Раянового клієнта.

Раян Рейберн III ніколи не завдавав собі клопоту підняти успіх. На цьому шляху чекають тільки божевілля та виразки, достатньо спитати в Раянів II й I. Він просто дозволяв усьому гарному притягатися до нього, як завжди і бувало. Стара сліпа жінка перед хижкою з холодильником, наповненим теплою, як кров, фантою, зробила дивний жест і закашлялася в кулак, коли він запитав її внучку про хорокуа. Закашлялася в покручену артритом клішню, а коли розтиснула пальці, з долоні злетів червоний метелик.

Дівчинка прикинулася німою, але, допиваючи третю фанту, Раян потинявся поселенням. Усі чоловіки пішли на полювання або рубати дерева, і його не бачив ніхто, крім голого хлопчика, у котрого ще навіть яєчка не опустилися. Хижки купчилися восьмикутником навколо криниці обабіч ідола з мильного каменю заввишки по пояс, такого обвітреного й потертого, що його вирізьблені риси перетворилися на ледь помітні западинки.

Раян мало не скрикнув і підкинув у повітря свою бляшанку з газованою водою. Це було село хорокуа або його реконструкція, однак імовірність другого варіанту невисока. Чимало племен у цій місцевості ховали своїх небіжчиків під власними будинками, а потім ішли далеко геть. Місце, на якому колись жило вимерле плем'я, нагадувало Чорнобиль кам'яної доби.

Після цього знову з'явилася сліпа старушенція й продала йому за двісті доларів маску. Так Раян збирався розповідати всім допитливим. Він розповів собі цю історію достатню кількість разів, аби майже повірити в неї самому. Те, що сталося насправді, навряд чи було його найгіршим у житті вчинком, тож немає сенсу воскресати спогади про це.

Маска була автентичною. Здавалося, вона важить кілька десят кілограмів, проте насправді вирізана з якоїсь невідомої багряно-чорної деревини з джунглів і легша за воду. Фарбами слугували природні барвники: темний індиго отримували з *azul mata*¹, бліде прозоре золото — з цибуляного лушпиння, полум'яно-помаранчевий — з плодів аннато², багряно-фіолетовий добували з залоз вимираючого молюска, якого називали *tunise*. Несподіваний спалах глибокого тьмяного червоного кольору на зворотному боці маски скидався радше на дикунський підпис, ніж на випадковість, і це, напевно, піднімало її вартість.

У нього вже був постійний покупець — власне кажучи, двоє, і вони несамовито заздрили один одному та змагалися. Коли його літак приземлиться в Лос-Анджелесі, він зможе віддати маску за п'ятдесят тисяч, а то й удвічі більше, якщо протримає її достатньо довго, аби розпустити стримані чутки, що обернуться війною ставок.

Змучений старший стюард притримав для нього двері, не перевіряючи документів. Вийшовши на бетонну смугу, Раян неначе потрапив під видихнутий твариною смерч. З усіх боків злітну смугу стінами смарагдового вогню оточували джунглі. «Боїнг-727» компанії «Pura Vida» нудьгував, чекаючи, поки останні заблукалі пасажирі поквапом піднімуться трапом і зникнуть усередині.

Салон був заповнений трохи більше ніж наполовину. Близько п'ятдесяти пасажирів, дві третини з них — американці. Люди здебільшого вже вимкнули лампочки й намагалися заснути на подушках із переробленого паперу, скрутившись калачиком під тонкими нейлоновими ковдрами.

---

¹ Тропічна рослина.

² Невелике вічнозелене деревце або кущ, з глясовим листям і красивими квітами. Вирощується і як пряна, і як декоративна рослина. Червоний пігмент міститься в насінні й широко використовується як харчовий барвник.

Знайшовши своє місце, Раян застогнав. 11А, під вікном, прямо біля крила, поруч із довговолосим та бородатим європейцем і повногрудою азіаткою, котра вовгузилася й налагоджувала несправну вентиляцію на стелі. Обережно підвівшись, аби дозволити йому протиснутися на своє місце, чоловік назвався Деном, а дружину відрекомендував як Лорі.

— Хочете щось почитати? — запропонував він, простягаючи книжку в паперовій обкладинці. — Я сам написав.

— Досить набридати людям, любий, — пробурмотіла його дружина.

Раян похитав головою й витягнувся на порожніх кріслах з протилежного боку проходу.

Стюардеса розпочала свою пантоміму з інструкціями до польоту, показуючи жестами, як надіти маски та де розташовуються аварійні виходи, під тріскучий супровід іспанською мовою, коли остання пасажирка, затинаючись, подолала вузький прохід і мало не всілася на Раянову торбу.

Рейбернові вдалося вчасно вихопити свій багаж з тіні велетенських сидниць, що опускалися прямисінько на нього. Він уже збирався був сказати: «Дивися, куди сунеш, ідіотко», коли побачив білий ціпок, затиснутий у товстій старечій руці.

Раян заціпенів. Він припав до вікна, а якби сидів біля аварійного виходу, то схопився б за ручку, смикнув її й вистрибнув на крило.

Виставивши перед собою для захисту руку, він спробував протиснутися подалі від цього місця. Сліпа жінка наштовхнулася на стюарда, котрий допомагав їй сісти, потім на бильце сидіння 11С і, намагаючись схопитися за щось рукою, впала йому протісінько в обійми.

Придивившись уважніше, Раян побачив, що сусідка — зовсім дівчинка, років тринадцяти, з довгим кінським обличчям і жахливим рубцями від вугрів. Очі на обличчі

випиналися, немов не повністю закручені лампочки. Зіниці закотилися, наче дивилися крізь стелю, напівприкриті важкими сонними повіками. Її білий ціпок смикнувся і влучив Раянові по ногах.

Раянові знадобилася мить, аби віддихатись, і трохи більше, щоб опанувати думки. Якщо вільних місць так багато, якого біса її посадили біля нього? Молодий самотній американець сидить поруч зі сліпою дівчинкою-іноземкою — ця ситуація напрошувалася на неприємності.

— Хіба в літаку недостатньо вільних місць?

Стюард повернувся до хвостової частини проходу, щоб під фонограму допомогти інструктувати пасажирів.

Напевно, вона не лише сліпа, а ще й глуха, а може, не розуміє іспанської; дівчинка опустила на місце 11D й сиділа, міцно стиснувши коліна та обхопивши торбинку ручної роботи в народному стилі.

Літак невміло смикнувся назад, а потім покотився на злітну смугу з такою запаморочливою хиткою швидкістю, що Раян замислився, хто кермує літаком. Може, сліпа дівчинка піде в кабіну й допоможе?

Турбіни закрутились, і Рейберн помітив, що дівчинка не пристебнула пасок.

— Сеньйорито, пасок слід пристебнути...

Вона ледь помітно гойднулася, але не відповіла. У руках дівчинка стискала крихітне розп'яття й низку пластмасових чоток, що світилися в темряві і які вона часто цілувала, підносячи до пухких потрісканих губ.

Стюардеса сіла і пристебнулася в передній частині літака. Вочевидь, відповідальність лягла на нього. Через почуття обов'язку та гуманність, подумав Раян, тягнучись, щоб пристебнути пасок сусідки.

— Дозвольте я допоможу вам...

Дівчинка схопила його руку спітнілими тремкими долонями. Вона скрикнула, наче прокинулась від глибокого

сну й виявила, що її мацають; порожні очі витріщалися, немов бачили, як у вічній темряві плаває його обличчя.

Вирвавши руки, Раян спробував заспокоїти сусідку, більше не торкаючись її, але не вдавалося. Вона не чула або не розуміла його, і так перелякана польотом, посеред якого її раптом узявся лапати незнайомий чоловік. Почуваючись дещо присоромлено, Раян озирнувся в пошуках допомоги, але, схоже, ніхто нічого не помічав. Ревіння двигунів гучнішало й заглушило її зойк, а тоді якесь хитке п'яне пришвидшення втиснуло їх у крісла.

Коли шасі сховалось, а літак відірвався від землі, дівчинка повернулася до своїх мовчазних молитов. Раян сів обличчям до стіни та зробив собі подушку зі світшота. Краплі дощу шмагали скло, а за вікном танцював, стікаючи кров'ю, миготливий червоний вогник на крилі. Містечко на узбережжі застрягло в клаптях туману, наче велетенський повітряний змії між гілок. Лише кілька загублених вогнів, що могли бути кораблями на морі, свідчили, що місто, яке він щойно покинув, досі внизу.

Рейберн був загартованим мандрівником. Міг спати де завгодно й за будь-яких обставин. Він міцно обхопив ногами свій речовий мішок на підлозі і спробував позбутися думок. Однак йому знадобилося трохи часу, адже щоразу, коли він поринав у дрімоту, сліпа дівчинка голосно кашляла в кулак.

Його думки продовжували повертатися до маски. Митник, побачивши її, закашляв кров'ю, але відпустив його. Невже це просто якийсь божевільний збіг? Плем'я хорокуа знищила хвороба, тож виходило, що їхній фольклор вигадав таких собі чарівних духів для захисту та помсти, але їм це не допомогло. Вони давно зникли, а їхня дивакувата сумна релігійка залишилася приміткою до антропологічної книжки, яка так захоплює мільйонерів, котрим кортить грати в покер з кровожерливими

язичницькими богами. Невже ці маски стали таким собі розповсюджувачем вірусу? Це могло б дещо пояснити, якби він захворів, проте Раян почувався нормально, якщо не зважати на звичні тропічні висипки та розлади. З усіх проклять він вірив лише в прокляття бідності.

Вони піднялися на дев'ятикілометрову висоту, коли Раян вирішив, що не спатиме, а докладе всіх зусиль, аби набратися. Він кілька секунд розтирав очі долонями. Мабуть, слід перепросити сліпу дівчинку чи краще навіть пересісти. Раян повернувся, щоб оцінити її стан, і опинився віч-на-віч із маскою хорокуа.

Маска була на дівчинці. Білки її порожніх очей миготіли в щілинах, вирізаних під навислим, плямистим, як у ягуара, чолом. Кожна грань її кутастого обличчя була розмальована іншим тваринним принтом, ніби в цій мстивій потворі злилося все життя джунглів. А опинившись на обличчі сліпої дівчинки, маска ожила.

Стілізовані гіллясті роги, що стирчали з лінії підборіддя та скронь, мерехтіли кобальтовою синявою, наче полум'я газових ріжків. Перекручені ікла у вищиреному роті розчахнулися, мов штифти замка, а з судомних губ його на сорочку бризнула цівка чорної крові.

Раян відстрибнув, гупнувся головою в багажну полицю та впав на своє місце. Кров, якою його забризкало, була холодна, липка й кишіла якимись прудкими створіннями, що, посмикуючись, зникли під одягом, перш ніж він устиг обтрусити їх. Інші пасажири не почули його крику. Покорчені дівочі руки перегородили шлях до відступу. Вона притискала ближче, продовжуючи викашлювати згустки крові з паразитами, що просочувала його, і Раян тону в цій крові, випроставши руки й намагаючись зірвати з дівчинки маску.

Маска відійшла зі звуком, який видають іржаві цвяхи, коли їх висмикують з гнилого дерева. Разом із нею віді-

рвалося обличчя, і дівчинка втиснула Раяна в стіну, притискаючись до його грудей холодною липкою вилицею.

Прокинувшись, Раян, напевно, скрикнув. Обличчям він притискався до холодного вікна. Решта тіла свербіла від поту. Чоловік почувався п'яним, мовби закинувся кількома пігулками амбієну¹, хильнувши перед цим декілька чарок текіли.

Він повільно, обережно повернувся подивитися на сліпу дівчинку. Вона сиділа рівнісінько, закинувши голову на твердий підголівник, а її ритмічне дихання нагадувало булькання води в страшенно забитій каналізації.

Її столик був опущений, на ньому стояла напівпорожня пластянка, а поруч лежав пакуночок із фольги, з якого висипалося щось на кшталт маринованих фруктів, і її чотки, що світилися в синюватому мороці, наче плутоної. Поки він спав, розвезли напої.

На дівчинці була сукенка з домотканої бавовни, рясно вигаптувана крикливими метеликами і пташками. Поки Раян розглядав свою сусідку, стримуючи бажання вщипнути себе, вона розривалася від невпинного задушливого кашлю з червоною мокротою. Нахрін це, подумав він і схопив свою торбу. Обережно прибравши сміття з її столика, він склав його на спинці крісла 10D й розстебнув свій пасок.

У салоні було спекотніше, ніж на гръобаному Юкатані. У внутрішньому вусі пульсувало, як завжди під час польотів, але здавалося, наче він опинився глибоко під водою, а не долає горішні шари атмосфери. Єдиними джерелами світла були оптоволоконні смужки вздовж проходу та кілька вогників над пасажирами — ті куняли над своїми ноутбуками або читали кіндли, запхавши у вуха навушники від айподів.

---

¹ Снодійні ліки.

Почергово пересуваючи кінцівки з абсолютною зосередженістю, Раян підвівся зі свого місця, перекинув ногу над колінами дівчинки та опустив її в проході. Це був гарний план, і він поводився дуже обачно, але ступня на чомусь послизнулась, і чоловік витягнувся в шпагаті з придушеним зойком.

Коліна дівчинки уп'ялися йому в сідниці. Раян приготувався до криків та ударів кулаками, але нічого не сталося. Дівчинка так несамовито закашлялась, що він відчув її подих крізь сорочку. Змагаючись із панікою, Рейберн переліз через дівчинку в прохід, схопив свою торбу й перекинув її над опущеною вві сні головою пасажирки з місця 10D — огрядної квочки з вусами та подвійним оберемком зіщулених у неї на колінах дітей.

Він, мабуть, відключився години на дві. Літак смикався в повітряних ямах десь над неосвітленими просторами Мексики. У проході — нікого, лише виписували петлясті кола в такт стрибкам літака кілька горняток. Стюардеси ніде не було видно.

Раян поспішив проходом, намагаючись не наштовхуватися на звислі руки й ноги пасажирів. Останній ряд крісел перед туалетом був порожній, і чоловік кинувся до них, наче змучена морською хворобою людина.

Щойно Рейберн дістався до крісел, літак тривожно пірнув униз, і чоловік гупнувся на сидіння. Серце калатало як несамовите, м'язи тремтіли від припливу марно витраченого адреналіну. Коли він кинув торбу на сусіднє сидіння, вона здалася невагомою. От лайно, оце він завівся. Слід було випити. Можливо, стюардеса дозволить купити пляшечку чогось міцного. Хай йому грець, може, вона навіть вип'є разом з ним. Він заслуговує чогось гарного після всього, що пережив.

Раян поколисав свій речовий мішок стегном. Той був невагомим, бо порожнім.

Від шоку його немов струмом ударило. Розчохнувши замок-блискавку, Раян захвав руку в торбу й виявив, що дивиться, як стискаються його власні пальці, коли вони з'явилися з дірки в дні. У торбі були лише кілька скручених пар шкарпеток і труси-боксери — мокрі, клеїлися до стінок торби, вкриті якоюсь гидкою чорною пастою. Дірка в подвійному нейлоні з'явилася не тому, що тканина порвалася. Це була гробана роззявлена кругла дірка, немовби тканина розчинилася... чи її щось пожувало.

— Бляха! — процідив Раян крізь зчеплені зуби, дивлячись у прохід, де його речі витягнулися аж до старого місця, наче розкладені на розпродажі. Він, похитуючись, пішов проходом, щоб зібрати липкі стоси свого одягу. Нарешті рука наштовхнулася на щось важке, і чоловік схопив предмет, вдячно шепочучи, але виявилось, що це набір для гоління.

Раян відчував, як прикипіли до нього погляди, й був переконаний, що хтось насміхається з його скрути, проте всі обличчя відвернулися, притиснувшись до сусідського плеча або відкинувшись назад із роззявленим ротом.

Вереск двигунів, здавалося, стих, літак нахилився вперед, і горнятка в проході покотилися до носової частини. Вони що, вже почали спускатися?

Кінець кінцем Раян дістався до свого старого місця. Ден і Лорі міцно спали. Килим навколо сліпої дівчинки в кріслі 11D був мокрий, мов губка, де-не-де рідина зібралася в калюжки. Мабуть, її знудило, з огидою подумав чоловік, або обмочилася. У проході його маски не було, тож вона, напевно, впала під сидіння, коли він тікав. Під час хитавиці вона могла покотитися геть, могла опинитися де завгодно в цьому клятому літаку. Він не мав іншого виходу, крім як вирушити на пошуки.

Раян почав улякати поруч зі сліпою дівчинкою. Літак знову смикнувся вперед, і чоловік беркицнувся на підлогу.

Він витягнув руку, прикриваючи голову, і влучив оком у бильце крісла. Впав, засміявся через власну незграбність, аж тут його щось протнуло.

Падаючи, він переніс вагу на праву ногу, і його простромила стріла чистого болю — біль зосередився під правою колінною чашечкою й прогризався в ніжну плоть між пучком сухожилів і зворотним боком коліна.

За ціле життя Раян не відчував такого болю, аж доки не спробував випрямити ногу: те, що протнуло делікатний механізм його коліна, луснуло десь усередині, й біль залив увесь навколишній світ.

Завиваючи, він скрутився на підлозі й притиснув простромене коліно до грудей. Раян безупинно скрикував, але не одразу збагнув, як дивно, що ніхто в літаку не реагує на нього.

Потягнувшись до пари на місцях 11В й 11С, він так рвучко зісмикнув із них ковдру, що Денів роман полетів у прохід. Подружжя гупнулося головами, і чоловік сповз тулубом на столик. Із його лівої ніздрі потекла цівка темно-червоної крові, а за нею з'явився кінчик палички для розмішування кави. Його дружина відригнула, і з її роззявленого рота виповзло щось — червона тінь, залита яскравою артеріальною кров'ю.

Зі слабких, обвислих Раянових губ зірвався стогін. Він знову сперся на ногу, і новий напад болю протнув ціле тіло. У лівій нозі стирчав ніж. Підкасавши джинси, він побачив біле пластмасове руків'я, що стирчало з рани прямісінько в западинці під колінною чашечкою.

Побачивши ніж, чоловік мало не зомлів від нудоти, але подив змусив дивитися далі. Його простромили пластмасовим ножем. Кінчик стирчав з іншого боку — хтось обточив або погриз його, і той став гострішим за скальпель.

Раян розвернувся і торкнувся сліпої дівчинки, сподіваючись, що змусить її заверещати, як пожежна сирена,

проте вона лише гепнулася на бильце, вдарившись видовженим порожнім черепом у чоловікове чоло. Її рот розчахнувся, губи були вкриті такими ж блискучими червоними плямами, як і просочений килим, посеред якого він сидів. Шкіра у дівчинки була холодна, як мармур, кінцівки безладно теліпались, як у ляльки, але вона смикнулася до чоловіка в посмертному нападі кашлю.

Вони з'явилися в неї з рота. Поки вона розривалася від кашлю, вони сповзали з губ і падали на затоплену луку дівочих колін, звідки кидали на Раяна злостиві погляди над бильцями.

Своїми рифленими тораксами й скошеними екзоскелетними кінцівками вони нагадували жуків чи паличників. Їхні тіла безладно позичили риси комах, рептилій та земноводних, але відразливі обличчя були (чи ховалися за) мініатюрними масками, які хорокуа надівали на свято врожаю.

Найвище з цих створінь було двадцять сантиметрів завбільшки, але вони зверхньо дивилися на Раяна зі свого сідальця — вони були його господарями.

Рейберн позадкував, відступаючи проходом до кабіни пілотів. Куди не кинь оком, він бачив, як мертвими тілами повзають ці створіння, глипаючи на нього над кріслами. Він минув матір із дітьми, розпухлими й чорними від задухи; бізнесмена, що згорбився над своїм ноутбуком (з того місця, де колись були очі, стриміли кулькові ручки); стюардесу (відбита шийка пляшки пива «Імперіал» стирчала з отвору в її горлі). Раян відступав, аж доки його не зупинив твердий броньований корпус кабіни пілотів.

У літаку всі були мертві, але сьогодні кабіни пілотів захищені не гірше за банківські сховища. Раян кинувся до дверей, волаючи, щоб йому відчинили, поки його не вбили, щось убило всіх у салоні, але це був не він, він не винний і не заслуговує смерті...

— Пані й панове, дякуємо вам за політ компанією «Pura Vida» і просимо дочекатися повної зупинки літака, перш ніж вмикати особисті електронні пристрої та намагатися забрати багаж...

Це був спокійний, мало не сонний голос, що заколисував... і він був записаний. За розкладом вони прибували до Лос-Анджелеса не менше ніж за годину.

Двері лишалися запечатаними. Екіпаж за ними теж міг бути мертвий. А може, їм абсолютно байдуже, що тут відбувалося. Раян розвернувся, щоб пошукати телефон.

Темрява вистрибнула з крісел, затопила прохід і потекла до нього, мов армія мурах. Раян узявся гупати в двері, горлаючи без слів, але вони прийшли не для того, щоб убити його.

Вони хотіли, щоб маска дісталася йому. Вони принесли її чоловікові й поклали на підлогу.

Вони чекали, щоб він надягнув її.

Літак смикнувся, коли випущене шасі зустрілося з несамошитим вітром. Салон скидався на неосвітлену печеру, але крізь вікна вже лилось огидне натрієве світло Тіхуани, бурштинове, як водозлив у громадському туалеті.

Скрутившись під дверима, Раян повільно збагнув, що не помре. Занімілими пальцями він підняв маску, занадто пізно подивившись на неї новими очима. Це не сувенір, не скарб, навіть не маска взагалі.

Це двері.

Пролита ним кров відчинила їх. Щоб змусити їх піти, достатньо було знову відчинити двері. Це просто, нема іншого вибору, крім як погодитися.

Раян натягнув маску на обличчя. Її тверда шорстка внутрішня поверхня пестила чоловікове обличчя трісками, що росли й перепліталися в нього під шкірою.

Вони вилазили одне на одного, щоб дістатися Раянових вуст. Його вузький рот із іклами пропускав лише

одне створіння за раз, а їхня кількість була незліченна. Вони поспішали його охопленим дрижаками тілом до воріт-зубів, і Раян відчував, як невгамовні, спрагли створіння гуртуються в його животі, відчував усередині себе цілий новий світ — холодний, чорний і нескінченний.

Перш ніж останнє створіння зникло у чоловіка в роті, «боїнг-727», різко смикнувшись, торкнувся колесами злітної смуги й помчав нею, наче це були розкидані брили.

Коли літак, зробивши останній пірует, нарешті зупинився і в салоні ввімкнулися вогні, жоден пасажир не заметушився, щоб увімкнути мобільник чи спробувати дістати з полиці свій багаж. Раян звівся на ноги і ще раз постукав у двері кабіни пілотів, але те, що причаїлося за ними, заповзялося там і лишитись.

Він відсунув засув на дверях салону й повернув колесо. Двійко вантажників допитливо притиснулися носами до ілюмінатора й постукали по склу. Раян усміхнувся їм, забувши, що його обличчя в масці, й розчахнув двері.

Він намагався все пояснити, але вони на нього не дивилися. Вони впали на коліна, задихаючись від червоного мокротиння. Чоловік протиснувся повз них, спустився сходами, а тоді уклякнав і поцілував злітну смугу роздвоєним чорним язиком.

Як добре після всіх цих поневірянь повернутися додому...

АВІАЦІЙНИЙ УДАР

ДЖОН ВАРЛІ

Джон Варлі народився в Техасі й навчався у Мічиганському державному університеті, отримуючи Національну стипендію за заслуги; можна припустити, що цей університет він обрав тому, що з усіх можливих варіантів МДУ розташовувався на найбільшій відстані від Техасу. Дехто з наукових фантастів має геніальні ідеї, а дехто володіє чудовим письменницьким стилем. Варлі — один із небагатьох щасливчиків, котрі можуть похизуватися тим і тим. «Авіаційний удар» був опублікований у 1977 році (під псевдонімом Герб Боем — поєднанням його середнього імені та матиного дівочого прізвища, який він узяв через те, що в тому ж номері «Азімова» надрукували ще одне його оповідання), його номінували на премії «Г'юґо» та «Неб'юла», у 1983 році історія розрослася в роман «Тисячоліття», а у 1989-му її екранізували. Почавши її читати, ви не зможете відірватися. Тож ласкаво просимо на борт рейсу 128 компанії «Сан-Белт», що виконує політ із Маямі до Нью-Йорка. Однак пасажирки, можливо, прямують до значно віддаленіших місць.

Я різко прокинулася від нечутного сигналу тривоги, що вібрував у голові. Він не вимкнеться, доки не сядеш, тож саме так я зробила. Навколо мене у затемненій кімнаті по одному чи парами спали члени групи захоплення. Я потягнулася, почухала ребра й поплескала Їена по волохатому боці. Він перевернувся. Отакий романтичний початок.

Витираючи заспані очі, я намацала на підлозі свою ногу, пристебнула і підімкнула її. Потім побігла вздовж ліжкових рядів до штабу.

У півтемряві світилося інформаційне табло. Авіакомпанія «Сан-Белт», рейс 128 із Маямі до Нью-Йорка. 15 вересня 1979-го. Ми чекали на нього три роки. Я мала б зрадіти, але хто може дозволити собі це, щойно прокинувшись?

Лайза Бостон пробурмотіла щось, прямуючи повз мене до відсіку підготовки. Я пробурмотіла щось у відповідь і рушила за нею. Навколо дзеркал увімкнулися лампочки, і я навпомацки дісталася до одного з них. Позаду тупцяло ще троє. Я сіла, підімкнулася й нарешті змогла відкинутися назад і заплющити очі.

Однак заплющеними вони залишалися недовго. Хутчіш! Я сіла рівніше, щойно моїми жилами потекла не мішанина, яку я використовувала замість крові, а високоенергетичне пальне. Озирнулася і побачила кілька ідіотських посмішок. Поруч були Лайза, Пінкі і Дейв. Під віддаленою стіною повільно крутилася перед аерографом Крістабель, прибираючи європеїдних рис. Ми скидалися на гарну команду.

Я висунула шухляду і взялася за підготовку свого обличчя. Це вимагало щоразу більших зусиль. Із переливанням крові чи без — я була схожа на смерть. Правого вуха тепер бракувало повністю. Губи більше не стискалися, постійно оголюючи ясна. Тиждень тому я загубила вві сні палець. А тобі що до того, падлюко?

Поки я працювала, один з екранів навколо дзеркала засвітився. Молода усміхнена білявка, високе чоло, кругле обличчя. Достатньо крупний план. Рядок, що повз під зображенням, повідомляв: Мері Катріна Сондергард, дівоче прізвище Трентон, Нью-Джерсі, вік у 1979-му — 25 років. Крихітко, сьогодні твій щасливий день.

Комп'ютер розплавив шкіру на її обличчі, щоб показати мені структуру черепа, покрутив його, видав зображення в поперечному розрізі. Я вивчала схожості з власним

черепом і помічала відмінності. Непогано і навіть краще за те, що мені діставалося раніше.

Я збрала набір зубів, не забувши про невеличку щілинку між верхніми різцями. Щоки заповнилися спеціальною замазкою. Із дозатора випали контактні лінзи, і я вставила їх в очі. Вкладки в носі розтягнули ніздрі. Вуха не мали значення: їх однаково приховає перука. Я натягнула на обличчя голу маску з пластиплоті й почекала, поки вона всотається. Уже за хвилину маска лягла ідеально. Я усміхнулася собі. Як гарно, коли в тебе є губи.

У віконці доставки щось клацнуло, й воно викинуло мені на коліна біляву перуку і рожевий одяг. Перука ще була гаряча — щойно від стиліста. Я натягнула її, потім вдягнула колготки.

— Менді? Ти отримала профіль Сондергард?

Погляду я не підвела, адже голос упізнала.

— Прийом.

— Ми помітили її біля аеропорту. Можемо допомогти тобі прослизнути всередину ще до зльоту, тоді ти будеш джокером.

Я застогнала і подивилася на обличчя на екрані. Ельфреда Балтімор-Луїсвіль, начальниця оперативної команди: позбавлене життя обличчя й крихітні щілинки замість очей. А що поробиш, якщо всі твої м'язи померли?

— Гарзд.

Як дають, то бери.

Вона вимкнулась, а я витратила дві хвилини на спроби вдягнутися, не відриваючи погляду він екранів. Запам'ятовувала імена та обличчя членів екіпажу плюс кілька відомих про них фактів. Потім поспіхом кинулася наздоганяти решту. Витрачений після першого сигналу тривоги час — дванадцять хвилин і сім секунд. Нам краще поквапитися.

— Клятий «Сан-Белт», — вилаялася Крістabelle, смикаючи свій бюстгальтер.

— Принаймні вони відмовилися від високих підборів, — зауважила Дейв.

Минулого року нам довелося б балансувати проходами на восьмисантиметрових платформах. Усі ми були вбрані в коротенькі рожеві сукні з синіми та білими діагональними смужками спереду, а на плечах мали такі самі торбинки. Я метушилася, намагаючись пристебнути до голови неоковирний капелюшок-таблетку.

Ми підтюпцем побігли до штабу оперативного контролю й вишикувалися біля воріт. Тепер від нас нічого не залежало. Ми могли лише чекати, коли ворота відчиняться.

Я стояла перша, за кілька кроків від порталу. Довелося відвернутися від нього, позаяк від цього видовища паморочилося в голові. Натомість зосередилася на спогляданні карликів, які сиділи за своїми консолями, купаючись у жовтому світлі, що лилося з екранів. Жоден із них не подивився на мене. Ми їм не надто подобалися. Вони мені теж. Усі якісь поморщені, змарнілі. Наші товсті ноги, сідниці та груди — докір для них, нагадування, що Викрадачі їдять уп'ятеро більше за них, аби зберігати для маскараду пристойну зовнішність. А ми тим часом продовжуємо гнити. Одного дня за консоллю опинюсь я. А потім мене вбудують у консоль, ув'язнивши нутрощі, і від мого тіла не залишиться нічого, крім смороду. Та й до дідька їх.

Я заховала пістолет у торбинці під мішаниною серветок і помад. Ельфреда подивилася на мене.

— Де вона? — поцікавилася я.

— У кімнаті в мотелі. Вона була на самоті з десятої вечора до дванадцятої години у день вильоту.

Виліт був призначений на 13:15. Часу в неї обмаль, і вона поспішатиме. Добре.

— Ти можеш підстергти її у ванній кімнаті? Найкраще було б у самій ванні.

— Ми працюємо над цим.

Ельфреда намалювала кінчиком пальця щось схоже на усмішку на позбавлених життя губах. Вона знала, як я люблю діяти, але завжди казала: як дають, то бери. Однак запитання нікому не нашкодиють. Люди завжди найбеззахисніші, коли витягаються, занурившись по шию у воду.

— Уперед! — крикнула Ельфреда.

Я зробила крок у портал, і все одразу пішло не так. Я вийшла з дверей ванної кімнати й дивилася на спальню. Розвернувшись і крізь туман у порталі помітила Мері Катріну Сондергард. Я аж ніяк не могла дістатися до неї, не ввійшовши знову до порталу. Не могла навіть вистрілити так, щоб не влучити у когось із протилежного боку.

Сондергард стояла біля дзеркала — в найгіршому місці. Небагато людей швидко впізнають себе, але вона дивилася прямісінько на себе саму. Жінка побачила мене, її очі витріщилися. Я зробила крок убік, ховаючись від її погляду.

— Що, в біса... агов? Хто, в біса...

Я звернула увагу на її голос, спроби відтворити який могли стати ще тією забавкою.

Мені спало на думку, що вона ще допитливіша, ніж я боялася. Здогадка була правильною. Мері вийшла з ванної і пройшла крізь ворота, наче їх там і не було; утім їх там і не було, адже ця штука працює лише в один бік. Жінка була загорнута в рушник.

— Господи Ісусе! Що ви робите в моїй...

У такі миті часто бракує слів. Вона знала, що має щось сказати, але що? «Перепрошую, ми, бува, не зустрічалися з вами в дзеркалі?»

Я натягнула на обличчя одну з найчарівніших усмішок стюардеси.

— Перепрошую за свою появу. Я все можу пояснити. Розумієте, я... — Я вдарила її у скроню, вона заточилася й важко гупнула. Рушник упав на підлогу. — ...Заробляю собі на коледж.

Жінка взялася підводитися, тож я вдарила її своїм штучним коліном під підборіддя. Вона залишилася лежати.

— Звичайне гръобане паливо! — просичала я, потираючи побиті кісточки пальців.

Але на це не було часу. Я вклякла біля жінки й перевірила пульс. Із нею все буде гаразд, але, здається, вона втратила передній зуб. Я на мить затрималася. Господи, мати такий вигляд без макіяжу, без протезів. Я була глибоко вражена.

Я схопила Мері під коліна й понесла до воріт. Вона висіла, як мішок розвареної локшини. Хтось потягнувся крізь портал, схопив її за ступні та смикнув. На все добре, люба. Як тобі ідея вирушити в довгу мандрівку?

Я сіла на її орендоване ліжко, щоб віддихатись. У неї в сумочці були ключі від машини й цигарки, справжній тютюн — на вагу крові. Я підпалила шість штук, прикинувши, що маю для себе ще п'ять хвилин. Солодкий димок наповнив кімнату. Таких цигарок більше не роблять.

Седан, орендований у «Герці», стояв на паркінгу мотелю. Я заскочила всередину й рушила до аеропорту. Глибоко вдихала багате на вуглеводні повітря. Бачила дорогу перед собою на сотні метрів уперед. Від перспективи мені мало не зробилося млосно, але я жила саме заради таких моментів. Неможливо пояснити, що таке опинитись у світі без технологій. Сонце розпеченою жовтою кулею сяяло в імлі.

Інші стюардеси підіймалися на борт. Дехто з них був знайомий із Сондергард, тож я не базікала багато, нарікаючи на похмілля. Відмовка спрацювала, пролунало чимало співчутливих посміювань і лукавих коментарів. Вочевидь, це не було чимось надзвичайним. Ми піднялися на борт «боїнга-707» і приготувалися до зустрічі з баранцями.

Усе мало непоганий вигляд. Четверо солдатів з протилежного боку були наче близнюки тих жінок, із якими я працювала. До відльоту я не мала інших завдань, крім

роботи стюардеси. Сподівалася, що ускладнень більше не буде. Одна річ — розвернутий в інший бік портал для закидання джокера до кімнати в мотелі, але «боїнг-707» на шестикілометровій висоті...

Літак був майже повний, коли жінка, роль котрої мала зіграти Пінкі, герметично зачинила передні двері. Ми покотилися до краю злітної смуги і піднялися в повітря. Я почала приймати замовлення на напої в першому класі.

Баранці були звичним для 1979 року явищем. Усі товсті й нахабні, вони не помічали свого життя в раю, як риби не помічають моря. Що думаєте, пані й панове, про подорож до майбутнього? Ні? Не можу сказати, що я здивована. А що, як я повідомлю вам, що цей літак прямує до...

Коли ми піднялися на крейсерську висоту, моя рука пікнула. Я подивилася на індикатор, прихований годинником «Леді Булова» та глипнула на двері однієї з убиралень. Відчула, як літак здригнувся від вібрації. Хай йому грець, не так швидко.

Портал був там, усередині. Я негайно вийшла і знаком наказала Даяні Глісон — голубоньці Дейв — піти в передню частину.

— Подивись-но на це, — сказала я, прибравши гидливого вигляду. Вона зробила крок до вбиральні, але зупинилася, побачивши зелене сяйво. Я вперлася черевиком у її корму і шттовхнула. Ідеально. Дейв випала нагода почути її голос, перш ніж вигулькнути тут. Однак, озирнувшись навкруги, вона навряд чи зможе витиснути з себе ще щось, окрім крику...

Дейв пройшла крізь ворота, поправляючи свій придуркуватий маленький капелюшок. Напевно, Даяна відбивалася.

— Удавай огиду, — прошепотіла я.

— Що за безлад, — озвалася вона, виходячи з убиральні. Це було непогане наслідування Даяниного тону,

щоправда, бракувало акценту. Та незабаром це вже не матиме значення.

— Що там? — це була одна зі стюардес туристичного класу.

Ми відійшли вбік, аби вона могла подивитись, і Дейв штовхнула її всередину. Пінкі вигулькнула дуже швидко.

— Ми забарилися на кілька хвилин, — повідомила вона. — На тому боці змарнували п'ять хвилин.

— П'ять? — верескнула Дейв-Даяна.

Я почувалася так само. На нас іще чекали сто три пасажери.

— Ага. Вони не впоралися з керуванням після того, як ти проштовхнула крізь портал мою голубоньку. Цей час знадобився, щоб переналаштуватися.

До такого звикаєш. По обидва боки воріт час завжди плине з різною швидкістю, однак залишається послідовним — з минулого до майбутнього. Щойно ми почали Викрадення, коли я ввійшла до кімнати Сондерґард, повернутися в минуле там чи тут стало неможливо. Тут, у 1979-му, на все про все ми мали рівно дев'яносто чотири хвилини. А з протилежного боку не могли підтримувати портал довше ніж три години.

— Коли ти пішла, скільки минуло часу від сигналу тривоги?

— Двадцять вісім хвилин.

Звучало це кепсько. Знадобиться принаймні дві години, щоб налаштувати цих зануд. Якщо припустити, що у 1979-му більше не буде затримок, нам, можливо, вдасться впоратись. Але затримки траплялися завжди. Я здригнулася від самої думки про те, у що вплутуюсь.

— Отже, часу на ігри більше немає, — сказала я. — Пінк, повертайся до туристичного салону й поклич сюди обох дівчат. Скажи їм, нехай ідуть по черзі, і скажи, що у нас тут проблема. Ти знаєш цю частину.

— Ледве стримую сльози. Зрозуміла.

Вона поспіхом кинулася до хвостової частини. Майже одразу з'явилася перша стюардеса. Її привітна фірмова усмішка «Сан-Белт» застигла на обличчі, але зараз у неї стиснеться все всередині. О Господи, просто зараз!

Я взяла її за лікоть і потягнула за завісу попереду. Вона засапано дихала.

— Ласкаво просимо до сутінкової зони, — сказала я і притиснула пістолет їй до голови.

Дівчина зомліла, і я впіймала її. Пінкі та Дейв допомогли мені запхати її у ворота.

— Фух! Ця клята штука блимає.

Пінкі мала рацію. Дуже моторошний знак. Але зелене саяво стабілізувалося під нашими поглядами з бозна якою затримкою з протилежного боку. З порталу вистрибнула Крістабель.

— Запізнюємося на тридцять три, — повідомила вона. Не було сенсу розводити теревені про те, про що кожна з нас думала: справи кепські.

— Повертайся до туристичного класу, — віддала команду я. — Будь хороброю, всім усміхайся, але злегка перегравай, зрозуміла?

— Домовились, — озвалася Крістабель.

Ми швиденько взяли за інших без жодних пригод. Часу на розмови не було. За вісімдесят дев'ять хвилин рейс 128 мав розлетітися на шматки над горою, незалежно від того, впраємося ми чи ні.

Дейв пішла до кабіни пілотів, щоб переконатися, що екіпаж не завдаватиме нам клопотів. Ми з Пінкі мали попіклуватися про перший клас, а тоді повернутися до Крістабель і Лайзи в туристичний. Ми розіграли стандартну схему «кава, чай, молоко», покладаючись на свою швидкість та їхню інертність.

Я нахилилася до двох крісел ліворуч.

— Вам подобається політ?

Бах-бах. Двічі натиснути на гачок, притиснувши дуло до їхніх голів так, аби цього не бачили інші баранці.

— Привіт, народ. Я Менді. Летіть зі мною.

Бах-бах.

На півдорозі до кухні за нами допитливо спостерігали кілька людей. Проте люди не здіймають галасу, доки не переконаються напевно. Один баранець із заднього ряду підвівся, і наступну кулю я віддала йому. Тепер при тямі залишалося тільки вісім пасажирів. Я забула про усмішку й вистрілила чотири рази поспіль. Пінкі подбала про решту. Ми прожогом кинулися на інший бік завіси, й саме вчасно.

У задній частині туристичного класу піднявся галас, хай навіть близько шістдесяти відсотків баранців уже були оброблені. Крістабель глипнула на мене, і я кивнула.

— От що, народ! — зарепетувала вона. — Я хочу, щоб ви помовчали. Заспокойтеся й послушайте. Гей, ти, йолопе, заткай пельку, поки я не запхала ногу тобі в сраку!

Подиву від її слів вистачило, аби дати нам трохи часу. Ми вишикувалися стрілковою вервечкою поперек салону, тримаючи наготові зброю, і, спершись на спинки крісел, націлились у проріджене, збите з пантелику стадо з тридцяти баранців.

Пістолетів здебільшого вистачає, аби побожний страх відчули всі, крім хіба що якихось відчайдухів. По суті, звичайний електрошоковий пістолет — це просто пластмасова паличка з двома акумуляторними пластинами, між якими десь п'ятнадцять сантиметрів. У ньому недостатньо металу, щоб налякати когось викраденням літака. І для всіх людей починаючи з кам'яної доби до 2190 року він не більше нагадує зброю, ніж кулькова ручка. Тому технічний відділ втискає їх у пластмасові корпуси справжніх бластерів, як у Бака Роджерса, з купою кнопок, миготливих

вогників і схожим на кабаняче рило стволом. Навряд чи комусь із баранців колись щось схоже траплялося на очі.

— Ми опинились у великій небезпеці, а часу мало. Вам слід точно дотримуватися моїх інструкцій, і тоді з вами все буде гаразд.

Не можна давати їм час на роздуми, слід покладатися лише на свій статус Владного Голосу. Ця ситуація однаково не матиме для них сенсу, хай як ти її пояснюватимеш.

— Хвилиночку, гадаю, ви зобов'язані...

Повітряний адвокат. Я не вагаючись прийняла рішення: натиснула на спусковий гачок свого пістолета й застрелила його.

Пістолет видав такий звук, наче це була летюча тарілка, хвора на геморої, виплюнув іскри й невеличкі язички полум'я та витягнув до чоловікового чола зелений лазерний палець. Баранець упав.

Звичайно, все це було виставою. Але вона справляла враження.

А ще це було в біса ризиковано. Мені довелося вибирати між панікою, якщо той йолоп змусить їх замислитись, і ймовірною панікою після пістолетного пострілу. Проте коли хтось із двадцятого століття береться просторікувати про свої «права» і те, хто йому що «зобов'язаний», справи можуть вийти з-під контролю. Це заразливо.

Мій вчинок подіяв. Почулися крики, люди пірнали під сидіння, та прориву не сталося. Ми могли впоратись, але якщо хотіли завершити Викрадення, кілька баранців мусили залишатися при тямі.

— Підводьтєся. Підводьтєся, телепні! — загорлала Кріс-табель. — Його просто оглушили, нічого більше. Але я вб'ю наступного, хто почне випендрюватись. А тепер уставайте і слухайтеся моїх наказів. Спершу діти! Мерщій, якомога швидше біжіть у ніс літака. Робіть те, що вам на-каже стюардеса. Ну ж бо, дітлахи, рухайтєся!

Я побігла назад до першого класу, показуючи дорогу дітям, повернула до відчинених дверей убиральні й гупнула на коліна.

Вони закам'яніли. Дітей було п'ятеро — дехто з них плакав, а я від цього завжди втрачаю мову. Вони роззиралися на мертвих людей на сидіннях у першому класі й затиналися, мало не впадаючи в паніку.

— Гайда, діточки, — гукнула я їх, розквітнувши своєю особливою усмішкою. — Ваші батьки будуть з нами за хвилинку. Усе буде гаразд, обіцяю. Ходімо.

Я провела трьох через портал. Четверта дитина закомизилася. Вона була рішуче налаштована не переступати порогу. Вперлася розчепіреними руками й ногами, тож мені не вдавалося проштовхнути її. Я б ніколи не вдарила дитину. Вона вп'ялася нігтями мені в обличчя. Перука впала, і мала витріщилася на мою лису голову. Я проштовхнула її крізь ворота.

Дитина номер п'ять сиділа в проході, голосно ревучи. Хлопчику було, мабуть, років сім. Я побігла назад, підхопила малого, обійняла, поцілувала й кинула в портал. Господи, мені потрібно було перепочити, але на мене чекали в туристичному класі.

— Ти, ти, ти і ти. Гаразд, ти теж. Допоможіть їй, добре?

Пінкі натренованим оком виявляла тих, від кого нікому не буде зиску, навіть їм самим. Ми погнали їхню отару до носової частини літака, а тоді вишукалися вздовж лівого борту, звідки могли спостерігати за своїми робітниками. Щоб змусити їх працювати, не знадобилося багато часу. Ми змусили їх тягнути щодуху вперед позбавлені життя тіла. Ми з Крістабель залишилися в туристичному класі, а решта пішли вперед.

Адреналін у моєму тілі вже почав розщеплятися; піднесення від необхідності діяти зникло, і я почувалася дуже стомленою. На цьому етапі мене обов'язково

накриває хвилиєю співчуття до бідолашних недоумкуватих баранців. Звичайно, так їм буде краще, звичайно, вони б загинули, якби ми не врятували їх з літака. Утім, коли вони побачать протилежний бік порталу, їм буде складно в це повірити.

Перші з батраків уже поверталися з другою партією вантажу, затинаючись від побаченого: до кабінки, тісної, навіть коли всередині нікого не було, трамбували десятки людей. Один зі студентів мав такий вигляд, наче його вдарили в живіт. Він зупинився поруч зі мною, в його очах читалося благання.

— Послухайте, я хочу допомогти вам, просто... що відбувається? Це якась нова рятувальна операція? Тобто ми що, падаємо?..

Я перемкнула свій пістолет у режим електрошокера і вгамселила йому по щоці. Студент задихнувся і впав горілиць.

— Заткай свій гробаний рот і ворущися, інакше я тебе вб'ю.

Його щелепа повернеться до нормального стану за кілька годин, і він не матиме змоги ставити дурні питання.

Ми впоралися з туристичним класом і рушили далі. Деякі з робочих бригад уже були страшенно зморені. Усі мали м'язи як у коней, але більшість не змогла б навіть бігцем подолати один поверх. Кільком ми дозволили зайти до порталу, включно з тими, кому за п'ятдесят. Господи. П'ятдесят! Кінець кінцем у нас залишилося четверо чоловіків і дві жінки, котрі видавалися сильними, й ми вичавлювали з них усі соки, аж доки вони мало не падали з ніг. Зате вдалося впоратися з усіма за двадцять п'ять хвилин.

Портапак з'явився, коли ми знімали з себе одяг. Крістabelle постукала у двері кабіни пілотів, і звідти вийшла вже оголена Дейв. Поганий знак.

— Довелося заткати їх, — пояснила вона. — Клятий капітан збирався влаштувати тріумфальний марш літаком. Я все перепробувала.

Іноді доводилося це робити. Літаком керував автопілот, як зазвичай бувало на цій стадії польоту. Та якби котрась із нас заподіяла якусь шкоду пілотові, якось змінила запланований перебіг подій, усе б скінчилося. Робота була б змарнована, а рейс 128 зробився б недоступним для нас на віки вічні. Я нітрохи не розуміюся на теорії часу, але знаю практичні аспекти. Ми можемо діяти в минулому лише в ті моменти і в тих місцях, які нічого не змінять. Нам слід замітати сліди. Траплялися й відхилення: якось одна з Викрадачів залишила свій пістолет, і він упав разом із літаком. Його ніхто не знайшов, а якщо і знайшли, ніхто й гадки не мав, що це таке, тож ми легко відбулися.

Рейс 128 мав механічну несправність. Такі зазвичай найкращі — це означає, що нам не доведеться відволікати пілота від ситуації в кабіні аж до самої землі. Ми могли б заткати його й керувати літаком власноруч, адже він однаково не зміг би врятувати літак. Авіакатастрофи через помилку пілота майже непридатні для Викрадення. Ми здебільшого працюємо з вибухами в повітрі, бомбами й технічними несправностями. Якщо в катастрофі вижила хоча б одна людина — цей літак робився недоступним для нас. Наше втручання змінило б матерію часопростору, що залишається незмінною (однак може трохи розтягуватись), і ми б просто розтанули, щоб знов опинитися в підготовчому приміщенні.

У мене боліла голова. Страшенно кортіло під'єднатися до портапака.

— Хто налітав найбільше годин на «боїнгу-707»?

Це була Пінкі, тож я відправила її до кабіни разом із Дейв, котра могла скопіювати голос пілота для розмови

з диспетчером. Бортовий реєстратор теж повинен зберегти переконливу інформацію. Із портапака стирчали дві довгі трубки, і решта солдатів присмокталися до них. Кожна з нас курила цілу жменю цигарок, мріючи викурити їх до кінця й одночасно сподіваючись, що на це не вистачить часу. Ворота порталу зникли, щойно ми кинули до них членів екіпажу й наше вбрання.

Довго непокоїтися не довелося. У Викраденні багато приємного, але ніщо не зрівняється з кайфом від підключення до портапака. Переливання після прокидання просто забезпечує нас свіжою кров'ю, збагаченою киснем та цукрами. А те, що ми отримували тепер, було божевільним зіллям з адреналіну, наднасиченого гемоглобіну, метамфетаміну, «білої блискавки»¹, ТНТ і «Kickaroo juice»². Це нагадувало феєрверк у самісінькому серці, копняк, від якого аж шкарпетки злітають.

— У мене волосся на грудях росте, — офіційно оголосила Крістабель.

Усі захихотіли.

— Передайте хтось мої очі.

— Тобі які — сині чи червоні?

— Здається, у мене дупа відвалилася.

Ми вже чули всі ці жарти раніше, та однаково несамовито реготали. Ми були сильні, сильні, й на одну золоту мить усі проблеми зникли. Усе було прекрасно. Я могла б розірвати лист металу одним змахом вій.

Однак від цієї суміші завжди робишся гіперактивним. Застава ніяк не з'являлася, не з'являлася, господи-боже, не з'являлася, і ми почали перейматися. Цій пташці недовго судилося літати.

---

¹ Один із видів ЛСД.

² Газований напій із цитрусовим смаком.

А потім вони з'явилися, і ми одразу завелися. Крізь портал пройшов перший із ганчірок, для схожості вбранний у знятий з якогось пасажира одяг.

— Минуло дві години тридцять п'ять хвилин, — повідомила Крістabelle.

— Гос-поди.

Далі розпочалася тупа рутинна. Хапаєш віжки на плечах ганчірки й тягнеш його проходом, перевіривши місце, написане в нього на чолі. Фарба протримається три хвилини. Саджаєш його, пристібаєш, знімаєш віжки й несеш їх назад, аби кинути в портал, хапаючи наступного. Слід довіритися, що з того боку все зробили правильно: пломби в зубах, відбитки пальців, потрібний зріст і колір волосся. Усе це здебільшого не матиме значення, а надто для рейсу 128, який згорить після падіння. Від них залишаться кістки та шматки, та й ті згорять доценту. Але не варто покладатися на долю. Рятувальники, котрі займаються пошуками, дуже ретельно ставляться до всього знайденого — особливо важливі для них зуби й відбитки пальців.

Ненавиджу ганчірок. По-справжньому ненавиджу. Щоразу, коли хапаюся за віжки й виявляю, що це дитина, замислююся, чи це, бува, не Еліс. Невже ти — моє дитя, ти, овоче, слимаче, огидний хробаче? Я стала однією з Викрадачів одразу після того, як мозкові жучки зжерли життя з голови моєї малечі. Думка про те, що вона належала до останнього покоління, була нестерпною; решті людей доведеться жити з порожніми головами, вони мертві за всіма медичними стандартами, навіть тими, що існували в 1979 році, їхніми м'язами керують комп'ютери, підтримуючи тканини в тонусі. Ти дорослішаєш, зустрічаєш перехідний період зі здатністю до народження — одна з тисячі поспішаєш завагітніти, вперше відчувши пристрасть. А потім виявляєш, що твоя мама чи тато померли від хронічної хвороби, закодованої в генах, до якої не матиме

імунітету жоден із твоїх дітей. Я знала про парaproказу: росла з пальцями на ногах, що геть зогнили. Та це вже було занадто. Що тут поробиш?

Лише одна з десяти ганчірок у цьому літаку мала індивідуальне обличчя. Створення нового обличчя, що витримало б медичний розтин, вимагало чимало часу та навичок. Решта були заздалегідь понівечені. У нас їх були мільйони, тож знайти щось, що пасувало б до тіла, було нескладно. Більшість продовжуватимуть дихати (занадто тупі, аби зупинитись), аж доки не впадуть разом з літаком.

Літак різко смикнувся. Я глипнула на годинник. П'ять хвилин до зіткнення. Нам має вистачити часу. Я саме вела останню ганчірку. Чула, як Дейв несамовито викликає землю. Із воріт з'явилася бомба, і я кинула її в кабінку. Пінкі повернула на ній сенсор тиску й вибігла з приміщення разом із Дейв. Лайза вже впоралася. Я схопила м'явих ляльок у формах стюардес і жбурнула їх на підлогу. Двигун розлетівся, і його уламок протнув салон. Почалася розгерметизація. Вибухом бомби відірвало частину кабіни пілотів (аварійна команда на землі вирішить, — принаймні ми на це сподівалися, — що частина двигуна пролетіла крізь кабінку й убила екіпаж: саме тому бортовий реєстратор не записав більше жодного пілотового слова), ми повільно завалилися на лівий бік і полетіли вниз. Мене потягло до отвору в борту літака, але вдалося схопитися за сидіння. Крістабель так не пощастило. Її відкинуло назад.

Ми почали ледь помітно підійматися, втрачаючи швидкість. Раптом та частина літака, де в проході лежала Крістабель, задерлася вгору. У неї з вилиці сочилася кров. Я роззирнулася: всі зникли, а на підлозі купкою лежали три ганчірки в рожевих сукнях. Літак заглухнув, ніс смикнувся донизу, і підлога втекла з-під ніг.

— Ну ж бо, Бель! — крикнула я.

Ворота були за метр від мене, та я взялася повзти туди, де плавала в повітрі Крістабель. Літак підстрибнув, і вона гупнулася на підлогу. Неймовірно, але це, схоже, повернуло її до тями. Вона попливла до мене, я схопила її за руку, й ми знову попадали. Поки літак смикався в останній агонії, ми повзли до дверей. Портал зник.

Слів не було. Ми збиралися ввійти у ворота. Складно утримувати портал на місці в літаку, що прямовисно летить до землі. Коли літак заходить у штопор і починає розвалюватися на шматки, математика жахає. Так мені казали.

Я обійняла Крістабель, притримуючи її закривавлену голову. Вона була в запамороченому стані, але змогла всміхнутися та здвигнути плечима. Як дають, то бери. Я кинулася до вбиральні, тягнучи її за собою на підлогу. Притулилася спиною до перегородки, затиснувши Крістабель між ногами проти руху літака. Як нас учили на тренуваннях. Ми вперлися ногами в протилежну стінку. Я міцно обійняла Крістабель і заплакала в неї на плечі.

І ось воно з'явилося. Зелене сяйво ліворуч від мене. Я кинулася до нього, тягнучи за собою Крістабель, низько нахилившись, коли над нашими головами обличчям уперед пролетіли дві ганчірки. Чиїсь руки схопили нас і потягли до порталу. Я проповзла підлогою щонайменше п'ять метрів. З іншого боку можна залишити ногу, а запасної у мене не було.

Крістабель понесли до медпункту, а я сіла. Поплескала її по руці, коли ноші пронесли повз мене, але вона була не при тямі. Я й сама була не проти зомліти.

Не одразу вдається повірити, що все це відбулося насправді. Іноді виявляється, що насправді нічого й не було. Повертаєшся назад і виявляєш, що всі баранці з загону поступово й несподівано розтанули, тому що континуум не зносить змін та парадоксів, якими ти його наповнюєш. Люди, котрих ти рятувала з такими зусиллями,

розлітаються, наче подавлені помідори якимось клятим пагорбом десь у Кароліні, а тобі залишається купка понівечених ганчірок і виснажена команда для Викрадення. Але не цього разу. Я бачила, як баранці тупцяють загоном, голі та більш приголомшені, ніж зазвичай. Лише зараз вони злякалися по-справжньому.

Коли я проходила повз, Ельфреда доторкнулася до мене. Вона кивнула — в її скромному наборі жестів це означало похвалу. Я здвигнула плечима, замислившись, чи це має для мене значення, однак у жилах досі вирував надлишок адреналіну, і виявилось, що я всміхаюся їй. Я кивнула у відповідь.

Ген стояв біля загону. Я підійшла до нього, обійняла. Відчула, як закипіли всередині життєві сили. До дідька все, змарнуємо невеличку дозу й гарненько розважимося.

Хтось стукав у стерильну скляну стінку загону. Жінка кричала щось, плюючись у нас розгніваними словами. «Чому? Що ви з нами зробили?» Це була Мері Сондергард. Вона благала свою лису одноногоу близнючку зрозуміти її. Думала, що в неї якісь проблеми. Господи, яка вона була гарненька. Я щиро її ненавиділа.

Ген потягнув мене подалі від стіни. Руки боліли, я зламала всі накладні нігті, хай і не шкрябала скло. А вона тепер, схлипуючи, сиділа на підлозі. Я почула з зовнішнього гучномовця голос офіцера, котрий інформував:

— ...Центавр-3 — гостинна, кліматом схожа на Землю планета. Я маю на увазі вашу Землю, а не ту, якою вона стала. Подробиці побачите згодом. Подорож космічним кораблем триватиме п'ять років. Після посадки ви отримаєте коня, плуг, три сокири та двісті кілограмів зернових...

Я сперлася на Генове плече. Навіть у цю мить, у найгіршому становищі, їм було значно краще за нас. Мені залишилося, мабуть, років десять, і половину я змарную

калікою. Вони — наша найкраща, найяскравіша надія. Усе залежить від них.

— ...нікого не відправлятимуть силоміць. Ми хочемо ще раз і не востаннє підкреслити, що без нашого втручання ви б усі померли. Якщо ви залишитесь на Землі, ніколи не зможете вийти з цієї будівлі. Ми не такі, як ви. Ми — результат генетичного відбору, процесу мутації. Ми вижили, однак наші вороги еволюціонували разом з нами. Вони перемагають. Утім, ви маєте імунітет до хвороб, що вразили нас...

Я здригнулась і відвернулася.

— З іншого боку, емігрувавши, ви отримаєте шанс на нове життя. Це буде непросто, але ви американці й маєте пишатися своєю спадщиною першовідкривачів. Ваші предки вижили, і ви теж виживете. Цей досвід може стати корисним, і я запевняю...

Звичайно. Ми з Геном презирнулися і розреготалися. Тільки послухайте це, народ. П'ять відсотків із вас протягом кількох наступних днів отримають нервовий розлад і нікуди не полетять. Приблизно така ж кількість укоротить собі віку тут або дорогою. Діставшись туди, шістдесят-сімдесят відсотків помруть за перші три роки. Ви помиратимете, народжуючи дітей, вас жертимуть тварини, вам доведеться поховати двох із трьох своїх малюків, ви повільно помиратимете від голоду під час посухи. А якщо виживете, гнутимете спину під плугом від зорі до зорі. Нова Земля — справжній рай, друзі!

Господи, як би мені хотілося полетіти з ними.

ВІДПУСКАЄМО ВАС

ДЖО ГІЛЛ

Джо Гілл розпочав свою письменницьку кар'єру з оповідання «Краще, ніж удома» майже двадцять років тому, а в 2007 році опублікував свій перший роман «Коробка у формі серця». Він написав ще три романи, які публіка оцінила, збірку новел «Чудернацька погода», десятки оповідань (чимало з яких публікувало видавництво «20th Century Ghosts») і серію графічних романів «Локі та ключ», відзначену кількома преміями. Він — син вашого скромного редактора, котрий невимовно пишається цим родинним зв'язком. Нова історія, написана спеціально для цієї збірки, — одна з найстрашніших. Молимося, щоб вона ніколи не втілилася в життя.

ГРЕГ' ГОЛДЕР У БІЗНЕС-КЛАСІ

Голдер бавиться третім скотчем і вдає байдужість до відомої жінки, яка сидить поруч із ним, коли всі екрани в салоні враз робляться чорні й на них з'являється повідомлення білими кутастими літерами: «УВАГА! ОГолошення!».

Система гучного зв'язку сичить статичними шумами. Голос у пілота молодий, це голос невпевненого підлітка, котрий звертається до натовпу на похороні.

— Народ, це капітан Вотерс. Я отримав повідомлення від нашої наземної команди і, поміркувавши, вирішив, що слід поділитися з вами. На авіабазі Андерсен на острові Гуам стався інцидент, і...

Система гучного зв'язку змовкає. Западає довга три-вожна тиша.

— ...Мені повідомили, — раптом продовжує Вотерс, — що Стратегічне командування США більше не має контакту ні з нашими збройними угрупованнями на місці, ні з офісом тамтешнього губернатора. З моря повідомляють, що... що бачили якийсь спалах.

Голдер підсвідомо втискається в сидіння, наче реагує на турбулентність. Що, в біса, означає спалах? Спалах чого? У цьому світі багато що може спалахувати. Дівчина може присоромлено спалахнути. Очі в любителя високих ставок можуть спалахнути, як він побачить гроші. Блискавки спалахують. Ціле життя може спалахом промайнути перед очима. Чи може спалахнути Гуам? Цілий острів?

— Будь ласка, просто скажи, чи застосували проти них ядерну зброю, — бурмоче відома жінка ліворуч від нього своїм породистим, грошовитим, улесливим голосом.

Капітан Вотерс веде далі:

— Мені прикро, що я не знаю більше, а те, що я знаю, таке... — Його голос знов уривається.

— Приголомшливе? — припускає відома жінка. — Бен-тежне? Неспокійне? Оглушливе?

— Тривожне, — закінчує свою думку Вотерс.

— Гарзд, — озивається відома жінка з певним невдоволенням у голосі.

— Це все, що мені відомо просто зараз, — запевняє Вотерс. — Щойно отримаємо нову інформацію, поділимося з вами. Зараз ми перебуваємо на висоті близько одинадцяти тисяч метрів і пролетіли приблизно половину шляху. До Бостона ми дістанемося, трохи випередивши розклад.

Потім лунають перешкоди й різке клацання, і монітори знову починають програвати фільми. Близько половини пасажирів бізнес-класу дивляться одне й те ж супергеройське кіно: Капітан Америка кидає свій меч, наче

фрисбі зі сталевими краями, й розтинає якихось потвор, що мають такий вигляд, мовби щойно вилізли з-під ліжка. Чорношкіра дівчинка, котрій дев'ять чи десять, сидить з іншого боку проходу від Голдера. Вона дивиться на свою маму і цікавиться стурбованим голосом:

— А де саме Гуам?

Від її слова «саме» Голдера пересмикує, таке воно вчительське й недитяче.

Мама дівчинки відповідає:

— Не знаю, солоденька. Думаю, десь поблизу Гаваїв.

На доньку вона не дивиться. Ковзає поглядом туди-сюди з таким здивованим виразом, наче читає якісь невидимі інструкції. Як говорити зі своєю дитиною про обмін ядерними ударами?

— Це поблизу Тайваню, — пояснює Голдер, нахиляючись у прохід, щоб звернутися до дитини.

— Південніше від Кореї, — додає відома жінка.

— Цікаво, скільки людей там живуть? — розмірковує вголос Голдер.

Знаменитість вигинає брову.

— Маєте на увазі просто зараз? Якщо вірити звіту, який ми щойно почули, гадаю, дуже мало.

АРНОЛЬД ФІДЕЛЬМАН У ДРУГОМУ КЛАСІ

Скрипаль Фідельман вирішив, що дуже гарненька й дуже хвороблива з вигляду дівчинка-підліток, яка сидить біля нього, — кореянка. Щоразу, коли вона знімає навушники, щоб поговорити зі стюардесою або послухати оголошення, він чує, як з її самсунга лунає щось схоже на звуки *K-Pop*¹. Сам Фідельман колись був закоханий

¹ Музичний жанр з елементами хіп-хопу й танцювальної музики, що виник у Південній Кореї.

у корейця, на десять років молодшого за нього, котрий полюбляв комікси, грав на досконалій, хай навіть ламкій скрипці та вкоротив собі віку, кинувшись під потяг на червоній гілці метро. Його звали Со, як у «справи так СОбі», чи «пристебни паСОк», чи «Це місис АндерСОН», чи «Щось я переСОлив». Дихання Со завжди було солодким, наче мигдальне молоко, а погляд завжди сором'язливий, і він соромився бути щасливим. Фідельман завжди думав, що Со щасливий, аж доки той не стрибнув одного дня, наче танцюрист балету, на рейки перед 52-тонним потягом.

Фідельманові хочеться заспокоїти дівчину, та водночас не хочеться втручатися в її тривогу. Він подумки сперечається з собою, що сказати і чи потрібно це взагалі, і врешті-решт легенько підштовхує сусідку ліктем. Коли вона витягає навушники, він каже:

— Хочете чогось попити? У мене є пів бляшанки коли, яку я не пив. Вона не заразлива, я пив зі склянки.

Вона слабенько й налякано всміхається йому.

— Дякую. У мене всередині все зав'язалося вузлом.

Бере бляшанку і робить ковток.

— Якщо ваш шлунок нездужає, шипучка допоможе, — запевняє він. — Я завжди казав, що на смертному одрі останнім, що я захочу скуштувати, перш ніж попроситися з цим світом, буде кока-кола.

Фідельман не раз казав ці слова іншим людям, але промовивши їх, одразу про це шкодує. За таких обставин його ремарка здається радше невдалою.

— У мене там родичі, — каже дівчина.

— На Гуамі?

— У Кореї, — пояснює вона і знову нервово всміхається йому.

Пілот нічого не казав в оголошенні про Корею, але той, хто дивився CNN протягом трьох останніх тижнів, знає, що йдеться про неї.

— У якій Кореї? — цікавиться чоловік із протилежного боку проходу. — У хорошій чи поганій?

Огрядний чоловік вбраний в огидно червоний гольф, який підкреслює колір його схожого на медову диню обличчя. Він такий великий, що звисає з крісла. Жінка поруч із ним — невеличка чорнява панянка з підтягнутою напруженістю штучно виведеного гінчака — притискається до вікна. На вилозі здорованевого піджака хизується емальований американський прапор. Фідельман одразу розуміє, що вони нізащо не змогли б потоваришувати.

Дівчинка налякано глипає на огрядного чоловіка й розгладжує сукенку на колінах.

— У Південній Кореї, — каже вона, відмовляючись грати в його гру з хорошими проти поганих. — Мій брат щойно побрався в Чеджу. Я повертаюся на навчання.

— Куди? — цікавиться Фідельман.

— МІТ¹.

— Я здивований, що тобі вдалося туди вступити, — втручається здоровань. — Згідно з квотами, вони мусять набирати певне число безграмотних міських дітлахів. А це означає, що таким людям залишається значно менше місць.

— Яким «таким людям»? — перепитує Фідельман, повільно і зважено артикулюючи. «Яким. Таким. Людям?». Майже п'ятдесят років у статусі гея навчили його, що пропускати певні вислови повз вуха — помилка.

Здоровань не соромиться.

— Кваліфікованим. Людям, котрі цього заслуговують. Людям, котрі вміють рахувати. Математика — це значно більше, ніж уміння порахувати решту, коли купуєш трави на десять баксів. Чимало типових емігрантських спільнот страждають через квоти. А надто східняки.

---

¹ Массачусетський інститут технологій.

Фідельман регоче — різко, напружено, недовіжливо. Проте дівчина з МІТ заплющує очі й мовчить, а скрипаль відкриває рота, щоб вилаяти цього огрядного сучого сина, і знову закриває його. Влаштувати сцену перед дівчиною було б неввічливо.

— Це Гуам, а не Сеул, — заспокоює він сусідку. — І ми не знаємо, що саме там сталося. Це може бути що завгодно. Вибух на електростанції. Просто інцидент, а не... якась катастрофа. — Перше слово, яке спало йому на думку, було «голокост».

— Брудна бомба, — знову втручається здоровань. — Закладаюся на сто доларів. Він засмучений, тому що ми щойно мало не влучили в нього в Росії.

Він — це Верховний керівник КНДР. Ширяться чутки, що хтось вистрілив у нього, коли він із державним візитом перебував на російському боці озера Хасан — водоїми на кордоні між двома країнами. Непідтверджені звіти повідомляють, що йому влучили в плече, влучили в коліно або взагалі нікуди не влучили; що влучили і вбили дипломата, який стояв поруч із ним; що вбили когось із двійників Верховного керівника. Якщо вірити інтернету, кілером був радикальний анархіст антипутінського спрямування, чи агент ЦРУ, замаскований під репортера «Асошіейтед прес», чи зірка музики *K-Pop*, що виступає під псевдонімом Екстра Поживна Їжа.

Держдепартамент США і ЗМІ Північної Кореї навдивовижу одноставно наполягали, що під час візиту Верховного керівника до Росії жодних пострілів і жодних замахів не було. Як і більшість людей, що слідкували за цією історією, Фідельман вважав ці запевняння ознакою того, що Верховний лідер насправді мало не загинув.

А також вісім днів тому американський підводний човен, що патрулював Японське море, збив північно-корейську випробувальну ракету в північнокорейському

повітряному просторі. Представник КНДР назвав це актом війни й пообіцяв помститися. Ну гаразд, не так. Він пообіцяв набити попелом рот кожного американця. Верховний керівник власною персоною не сказав нічого. Після замаху, якого не було, його ніхто не бачив.

— Вони не будуть такими дурнями, — сказав Фідельман здорованю, звертаючись до нього повз дівчинку-корейнку. — Подумайте, що б тоді почалося.

Маленька жилиста чорноволося жіночка глипає на свого сусіда-здорованя зі слов'янською гордістю, і Фідельман раптом розуміє, чому вона терпить втручання у свій особистий простір. Вони разом. Вона кохає його. Навіть дуже.

Здоровань безтурботно відповідає:

— Сотня доларів.

ЛЕОНАРД ВОТЕРС У КАБІНІ ПІЛОТІВ

Десь під ними лежить Північна Дакота, але Вотерс бачить лише горбисту хмару, що простяглася аж до горизонту. Капітан ніколи не бував у Північній Дакоті, й коли намагається уявити її, на думку спадає лише старий іржавий фермерський реманент, Біллі Боб Торнтон¹ і скрадлива содомія в зерносовищах. По радіо зв'язку диспетчер із Міннеаполіса віддає 773-му команду піднятися до ешелону польоту три-шість-нуль і набрати швидкість нуль-сім-вісім Маха.

— Колись бував на Гуамі? — цікавиться його старша помічниця з удаваною бадьорістю.

Вотерс ніколи раніше не літав із пілотом-жінкою і ледве може дивитися на неї — вона така гарна, що серце крається. З таким обличчям їй слід з'являтися на обкладинках

---

¹ Американський актор, сценарист, музикант та режисер. Володар «Оскара» за найкращий адаптований сценарій до фільму «Вигострене лезо».

журналів. До їхньої зустрічі за дві години до вильоту в конференцзалі лос-анджелеського аеропорту він не знав про неї нічого, крім прізвища — Бронсон. Його уява змалювала йому когось на кшталт хлопчини з оригінального фільму «Жага смерті».

— Бував у Гонконгу, — озивається Вотерс, шкодуючи, що вона така страшенно чарівна.

Вотерсу добряче за сорок, але виглядає він на дев'ятнадцять — худорлявий чоловік із рудим волоссям, підстриженим під їжачка, та розсипом ластовиння на обличчі. Він нещодавно одружився і готується стати батьком: світлина його схожої на стиглий гарбузик дружини в літній сукенці висить на приладовій панелі. Йому не хотілося западати ще на когось. Вотерс соромився, щойно помічав гарну жінку. Водночас йому не хотілося бути холодним, офіційним, відчуженим. Він пишався своєю авіакомпанією, яка наймає більше жінок, хотів продемонструвати схвалення й підтримку. Усі розкішні жінки — кара для його душі.

— Сідней. Тайвань. Але не Гуам.

— Ми з друзями займалися фрідайвінгом на пляжі Фай-Фай. Одного разу я підпливла так близько до чорноперої акули, що могла її погладити. Фрідайвінг голяка — єдина краща за польоти річ.

Слово «голяка» вдарило Вотерса, наче розряд шокера. Такою була його перша реакція. А друга думка була про те, що вона, звичайно, знає Гуам, бо служила на флоті, де й навчилася літати. Глипнувши на жінку краєм ока, капітан приголомшено помітив у неї на віях сльози.

Кейт Бронсон теж помітила його погляд і відповіла кривою зніченою посмішкою, продемонструвавши невеличку щілину між передніми зубами. Він спробував уявити її з поголеною головою й жетонами. Це було нескладно. Попри зовнішність дівчинки, у глибині ховалося щось неприборкане, жилясте й безрозсудне.

— Не знаю, чому я плачу. Не була там десять років. І друзів у мене там немає.

Вотерс обміркував кілька можливих заспокійливих реплік і по черзі відкинув усі. Нема нічого доброго в запевняннях, що все, можливо, не так погано, як вона думає, якщо насправді все, ймовірно, значно гірше.

Хтось смикнув двері. Бронсон підвелася, витерла тильним боком долоні заплакані щоки, подивилась у вічко й повернула засуви.

Це був Форстенбош, старший стюард, пухкенький розніжений чоловік із хвилястим білявим волоссям, метушливими манерами й маленькими очіцями за товстими окулярами в золотій оправі. Він був спокійний, професійний і педантичний на тверезу голову, а коли хильне, робився веселим і манірним та лаявся так, що вуха в'янули.

— Хтось жбурнув на Гуам атомну бомбу? — поцікавився він, одразу перейшовши до суті.

— Про те, що відбувається на землі, мені відомо одне: ми втратили зв'язок, — повідомив Вотерс.

— І що б це мало означати? — не вгавав Форстенбош. — У мене там ціла купа страшенно наляканих людей, і мені нічого їм сказати.

Бронсон гупнулася головою, нагнувшись під приладами, щоб сісти на місце. Вотерс удав, наче не помітив цього. Також удав, наче не помічає, що в неї тремтять руки.

— Це означає... — починає він, але саме в цю мить лунає попереджувальний сигнал, а тоді вмикається передавач із повідомленням для всіх, хто перебуває в повітряному просторі ZMP¹.

Голос, що лунає з Міннесоти, ледь хрипкий, урівноважений, безтурботний. Їх вчать говорити таким тоном.

---

¹ Міннеаполіський центр керування польотами.

— Це Міннеаполіський центр із високопріоритетними інструкціями для всіх літаків на цій частоті. Стратегічне командування США наказало нам очистити повітряний простір для операцій з Еллсворта. Ми починаємо спрямовувати всі літаки до найближчих аеропортів, здатних прийняти їх. Повторюю, ми повертаємо на землю всі комерційні та екскурсійні рейси в зоні ZMP. Будь ласка, залишайтеся пильними й готовими вчасно відреагувати на наші інструкції. — Якусь мить лунає сичання, а тоді Міннеаполіс із чимось схожим на жаль у голосі додає: — Перепрошую, пані й панове. Дядькові Сему сьогодні по обіді знадобиться небо для незапланованої світової війни.

— Аеропорт Еллсворта? — перепитує Форстенбош. — Що у них там, в Еллсворті?

— 28-ме бомбардувальне відділення, — каже Бронсон, потираючи голову.

ВЕРОНІКА Д'АРСІ В БІЗНЕС-КЛАСІ

Літак різко нахилиється вбік, і Вероніка Д'Арсі дивиться прямисінько на скуйовджену перину з хмар унизу. З іншого боку салону крізь вікна летиться сліпуче сонячне світло. Привабливий пияк поруч із нею — на чолі в нього неслухняний кучерик темного волосся, що змушує її думати про Кері Гранта чи Кларка Кента — несвідомо стискає бильця свого крісла. Жінка замислюється, чи боїться він літати, а чи просто випивака. Свій перший скотч він проковтнув, щойно вони піднялися на крейсерську висоту, три години тому, коли минула десята.

Екрани знову робляться чорні, й на них з'являється чергове «УВАГА! ОГолошення!». Вероніка заплющує очі, щоб послухати, зосереджуючись, як на репетиції, коли інший актор уперше читає свої репліки.

Капітан Вотерс (через гучномовець)

— Вітаю, пасажирі, це знову капітан Вотерс. На жаль, ми отримали несподівану вимогу від служби повітряного контролю переспрямувати наш літак до Фарго і приземлитися в Міжнародному аеропорту Гектор. Нас попросили очистити повітряний простір, негайно...

(барабанний дріб)

— ...з військових причин. Вочевидь, ситуація в Г'юамі призвела до, е-е-е-м, ускладнень для всіх, хто сьогодні перебуває в небі. Причин для тривоги немає, але нам доведеться сісти. Ми сподіваємося приземлитись у Фарго за сорок хвилин. Я матиму для вас більше інформації, коли отримаю її.

(барабанний дріб)

— Перепрошую, народ. Сьогодні не той день, на який ми всі сподівалися.

Якби це було кіно, голос капітана не звучав би як у підлітка, котрий переживає найстрашнішу кризу перехідного віку. На його роль узяли б когось похмурого і владного. Можливо, Г'ю Джекмана. Або якогось британця, якби хотіли натякнути на його ерудованість, здобуту в Оксфорді мудрість. Напевно, це був би Дерек Джекобі.

Вероніка грала пліч-о-пліч із Дерекком протягом майже тридцяти років. Він відвів її за лаштунки того вечора, коли померла її мати, і розраджував ніжним заспокоїливим бурмотінням. Уже за годину вони обоє вийшли на сцену в костюмах древніх римлян і грали для чотирьохсот вісімдесяти глядачів; Господи, як він того вечора грав, і вона теж чудово впоралась і зрозуміла того вечора, що, граючи, може знайти вихід із будь-якої ситуації, і з цієї також. Усередині вона вже заспокоїлась, відпустила всі турботи, всі переживання. Вероніка вже багато

років не відчувала нічого, що не було б її власним ви-важеним рішенням.

— Я думала, що ви зарано почали пити, — зізналася вона, звертаючись до свого сусіда. — А виявилось, що це я почала запізно.

Вероніка піднесла вгору пляшанку з вином, яку їй подали з обідом, і, сказавши «Будьмо!», пережили її.

Він відповів їй чарівною спокійною усмішкою.

— Я ніколи не бував у Фарго, але бачив про нього якусь передачу. — Чоловік примружився. — А вам доводилося бувати у Фарго? Мені здається, що так. Ви були якось пов'язані з криміналістикою, а потім Ієн Мак-Ґрегор задушив вас.

— Ні, любий. Ви плутаєте з «Замовленням на вбивство», і це був Джеймс Мак-Евой із зашморгом.

— Хай так. Я знав, що якось бачив, як ви помираєте. Вам часто доводилося помирати?

— О, регулярно. Якось я знімалася з Річардом Гаррісом, і йому знадобився цілий день, аби забити мене до смерті свічкою. П'ять сцен, сорок дублів. Бідолаха був виснажений, коли ми закінчили.

Сусідові очі витріщились, і Вероніка зрозуміла, що він бачив фільм і пам'ятав її роль. Тоді їй було двадцять два, і вона була оголена в кожній сцені без перебільшення. Її донька якось поцікавилася: «Мамо, а коли саме ти дізналася про одяг?» Вероніка відповіла: «Одразу після твого народження, любя».

Донька Вероніки достатньо чарівна, аби зніматися в кіно, але натомість вона робить капелюшки. Коли жінка думає про доньку, у неї болить у грудях від задоволення. Вона не заслуговує мати таку розумну, щасливу, розсудливу доньку. Коли Вероніка розмірковує про себе — про власний егоїзм та нарцисизм, свою байдужість до материнства, зосередженість на власній кар'єрі, — їй здається неймовірним, що у неї в житті є така гарна людина.

— Я Грег, — каже її сусід. — Грег Голдер.

— Вероніка Д'Арсі.

— Що вас привело до Лос-Анджелеса? Роль? Чи ви тут живете?

— Я мусила бути тут через апокаліпсис. Граю мудру літню жінку в пустелі. Це моє припущення, що там буде пустеля. Я бачила лише зелений екран. Сподіваюся, справжній апокаліпсис прийде не раніше, ніж фільм з'явиться в кінотеатрах. Як гадаєте, так і буде?

Грег визирає з вікна на пейзаж із хмар.

— Звісно. Це ж Північна Корея, а не Китай. Чим вони можуть у нас влучити? Ми не матимемо жодного апокаліпсису. Напевно, на відміну від них.

— Скільки людей живуть у Північній Кореї? — цікавиться дівчинка з іншого боку проходу, ота, в химерно великих окулярах. Вона уважно слухає їх, а тепер дуже по-дорослому нахиляється ближче.

Її мати напружено усміхається Грегові й Вероніці та поплескує дитину по руці.

— Не заважай іншим пасажирам, любя.

— Вона мені не заважає, — заспокоює чоловік. — Не знаю, дитино. Чимало людей мешкають на фермах, розкиданих десь у сільській місцевості. Гадаю, там є тільки одне велике місто. У будь-якому разі, я переконаний, із більшістю з них усе буде гаразд.

Дівчинка відкидається в кріслі та обмірковує почуте, а потім скручується на сидінні, щоб пошепотітися з матюю. Її мати міцно заплющує очі й хитає головою. Вероніка замислюється, чи помічає жінка, що досі поплескує дитину по руці.

— У мене теж є донька приблизно її віку, — повідомляє Грег.

— А у мене є донька приблизно вашого віку, — озивається Вероніка. — Я люблю її понад усе у світі.

— Ага. Я теж. Я маю на увазі свою доньку, а не вашу. Утім, переконаний, ваша теж прекрасна.

— Ви повертаєтеся додому, до неї?

— Так. Дружина зателефонувала, щоб запитати, чи можу я перервати відрядження. Вона закохана в чоловіка, з котрим познайомилася у фейсбуці, і хоче, щоб я попіклувався про дитину, аби вона могла поїхати до Торонто на побачення з ним.

— О Господи. Ви серйозно? Ви про щось підозрювали?

— Я вважав, що вона забагато часу проводить онлайн, але, щиро кажучи, вона вважала, що я забагато часу буваю п'яний. Мабуть, я алкоголік. Мабуть, саме час щось із цим робити. Мабуть, щойно це доп'ю, одразу візьмуся. — Він ковтає останні краплі свого скотчу.

Вероніка розлучалася — двічі — і завжди чудово розуміла, що власноруч руйнувала родинне вогнище. Згадуючи, як погано вона поводитися, як ганебно користувалася Робертом і Франсуа, вона соромиться і гнівається на себе, тож щиро радіє, що може поспівчувати й висловити свою солідарність ображеному сусідові. Треба користуватися будь-якою нагодою спокотувати власні гріхи, хоч якою незначною.

— Мені страшенно шкода. Яку жахливу бомбу вона на вас скинула.

— Що ви сказали? — перепитує дівчинка з іншого боку проходу, знову нахилиючись ближче до них. Здається, їй глибокі карі очі за скельцями ніколи не кліпають. — Ми збираємося скинути на них атомну бомбу?

Голос її лунає радше зацікавлено, ніж налякано, проте мама після цих слів різко й налякано видихає.

Ґрег знову нахилиється до дитини, усміхаючись водночас люб'язно й насмішкувато, і Вероніка раптом шкодує, що їй не на двадцять років менше. Вона могла б бути вдалим вибором для такого чоловіка.

— Я точно не знаю всіх військових можливостей, тому не можу сказати напевно. Але...

Закінчити йому не вдається, позаяк кабіна раптом наповнюється пронизливим завиванням, що діє на нерви.

Повз них мчить літак, слідом пролітають ще два в тандемі. Один так близько від лівого крила, що Вероніка встигає вихопити поглядом чоловіка в кабіні — він у шоломі, а обличчя закриває якийсь дихальний апарат. Ці літаки анітрохи не схожі на їхній «боїнг-777», що несе їх на схід... радше нагадують залізних соколів, сірих, як накопичені куль, як свинець. Вони мчать повз на такий швидкості, що їхній авіалайнер здригається. Пасажири скрикують, хапаються одне за одного. Немилосердні звуки бомбардувальників, з якими перетнувся їхній шлях, відчуваєш негайно всіма нутрощами. А потім вони зникають, залишивши в яскравій синяві довгі інверсійні сліди.

Западає приголомшена, шокована тиша.

Вероніка Д'Арсі дивиться на Грега Голдера й помічає, що він розчавив своє пластикове горнятко в кулаці й воно розламалося на шматки. Він зауважує, що зробив, тієї самої миті, сміється й відкладає уламки на бильце.

А тоді знову повертається до дівчинки й закінчує речення, наче його нічого й не уривало:

— Але я б сказав, що все вказує на відповідь «так».

ДЖЕННІ СЛЕЙТ У ДРУГОМУ КЛАСІ

— Це Б-1, — пояснює їй коханий розслабленим, майже задоволеним голосом. — Лансери. Раніше вони перевозили ядерні боеголовки, але чорний Ісус поклав цьому край. Утім вони досі мають достатньо вогневої сили, аби засмажити кожну собаку в Пхеньяні. Це кумедно, адже зазвичай, щоб скуштувати смажену собаку в Північній Кореї, слід замовити її заздалегідь.

— Їм слід було повстати, — озивається Дженні. — Чому вони не повстали, коли мали нагоду? Невже їм потрібні концтабори? Невже вони хочуть помирати від голоду?

— У цьому і є різниця між західним менталітетом і східним світоглядом, — пояснює Боббі. — Там індивідуалізм вважається чимось ненормальним, — і пошепки додає: — У їхньому мисленні є щось схоже на те, як дувають у мурашнику.

— Перепрошую, — озивається єврей у середньому ряду поруч із дівчиною зі сходу. Він типовий єврей, навіть без капелюха, пейсів і молитовної накидки на плечах. — Ви не могли б розмовляти тихіше, будь ласка? Моя сусідка засмучена.

Боббі стишив голос, але, навіть попри намагання розмовляти тихо, його тон схильний гриміти. Це вже не вперше створює йому проблеми. Він веде далі:

— Їй не слід засмучуватись. Уже завтра вранці Південна Корея зможе нарешті припинити непокоїтись через психопатів із протилежного боку демілітаризованої зони. Родини об'єднуються. Ну, деякі родини. Високопотужні бомби не дискримінують ані військовоє, ані цивільне населення.

Боббі розмовляє зі звичною впевненістю людини, котра двадцять років створювала новини для телекомпанії, що володіє приблизно сімдесятьма місцевими телеканалами і спеціалізується на розповсюдженні незалежного від тенденцій провідних ЗМІ контенту. Він бував в Ірані, Афганістані. Під час епідемії Еболи Боббі літав до Ліберії, щоб провести розслідування, чи не вирішили в ІДІЛ використати вірус як зброю. Його ніщо не лякає. Його ніщо не бентежить.

Дженні була невінчана й вагітна, батьки вигнали її з дому, тож вона спала на складі газової станції між змінами, аж доки Боббі одного дня не купив їй у «Макдональдсі» Екстра Поживну Їжу і сказав, що йому байдуже, хто батько

дитини. Він пообіцяв любити дитину, як свою власну. Дженні вже записалася на аборт. Боббі спокійно, тихенько пояснив їй: якщо вона піде з ним, дитина матиме гарне й щасливе життя, а поїхавши до клініки, вона вб'є дитину і втратить власну душу. Вона пішла з ним, і все було так, як він обіцяв, до останнього слова. Він щиро її любив, обожнював із самого початку; він став її дивом. Аби повірити, їй не потрібні були хліби та рибини. Достатньо було Боббі. Іноді Дженні фантазувала, що ліберали (можливо, Код Пінкер або хтось із людей Берні) спробують убити його, а їй вдасться затулити Боббі від зброї і самій наразитися на кулю. Їй завжди хотілося померти заради нього. Поцілувати його, відчуваючи в роті смак власної крові.

— Шкода, що в нас немає телефонів, — раптом озвалася гарненька східна дівчина. — У деяких літаках є. Мені б хотілося зателефонувати... комусь. Скільки мине часу, перш ніж бомбардувальники дістануться туди?

— Навіть якби ми могли подзвонити з літака, — заперечує Боббі, — було б складно пробитися. США найперше відрубає всі можливості зв'язку в регіоні й, можливо, не лише в КНДР. Вони не ризикуватимуть, дозволяючи агентам у Південній Кореї — зі «сплячого» уряду — зорганізувати контратаку. До того ж просто зараз телефонують у кожній родині на Корейському півострові. Буде нітрохи не краще, ніж намагатися додзвонитися на Мангеттен 11 вересня, от лише цього разу буде їхня черга.

— Їхня черга? — перепитує єврей. — Їхня черга? Я, мабуть, прогавив звіт, який звинувачував у падінні Всесвітнього торговельного центру Північну Корею. Думав собі, що це була «Аль-Каїда».

— Північна Корея роками продавала їм зброю й розвіддані, — повідомляє йому Боббі. — Усе це пов'язане. Північна Корея десятиліттями залишається найбільшим розповсюджувачем гарячки «Знищимо Америку».

Дженні штурхає Боббі плечем і каже:

— Або раніше була. Гадаю, їх уже витіснили люди з «Black Lives Matter»¹.

Насправді вона просто повторює слова, які Боббі сказав друзям кілька вечорів тому. Йї це зауваження здалося влучним, до того ж вона знає, що йому подобається чути, як повторюють його власні вислови.

— Воу-воу! — вигукує єврей. — Це найбільш расистське зауваження, яке мені доводилося чути в реальному житті. Невже мільйони людей повинні загинути, тому що мільйони таких, як ви, обирають до уряду некомпетентних, сповнених ненависті недоумків?

Дівчина заплющує очі й відкидається в кріслі.

— А до яких людей ви зараховуєте мою дружину? — цікавиться Боббі, вигинаючи одну брову.

— Боббі, — заспокоює його Дженні. — Все гаразд. Мене це не зачіпає.

— Я не питав, чи тебе це зачіпає. Я запитав цього джентльмена, про яких людей, на його думку, він говорить?

На щоках у єврея від збудження з'являються червоні плями.

— Про жорстоких, манірних... неуків.

Він, тремтячи, відвертається геть.

Боббі цілує дружину у скроню й відстібає свій пасок.

МАРК ФОРСТЕНБОШ У КАБІНІ ПІЛОТІВ

Форстенбош десять хвилин заспокоює людей у салоні другого класу, а потім ще п'ять витирає пиво з лоби Арнольда Фідельмана й допомагає йому перевдягнути светр. Каже Фідельманові та Роберту Слейту,

¹ Міжнародний рух активістів, які виступають проти насильства щодо чорношкірого населення.

що якщо до посадки ще раз побачить, як хтось із них встає зі свого місця, то в аеропорту їх обох заарештують. Слейт ставиться до цього мирно, затягає свій пасок безпеки, складає руки на колінах і незворушно дивиться перед собою. У Фідельмана такий вигляд, наче він збирається протестувати. Він безпомічно тремтить, обличчя зблідло, і заспокоюється він лише після того, як Форстенбош вкриває його коліна ковдрою. Нахилившись до пасажирового крісла, стюард шепоче, що, приземлившись, вони разом відзвітують, і той Слейт отримає догану за словесне та фізичне насильство. Фідельман здивовано і вдячно глипає на нього — два геї дивляться одне на одного у світі, повному Робертів Слейтів.

Старший стюард теж почувується млосно і йде до голови літака на достатньо тривалий час, аби опанувати себе. У салоні від хвоста до носа тхне блювотою і страхом. Діти безутішно ридають. Форстенбош бачив, як дві жінки моляться.

Він торкається свого волосся, миє руки, кілька разів глибоко вдихає. Його зразком для наслідування завжди був персонаж Ентоні Гопкінса з кіно «Наприкінці дня», яке ніколи не здавалося йому трагедією, а радше панегіриком дисциплінованому життю. Іноді Форстенбош жалкує, що він не британець. Він одразу впізнав Вероніку Д'Арсі у бізнес-класі, але його професіоналізм вимагає жодним чином не виказувати, що він усвідомлює її зірковий статус.

Опанувавши себе, стюард виходить із носової частини й прямує до кабіни пілотів, щоб повідомити капітанові Вотерсу, що після приземлення їм знадобиться служба безпеки аеропорту. Дорогою він зупиняється в бізнес-класі, щоб подбати про жінку, яка страждає від надто частого дихання. Узявши її за руку, Форстенбош пригадує, як востаннє тримав за руку свою бабусю; вона вже

лежала в труні, і її пальці були такі ж холодні, позбавлені життя. Чоловік аж здригається від обурення, згадавши про бомбардувальники — ті ідіотські хот-доги, що промчали так близько до літака. Його аж нудить від цього браку звичайної людської поваги. Разом із жінкою він робить вправи з глибокого дихання й запевняє її, що незабаром вони будуть на землі.

Кабіна пілотів залита сонячним світлом і спокоєм. Його це не дивує. Їхня робота зорганізована так, аби перетворити все, навіть кризу (а це точно криза, хай навіть їм не доводилося готуватися до чогось такого на симуляторах польоту), на рутину контрольних списків та відповідних процедур.

Другий пілот — недбале дівчисько, вона притягла з собою до кабіни обід у коричневому паперовому пакунку. Коли вона задирає лівий рукав, Форстенбош помічає частину татуювання — білого лева простісінько над зап'ястком. Дивлячись на неї, стюард бачить її минуле життя в трейлерному парку, брата, котрий сидить на опіатах, розлучених батьків, перше робоче місце у «Волмарті», розпачливу втечу на військову службу. Вона неабияк подобається йому — хіба ж могло бути інакше? Його дитинство було дуже схожим, от тільки він утік не до армії, а до Нью-Йорка, де міг не приховувати своєї гомосексуальності. Коли вона пустила його до кабіни минулого разу, у неї бриніли сльози, і це розчулило чоловікове серце. Його ніщо так не бентежило, як збентежені люди.

— Що відбувається? — запитує Форстенбош.

— Будемо на землі о десятій, — озивається Бронсон.

— Можливо, — виправляє її Вотерс. — Перед нами вже й так затор із кількох літаків.

— Щось чути з протилежного боку світу? — кортить дізнатися Форстенбошу.

Якусь мить обоє мовчать. А тоді Вотерс озивається неприродним, відчуженим голосом:

— Геологічна служба США повідомляє про сейсмічну активність на Гуамі силою приблизно шість цілих три десятих бала за шкалою Ріхтера.

— Що відповідає двом з половиною сотням кілотонн, — втручається Бронсон.

— Це була боеголовка, — озивається Форстенбош. Інтонція в нього не запитальна.

— У Пхеньяні теж щось сталося, — каже Бронсон. — За годину до подій на Гуамі державне телебачення перемкнулося на кольорові смуги. Розвіддані повідомляють про кількох високопосадовців, убитих за кілька хвилин. Тож або це палацовий переворот, або ми спробували повалити владу за допомогою якогось хірургічного замовного вбивства, а їм це не сподобалося.

— Чи ми можемо вам допомогти, Форстенбоше? — цікавиться Вотерс.

— У салоні другого класу сталася бійка. Один чоловік вилив на іншого пиво...

— Ой, ну нахрін, — уриває його Вотерс.

— ...я їх попередив, але нам, можливо, знадобиться, щоб поліція Фарго була напоготові, коли сядемо. Може, постраждалий збирається подати заяву.

— Я зв'яжуся з Фарго по радіо. Мені здається, в аеропорту на нас чекає справжня божевільня. Можливо, службі безпеки й дихнути ніколи буде.

— А ще у жінки в бізнес-класі напад паніки. Вона намагається не налякати свою доньку, але має проблеми з диханням. Я змусив її подихати в паперовий пакет. Проте мені б хотілося, аби внизу на неї чекала невідкладна допомога з кисневим балоном.

— Домовилися. Ще щось?

— Там розгортається ще десяток мінікатастроф, але команда тримає все під контролем. Гадаю, є ще дещо. Чи не хоче хтось із вас келих пива або вина, попри всі офіційні правила?

Пілоти глипають на нього. Бронсон усміхається.

— Я хочу дитину від вас, Форстенбоше, — каже вона. — У нас вийшов би чудовий малюк.

Вотерс погоджується:

— Я так само.

— Це означає «так»?

Вотерс і Бронсон презираються.

— Краще не треба, — вирішує дівчина, і Вотерс киває.

А капітан додає:

— Та щойно ми запаркуємося, я вип'ю келих найхолоднішого «Dos Equis», яке вам вдасться знайти.

— Знаєте, що я найбільше люблю в польотах? — запитує Бронсон. — На цій висоті завжди сонячно. Не віриться, що в такий сонячний день може трапитися щось таке огидне.

Вони захоплено розглядають хмарний пейзаж, коли щось безліччю вістер протинає пухнасту поверхню під ними. У небі виростають сотні стовпів диму, здіймаючись по всіх усюдах. Це схоже на якийсь чарівний фокус, наче у хмарах ховалося пір'я, яке тепер настобурчилося навсбіч. Наступної миті лунає удар грому з усією його турбулентністю, і від цього ляпаса літак завалюється набік. На панелі керування засвічується десяток червоних вогнів. Сирени вищать. Форстенбош бачить це в ту мить, коли його відриває від підлоги. Кілька секунд він пливе в повітрі, зависнувши, як парашут, — людина з шовку, наповнена повітрям. Голова вдаряється в стіну. Він падає так стрімко, наче в підлозі кабінки відчинилися дверцята, крізь які чоловік поринає в яскраві глибини небес під ногами.

ДЖЕНІС МАМФОРД У БІЗНЕС-КЛАСІ

— **М**а! — кричить Дженіс. — Ма, подивись. Це що? Те, що відбувається в небі, менш бентежне за те, що відбувається в салоні. Хтось кричить, і цей звук блискучою срібною ниткою залишає стібки простісінько у дівчинки в голові. Дорослі стогнуть, нагадуючи їй про привидів.

«Боїнг-777» нахилиється ліворуч, а потім раптом рвучко завалюється на правий бік. Літак маневрує в лабіринті велетенських стовпів, наче в галереях якогось величезного собору. На Інглвудському регіональному конкурсі з мови Дженіс випало витлумачити значення слова «галерея» (це було нескладно).

Її мати, Міллі, не відповідає. Вона ритмічно дихає в білий паперовий мішечок. Міллі ніколи раніше не літала, ніколи не була за межами Каліфорнії. Дженіс теж іще не літала, але, на відміну від матері, не могла цього дочекатися. Їй завжди хотілося піднятися у великому літаку; а ще хотілось одного дня зануритися в глибини у підводному човні, утім її задовольнило б і плавання на каяці зі скляним дном.

Оркестр розпачу й переляку стих до ледь чутного димінуендо (Дженіс отримала слово «димінуендо» в першому раунді фіналу мовного конкурсу й була та-а-а-ак близько до невдачі, до принизливої поразки на самому початку). Дівчинка нахилилася до привабливого чоловіка, котрий весь політ пив чай із льодом.

— Це були ракети? — поцікавилася вона.

Жінка з фільмів озвалася зі своїм чарівним британським акцентом. Дженіс чула британський акцент лише у фільмах і обожнювала його.

— МБРи, — пояснила кінозірка. — Прямують на інший кінець світу.

Дженіс помітила, що акторка тримає за руку значно молодшого чоловіка, котрий випив увесь чай з льодом. А отой чоловік поруч із нею мав такий вигляд, наче його нудить. Він так міцно стискав руку старшої за себе жінки, що аж кісточки пальців побілішали.

— Ви родичі? — запитала Дженіс. Вона не могла вигадати жодного іншого пояснення, чому вони тримаються за руки.

— Ні, — відповів привабливий чоловік.

— То чому ви тримаєтеся за руки?

— Тому що нам страшно, — пояснила кінозірка, хай навіть вигляд мала нітрохи не наляканий. — І це нам допомагає.

— Ох! — вигукнула Дженіс і хутенько схопила вільну мамину руку.

Мама кинула на неї вдячний погляд над мішечком, який надимався і спадав, наче паперова легеня. Дівчинка знову глипнула на привабливого чоловіка.

— Хочете потримати мене за руку?

— Так, якщо твоя ласка, — відповів чоловік, і вони взяли за руки через прохід.

— Що означає МБРи?

— Міжконтинентальні балістичні ракети, — пояснив чоловік.

— Це одне з моїх слів! Мені випало слово «міжконтинентальний» на регіональному конкурсі з мови.

— Серйозно? Непросте слово.

— Ой, та нічого складного, — запевнила Дженіс.

— Повірю тобі. Ти спеціалістка.

— Я їду до Бостона на мовний конкурс. Це буде міжнародний півфінал, і якщо я добре впораюся, то поїду до Вашингтона і мене покажуть по телевізору. Я й не думала, що колись потраплю туди. Проте я не думала й про те, що колись опинюся у Фарго. Ми ще збираємося приземлитись у Фарго?

— Не знаю, чи є в нас інші варіанти, — зізнався привабливий чоловік.

— І скільки там було МБРів? — запитала Дженіс, витягаючи шию, щоб подивитися на димові вежі.

— Усі, — втрутилася кінозірка.

— Цікаво, чи потраплю я на конкурс, — замислилася дівчинка.

Цього разу відповіла її мама. Голос у неї був хрипкий, ніби їй шкрябало в горлі або вона щойно плакала:

— Боюся, можеш не потрапити, люба.

— Ой, — засмутилася Дженіс. — Ой ні.

Вона почувалася трохи подібно до того, як минулого року, коли вони влаштували гру в таємного Санту, вона єдина залишалася без подарунка: її таємним Сантою був Мартін Когассі, а він захворів на мононуклеоз і не прийшов.

— Ти б перемогла, — сказала мама і заплющила очі. — І не лише у півфіналі, а взагалі.

— Змагання розпочнуться аж завтра ввечері, — взялася заспокоювати її Дженіс. — Можливо, нам вдасться сісти на інший літак завтра вранці.

— Я не впевнений, що завтра вранці хтось літатиме, — перепрошуючи, озвався привабливий чоловік.

— Тому що в Північній Кореї щось сталося?

— Ні, — заперечив її друг із протилежного боку проходу. — Воно ще тільки має там статися.

Міллі розплющила очі і втрутилася:

— Чш-ш-ш. Ви її налякаєте.

Але Дженіс не лякається, вона просто не розуміє. Чоловік із протилежного боку проходу розмахує її рукою туди-сюди, туди-сюди.

— Яке найскладніше слово тобі траплялося на конкурсах? — цікавиться він.

— Антропоцен, — без вагань озивається Дженіс. — На цьому слові я програла торік у півфіналі. Воно означає «ера,

коли існують люди». Типу «ера антропоцену надзвичайно коротка порівняно з іншими геологічними періодами».

Чоловік якось мить пильно дивиться на неї, а потім заходиться реготом:

— Ну ти даєш, дитинко.

Кінозірка розглядає крізь ілюмінатор велетенські білі колони.

— Ніхто ніколи не бачив таких небес. Ці вежі з хмар. Небо, таке яскраве і просторе, опинилося в клітці за димовими ґратами. Здається, наче вони тримають небеса. Який чарівний день. Можливо, ви, містере Голдер, незабаром побачите, як я зіграю чергову смерть. Не можу обіцяти, що виконаю цю роль зі звичною артистичністю. — Вона заплющує очі. — Я сумую за донькою. Не думаю, що мені вдасться дістатися до... — Жінка розплющує очі, помічає Дженіс і змовкає.

— Я теж думав про свою, — зізнається містер Голдер. Потім повертає голову і дивиться повз Дженіс на її матір. — Знаєте, як вам пощастило? — Переводить погляд із Міллі на Дженіс і назад. Коли дівчинка дивиться на матір, та ледь помітно киває головою.

— А чому тобі пощастило, ма? — цікавиться вона.

Міллі притискає її і цілує у скроню.

— Тому що ми сьогодні разом, дурненька.

— О, — дивується Дженіс. Їй складно зрозуміти, в чому тут щастя. Вони щодня разом.

Трохи згодом дівчинка помічає, що привабливий чоловік відпустив її руку, і, перевівши на нього погляд, бачить, що він обіймає кінозірку, а вона — його, і вони так ніжно цілуються; це приголомшує Дженіс, адже актриса значно старша за сусіда. Вони цілуються, наче закохані в кінці фільму, перед тим як поповзуть титри і всім потрібно буде повертатися додому. Це так обурливо, що Дженіс не стримує сміху.

А РА ЛІ В ДРУГОМУ КЛАСІ

На братовому весіллі в Чеджу А Ра на мить здалося, що вона побачила батька, котрий помер сім років тому. Церемонія і святкування відбувалися в просторому й чарівному приватному садку, який розділяла навпіл глибока прохолодна рукотворна річка. Дітлахи пригорщами кидали у воду камінці й дивилися, як вона закипає від плюскотіння райдужних коропів — блискучі риби, схожі кольорами на коштовності, сотнями спіювали воду: рожево-золоті, платинові, мідні — яскраві, мов щойно викарбувані монетки. Погляд А Ра ковзнув від дітей до майстерно прикрашеного кам'яного мосту, що вигинався над струмком, і там в одному зі своїх дешевих костюмів стояв її батько, спершись на стінку й усміхаючись їй; його широке непоказне обличчя було пооране глибокими зморшками. Це видовище так збурило її, що довелося відвести погляд, а подих перехопило від шоку. Коли вона подивилася назад, його вже не було. Сівши на своє місце, дівчина вирішила, що бачила Джума, молодшого батькового брата, котрий носив таку саму стрижку. У такий емоційний день нескладно було переплутати їх, а надто зважаючи на її рішення не надівати на весілля окуляри.

На землі студентка еволюційної лінгвістики МІТ обмежує свою віру тим, що можна довести, підтвердити й вивчити. Але зараз у повітрі вона чувається менш упредженою. «Боїнг-777», усі ці понад три сотні тон, мчить у повітрі, утримуваний неосяжними невидимими силами. Ніщо несе на своїй спині все. Це ж стосується мертвих і живих, минулого й теперішнього. Теперішня мить — це крило, а історія підтримує його, здіймаючи вгору. Батько А Ра любив розваги та приємності — він сорок років керував крамничкою дрібних цікавих речей, розваги та

приємності були його бізнесом. Тут, у небесах, їй хочеться вірити, що він не дозволив би смерті завадити йому потішитися таким приємним вечором.

— Мені капець як страшно, — зізнається Арнольд Фідельман.

Дівчина киває. Їй теж.

— І я капець який злий. Капець який злий.

Вона припиняє кивати. Вона не злиться — свідомо вирішує цього не робити. У цю мить вона більше за всіх налаштована не злитися.

Фідельман веде далі:

— Той мудак, містер Зробімо-Америку-Такою-Бляха-Величною-Знову он там. Мені хочеться, аби ми на день повернулися в минуле і люди змогли жбурляти в нього багнуку й капусту. Як гадаєте, чи могло б таке статись, якби Обама досі сидів в Овальному кабінеті? Чи могло б статися це... це... божевілля? Послухайте. Коли ми приземлимося — якщо приземлимося — ви не могли б залишитися зі мною в аеропорту? Щоб повідомити про те, що відбувалося тут? В усій цій ситуації ви незаангажований свідок. Поліція дослухається до вас. Вони заарештують цього жирного покидька за те, що він вилив на мене пиво, і він зможе насолодитися кінцем світу в маленькій вогкій камері, напханій гівняними нестямними п'яницями.

Дівчина заплющила очі, намагаючись повернутися до весільного садка. Їй хочеться постояти біля рукотворної річечки, повернути голову і знову побачити батька на містку. Цього разу їй не хочеться злякатися його. Хочеться подивитися йому в очі й усміхнутись у відповідь.

Проте їй не вдається подумки залишатись у тому садку. Голос Фідельмана істерично гучнішає. Огрядний чоловік із протилежного боку проходу, Боббі, чує його останні слова.

— Коли ви подасте заяву в поліцію, — зауважує він, — сподіваюся, ви не змовчите про те, як назвали мою дружину сповненою ненависті й некомпетентною.

— Боббі, — втручається дружина огрядного чоловіка, невисока жіночка, в чиєму погляді читається обожнювання. — Не треба.

А Ра повільно видихає і каже:

— У Фарго ніхто ні про що не звітуватиме поліції.

— Ви помиляєтесь, — заперечує Фідельман, його голос тремтить. І ноги теж тремтять.

— Ні, — наполягає А Ра. — Не помиляюся. Я впевнена в цьому.

— Чому ви така впевнена? — перепитує дружина Боббі. У неї яскраві, як у пташки, очі та швидкі, як у пташки, рухи.

— Тому що ми не сядемо у Фарго. Літак припинив кружляти над аеропортом за кілька хвилин після того, як випустили ракети. Ви не помітили? Ми вже давненько припинили виписувати кола. І тепер прямуємо на північ.

— Звідки вам це відомо? — не розуміє маленька жіночка.

— Сонце ліворуч від літака. А отже, ми прямуємо на північ.

Боббі з дружиною визирають у вікно. Жінка схвально та зацікавлено мугикає.

— А що розташовується на північ від Фарго? — цікавиться вона. — І навіщо нам туди?

Боббі повільно підіймає руку до рота, цей жест міг би означати, що він замислився про це, однак А Ра вбачає в цьому щось фрейдистське. Він уже здогадався, чому вони не приземляться у Фарго, але не збирається про це розповідати.

А Ра достатньо заплющити очі, щоб подумки точно побачити, де зараз боеголовки — далеко за межами земної атмосфери, вони вже проминули пік своєї смертоносної параболи й мчать назад до гравітаційної ями. До тієї миті,

коли вони влучать у щось на іншому боці Землі, залишається, мабуть, менш ніж десять хвилин. А Ра бачила принаймні тридцять випущених ракет, а це на двадцять більше за мінімум, необхідний для знищення території, меншої за Нову Англію. А ці тридцять ракет, які їм вдалося побачити, безсумнівно, лише частина випущеного арсеналу. Реакція на такий удар неодмінно буде пропорційною, і можна не сумніватися, що американські МБРи вже перетнулися траєкторіями з сотнями ракет, випущеними з протилежного боку. Щось пішло страшенно хибним шляхом, і це було неминуче, бо ж гніт геополітичних ферверків підпалили вже давно.

Утім А Ра заплющує очі не для того, щоб уявити собі удар та контрудар. Вона залюбки повертається до Чеджу. У річечці влаштували заколот коропи. Вечір пахне спокусливим цвітом і нещодавно скошеною травою. Її батько кладе лікті на кам'яне поруччя мосту й легко всміхається.

— Цей тип, — каже Фідельман. — Цей тип і його клята жінка. Називають азіатів «східняками». Базикають про те, що ваш народ — мурахи. Залякують людей, виливаючи на них пиво. Цей тип і його клята жінка ставлять на чолі країни таких, як вони самі, недоумкуватих і безрозсудних, і ось куди ми докотилися. Ракети вже літають. — Його голос напружено зривається, й А Ра відчуває, що він ось-ось заплаче.

Вона знову розплющує очі.

— Цей тип і його клята жінка в одному з нами літаку. Ми всі в цьому літаку. — Вона дивиться на Боббі та його дружину, котра прислухається до її слів. — Хай як ми тут опинилися, тепер ми всі в цьому літаку. У повітрі. У халепі. Й щосили намагаємося її уникнути. — Дівчина всміхається. Усмішка схожа на батькову. — Наступного разу, коли вам захочеться хлюпнути в когось пивом, краще віддайте його мені. Я можу його випити.

Боббі якусь мить замислено дивиться на неї захопленим поглядом, а тоді заходиться реготом.

Дружина Боббі дивиться на нього і перепитує:

— Чому ми прямуємо на північ? Ти справді вважаєш, що Фарго міг бути ціллю? Ти справді вважаєш, що нас могли там збити? Над самісіньким центром Сполучених Штатів?

Чоловік не відповідає, тож вона знову переводить погляд на А Ра.

Дівчина подумки оцінює, чи стане правда милістю, чи черговою образою. Утім її мовчання вже й так відповідає на запитання.

Жінка стискає губи. Дивиться на свого чоловіка і каже:

— Якщо ми помremo, я хочу, щоб ти знав: я рада, що можу бути поруч із тобою, коли це станеться. Ти завжди гарно ставився до мене, Роберте Джеремі Слейте.

Боббі повертається до дружини, цілує її, а тоді відсувається й питає:

— Ти що, жартуєш? Я досі не можу повірити, що така приголомшлива жінка, як ти, погодилася побратися з таким товстуном. Простіше виграти мільйон у лотерею.

Фідельман здивовано дивиться на них, а тоді відвертається.

— Ой, хай мені грець. Тепер уже запізно намагатися бути людьми. — Він жмакає просочену пивом паперову серветку і кидає її в Боббі Слейта.

Вона відбивається від скроні. Огрядний чоловік повертає голову, дивиться на Фідельмана... і сміється. Щиро.

А Ра заплющує очі й опускає голову на спинку свого сидіння.

Її батько дивиться, як вона наближається до мосту кризь оксамитову весняну ніч.

Коли дівчина робить крок на кам'яний місток, він тягнеться до її руки і веде в садок, де танцюють люди.

КЕЙТ БРОНСОН У КАБІНІ ПІЛОТІВ

Коли Кейт закінчує польову перев'язку рани на голові Форстенбоша, старший стюард стогне, витягнувшись на підлозі кабіни. Вона ховає його окуляри в кишеню сорочки. Ліве скельце тріснуло під час падіння.

— Я ніколи не втрачав рівноваги, — жаліється Форстенбош, — за всі двадцять років на цій роботі. Я ж небесний Фред-Бляха-Муха-Астер. Ні. Грейс-Бляха-Муха-Келлі. Я можу впоратися з роботою всіх інших стюардес задки і на підборах.

Кейт озивається:

— Я ніколи не бачила жодного фільму з Фредом Астером. Завжди більше була прихильницею Слая. Сталлоне.

— Фанаткою, — виправляє її Форстенбош.

— Аж до кісток, — погоджується Кейт і стискає його руку. — Не намагайся підвестися. Поки що.

Кейт легко зводиться на ноги і прослизає на своє місце поруч із Вотерсом. Коли запустили ракети, система візуалізації спалахнула невідомими значками, понад сотня червоних булавок на карті, але зараз на екрані лише літаки в зоні безпосередньої близькості. Більшість машин залишилися позаду них, досі кружляють над Фарго. Поки Кейт піклувалася про Форстенбоша, капітан Вотерс змінив курс.

— Що відбувається? — цікавиться жінка.

Обличчя колеги непокоїть її. Він якийсь восковий, майже втратив усі кольори.

— Усе відбувається, — каже капітан. — Президента перевезли в безпечне місце. Кабельне телебачення каже, що Росія випустила ракети.

— Чому? — перепитує Кейт, ніби це має якесь значення.

Він безпомічно здвигає плечима, але озивається:

— Росія, або Китай, або вони разом підняли в повітря літаки, щоб розвернути наші бомбардувальники, перш ніж вони долетять до Кореї. Підводний човен на півдні Тихого океану відповів ударом по російському авіаносцю. І пішло-поїхало.

— І що? — продовжує Кейт.

— Ніякого Фарго.

— Куди? — Схоже, Кейт може витиснути з себе лише коротеньке питання за раз. У грудях щось тисне, перебиваючи подих.

— На півночі мусить бути якийсь місце, де ми зможемо сісти, подалі від... того, що насувається позаду нас. Місце, де нікому ніщо не загрожуватиме. Може, Нунавут¹? Минулого року вдалося посадити сімсот сімдесят сьомий в Ікалуїті². Маленька коротенька посадкова смуга у дідька на рогах, але технічно це можливо, і нам, напевно, вистачить для цього пального.

— От я дурна, — озивається Кейт, — не прихопила з собою зимове пальто.

Вотерс відповідає:

— Тобі, мабуть, не доводилося виконувати дальні рейси. Ніколи не знаєш, куди тебе відправлять, тому слід завжди мати в сумці купальник і рукавички.

Вона справді новенька на дальніх рейсах — лише пів року тому здобула кваліфікацію для польотів на «боїнгу-777», — але не думає, що до Вотерсової поради слід ставитися серйозно. Кейт не думає, що їй ще колись доведеться виконувати рейс на комерційному літаку. Як і Вотерсові. Їм більше нікуди буде летіти.

Кейт більше ніколи не побачить свою матір, котра мешкає у Пенсилтукі³, але це невелика втрата. Її мама

¹ Найбільша з територій Канади.

² Столиця і найбільше місто Нунавуту.

³ Сленгова назва штатів Пенсильванія і Кентуккі.

підсмажиться разом із вітчимом, котрий якось поклав руку на застібку джинсів Кейт, коли їй було чотирнадцять. Коли дівчинка розповіла мамі про його спроби, мама сказала, що вона сама винна, якщо одягається як шльондра.

Кейт більше ніколи не побачить свого дванадцятирічного братика, і це її засмучує. Лаям милий, мирний і аутичний. Кейт купила йому на Різдво дрон, і тепер його найулюбленіше у світі заняття — робити за його допомогою фотографії з повітря. Вона розуміє його захват. Під час зльоту їй теж завжди найбільше подобалася мить, коли будинки стискаються до розмірів моделей іграшкової залізниці. Вантажівки перетворюються на жучків, мерехтять, спалахують та без жодного тертя ковзають автобанами. Висота зменшує озера до розміру блискучих срібних ручних люстерок. На півторакілометровій висоті ціле містечко робиться таким маленьким, що може поміститись у тебе в долоні. Брат Лаям каже, що хоче бути таким маленьким, як люди на зроблених дроном світлинах. Він каже, що якби був такий маленький, то Кейт могла б покласти його в кишеню і забрати з собою.

Вони в повітрі над найпівнічнішою точкою Північної Дакоти, ковзають так само, як вона колись ковзала теплими, мов у ванні, водами пляжу Фай-Фай у яскраво-зеленому кришталі Тихого океану. Як приємно було пливти під вітрилами, наче щось невагоме, над глибинами, в яких вирує життя. Позбувшись гравітації, думає вона, відчуваєш те, що відчуває чистий дух, позбувшись плоти.

Їх викликає Міннеаполіс.

— Дельта два-три-шість, ви летите не за курсом. Незабаром ви покинете наш повітряний простір, куди прямуєте?

— Міннеаполіс, — озивається Вотерс, — наш курс нуль-шість-нуль, прошу дозволу спрямувати літак до Янкі Фокстрот Браво, Іквалуїтський аеропорт.

— Дельта два-три-шість, чому ви не можете приземлитись у Фарго?

Вотерс, згорбившись, надовго застигає над пультом керування. На панель падає крапелька поту. Його погляд на мить смикається, і Кейт помічає, що він дивиться на фотографію своєї дружини.

— Міннеаполіс, Фарго — перша ціль для удару. У нас кращі шанси на півночі. У мене на борту двісті сорок сім душ.

Радіо тріскотить. Міннеаполіс розмірковує.

У небі спалахує щось таке яскраве, майже сліпуче, наче десь позаду літака вибухнула лампочка завбільшки з сонце. Кейт відвертає голову від вікна і заплющує очі. Низький приглушений гуркіт відчувається радше кістками, ніж вухами, десь у глибинах літака щось відчутно здригається. Коли Кейт знову дивиться вгору, перед очима плавають плямисті зелені зірочки. Це знову нагадує пірнання на Фай-Фаї; навколо неї неонові пальмові гілки та зіщулені флуоресцентні медузи.

Кейт нахиляється вперед і витягає шию. Під хмарами, напевно, за сотні кілометрів позаду них, щось світиться. Хмара починає деформуватися й рости, витягаючись угору.

Коли жінка сідає на своє місце, знову лунає низький різкий, хоч і віддалений хрускіт, який супроводжує новий спалах світла. Нутрощі кабіни миттєво перетворюються на власний негатив. Цього разу Кейт відчуває правою щогою теплою хвилю, наче хтось увімкнув і вимкнув ультрафіолетову лампу.

Міннеаполіс звертається до них:

— Прийнято, Дельта два-три-шість. Зв'яжіться з вінніпезьким центром один-два-сім-кома-три. — Авіадиспетчер розмовляє з майже звичною байдужістю.

Форстенбош сідає.

— Я бачу спалахи.

— Ми теж, — заспокоює його Кейт.

— О Господи! — гукає Вотерс. Його голос ламається. — Мені слід було спробувати зателефонувати дружині. Чому я не спробував зателефонувати дружині? Вона на шостому місяці вагітності й одна-однісінька.

— Ти не можеш, — намагається вмовити його Кейт. — Ти не міг.

— Чому я не зателефонував і не сказав їй... — продовжує бідкатися Вотерс, ніби не чуючи її.

— Вона знає, — запевняє його Кейт. — Вона і так знає.

Жінка сама не певна, говорять вони про кохання чи про апокаліпсис.

Черговий спалах. Черговий глибокий гучний багатозначний гуркіт.

— Негайно зв'яжіться з РПП¹ Вінніпега, — інструктує їх Міннеаполіс. — Негайно зв'яжіться з авіанавігаційною системою Канади. Дельта два-три-шість, відпускаємо вас.

— Прийнято, Міннеаполіс, — каже Кейт, позаяк Вотерс закрив обличчя руками, тихенько мученицьки скиглити і не може говорити. — Дякую. Бережіться, хлопці. Це Дельта два-три-шість. Нас відпустили.

Джо Гілл

Екзетер, Нью-Гемпшир

3 грудня 2017 року

Примітка автора: дякую пілотів комерційних авіаліній у відставці Брюсові Блеку за те, що описав мені належні процедури в кабіні пілотів. Усі технічні помилки мої і лише мої.

---

¹ Район польотної інформації — частина повітряного простору, у межах якої забезпечується польотно-інформаційне та аварійне обслуговування.

ПТАХИ ВІЙНИ

ДЕВІД ДЖ. СКОУ

Девід Скоу, напевно, найбільшу відомість здобув завдяки своїм творам у піджанрі сплаттерпанку¹ (кажуть навіть, що саме він вигадав це слово), але також писав звичну фантастику, детективи та кіносценарії, серед яких «Ворон»² і найкраща частина «Техаської різанини бензопилою» (для тих, хто слідкує за подробицями, це «Техаська різанина бензопилою: початок»). «Птахи війни» — приголомшливе та надзвичайно детальне відтворення бомбардувань Німеччини під час Другої світової війни. А разом це потужне зображення тих сил, що вириваються на волю, коли люди починають воювати. «Гадаю, всією тією ворожнечею ми щось розбудили, — каже старий Йоргенсен. — Розбудили тією ненавистю. Всіма тими згодованими війні життями...» Ці слова, можливо (а може, й ні), пояснюють, що саме побачив екіпаж «Шеді Леді», коли навколо них літали кулі й вибухало повітря.

— Птахи війни справді існували, — каже старигань, що сидить за столом навпроти мене. — Я їх бачив. Вони були значно реальніші, ніж, скажімо, гремліни; але менш реальні, ніж вага пістолета в руці.

Я подолав понад тисячу кілометрів, аби послухати спогади цього чоловіка про мого покійного батька, а він наплів мені сім мішків гречаної вовни про летючих чудовиськ, і його павукоподібні білі брови тим часом

¹ Літературно-кінематографічний жанр, різновид літератури жахів, сповнений сцен кривавого насильства.

² Американський фантастичний фільм режисера Алекса Прояса.

оцінювали, скільки цієї маячні я проковтну. Ми ніколи раніше не зустрічались, і вся довіра, що начебто запанувала між нами, була радше простою ввічливістю, на зміну якій мало прийти щось фундаментальніше.

Мені слід було уважніше поставитися до тих слів про пістолет.

— Гарний чоловік був твій батько, — сказав Йоргенсен, стрілець верхньої турелі.

В-24D був оснащений туреллю фірми «Мартін». Я готувався, тому знав позиції всіх членів екіпажу; чимало моїх здогадок базувалися на знайденій мною світліні 1943 року — один із рідкісних випадків, коли всі основні члени команди були разом так довго, що їх устигли сфотографувати. Я співвідніс із кожним з чоловіків прізвище, позаяк у моєму списку не було ні імен, ані прізвиськ, а тоді в усіх неодмінно були прізвиська, зазвичай зменшені форми імен: Боббі, Віллі, Френкі — як у дітлахів із сусідської компанії. Ці хлопці й насправді ще були дітьми. Коли я сидів і пив каву, приготовану Йоргенсеновою сестрою Кеті, цій розмитій чорно-білій світліні було шістдесят п'ять років, а більшість юних облич на ній іще не вийшли з підліткового віку. Принаймні двоє з членів екіпажу зберехали про свій вік, щоб їх узяли в армію. А нині Йоргенсену йшлося до дев'ятого десятка, і то тяжко йшлося. Він страждав від артриту, який перетворив його руки на покручені клішні. Він не визнавав, що трохи глухуватий, навіть попри те, що слуховий апарат було чудово видно (стара модель — величезна блямба, що чіплялася за вухо з дротом так званого тілесного кольору, який тягнувся до коробочки в нагрудній кишені). Очі у старого були блакитні, склера затуманена жовтуватою патиною. Блискучі окуляри. Він був скривлений, але не зігнутий часом і очікував, що я повірю в його балачки, адже, зрештою, був для мене старцем, та й що взагалі знають сучасні дітлахи?

Бретт Йорґенсен, як і більшість чоловіків з екіпажів бомбардувальників під час Другої світової війни, закінчивши навчання, приземлився в Європі сержантом. Він жартував, що до висадки в Нормандії німецькі табори для військовополонених були переповнені тисячами підбитих сержантів. Він прохоплювався такими фразочками, аби розкусити мене: чи не жартую я й чи розуміюся на тому, про що говорю; а може, я черговий піхотинець диванних військ, готовий викреслити останню світову війну з історії та пам'яті?

— Сержантів і лейтенантів, — озвався я, висипаючи у свою ледь теплу каву якийсь хімічний порошок.

Йорґенсен пив міцну чорну каву. Натуральну. Коли повторюєш людині щойно сказане, вона зазвичай розтлумачує детальніше.

Він відштовхнувся від нашого стола, потім підсунувся. Довго не знав, чим зайняти руки, адже вони були такі понівечені, що перетворилися на примітивні інструменти для хапання. Я вже не вперше мимохідь відчув співчуття.

— Твій батько теж був сержантом, із Чикаґо. Він спробував тренуватися на АТ-6, але був не надто вправним пілотом. Тому пересів за подвійний кулемет п'ятдесятидюймового калібру. — Старий приглушено фиркнув і пошукав серветку. — Якось його підсмажив уламок зенітки, що протнув фюзеляж, розірвав його льотний костюм і з шипінням уп'явся йому в дупу.

— Ага, він розповідав про це. Аеропорт Бернберґ, частина зовнішнього захисного кільця навколо Берліна, місія номер три, березень сорок четвертого.

— А ти уважно слухав, — похвалив мене Йорґенсен. — Ну, то ця історія тобі, напевно, не здається такою чудернацькою. Ти ж бачив фільми про війну. А справжню битву бачив?

— Ні, сер.

Коли започаткували призов-жереб, я ще навчався в школі. Під час першого відбору мені випало досить велике число в черзі.

— Ну, повітряний бій — це геть інша історія, ні на що не схожа. Здебільшого це галас і паніка, а тобі якимось чином удається пережити її, і згодом ламаєш голову, чому не помер. Під час бою виділяється адреналін і лякаєшся до всирачки. Навколо тебе на шматки розпадаються літаки, гупаються бомби, десять кулеметів гатять як ненормальні, ворожі винищувачі плюються тобі в пику дванадцятиміметровими артилерійськими снарядами, а навкруги, куди не глянь, куди не плюнь, падають літаки — хлопці, яких ти знав, сліди диму, машини вибухають у повітрі, й тобі хочеться подивитися, чи розкрилися парашути, але часу немає. Ти колись слухав хеві-метал?

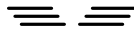
Він намалював такий яскравий образ, що я миттєво розчинився в ньому, втративши землю під ногами.

— Що? О, так, іноді. Самі знаєте.

— Мені така музика ніколи не подобалася, — зізнався Йоргенсен.

Він трохи помовчав, аби я міг собі уявити, як цей старигань, затишно влаштувавшись, слухає диск із найвідомішими хітами «Блек саббат». І присмак трешу від «Мадхані». І, напевно, дрібка роздумів про катастрофу від якогось норвезького спід-метал-гурту.

— Знаєш чому? Він звучить, як бій, ось чому.

«В-24 Ліберейтор» на прізвисько «Турок», як було написано в нього на носі, гупнув на землю і вивергнув на посадкову смугу охоплені вогнем уламки, а тих членів екіпажу, котрі ще залишалися всередині, розкидав навкруги. Двох із них, досі вбраних у термокостюми, розчавило вибухом.

Один навіть не встиг підвестися, щоб вибратися. Команди вогнеборців кинулися від однієї напівзгаслої пожежі до цієї нової, а інші підбиті важкі машини намагалися маневрувати між уламками і приземлитися. «Лібереїтори», маса кожного з яких без вантажу складала дев'ятнадцять тон, наближаючись до аеродрому, збиралися у зграї та буквально падали з небес. Диспетчер на вежі рахував літаки, що поверталися, і записував смертельні втрати.

Погода була типова для Англії — гнітюча туманна імла й затягнуте небо. Палаючі літаки випалювали в тумані болючо-яскраві вічка, гарячі точки, від яких у небо спіраллю підіймалися чорні стовпи диму.

Вітроу, щойно прибулий стрілець підфюзеляжної турелі з Оклахома-Сіті, так само білявий і простодушний, як його прізвище¹, кинувся до Гаррі Марса, лейтенанта і другого пілота екіпажу «Шеді Леді». Марс стояв, засунувши руки в задні кишені штанів, — він завжди так робив, коли й гадки не мав, за що якнайперше хапатися.

— Господи Ісусе! — вигукнув Вітроу. — Що в нього влучило?

— Приземлився з зігнутим носовим колесом, а ти, підозрюю, не бачив жодного фільму-катастрофи, — озвався Марс. — Ласкаво просимо до Шипдему, друже.

Шипдем був округом у Норфолку, на самому краєчку Британських островів на північний схід від Лондона, а тепер став домівкою 44-ї бомбардувальної групи й одним із берегових союзницьких пунктів збору для європейських місій. Краєвид як на британській листівці, з пабами та котеджами, був зіпсований ніссенівськими бараками² та посадковими смугами, оперезаний зенітними батареями, а потім наводнений зухвалими американськими

¹ Прізвище в перекладі означає «пшеничний ряд».

² Тип тимчасової споруди.

льотчиками, котрим кортіло знати, що насправді відбувається. Вони зазвичай були галасливі й поводитися підкреслено нетактовно — Культурний Шок із великої літери.

Спостерігати, як підстрелені В-24 повертаються додому, було чимось майже театральним, сповненим екстравагантного жаху. «Ліберейтори» були пузатими пташками, котрі лише в польоті втрачали незграбний вигляд. Приземляючись на воду, вони здебільшого хлюпалися, що робило шанси екіпажу на виживання вдсятеро меншими, ніж коли над водою збивали «Летючу фортецю»¹. Капітан «Турка» взявся за клятий штурвал, із яким мусив поратися, керуючи ним згідно з інструкцією, флюгуючи два робочі двигуни², ляскаючи закрилками і намагаючись якомога довше втримати ніс над бетонною смугою. Заблоковане праве колесо раптом вистрілило, заваливши їх у багнюку та випаливши праве крило між велетенськими двигунами «Пратт-енд-Вітні». А потім щось зайнялося. Вже не було бомб, набоїв, і пального залишилося мало, однак на борту літака щось вибухнуло, наче петарда в пляшці, розірвавши тварюку навпіл.

Практично все на борту цих літаків було легкозаймистим, тож холодна сіра багнюка й вогке повітря Сполученого Королівства не загасили вогню.

Чергові погані новини всі дізнавалися від Медсена в ідальні, а вдвічі більше моторошного — у залі для брифінгів. Вітроу перевірів розклад завдань «Шеді Леді». Їхнє місце залишалося порожнім. Медсен був суворим британцем у портупей та з офіцерським ціпком, яким користувався замість указки, постукуючи ним по карті, коли звертався до повного складу метушливих

---

¹ «Боїнг В-17» — перший американський суцільнометалевий важкий чотири-моторний бомбардувальник.

² Флюгування лопатей повітряного гвинта є аварійним випадком і виконується у випадку відмови авіадвигуна.

офіцерів та призовників у занадто тісному бараку з гофрованого заліза.

— ...загалом сто дев'ять кома дві десятих тонни двохсот- і чотирьохсоткілограмових бомб з інтервалом одна десята секунди з носа та чверть секунди з хвоста успішно були скинуті з висоти від п'яти з половиною до шести тисяч метрів. Окрім заводу Мессершмітта в Регенсбурзі... — Медсенів ціпок тицьнув у мапу, і всі відреагували загальним пожвавленням.

— Так-так, — Медсен перечекав. — Були уражені ще дві цілі неподалік та успішно зруйновані повітряні, водні та електричні лінії комунікацій. Розбомблено фабрику з виробництва болтів та гумовий завод. Звичайно, деякі частини обладнання можна врятувати, але після ретельного тестування та ремонту.

Під куполом бараку від майже дев'яти сотень запалених цигарок виник інверсійний шар диму. Вітроу впізнав обличчя кількох новачків, з якими приплив кораблем із навчальної бази в Каспері, штат Вайомінг, хлопців, чиїх імен він не запам'ятав. Однак зараз його зтягло до лав нового екіпажу — він став свіжим м'ясом на їхній тарілці. Він сидів поруч із сержантом Йорґенсеном, котрий гойдався у своєму розкладному кріслі.

— Усі ці англіки завжди теревенять про одне й те ж, — обурився Йорґенсен. — У них у голові самі болти та гумки.

Елвін Тьюкс, ковбой з Каліфорнії, котрий сидів із протилежного боку від Йорґенсена, нахилився ближче й тицьнув великим пальцем у бік навігатора «Шеді Леді».

— А старий лейтенант Макс одружився з англієчкою, щойно вийшовши на берег. Ба-бах!

Під пильним поглядом лейтенанта Кіта Стекпоула, бомбардира і носового стрільця, Тьюкс одразу зіщулюється. Зрештою, він базікав про офіцера.

— От лайно, — пробурмотів він. — Перепрошую, сер.

Стеклоул, один із найдоросліших серед них, двадцятидворічний юнак, виставив перед собою розкриту долоню. Тримай при собі балачки. Поки вони бомбардували країни Осі¹, так само войовничий контингент британських панянок здійснював облави на янкі, що тужили за домом в атмосфері браку тілесної близькості та навислої смерті. Макс Джентрі, їхній зеленоокий навігатор, стверджував, що все було не так. Він закохався. Авжеж. Цим він заслужив подвійну дозу перемивання кісток і побрехеньок на свою адресу; Стеклоул захоплювався, з якою спокійною поважністю хлопець усе це терпів, перейнявши місцеву манеру поводитися стримано. Поки штурман «Леді» не начепив льотчицький шарф і не почав гугняво розмовляти, він абсолютно влаштував Стеклоула.

Бомбардир передав цигарку сержантові Джонсу, радистові, котрий розламав її навпіл і поділився з сержантом Смітом, його найкращим друзякою, правим бортстрільцем. Сміт і Джонс. Іноді доводиться сміятися, щоб не плакати.

— До дідька всі ці розрахунки, — буркнув Джонс. — Скільки?

— Сорок-п'ятдесят приблизно, — відповів Сміт. Обидва чоловіки прикурили від одного сірника.

У Вітроу закам'яніло обличчя.

— Зі скількох?

— Десять близько двохсот.

Позаду них влаштувався Джиммі Бек, адже вільних місць більше не залишилося. Стрілець хвостової турелі начепив окуляри військового зразка і переклав цигарку з однієї руки в другу, щоб дозволити лейтенантові Марсу та їхньому пілотові лейтенантові Коггінсу теж протис-

---

¹ Об'єднання країн у часи Другої світової війни: гітлерівська Німеччина, фашистська Італія та імперська Японія.

нутися всередину. Усі факти та статистичні дані, хоч які точні, завжди перетворювалися на «близько».

Вітроу перехопило подих.

— Із двох сотень?!

— Загалом зі ста сімдесяти семи В-24, — гримнув із жалюгідної крихітної сцени попереду Медсен, — принаймні сто двадцять сім, а можливо, навіть сто тридцять три дісталися до цілі та скинули на неї бомби. Сорок два літаки були підстрелені або зазнали катастрофи *en route*¹.

— Анрут? — перепитав Тьюкс, який досі ставився із захватом новачка до того, що британці мають схильність не розмовляти англійською.

— ...із яких п'ятнадцять, за нашими оцінками, були втрачені над ціллю.

— Нас знову немає на дошці завдань, — пожалівся Стекпоулу Коґґінс.

— На додачу, — вів далі Медсен, — вісім літаків приземлилися в нейтральній Туреччині й були інтерновані. Сто чотири повернулися на базу, і двадцять три долетіли до дружніх баз, загальні втрати — п'ятдесят. На сьогодні втрачено чотириста сорок людей — це вбиті або зниклі безвісти. Нас повідомили, що двадцять зниклих безвісти екіпажів — у полоні в країнах Осі.

Вітроу відчув, як стиснувся шлунок. За одну місію втрачено майже чотириста п'ятдесят хлопців. Екіпажі сорока п'яти загублених літаків. Приблизно.

— Клята німчура, — пробурмотів Йорґенсен.

Медсен перейшов до відносно заспокійливої частини:

— Загалом було збито п'ятдесят один ворожий винищувач.

— Чудово, — не стримався Тьюкс. — Один винищувач майже на кожен наш бомбардувальник, повний хлопців.

---

¹ Дорогою (*фр.*).

Хтось із чоловіків однаково заплодував.

Лейтенант Марс уже відволікся від виступу, взявшись за Бека.

— Джиммі, знаєш, яка середня тривалість життя стрільця хвостової турелі під час битви?

Це був бородатий жарт для цих малоліток. Принаймні троє відгукнулися:

— Дев'ять секунд!

— Дякую, друзі, — озвався Бек, видихаючи дим. — Тепер я почуваюся значно краще. Так потеплішало всередині.

Когінс мовчки спостерігав за реакцією свого екіпажу. Добре. Інформація про численні смерті змусить їх завтра ще трохи більше ненавидіти фюрера, і, напевно, ненависть зможе допомогти їм повернутися живими, а не перетворитися на шашлики в пожмаканому бомбардувальнику, як ті бідолахи на борту «Турка», чий капітан зараз валявся в шпиталі з підсмаженою лівою рукою та зламанною в чотирьох місцях ногою.

Це була війна. І це було важливо. У 1941-му, за пів року до Перл-Гарбору, Військово-Повітряний корпус США було перейменовано у Військово-Повітряні сили США під керівництвом генерала Гепа Арнольда, і цим войовничим американцям у тісному бараці було що захищати. Багато що. А нині їхня гордість страждала майже щодня. Небесні воїни були майже так само офіційним та автономним угрупованням, як Військово-Морський флот чи танкісти. Після того як Штати вступили у війну, воєнне міністерство реорганізувало сухопутні війська та повітряні сили, зробивши їх рівноправними з'єднаннями, однак те, що називається Збройними силами Сполучених Штатів, з'явилося в результаті перестановок аж після війни. Чимало льотчиків-ветеранів носили знаки розрізнення Повітряного корпусу зі зрозумілим почуттям власної гідності попри те, що всі вони насправді служили у Військово-Повітряних силах.

Гідність мало чого варта, коли тебе висмикують з ліжка о першій ночі. Половина хлопців у казармі відчула появу непрошеного гостя ще до того, як він клацнув своїм ліхтариком. Це мусив бути Карлайл, командир, а промінь його ліхтарика відбився в холодній темряві від голого, як більярдна куля, черепа Когґінса.

— Когґінсе, — прошепотів Карлайл. — Джей-Джей, вставай-вставай.

— Я не сплю, — захрипів Когґінс, перевертаючись.

Карлайл усівся на краєчок ліжка.

— Послухай, мені прикро, що мушу звертатися до тебе, але...

— Котра година?

Усі, крім Тьюкса, вже прокинулися.

— П'ятнадцять по першій. Послухай... місія. Ти можеш вилетіти?

— Авжеж, — озвався Когґінс, наче ні в чому не сумнівався.

— Сьогодні вранці ми виступаємо попереду Восьмої¹, і нам знадобляться всі, аби докласти максимум зусиль.

— Він про що? — перепитав Вітроу, потираючи обличчя, щоб прокинутися.

— Чш-ш-ш, — озвався Бек. — Це сюрприз.

— Справа серйозна, — вів далі Карлайл уже гучніше, аби почули всі. — Численна зенітна артилерія, потім винищувачі. Нафтопереробний завод. Я знаю, твій екіпаж іще не готовий до бою, але ми можемо посадити тебе другим пілотом із досвідченішим хлопцем, тому що...

— Мій екіпаж готовий до бою, сер, — відповів Когґінс, і ніхто йому не заперечив.

Ну ось. Пізніше Когґінс назве це «бійнею».

Пливучи з Північної Африки, Когґінс наказав написати на його літаку «Шеді Леді». Така собі пані з сумнівною

---

¹ 8-ма армія Великої Британії.

репутацією. Його недосвідчений екіпаж зараз спав у казармі, яку ще кілька днів тому займала зовсім інша команда, котру тепер вважали безвісти зниклою. Хтозна, що буде завтра? Технічно вони виконали чотири з двадцяти п'яти польотів, яких вимагали норми, утім їх весь час повертали або ще якось скасовували завдання. Поки що їм навіть не вдалося перелетіти Ла-Манш. Їхня розхвалена перша місія закінчилася тим, що на трикілометровій висоті вони загубили свій нагнітач і мусили повертатися, скинувши бомби в Північну Атлантику. Їхній правий бортстрілець, техасець Мак-Кардл, був відряджений до активного бойового екіпажу «Міського дівчиська», який виконував уже дванадцятий політ; залишену ним порожнину заповнили Вітроу.

Стрілець підфюзеляжної турелі з літака «Подвійний діамант» розповів про місію Когґінсу:

— Я бачив, як «Ретпекеру» прямісінько в кабінку влучила «вісім-вісім»¹. Він перевернувся з повним вантажем бомб і розрізав навпіл «Дівчисько». Парашутів я не бачив.

Чи живий ще Мак-Кардл? Ніхто не знав, але переймалися вони недовго: занадто непокоїтися — нерозумно. А тепер вони, обпікаючись гарячою кавою та потріскуючи суглобами в клятому вогкому британському повітрі, навпомацки втискаються у свої костюми і з затуманеним зі сну поглядом перетворюються на льотчиків-товстунчиків. Костюми з електричним підігрівом, бронежилети, рюкзак з парашутами для пілотів, нагрудні парашути для решти, рятувальні жилети, шоломи, окуляри, кисневі маски. Усі вони пахнули мокрою овчиною та шкірою.

— Клятий туман, — сказав Тьюкс у вантажівці, що везла їх на летовище. — Занадто рідкий, аби їсти, і занадто густий, аби пити.

---

¹ 88-міліметрова зенітна гармата.

Видимість була нульова.

— Нам доведеться їхати за джипом, аби знайти злітну смугу, — жартував Стекпоул. — На якому ми місці в шикунанні?

— У трунному куті¹, — озвався Коггінс, намагаючись змусити слова прозвучати нормально.

— О, супер, — буркнув Бек, хлопець із хвоста.

— Що? — перепитав Вітроу; вологе біляве волосся приклеїлося до голови під пілоткою.

Лейтенант Марс оголосив вердикт:

— Зовнішній бік «труни», в самому кінці.

— Отже, зенітники легко зможуть нас убити, — зауважив Бек.

Йоргенсен поплескав Вітроу по щільно притиснутій руці.

— Позиція для новачків. Для тих, хто ще пороху не нюхав.

— Передбачається, що будемо тягнутися за всіма, аж доки когось не знімуть із виконання завдання, — пояснив Коггінс. — Тоді ми зможемо зайняти їхнє місце.

Принаймні часи, коли з завдань знімали їх, минули. Коггінс витягнув плоскогубцями дротяне кільце зі своєї пілотки, аби вона могла як слід скластися, коли він натягне навушники.

Стекпоул насвистував «The Way You Look Tonight»².

Перед ними несподівано вигулькнула «Шеді Леді», заповнюючи собою весь їхній світ. Тьмяно-зелена, суча матір, небесна коханка, їхня утроба, їхня доля.

44-та бомбардувальна група була відома як «Летючі кулі-вісімки», це було перше угруповання «ліберейторів» в американських Військово-Повітряних силах, однак не

¹ Ділянка польоту, в якій надзвичайно складно утримувати літак у стабільному стані.

² Пісня з кінофільму «Час свінгу». У 1937 році отримала Оскара.

перше в Європі — ця честь випала «пірамайдерам» із 9-ї повітряної армії США. «Кулі-вісімки» здійснили свій перший виліт, підтримуючи «Летючі фортеці» в листопаді 1942-го; інші групи поступово перевели на нічні завдання, а «Вісімкам» випала незаздрісна доля залишитися єдиною групою «ліберейторів», яка виконувала авіаудари вдень. Чимало розмов точилося про один «ліберейтор», який називали «бумерангом»; він належав до 93-ї бомбардувальної групи, яка 9 жовтня здійснила бомбардування Лілля. Літак повернувся, поцяткований тисячами дірок, — йому судилося перетворитися на брукхт, але пілот і командир екіпажу змагалися за свою пташку, залатали дірки від куль алюмінієм, і літак став першим В-24 8-ї армії, який здійснив п'ятдесят бойових вильотів. Екіпаж захистив честь пташки, яка врятувала їм життя. Лілльська місія без перебільшення стала поворотною точкою для командування, і результатом виявився звіт, що В-24 — кращі бомбардувальники (цілковита перемога!), ніж значно сексуальніші «гламурні дівчатка» В-17; «ліберейтори» швидші, покривають більшу відстань, можуть транспортувати більше бомб і важче озброєння. По суті, історія «Куль-вісімок» стала сагою про «ліберейтор» на війні; цей літак народився внаслідок військового конфлікту, а до перемоги над Японією вже практично застарів. Чимало В-24 прибували до Шипдему з новішою бронєю, захищеними паливними баками, турбо-нагнітачами і підфюзеляжною туреллю фірми «Сперрі», яка втягувалася всередину.

Ось куди збирався того ранку Вітроу.

— Велика пузата сучка, — сказав Марс, повторюючи слова капітана на ім'я Кіт Шуйлер.

— Мені подобаються пишні жінки, — зізнався Тьюкс. — Є за що взятися.

— Вона моторна як на свої розміри, — сказав Коггінс.

Можливо, він мав на увазі свою дружину в Штатах, а може, літак, подумав Йоргенсен. Та однаково. Може, у його старої розмах крил більший за довжину фюзеляжу.

Екіпаж закінчив завантажувати 220-кілограмові бомби до спеціального відсіку «Леді», а десять 50-міліметрових кулеметів почали втягуватися під фюзеляж літака. Наступні дванадцять годин чоловіки мали пересидіти в нестерпній тисняві, пісяючи в трубочки, дихаючи штучним повітрям і змагаючись за життя. Боже поможи тому, у кого в польоті почнеться пронос.

Марс заліз на своє місце другого пілота праворуч від Коггіна, помітивши, що капітан, як завжди, максимально підтягнув крісло вперед. Можна подумати, що з невисоких чоловіків виходять кращі бомбардувальники, однак насправді жартівники в Сан-Дієго чи Форт-Ворті полюбили встановлювати педалі так, аби до них не дотягнулася людина середнього зросту.

— Можливо, політ буде коротким, — припустив Марс, втискаючись у крісло.

— Можливо, це буде справжнє жакіття, якщо винищувачі вирішать гатити по нашій групі, — озвався Коггінс, не дивлячись на нього. Він зіжмакав свою пілотку (уже без дротяного кільця), надягаючи навушники.

Вони з бортінженером виконали передполітну перевірку. Марс закріпив засув на кришці люка над головою (аби та потім не гупнула його в обличчя) й висунувся, щоб перевірити, як рухаються елерони, стерна висоти і штурвал. Вони повинні були завестися від рухомого акумулятора, тож запалювання він вимкнув. Бортінженер руками розкрутив пропелери — кожен починаючи з номера 3 зробив по шість обертів, або «лопатею», проти і за годинниковою стрілкою. Процес був нудний, формальний, і виконували його механічно, та найменша помилка на цьому етапі могла призвести до вибуху —

від закритого проміжкового охолоджувача до проігнорованого перемикача турбонагнітача. Бортінженер зафіксував противідкатні опори і стояв із портативним вогнегасником, чекаючи запуску двигунів починаючи з третього, аби запустити гідравліку. На швидкості 1000 обертів на хвилину показники приладів були задовільні: тиск мастила 45-50 фунтів, у вакуумних насосах — 4-1/2 дюйма, в акумуляторах для гальмування — 975 фунтів.

Когґінс зменшив швидкість на дві третини, а Марс розвів паливну суміш до рекомендованого приладами значення. Виїхавши на злітну смугу, він газонував усіма чотирма двигунами, щоб протестувати пропелери.

По радіо з'явився Когґінс:

— Перевірка внутрішнього зв'язку.

— Господи, я навіть носа літака не бачу, — озвався Марс, коли екіпаж узявся підтверджувати готовність на своїх позиціях.

Як завжди, туман мав розсіятися, щойно вони піднімуться над ним.

Голос Стекпоула:

— Бомбардир, прийом.

Він сидів у них під ногами поруч із радистом Джонсом.

Радіо озвалось:

— Радисте, чуєте мене?

За Смітом завжди Джонс.

— Прийом, ліворуч посередині.

— Прийом-підйом, старий гном. — Це був Тьюкс, котрий сидів навпроти Сміта, за кулеметом посередині з правого боку.

— Верхня турель, з вами Йорґенсен.

Якби Марс чи Когґінс розвернулися, вони б побачили на підніжці турелі Йорґенсенові черевики.

— Вітроу. З підфюзеляжною туреллю все гаразд.

Бідоласі доводилося скручуватися, наче в собачій буді, під фюзеляжем без парашута. Для парашута там не було місця. Щоб скористатися ним, стрільцеві потрібно було вилізти — з чиеюсь допомогою — і начепити його; теоретично впоратися з цим він мусив, поки охоплений полум'ям літак мчав до землі. Раз плюнути.

Лейтенант Джентрі вискочив, як Пилип з конопель, зі своєї бази, піднявши великий палець. Процедура вимагала, щоб його почули, тож вони почули.

— Вище носа, Джиммі, — гукнув Коггінс.

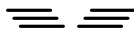
— Хвіст готовий, капітане, — озвався Бек із того місця, яке Йорґенсен називав «кінцем автобуса».

Тієї миті здалося, наче Коггінс зігнувся під вагою уявного ярма. Брови Марса поповзли вгору. Коггінс нарешті вичавив із себе криву посмішку і сказав:

— Це кляте сидіння замале.

Попри незграбне устаткування, озброєння та сонний настрій, варто було «Шеді Леді» злетіти вгору, екіпажеві здалося, наче вони їдуть у лімузині. Вони нарешті побачили сонячне світло і синє небо. Будь-яка найменша винагорода була для них надзвичайно важливою.

На кілометровій висоті всі запалили цигарки, адже на трикілометровій слід буде вдягти кисневі маски. А потім їх підтримуватимуть у повітрі лише спітнілі яйця, доки спорожнений літак розвернеться назад, показавши континенту хвіст.

— Нас оточили «фоке-вільфи», — сказав Йорґенсен. — Усюди один-дев'яносто. Після зеніток завжди з'являлися винищувачі. Наступним я помітив, як Марс кричав у внутрішній телефон, що в нас просто під лівим крилом загорілася «Варґаська лялька». Я цього зі своєї турелі не бачив.

Зенітка влучила в кисневий балон біля голови старого Джоунсі та розірвала на шматки його рацію. Костюм Вітроу з електропідігрівом закоротився і підпалив його. Усі верещали, кулемети гадили, «фоке-вультфи» шугали так близько, що можна було плюнути на них. Тьюкс смикнув трос свого кулемета і випадково підстрелив наш правий стабілізатор, намагаючись зупинити одного з тих гадів, і ми затремтіли, як стара п'яна шльондра. Саме тоді я й побачив її вперше.

— Птаху війни, — збагнув я.

Кеті старанно долила нам кави. Йоргенсеновій старшій сестрі теж було за вісімдесят. Покійна пані Йоргенсен померла десять років тому.

— Спершу я подумав, що це одна зі «штук»¹, — зізнався Йоргенсен. — Пірнаючи вниз, вони так химерно скиглили. А тоді я побачив, що крила тріпотять, і подумав: «Це не літак». Вона була завбільшки приблизно з винищувач. Крила як у кажана, морда з дзьобом-голкою. Очі оніксово-олов'яні. — Чоловік відкашлявся. — Зараз ти вже, мабуть, думаєш собі: та цей старий розгубив усі клепки, еге ж? — Його пухнасті брови поповзли вгору з докором.

— Та ні, сер. Я ніколи не міг умовити батька розповісти про війну, але дехто з екіпажу «Шеді Леді» поділився кількома історіями за всі ті роки, що я витратив на пошуки. Я чув і дивніші речі.

Схоже, саме тоді він подумки прийняв якесь рішення.

— Ну гаразд, тоді, поки Кеті на кухні, чи дивиться мильні опери, чи що вона там робить у вільний час...

Із глибини будинку не долетіло протестів, тож Йоргенсен упевнився, що ми можемо розмовляти відверто.

— Я тоді подумав точнісінько те саме, що й ти, напевно, — продовжив він. — Це галюцинація. Зараз я так

¹ «Юнкерс-87», або «штука» (скор. від нім. *Sturzkampfflugzeug* — пікірувальний бомбардувальник), — одномоторний двомісний (пілот і задній стрілець) пікірувальний бомбардувальник і штурмовик часів Другої світової війни.

не думаю. Я просто побачив велику неможливу істоту, що летіла прямісінько на мене, витягнувши кігті. Наступне, що пам'ятаю, — весь плексиглас навколо мене зник, і я лежу в кабіні з розбитою головою. Шрам досі лишився.

Він відкинув волосся назад, показуючи тонку білу лінію, що зміїлася від лівої брови вгору до маківки. Вона нагадувала слід від ножового поранення.

— Мало око не втратив, чорти б це взяли. Коли ми повернулися на базу, я був у шоці від втрати крові. Повернення майже не пам'ятаю. Пізніше розповідали, що підфюзеляжна турель зникла під час посадки, і разом з нею нас покинув Вітроу, новенький.

— Цілу турель відірвало від літака.

— Ага... простим артилерійським набоем чи кулеметним вогнем таке важко зробити. До того ж ми всі відчували б удар. Німчураки гатили 128-міліметровими набоями; якби Вітроу вибило з турелі такою штукою, ми б це помітили, бо тоді зайнялося б пів літака. У нас було понад три тонни запалювальних боєприпасів, а крила наповнені високооктановим гасом.

— Гадаєте, що...

Він урвав мене:

— Я не гадаю. Я підозрюю. Дещо мені відомо точно. Отже, я підозрюю, що саме трапилося з бідолашнім старим Вітроу, але скажу тобі, що думаю: думаю, що такі великі війни не закінчуються просто тому, що хтось потиснув руки і підписав якийсь папірець.

— Або скинув бомбу на кілька міст, перетворивши їх на пару з ароматизатором Японії.

Я ненавмисно висловився так грубо, але Йорґенсен далі вів своєї, чи то проігнорувавши мої слова, чи то залишаючись ввічливим:

— Подумай-но: цілий світ воює. Війна тягнеться роками. Минає день народження, минає Різдво, і знову, і знову,

а війна не закінчується. Аж раптом усі робляться цивілізованими й вирішують вдати, наче ніякої війни немає. Іноді я думаю... іноді...

Слова стихли. Чому він розхвилювався? Він ледве мене знав, а я був просто ще неопереним нащадком одного з його старих друзяк по екіпажу, Джиммі Бека, котрий помер п'ять років тому і навіть жодного разу не надіслав йому на свята листівку.

— Ідеться не про героїзм чи славу, — сказав він, беручись до наступу з іншого боку. — Коли ти там, угорі, коли навкруги стрілянина, хлопці спливають кров'ю, хлопці волають, чуються вибухи — тобі йдеться лише про те, як зберегти власну шкуру. Зосереджуєшся виключно на виживанні. Якщо віриш у Бога, безперестанку молишся подумки: Господи, будь ласка, не дай мені померти на цьому завданні. Якщо віриш у талісман на удачу, торкаєшся його. У Стекпоула була зроблена його дружиною зі шкарпетки лялька Кілрой¹, і навіть не сумнівайся, що всі ми ставилися до Кілроя як до члена екіпажу і слідкували, щоб він був з нами на всіх завданнях. У Джентрі був медальйон зі святим Христофором. Вітроу притягнув із собою кролячу лапку, хай навіть вона виявилася для нього не більш щасливою, ніж для кроля. А у твого татка був свій ритуал. Перш ніж перевірити кулемети, він діставав зі стрічки першу кулю, записував на ній дату і клав у кишеню на серці.

Кулі п'ятдесятого калібру були п'ятнадцять сантиметрів завдовжки і важили більше, ніж упаковка монет. Мій батько здійснив щонайменше вісім успішних місій над ворожими територіями. Цікаво, що сталося з його колекцією куль.

---

¹ У 1940—1950-х роках в англійських країнах, особливо серед військових, набуло популярності графіті «Тут був Кілрой». Побуває легенда, що Й. Сталін під час Потсдамської конференції побачив його у ванній кімнаті готелю і навіть наказав дізнатися, хто такий Кілрой.

— Усі роблять щось таке, — озвався я, хоч і вперше почув про цю батькову примху. — І війна не потрібна, щоб вірити в ритуали чи певні моделі поведінки. Хіба ж це комусь шкодить?

— Ти не розумієш головного, — він зневажливо відмахнувся.

Здавалося, наче я елемент якоїсь великої картини, яка висіла просто в мене за спиною, частина перспективи, доступної Йоргенсеніві, але захищеної від мене. Він бачив її в ту мить.

— Те відчуття, відчуття битви, воно повертається, — зізнався він. — Щодня. Спершу маленькими шматочками. Це не спогади й не переляк. Я, хай йому грець, іще не втратив глузд від старості. Воно так само реальне, як проділ у тебе в волоссі. А зараз я розповім тобі те, у що вірю. І якщо ти переповіси це ще комусь, я назву тебе брехуном, але на згадку про твого батька не приховуватиму цього від тебе.

Він збирався перекласти щось на мої плечі, значно більший тягар, ніж я очікував; і єдине, що я міг зробити, — не уривати його своїми сучасними премудростями.

— Гадаю, всією тією ворожнечею ми щось розбудили. Розбудили тією ненавистю. Всіма тими згодованими війні життями. Це щось було таке велетенське, що не могло просто зупинитись і зникнути за день. Гадаю, воно нажерлося, розжирило і на певний час заснуло. Ми воювали після цього то тут, то там, але ці війни були інакші. А в тієї війни народилася дитина. Щось огидне. Щось пробудилося зі сну і збагнуло, що зголодніло, але, годуючись, не змогло вирвати з повітря нас усіх.

— Птаха війни. Але чому вона вибрала вас? І чому тоді, після всіх цих років?

— Ти шукаєш у моїх словах логіку? У мене її немає. Є тільки думка про те, що декому з нас тоді судилося померти, але цього не сталося. Проте Птаха знає, хто

з нас де опинився, і в неї є невеличкий список, на кшталт меню. Вона довго вичікувала, а тепер ми зробилися легкою здобиччю, бо більше не наповнені спермою та жовчю. Ми більше не можемо втекти чи відстрілятися. Птаха війни знову розправила крила, пожираючи недоїдки, але це не має значення, адже хто повірить старому сварливому пердуну?

— Містере Йорґенсен, мій батько помер від серцевого нападу. Тромбоз. Фактично він помирав чотири рази, перш ніж помер остаточно й залишився на тому світі. У нього було чотири шунти. Він пережив ангіопластику¹. Кінець кінцем він помер із двома кардіостимуляторами в грудях. Коли стосувалося смерті, не було нікого впертішого за нього. І він помер без страху чи болю. Прийняв власну смерть. І не поводився так, наче... — мені не подобалося, що не вдається знайти доречне слово, — його щось переслідувало.

— Ага, — озвався Йорґенсен. У його очах за мужньо стримуваними сльозами ховалася якась каверза. Чоловіки його покоління ніколи не мали плакати. — Але ти щойно сказав, що він ніколи не говорив з тобою про війну, так?

— Зате ви розповіли мені про Птаху війни.

Він не кепкував з мене, як любляють робити дивакуваті дідки. Йорґенсен був смертельно серйозний, і за це зізнання платив, емоційно вивертаючи переді мною всі нутрощі, розмотуючи їх і незграбно виставляючи напоказ. Можна мені було довіряти чи ні, але мене зтягло в ту химерну порожнечу, що дозволяє людям звірятися незнайомцям із такими особистими подробицями, які б вони ніколи не розкрили найближчим і коханим людям. Я почув пояснення. І було б нечесно тепер нав'язувати якісь попередні вимоги.

---

¹ Лікувальна процедура, метою якої є розширення вузької ділянки судини.

— Отож, — озвався він, знову відгороджуючись від мене. — Дурнувате рішення. Перепрошую, юначе. Мені так прикро, що твій батько помер, і шкода, що я вивалив усе це на тебе. Ти ніби стійкий хлопчина. Я б пишався, якби мені випало служити з тобою. Але, будь ласка, не дозволяй цим дурниціям залякати тебе. Я вже залишив це позаду. Я вже наближаюся до кінця свого шляху, іноді щось чую, а найсмішніше те, що чую я вже не дуже. Клітинне старіння може подарувати свободу. Ти не думав, що я знаю такі слова, як «клітинне старіння», ага, впіймав тебе? Знайшов у словнику.

Згодом того ж вечора Бретт Йоргенсен притиснув до підборіддя дуло свого застарілого «люгера» і зніс собі голову, залишивши дев'ятиміліметрову дірку.

Я залишив його на самоті — і він це зробив. Я вибачився, попрощався і щиро пообіцяв залишатися на зв'язку. А потім зрозумів, що покинув його напризволяще.

Пізніше мені вдалося довідатися, що пістолет він мав понад пів століття.

Бретт Йоргенсен, чоловік, із яким я розмовляв, був сином емігрантів з Осло. Його друге ім'я було Ерік. Після війни він отримав науковий ступінь із політології в Університеті Міссурі, скористувавшись Законом про пільги для військових. Два шлюби, троє дітей. Його некролог був би поверхневим. Працював у брокерській фірмі й отримав достойну пенсію. Його простацька мова здебільшого була прикриттям. Ніхто не переймався тим, що колись він ризикував життям, аби скинути бомби на військову машинерію країн Осі. Починаючи з 1939 року він палив по дві пачки «Лаки» щодня і про рак навіть краєм вуха не чув.

Схоже, він кілька разів спробував написати передсмертну записку, але спалив усі чернетки в попільничці завбільшки з чашу для пуншу, вирішивши, що не годиться жаліти себе й розпускати нюні. Біля попільнички

з недопалками стояла олов'яна рамка з фотографією Терези, його першої дружини, його великого кохання під час війни, дівчини, котра чекала на нього вдома. Він поховав її у 1981 році, після того як патологоанатом витягнув із її нутрощів пухлину завбільшки зі спущений волейбольний м'яч. Попри те, що казала статистика, Йорґенсен знову закохався і зрештою поховав свою другу дружину, Міллісент, на тому ж кладовищі в Нью-Джерсі.

Той «люгер» не був військовим трофеєм. Офіційно Йорґенсен воював проти Німеччини, але ніколи навіть не бачив нациста, крім того єдиного разу, коли, як він запевняв, помітив перекривлене обличчя за окулярами та шкіряним шоломом авіатора, що гатило двадцятиміліметровими набоями простісінько йому в голову, загубившись у хмарах на висоті три тисячі метрів. Це була його шоста місія — залізниця в Бремені. А може, тоді вони мали розбомбити фабрику боєприпасів у Гамбурзі. Чи це якусь фабрику типу цієї.

Він ніколи не думав, що доживе до старості. Хоча це була їхня єдина тема для розмов, коли вони сиділи у Шипдемі, чекаючи на завдання: побратися з тією, котра чекала на них удома. Збудувати сім'ю. Відхопити собі шматок червоно-біло-синього пирога. Вижити, аби все це вдалося втілити.

Після вбивства Кеннеді він не довіряв жодному політикові. Пам'ятав, як обурився цілий світ через це вбивство, і пам'ятав, де саме був і що робив, коли почув новину. Сьогодні всім відомо, що Кеннеді був розпусником і полюбляв непристойні жарти. Огидні таємниці стали відомі загалу, всі копірсалися в брудній білизні. Джон Кеннеді був героєм війни, хай йому грець. Якщо всі ці викриття були правдою, то що в ті самі дні намагався стримати Йорґенсен, воюючи з ворогом? Якимось він побачив карикатуру з підписом «Ми зустрілися з ворогом,

і виявилось, що це були ми самі»; тоді Йоргенсен подумав: шкода, що мені не сказали про цю зустріч, бо я проґавив її. Прапор його країни залишався таким самим, але старому довелося побачити чимало лицемірів, котрі стояли перед цим прапором і брехали. Навіть його науковий ступінь із політології здавався жорстоким жартом, що забагато відкрив йому, тож Йоргенсен більше не вірив у балачки про захист своєї країни, в якій, схоже, більше не мав належного місця.

Він зарядив пістолет о пів на четверту ранку, самотньо сидячи у своєму барлозі, за кілька метрів від того місця, де ми нещодавно пили каву. Він добре знав звук винищувачів у повітрі, наших і чужих. Те, що він чув, не було ні поліційним гелікоптером, ні вантажівками, які повзли вглиб материка. Щоб переконатися в цьому, він витягнув із вуха слуховий апарат і залишився сам на сам із верескливим галасом, який не міг видати жоден літак, навіть бомбардувальник «Штука».

Я знаю, що все це лише мої здогадки, але зараз я бачу це чітко, наче крізь дорогий кришталь: старий витягає з вуха слуховий апарат, і западає тиша. Годинник на каміній полиці змовкає, зовнішній світ зникає, дерев'яний дім більше не стогне і не рипить, розбиваючи ніч на відтинки: він залишається наодинці з краканням Птахи війни. Допиває свій бурбон, гасить «Лакі» й натискає на гачок із заплющеними очима, з яких не пролилося жодної сльозинки, сподіваючись, що сестра зрозуміє його і пробачить. Лунає гучний звук — і з його голови переїщить війна.

Просто самоліквідувався черговий старий пердун.

Ось тільки я тепер теж чую звуки. Звуки, які ні з чим неможливо сплутати. Тепер я бачу в нічному небі дивні чорні обриси. Голодні, досі невдоволені, вони повертаються за добавкою.

ЛЕТЮЧА МАШИНА

РЕЙ БРЕДБЕРІ

Рано розпочавши своє письменництво з ефектних (і дещо похмурих) страшних оповідок, на кшталт «Маленького вбивці» й «Посильного», Рей Бредбері став одним із гігантів ХХ століття у жанрі фентезі. Він написав класичний роман «Щось лихе насуває», а його оповідання, дія яких відбувається в Грінтауні, штат Іллінойс, можуть позмагатися з історіями Шервуда Андерсона про Вайнсбург, штат Огайо. Однак у цій історії Бредбері переносить нас до стародавнього Китаю й чітко окреслює темний бік польоту за допомогою всього півтори тисячі слів. «Ось чоловік, котрий створив певну машину, — каже імператор, — проте запитує у нас, що саме створив. Він сам цього не знає». Історія Амброуза Бірса про летючу машину іронічна, а в Бредбері вона алегорійна і ставить оманливо просте запитання: чи розуміємо ми значення створених нами речей? А за ним ховається ще одне: чи можна скасувати свій винахід?

У році 400-му від Різдва Христового імператор Юань посідав свій трон за Великою китайською стіною, і землі його зеленіли від дощу, мирно готуючись до врожаю, а люди в його володіннях не були ні занадто щасливі, ні занадто сумні.

Рано-вранці першого дня першого тижня другого місяця нового року імператор Юань пив чай і відмахувався віялом від теплого вітерцю, коли по багряно-синій плитці до садка забіг служник, вигукуючи:

— О імператоре, імператоре, диво сталося!

— Так, — погодився імператор, — повітря сьогодні вранці таке солодке.

— Ні, ні, диво! — повторив служник, швидко кланяючись.

— І цей чай смакує моєму ротіві, хіба ж це не диво?

— Ні, ні, ваша величносте.

— Тоді дозволь мені вгадати: сонце встало, і навколо нас панує новий день. Або море синє. Зараз це найвеличніше з усіх див.

— Ваша величносте, людина літає!

— Що? — Віяло застигло в руці імператора.

— Я бачив його в повітрі, чоловік літає на крилах. Я почув, як Голос звернувся до мене з неба, а коли підвів голову, там був він — дракон у небесах із людиною в роті, дракон з паперу й бамбуку, розмальований у кольори сонця й трави.

— Ще дуже рано, — здогадався імператор, — а ти щойно прокинувся зі сну.

— Ще дуже рано, але я бачив те, що бачив! Ходімо, і ви побачите це на власні очі.

— Сідай біля мене, — запропонував імператор. — Випий чаю. Летюча людина — мабуть, дуже дивне видовище, якщо це правда. Тобі потрібен час, щоб обдумати побачене, а мені потрібен час, щоб підготуватися до нього.

Вони випили чаю.

— Прошу, — сказав нарешті служник, — інакше він полетить геть.

Імператор задумано підвівся.

— Тепер можеш показати мені те, що бачив.

Вони пішли у садок, перетнули трав'янисту луку, маленький місточок, гайок і піднялися на невисокий горбочок.

— Ось! — вигукнув служник.

Імператор подивився в небо.

А в небі, сміючись так високо, що ледве вдавалося його почути, літав чоловік; і чоловік цей був убраний в яскраво розмальований папір і очерет, які утворювали крила й чарівний жовтий хвіст, він ширяв над усім, наче найбільший в цілому світі птах, наче новий дракон у землях древніх драконів.

З височини, де ще панувала ранкова прохолода, чоловік гукнув їм:

— Я лечу, я лечу!

Служник помахав йому.

— Так, так!

Імператор Юань не поворухнувся. Натомість він окинув поглядом Велику китайську стіну, котра виступала з віддаленої імли серед зелених пагорбів, цю розкішну кам'яну змію, що велично звивалася вздовж усіх його володінь. Ця дивовижна стіна з незапам'ятних часів боронила їх від ворожих орд і захищала мир незліченну кількість разів. Він побачив місто, яке зручно влаштувалося на берегах ріки, дорогу і пагорб — усе вже прокидалося.

— Скажи-но мені, — попросив він служника, — а ще хтось бачив цього летючого чоловіка?

— Тільки я, ваша величносте, — запевнив служник, усміхаючись до неба й махаючи рукою.

Імператор ще хвилину порозглядав небеса, а тоді сказав:

— Накажи йому спуститися до мене.

— Агов, спускайся, спускайся! Тебе хоче бачити імператор! — крикнув служник, притиснувши до рота складені рупором долоні.

Поки летючий чоловік спускався до них на ранковому вітрі, імператор роззирнувся навсібіч. Він побачив фермера, що рано вийшов у поля й дивився на небо, і запам'ятав, де стоїть його ферма.

Летючий чоловік спустився на землю, шурхотячи папером і поскрипуючи бамбуком. Гордо, хоч і незграбно через своє устаткування підійшов він до імператора й на решті вклонився старому.

— Що ти зробив? — забажав знати імператор.

— Я політав у небі, ваша величносте, — озвався чоловік.

— Що ти зробив? — знову перепитав імператор.

— Я ж щойно відповів! — скрикнув літун.

— Ти не відповів на моє запитання. — Імператор витягнув тонку руку й торкнувся гарного паперу і схожого на пташиний кіля машини. Вона пахла прохолодою й вітром.

— Чи ж вона не прекрасна, ваша величносте?

— Так, занадто прекрасна.

— Вона така єдина в цілому світі! — усміхнувся чоловік. — І я її винайшов.

— Одна в цілому світі?

— Присягаюся!

— Кому ще про неї відомо?

— Нікому. Навіть моїй дружині, котра вирішила б, що я перегрівся на сонці. Вона думала, що я роблю повітряного змія. Я встав уночі й пішов на віддалені стрімчаки. А коли подув ранковий вітерець і зійшло сонце, набрався сміливості, ваша величносте, й стрибнув зі скелі. Я полетів! Але моя дружина про це нічого не знає.

— Тоді їй пощастило, — озвався імператор. — Ходімо зі мною.

Вони повернулися до величного маєтку. Сонце вже сяяло високо в небі, і свіжо пахло травою. Імператор, служник і летючий чоловік зупинилися посеред велетенського садка.

Імператор ляснув у долоні:

— Гей, вартові!

Одразу прибігли вартові.

— Візьміть цього чоловіка.

Вартові схопили літуна.

— Покличте ката, — наказав імператор.

— Що це таке! — приголомшено заволав летючий чоловік. — Що такого я зробив? — Він почав схлипувати, і його прекрасний паперовий механізм зашелестів.

— Ось чоловік, котрий створив певну машину, — сказав імператор, — проте запитує у нас, що саме створив. Він сам цього не знає. Йому важливо було створити щось, не розуміючи, чому він це робить чи на що спроможна ця річ.

До них бігцем наблизився кат із гострою срібною сокирою. Він стояв, приготувавши оголені м'язисті руки, а обличчя його закривала незворушна біла маска.

— Хвилинку, — попросив імператор.

Він повернувся до найближчого стола, на якому стояла створена ним особисто машина. Імператор зняв із шиї крихітний золотий ключик. Вставив його до малесенької витонченої машини і завів її. Машина ожила.

Це був садок із металу та коштовностей. Оживши, на крихітних металевих деревах защебетали пташки, в мініатюрних лісах промайнули вовки, малесенькі люди вибігали на сонце й ховалися в затінок, обмахуючись невеличкими віялами, слухаючи крихітних смарагдових пташок біля неймовірно маленьких, але дзюркотливих фонтанів.

— Чи ж вона не прекрасна? — поцікавився своєю чергою імператор. — Якщо запитати мене, що я тут зробив, я з легкістю можу відповісти. Я змусив пташок співати, я змусив ліс шелестіти, я відправив людей гуляти цим лісом, насолоджуватися листям, затінком і пташиним щебетом. Ось що я зробив.

— Але, о імператоре! — заблагав летючий чоловік, упавши на коліна в сльозах. — Я зробив дещо схоже. Я винайшов красу. Я літав у ранковому вітрі. Дивився,

як сплять хатки і садки. Відчував запах моря і навіть бачив його за пагорбами з тієї височини. Я ширяв, наче пташка; ох, передати не можу, як гарно там нагорі, в небі, коли мене обіймає вітер, коли вітер дмухає, а я немов пір'їнка, яку підняло в повітря віяло, а як уранці пахне небо! І яким вільним відчуваєшся! Це прекрасно, імператоре, це теж прекрасно!

— Так, — сумно озвався імператор. — Я знаю, що це, напевно, правда. Адже відчував, як моє серце літає разом з тобою в небі, й розмірковував: на що це схоже? Які це дарує відчуття? Який вигляд мають з такої височини віддалені ставки? А мої будинки і служники? Наче мурашки? А який вигляд мають далекі містечка, що ще не прокинулись?

— То помилуйте мене!

— Але бувають часи, — повів далі імператор ще сумнішим голосом, — коли доводиться відмовитися від дрібки краси, якщо хочеш зберегти ту дрібку краси, що вже маєш. Я не боюся тебе самого, але я боюся іншу людину.

— Яку людину?

— Якусь іншу людину, котра, побачивши тебе, збудує схожі на ці крила з яскравого паперу й бамбуку. Але ця інша людина матиме зле обличчя і зле серце, тож уся краса зникне. Саме такої людини я боюсь.

— Чому? Чому?

— Хто може бути певен, що одного дня така людина з таким механізмом із паперу й бамбуку не полетить небом і не скине на Велику китайську стіну величезні брили? — поцікавився імператор.

Ніхто не поворухнувся і словом не прохопився.

— Голову йому геть! — наказав імператор.

Кат махнув срібною сокирою.

— Спалить повітряного змія й тіло винахідника, а їхній попіл закопайте разом, — додав імператор.

Служники пішли виконувати наказ.

Імператор повернувся до свого наближеного, котрий бачив, як чоловік літав.

— Стримуй свій язик. Усе це було сном, найпечальнішим і найпрекраснішим сном. А щодо того фермера на віддаленому полі — перекажи йому, що краще вважати все це видінням. Якщо раптом поповзуть чутки, ви з фермером помрете вже за годину.

— Ви милосердний, імператоре.

— Ні, не милосердний, — заперечив старий. Він бачив, як вартові за стіною садка закопують прекрасну машину з паперу та бамбуку, що пахла ранковим вітром. Побачив темний дим, що вився до небес. — Ні, просто дуже приголомшений і наляканий. — Він побачив, як вартові викопали малесеньку ямку, в якій поховали попіл. — Чого варте життя однієї людини проти життя мільйонів інших? Я мушу втішатися цією думкою.

Він зняв ключик із ланцюжка на шиї і знову завів прекрасний мініатюрний садок. Постояв, дивлячись на свої землі, на Велику китайську стіну, на мирне містечко, зелені поля, річки та джерела. Зітхнув. У крихітному садку закрутився прихований витончений механізм, і все ожило; крихітні люди гуляли в лісах, на залитих сонячним сяйвом галявинах майоріли крихітні морди тварин із блискучою шерстю, між крихітними деревами лунав тонкий щебет, а яскраво-блакитні й жовті клубочки летіли, летіли, летіли до невеличких небес.

— Ох, — видихнув імператор, заплющуючи очі, — подивіться на цих пташок, лише подивіться на цих пташок!

ПОЛІТ ЗОМБИ

БЕВ ВІНСЕНТ

Один із пари ваших пілотів, Бев Вінсент, опублікував понад вісімдесят оповідань та кілька книжок у жанрі нонфікшен, однак поки що це єдина його історія, пов'язана з літаками. Назвати її так Бева надихнув фільм із Семюелом Л. Джексоном¹, але в ній ви не знайдете жодного епітета з тринадцяти літер. Йокалемене!²

Чувак у футболці з гуртом «Phish» сказав Майлзу, що може літати на чому завгодно, а якщо він бреше, то вони всі небіжчики. Ось так просто. Чувак — Баррі, котрому на вигляд було менше тридцяти, — сказав, що навчався на пілота «там», коли все почалося, але в деталі не заглиблювався, тому все це скидалося на пустопорожні вихвалання, щось таке бовкають пізно вночі у барі, аби справити враження на жінок.

— Чимало людей казали, що ця війна — погана ідея. Я спершу її підтримував, — каже Баррі, здвигнувши плечима. — Не здогадувався, що все так обернеться.

Майлз ніколи не чув стриманішого висловлювання.

Майлз познайомився з цією невеличкою групою вцілілих — загалом дев'ятнадцять разом із ним — у шкільній аудиторії в центрі міста, місцині з міцними дверима й надійними замками, яка стала їхнім тимчасовим прихистком. Коли Баррі оголосив, що може вивезти їх

---

¹ Ідеться про «Зміїний політ».

² Бойовий клич головного героя фільму «Міцний горішок».

звідси літаком, Майлз запропонував свій стислий план. Саме так він і став їхнім лідером.

— Ми полетимо до якогось віддаленого місця, — пояснив він тим, які зібралися навколо нього, приваблені аурою впевненості, яку він плекав тридцять років, працюючи в продажах менеджером середньої ланки. — Місця, де будемо в безпеці, доки все це скінчиться.

Ніхто не запитує, що вони робитимуть, якщо «це» не скінчиться.

Найкращий варіант — прямувати до аеропорту. Місто розграбоване, значна його частина у вогні, а людей убивають просто на вулицях. Ті, кого не зжерли нападники, за кілька секунд знову підводяться, аби приєднатися до ненажерливої армії живих мерців. Майлзові не хотілося, щоб його план залежав від неперевіраних навичок чувака, котрий мав такий вигляд, наче за ціле життя не працював жодного дня.

Однак якщо інші ставляться до нього як до лідера, він очолить їх, хай йому грець. Під його керівництвом вони здійснили наліт на кафетерій у пошуках їжі й на повітку в пошуках інструментів і зброї. Баррі також стверджує, що може завести запаркований неподалік вантажного доку шкільний автобус, якщо навіть не вдасться знайти ключ. Майлз не запитує, чи цього трюку він теж навчився «там», але тому вдається впоратися з завданням. Можливо, в них ще є якась надія.

Датчик рівня пального повідомляє, що в підстаркуватому шкільному автобусі залишилося трохи менше ніж чверть бака бензину. Остання відчинена заправка в окрузі вичерпала свої запаси ще шість днів тому, а обіцяні автоцистерни з паливом так і не з'явилися. Напевно, вже й не з'являться. У них вистачить бензину — заведе, — щоб дістатися до аеропорту, та якщо Баррі не вдасться збагнути, як підняти в повітря якийсь із робочих літаків,

їм срака. Сімнадцятеро людей ідуть за ним і Баррі до автобуса, наче пацюки за гамельнським щуроловом.

Автобус хриновий, але їде, якщо обережно з ним. Щоразу, коли Баррі витискає з нього понад п'ятдесят кілометрів на годину, на панелі приладів запалюється лампочка двигуна, і він знову відпускає педаль газу. Вони не можуть дозволити собі поламатися. За межами Галіфакса цієї гідоти їм трапляється небагато, проте жодне місце не можна вважати безпечним. Ці дияволи можуть з'явитися будь-де і будь-коли, а у Майлзової банди зі зброї тільки ножі та сокири. Як і бензин, кулі сьогодні — дорогоцінний і рідкісний товар.

Утім п'ятдесят кілометрів на годину — це досить швидко. Якщо там є літак із достатньою кількістю реактивного пального, аби доставити їх туди, куди вони вирішать, він зачекає, поки вони тягнуться шосе. Продаючи в роз'їздах, до того як його змусили перейти на офісну роботу, Майлз ненавидів довгі переїзди до Стенфілдського міжнародного аеропорту, але сьогодні залюбки віддаляється від міста.

Хоч куди оком кинь, в обох напрямках не видно жодного транспорту. Вони проїжджають покинуті автівки на узбіччі й гальмують, щоб перевірити, чи не потрібна там комусь допомога, однак в автобуса одразу розпочинається гикавка, і він погрожує замерти назавжди. Баррі знову витискає до п'ятдесяти — вочевидь, це єдина швидкість, яка подобається автобусові. Майлзові здається, наче він бачить за кермом однієї машини, яку вони проминають, чиюсь голову, але він точно не певен — це може бути не справжня людина, а хтось із них.

Він відганяє з голови мигцем побачене. Зрештою, це могла бути гра світла, а навіть якщо ні, вони не спроможні врятувати всіх — він навіть не певен, що вони зможуть врятуватися самі. Утім, ніколи не здавайся — це його мантра. Найпліднішими його продажами були ті, коли

покупець збирався придбати щось у конкурентів, а Майлз перемагав, перетягуючи його на свій бік завдяки наполегливості та терпінню.

Він розмірковує, що станеться після того, як зомбі вб'ють майже всіх. Невже вони тинятимуться планетою в нескінченному пошуку їжі, аж доки розпадуться на шматки, звиваючись на землі, наче дитяча іграшка, з якої випали батарейки? Сім мільярдів зомбі шукатимуть останніх живих представників людства?

А ще, до речі, якщо їхній банді навіть вдасться втекти, вічно вони не житимуть. Поступово вони помруть, а коли це станеться, вірус — чи що воно таке — повертатиме кожного з них у подобі тих створінь. Усе, на що вони здатні, — відтягнути неминуче і сподіватися, що хтось працює над пошуком рішення. Людство виживало тисячі років. Ця кара не викоринить нас, думає Майлз. Хтось знайде спосіб вилікувати цю чуму. Завжди знаходили. Ним керує ця віра. Інакше він підпалив би себе і покінчив із цим.

Коли вони дістаються до аеропорту, Майлз радить усім триматися міцніше й наказує Баррі таранити автобусом паркан, який відгороджує паркінг від злітних смуг. Автобус нахилиється і тягнеться вбік, коли паркан оббиває бампер і лобове скло, ніби лати, але їм вдається прорватись і виїхати на бетонний майданчик перед ангарами.

Біля терміналу запарковані кілька «ейрбусів» та «боїнгів», але Баррі обирає регіональний літачок — достатньо великий, аби вмістити всіх, і водночас достатньо малий, аби приземлитися там, де вони захочуть, навіть на злітно-посадковій смузі для приватних літаків десь у глушині. Це «ембраер ERJ 145», який, якщо вірити Баррі, може пролетіти без заправки щонайменше 4000 кілометрів. Можливо, трохи більше, адже вони летітимуть без вантажу. Цього вистачить, аби забратися подалі звідси.

Але в цьому й штука — куди летіти? Баррі відчиняє двері літачка, які падають, випускаючи за собою сходи. Він пірнає всередину і з'являється за кілька хвилин з набором навігаційних мап. Майлз розгортає їх на сидінні автобуса, поки Баррі з колишнім водієм таксі на ім'я Гілберт заводять без ключа автоцистерну і під'їжджають до крила «ембраера».

Альфі, котрий в іншому житті був фінансовим аналітиком, перехиляється назад із переднього сидіння.

— Аляска?

— Так далеко не долетимо. Можемо дістатися до Лабрадору чи півночі Онтарію.

— Занадто холодно, — втручається Террі, колишня інструкторка з йоги, обіймаючи себе руками.

Майлза це не дивує. Вона без упину жаліється, відколи приєдналася до групи.

— Сніг пригальмує їх, — припускає перукар на ім'я Філ.

Навіть якщо так, їм слід вирушити до такого місця, де вони зможуть вижити, а то й вирощувати якісь сільськогосподарські культури. Також у тому місці вони не повинні втрачати контакт із рештою світу, аби знати, коли ситуація покращиться. Однак Майлз не ділиться своїми думками з рештою. Не хоче, аби вони зрозуміли, що він розгублений не менше за них.

— Дивіться! — кричить Емілі.

Вона наймолодша в їхній банді, дівчинка-підліток, котра заледве словом проходила, відколи вони покинули місто, зосередившись на тому, аби зв'язатися з кимось — ким завгодно — за допомогою свого айфона, на якому тицяє щось великими пальцями.

Майлз дивиться в напрямку її витягнутої руки. З терміналу аеропорту з'являються кілька зомбі та шкутильгають до них бетоном, слухаючись якогось первинного інстинкту.

Баррі з Гілбертом складають шланг на автоцистерні, тож вони, напевно, впорались. Майлз хапає стос мап і кидається на смугу.

— Треба вирушати! — кричить він. — Негайно!

Чоловіки підводять погляди й бачать зомбі, що наближаються до них. Гілберт сідає за кермо вантажівки і відводить її від крила.

— Усі на борт! — кричить Майлз, і люди проштовхуються повз нього, не змушуючи довго себе вмовляти.

На плечах у них висять рюкзаки, повні їжі й речей першої необхідності, у руках затиснута зброя. Зомбі можуть бути повільними, але вони невтомні й уже подолали майже половину відстані від терміналу до автобуса. Ще п'ять хвилин, і вони нападуть, шматуючи, розриваючи й терзаючи останню надію людства на порятунок.

Майлз підіймається на борт літачка останнім, фиркаючи, хекаючи і намагаючись не звертати уваги на біль, що стріляє в лівій руці. Двійко чоловіків, — йому здається, їх звать Метт і Чет — зачиняють двері, коли Баррі рушає до кабіни. Гілберт добровільно запропонував бути другим пілотом, хай навіть ніколи раніше не керував літаком. Ось і прийшов момент істини. Якщо Баррі не вдасться завести цю штуку і злетіти в повітря, вони застрягли в ній, як сардини в бляшанці.

Майлз відкидається на сидінні й намагається перевести подих. Коли він заплющує очі й зосереджується, біль у грудях стихає. У його пластиковому контейнері в передній кишені залишилося всього три пігулки, а шанси поновити запаси коливаються від кепських до жодних, тож він не збирається марнувати ліки просто зараз. Це минеться. Ще одна мантра.

Він визирає з вікна. Зомбі дісталися до автобуса й нюхають повітря навколо відчинених дверей. За мить вони знову прямують до літачка. Вони знають, що ми тут,

думає Майлз. Він сахається від маленького овалу, не бажаючи потрапити під їхні пронизливі погляди.

Інші пасажери приклеїлися до вікон і спостерігають за їхнім повільним, але впевненим просуванням. Двері салону зачинені, тож зараз вони в безпеці. Та що, як ці створіння відкусять шматок їхніх шин перед розгоном? Або вони достатньо розумні, щоб пролізти всередину, наприклад, крізь багажне відділення?

Щойно це спадає йому на думку, Майлз чує, як щось гупає в дно літака. Це нагадує звук, із яким зачиняють двері вантажного відсіку.

— Нам слід рушати, — кричить він, сподіваючись, що умовний пілот його чує. Молиться, щоб Баррі не сидів у кабіні, витріщаючись на запаморочливий набір приладів, циферблатів та перемикачів, розмірковуючи, де тут ключ запалювання.

Чергове гупання, цього разу достатньо сильне, щоб розхитати фюзеляж.

— Я їх більше не бачу, — повідомляє Альфі, — вони під літаком.

— Скільки? — цікавиться Террі майже пошепки.

— Вісім, може, десять, — відповідає чоловік. — А наближаються ще більше.

Майлз знову визирає в ілюмінатор. Бетоном марширує друга група зомбі — їх сорок-п'ятдесят.

— Що він там так довго возюкається? — бурмоче Майлз.

Він глибоко вдихає, оцінює напругу в грудях і вирішує, що рух його не вб'є. До того ж, якщо вони не злетять найближчим часом, серцевий напад буде найменшою з його проблем.

Він підводиться з крісла і рушає до кабіни. Крізь двері бачить Баррі, котрий клацає перемикачами, поки Гілберт читає інструкції з аркуша у папці з затискачем.

— Ти можеш керувати цією штукою чи ні? — наполегливо цікавиться Майкл і боїться почути відповідь.

— Авжеж, — запевняє Баррі.

Гілберт підводить погляд від контрольного переліку і здвигає плечима. Під Майлзовими ногами лунає гупання.

— Було б непогано вирушати просто зараз. Підкріплення вже в дорозі — і це не наше підкріплення.

Баррі киває, відмахується від Гілберта і смикає кілька перемикачів.

— До дідька контрольний перелік, — каже він. — Я все зрозумів.

Маленький літак здригається, коли оживає один двигун, а потім інший. Майлз відчуває, як наростає потужність, потенціальна енергія, що відірве їх від землі та спрямує... куди? Панікуючи й розгубившись, він досі не вибрав пункт призначення. Інші сподіваються, що він вирішить це за них.

— Просто витягни нас ізвідси, — просить він Баррі.

Той натискає важіль, і літак котиться вперед.

— Сподіваюся, нікого з цих не засмоктало у двигун, — бурмоче він.

Тепер гуркання під літаком не стихає. Вони нічим не можуть зарадити, тож Майлз відмовляється непокоїтись. Якщо комусь із тих вдалося залізти до багажного відділення, вони розберуться, коли піднімуться в повітря. У них є сокири й ножі. Вони в більшості сформували цю банду, бо знають, як захиститися від цих істот.

Коли двигун розганяється, гупання стихає, а потім припиняється. Майлз намагається подивитися, що залишилося позаду літака, але перспектива у віконечку обмежена. Наскільки йому видно, на бетонній смузі стоїть друга група зомбі, витріщаючись на них, наче доброзичливці, що бажають мандрівникам «бон вояж».

Він глибоко вдихає й питає:

— Усі пристебнулися? Ми ось-ось злетимо.

Майлз має надію, що це правда, що вони не вилетять на повній швидкості з кінця смуги в дерева за нею. Якщо так станеться, найкращим сценарієм буде пожежа на літаку, що поглине їх. Принаймні це покладе край їхнім стражданням.

Інші люди займають свої місця й пристібають паски. Майлз розмірковує, чи не слід їм подумати про розподіл ваги, але Баррі про це нічого не казав, а поки що, схоже, він знає, що робить. Чоловік бере навігаційні мапи. Незабаром йому доведеться приймати рішення.

Літачок смикається ліворуч і завмирає. Вони дісталися до початку злітної смуги. Двигуни ревуть, і літак мчить уперед, швидко прискорюючись. Повз бічні вікна пролітають дерева. Майлз відкидається назад, чекаючи, поки ніс задереться вгору, і за кілька секунд так і відбувається. Гравітація втискає його в крісло, коли маленький літачок підстрибує, а невидимий тиск повітря штовхає його під крила. Усі проблеми світу залишаються далеко внизу. Якби їм вдалося завжди лишатися в повітрі, з ними все було б гаразд.

За кілька хвилин звук двигуна вирівнюється. За звичкою Майлз кидає погляд на знак «Пристебнути паски», та Баррі, напевно, байдужі звичаї комерційної авіації. Чоловік розстібає пасок і знову звертає увагу на мапи. Із таким самим успіхом він міг би заплющити очі й тицьнути пальцем у будь-яке місце. Він не має жодної інформації, яка допомогла б прийняти рішення. Чи є місця, куди ще не поширилася чума? Можливо, якийсь острів на кшталт Ісландії, до якого вони легко зможуть долетіти? Може, Баррі вдасться перехопити щось по радіо.

У нього є один-єдиний шанс добре впоратися з цим. Необхідність вибрати пункт призначення до того, як вони витратять забагато пального, паралізує його. Чому

вони чекають, що я прийматиму всі рішення? Єдине, чого я хочу, — поспати, думає він. Я так утомився.

На груди знову навалюється тягар, те саме відчуття, що й під час зльоту. Але тепер він не мав би відчувати тиск від пришвидшення — вони летять на крейсерській висоті, достатньо високо, аби мінімізувати тертя навколишнього повітря й максимізувати дальність польоту. Майлз намагається вдихнути, але груди стискаються. Раптом виявляється, що опанувати дихання не вдається — від важкості в грудях легені відмовляються розгортатися.

Решта пасажирів витріщаються у вікна, наче зомбі. Там нема чого бачити, лише хмари й інколи миготіння землі внизу. Вони, напевно, розмірковують, що чекає попереду, думає Майлз. Що ми побачимо, приземлившись.

Його це більше не турбує. Він знає, що чекає попереду, і нічого не може з цим удіяти. Гострий біль паралізує його. Він не може дотягтися до пластикового контейнера в кишені штанів чи видати звук, аби привернути чиюсь увагу. Дихання робиться уривчастим. Тиск у грудях зростає, наче водяна стіна, готова прорвати греблю.

Майлз сподівається, що інші будуть готові, коли він почне полювання на них. Замислюється, чи зомбі відчувують біль. Але гірше однаково вже не може бути. Чи може?

ВОНИ НІКОЛИ НЕ ПОСТАРІШАЮТЬ

РОАЛЬД ДАЛ

Хоча найбільшу відомість Далу принесли його дитячі книжки — «Чарлі і шоколадна фабрика» та «Джеймс і гігантський персик», — він також був талановитим автором оповідань. Його найвідоміша історія, напевно, «Жертовний агнець», в якій жінка готує ягнячу ногу, якою вбила свого чоловіка, і годує нею поліцію. Дал був пілотом-асом на винищувачі під час Другої світової війни, пережив одне падіння і збив чимало ворожих літаків, серед яких були принаймні два «юнкерси-88». Він літав точнісінько на такому ж «гоукері гаррікейні», як Кіль в оповіданні, що вперше було опубліковане наприкінці війни в «Ladies' Home Journal».

Ми вдвох сиділи перед ангаром на дерев'яних ящиках. Був полудень. Сонце зависло в zenіті та смажило, наче відкритий вогонь. Біля ангару було спекотніше, ніж у пеклі. Дихаючи, ми відчували, як розпечене повітря торкається зсередини легень, тож майже не розтуляли рота і швиденько вдихали — так воно здавалося холоднішим. Сонце світило нам на плечі та спину, а піт безупинно сочився з усіх пор, стікав шиями на груди і повз до животів. Він збирався в туго затягнутих ременях на штанях і просочувався під ці туго затягнуті ремені туди, де волога здавалась особливо неприємною, а шкіра пекла і свербіла.

Два наші «гаррікейни» стояли за кількасот метрів, обидва мали той терплячий чепуристий вигляд, якого прибирають винищувачі, коли двигун вимикається; а позаду них тонкою чорною смужкою до пляжів та моря зміїлася злітна смуга. Її чорна поверхня й білий, де-не-де порослий травною пісок на узбіччі нестерпно блищали під сонцем. Від спеки над аеродромом застигла схожа на пару імла.

Холостяк глипнув на годинник.

— Уже мав би повернутися, — сказав він.

Ми вдвох були наготові, сиділи там і чекали наказу на зліт. Холостяк повернушив стопами на розпеченій землі.

— Уже мав би повернутися, — повторив він.

Минуло дві з половиною години, відколи Кіль полетів, тож він точно вже мав повернутися. Я зиркнув на небо і прислухався. Ми чули галас авіаторів, що базікали біля фургончика з пальним, а на берег із гуркотом набігали хвилі; проте аероплана ніде не було видно. Ми ще трохи посиділи мовчки.

— Не схоже, що йому пощастило, — зауважив я.

— Ага, — відгукнувся Холостяк. — Не схоже.

Він підвівся і запахав руки в кишені шортів кольору хакі. Я теж звівся на ноги. Ми постояли, витріщаючись у порожнє чисте небо, переступаючи з ноги на ногу на м'якому розпеченому гудроні.

— Як звали ту дівчину? — запитав Холостяк, не повертаючи голови.

— Ніккі, — нагадав я.

Холостяк знову всівся на дерев'яний ящик, не виймаючи рук із кишень, і опустив погляд на землю між ступнями. Він був найстаршим пілотом ескадрильї, двадцять сім років. Мав копицю неслухняного рудого волосся, якого ніколи не розчісував. Обличчя в нього було бліде, навіть після всього цього часу, проведеного на сонці, й у ластовинні. Рот широкий та міцно стиснутий. Високим він

не був, проте плечі під сорочкою кольору хакі були широкі й м'язисті, як у борця. Холостяк був мовчазний.

— Із ним, напевно, все буде гаразд, — озвався він, дивлячись угору. — Хотів би я побачити того вішиста, котрому під силу впоратися з Кілем.

Ми були в Палестині й вели бої з французами-вішистами в Сирії. Війська стояли у Хайфі, й за три години до цього Холостяк, Кіль і я підготувалися до польоту. Кіль вилетів після термінового дзвінка з флоту — інформації про те, що з бейрутського порту виходять два французькі есмінці. Просто полети вздовж узбережжя, подивись, куди вони рушили, і повертайся з новинами.

Тож Кіль полетів на своєму «гаррікейні». Час минув, а він не повертався. Ми знали, що надії вже нема. Якщо його не збили, то пальне давно закінчилося.

Я опустил погляд і побачив його синій кашкет Королівських військово-повітряних сил — він кинув його на землю, коли біг до літака; помітив на ньому масні плями й потертий, зігнутий козирок. Складно повірити, що його більше немає. Кіль був у Єгипті, Лівії та Греції. На аеродромі й у їдальні він завжди був поруч із нами. Був життєрадісним, високим і реготливим, цей Кіль, зі своїм чорним волоссям і довгим прямим носом, що його мав звичку погладжувати пучкою пальця. Коли ти розповідав якусь історію, він слухав її, відкинувшись на стільці й задерши обличчя і водночас не відриваючи погляду від землі. І ще вчора за вечерею він раптом сказав:

— Знаєте, а я не проти побратися з Ніккі. Гадаю, вона гарна дівчина.

Холостяк саме сидів навпроти нього і їв печені боби.

— Ти маєш на увазі — іноді гарна, — озвався він.

Ніккі танцювала у кабаре в Хайфі.

— Ні, — заперечив Кіль. — Дівчата з кабаре стають гарними дружинами. Вони ніколи не зраджують. Для них

у зраді немає жодної новизни — це наче повернутися на стару роботу.

Холостяк підвів погляд від бобів.

— Не будь таким дурнем, — кинув він. — Ти ж насправді не одружишся з Ніккі.

— Ніккі, — надзвичайно серйозно пояснив Кіль, — походить із поважної родини. Вона гарна дівчина. Ніколи не спить на подушці. Знаєш, чому вона ніколи не спить на подушці?

— Ні.

Тепер їхню розмову слухали всі присутні за столом. Слухали, як Кіль говорить про Ніккі.

— Ну, ще в дуже юному віці вона заручилася з офіцером французького флоту. Кохала його безмежно. Якось вони разом засмагали на пляжі, і він прохопився, що ніколи не спить на подушці. Просто така дрібничка, яку люди кажуть одне одному, щоб підтримати бесіду. Але Ніккі цього не забула. Відтоді вона почала вчитися спати без подушки. Одного дня французький офіцер потрапив під вантажівку й загинув; але попри те, що це страшенно незручно, вона досі спить без подушки, щоб зберегти пам'ять про коханого.

Кіль набрав повний рот бобів і взявся їх жувати.

— Це сумна історія, — сказав нарешті він. — І вона доводить, що Ніккі — гарна дівчина. Думаю, я з нею поберуся.

Ось що сказав Кіль учора за вечерею. А тепер його більше не було, і я замислився, яку дрібничку Ніккі робитиме на згадку про нього.

Сонце пекло в спину, і я інстинктивно повернувся, підставляючи йому інший бік. Повернувшись, я побачив Кармель і Хайфу. Побачив крутий блідо-зелений бік гори, що збігала до моря, а під нею виднілося місто — на сонці яскравими кольорами виблискували будинки. Будинки

з потинькованими стінами вкривали схили Кармелі, а їхні червоні дахи скидалися на висипку на обличчі гори.

До нас від сірого ангару з рифленого заліза повільно йшли троє чоловіків — наступний готовий до польоту екіпаж. На плечах у них висіли жовті рятувальні жилети, і вони продовжували повільно наблизитися, тримаючи в руках шоломи.

Коли вони дісталися до нас, озвався Холостяк:

— Кілю не пощастило.

А вони відповіли:

— Так, ми знаємо.

Потім теж повсідалися на такі ж дерев'яні ящики, як і ми, й сонце взялося пекти їхні спина та плечі, й вони почали пітніти. Ми з Холостяком пішли геть.

Наступного дня була неділя, і вранці ми полетіли до Ліванської долини, щоб обстріляти згори аеропорт Раяк. Ми пролетіли повз Гермон зі сніговою шапкою на вершині, знизились подалі від сонця й поближче до Раяка і французьких бомбардувальників на аеродромі й почали обстрілювати їх. Пригадую, як стали відчинятися двері французьких бомбардувальників, коли ми низько пролітали над ними. Пригадую, як побачив численних жінок у білих сукнях, що бігли аеродромом; особливо мені запам'яталися їхні білі сукні.

Розумієте, була неділя, і французькі пілоти запросили своїх панянок із Бейрута подивитися на бомбардувальники. Пілоти-вішисти казали: приходьте в неділю вранці, покажемо вам свої літаки. Це було дуже по-вішистськи й по-французьки.

Тож коли ми почали обстріли, усі вони висипали й кинулися навтьоки аеродромом у своїх білих недільних сукнях.

Пригадую голос Мавпи по радіозв'язку: «Дайте їм шанс, дайте їм шанс», — і ціла ескадрилья розвернулася

і описала коло над аеродромом, поки травною навсібіч бігли жінки. Одна з них затнулась і двічі впала, а інша кульгала, і їй допомагав якийсь чоловік, але ми дали їм достатньо часу. Пригадую, як дивився на маленькі яскраві спалахи кулеметів на землі й думав, що їм слід принаймні припинити стрілянину, адже ми чекаємо, поки заберуться з дороги жінки в білих шатах.

Це сталося наступного дня після зникнення Кіля. А ще через день ми з Холостяком знову сиділи наготові на ящиках біля ангару. Педді, кремезний світловолосий хлопчина, зайняв місце Кіля й сидів з нами.

Був полудень. Сонце зависло в zenіті і смажило, наче відкритий вогонь. Піт збігав шиями під сорочки, стікав по грудях на животи, а ми сиділи й чекали, коли звільнимся. Холостяк пришивав відірваний ремінець до шолома, розповідаючи нам, що минулого вечора бачив у Хайфі Ніккі та розповів їй про Кіля.

Раптом ми почули шум літака. Холостяк припинив базікати, й ми задерли голови до неба. Шум рухався з півночі й гучнішав, літак наближався, аж раптом Холостяк сказав:

— Це «гаррікейн».

Наступної миті літак уже описував коло над аеродромом, випускаючи колеса для посадки.

— Хто це? — поцікавився світловолосий Педді. — Сьогodні вранці ніхто не вилітав.

А потім літак ковзнув повз нас на посадкову смугу, ми побачили номер на хвості машини — Н4427 — і зрозуміли, що це Кіль.

Усі підвелися, прикипівши поглядом до машини, котра котилася до нас, а коли вона наблизилася й розвернулася, щоб зупинитися, ми побачили в кабіні Кіля. Він помахав нам рукою, широко всміхнувся і вийшов з літака. Ми побігли до нього з криками:

— Де ти був?

— Де ти, в біса, був?

— Ти що, здійснив вимушену посадку, а потім знову полетів?

— Ти що, знайшов собі жінку в Бейруті?

— Кілю, де ти, гаде, був?

Тепер поприходили й інші та юрмилися навколо нього: механіки, укладальники парашутів, водії пожежних машин — усім хотілося почути, що скаже Кіль. Він стояв там, стягуючи шолом, відкидаючи рукою волосся, і був настільки приголомшений нашою поведінкою, що спершу майже не дивився на нас і мовчав. Та врешті-решт засміявся й сказав:

— Що за дурня відбувається? Що з вами всіма?

— Де ти був? — загорлали ми. — Де ти був два дні?

На обличчі в Кіля з'явився неабиякий наляканий по-див. Він швиденько глипнув на годинник.

— П'ята по дванадцятій, — сказав він. — Я вилетів об одинадцятій, годину і п'ять хвилин тому. Не будьте дурнями. Треба піти й швиденько відрепортувати. На флоті залюбки дізнаються, що есмінці досі стоять у бейрутському порту.

Він рушив геть, але я вхопив його за руку.

— Кілю, — тихо сказав я, — тебе не було від позавчора. Що з тобою?

Він подивився на мене й розреготався.

— Я бачив у вашому виконанні значно кращі жарти, — сказав він. — Цей не такий смішний. Анітрохи не смішний.

І пішов геть.

А ми стояли там: Холостяк, Педді, я, механіки, укладальники парашутів, водії пожежних машин — і проводжали Кіля поглядами. Потім перезирнулися, не знаходячи, що сказати чи подумати, нічого не розуміючи, не знаючи нічого, крім того, що хлопець говорив щиро й вірив у свої

слова. Ми знали це, бо знали Кіля, а ще, пробувши разом стільки часу, перестаєш сумніватися, коли хтось говорить про політ; сумніватися можна хіба що в собі. І всі чоловіки сумнівалися в собі, стоячи на сонці, сумнівались, а Холостяк стояв біля крила Кілевої машини й лущив нігтями маленькі шматочки засохлої й потрісканої від спеки фарби.

Хтось сказав:

— Ну, з мене досить.

І чоловіки розвернулися й мовчки взялися до своїх занять. Наступні троє готових до вильоту пілотів повільно наблизилися до нас від сірого ангару з рифленого заліза, тягнучись під немилосердним сонцем і розмахуючи в такт крокам шоломами. Холостяк, Педді та я пішли до їдальні для пілотів, щоб випити й пообідати.

Їдальня була маленьким дерев'яним будиночком із верандою. Усередині дві кімнати — вітальня з кріслами, журналами та отвором у стіні, через який можна купувати напої, і обідня зала з одним довгим дерев'яним столом. У вітальні ми побачили Кіля, котрий розмовляв із Мавпою, нашим командиром. Інші пілоти сиділи навколо, слухали їх і пили пиво. Ми знали, що, попри крісла та пиво, йдеться про дуже серйозні речі: Мавпа робить те, що слід, і то єдиним можливим способом. Він був незвичним чоловіком, високим, із привабливим обличчям, раною від італійської кулі в носі й звичною дружньою дієвістю. Він ніколи не реготав голосно, лише посміювався і рохкав, видаючи нутрянні звуки.

Кіль казав:

— Розслабся, Мавпо, і допоможи мені позбутися думки, наче я збожеволів.

Він був серйозний і розсудливий, але жахливо непокоївся.

— Я розповів тобі все, що знаю, — запевняв Кіль. — Вилетів об одинадцятій, набрав висоту, полетів до Бей-

рута, побачив два французькі есмінці й вирушив назад, приземлившись о дванадцятій нуль п'ять. Присягаюся, це все, що мені відомо.

Він оглянув нас — Холостяка і мене, Педді та Джонні, інших пілотів у кімнаті; ми всі усміхалися й кивали, показуючи, що ми на його боці, а не проти нього і віримо його словам.

Мавпа запитав:

— І що я, в біса, маю сказати командуванню в Єрусалимі? Я відзвітував, що ти зник. Тепер доведеться відзвітувати, що ти повернувся. Вони захочуть дізнатися, де ти був.

Усе це почало стомлювати Кіля. Він сидів виструнчившись, постукував пальцями лівої руки по шкіряному бильцю свого крісла швидкими різкими рухами і нахилився вперед, думаючи, думаючи, докладаючи всіх зусиль, аби придумати щось, стукаючи по бильцю крісла, а потім почав стукати ще й ногою по підлозі. Холостяк не витримав:

— Мавпо, — сказав він. — Облиш це на деякий час. Облиш, і Кіль, напевно, пізніше згадає щось.

Педді, котрий сидів на бильці Холостякового крісла, погодився:

— Так, а тим часом можна сказати командуванню, що Кілеві довелося здійснити вимушену посадку на полі в Сирії, він два дні ремонтував літак, а тоді повернувся.

Усі допомагали Кілеві. Усі пілоти допомагали йому. Глибоко в душі дещо неабияк хвилювало нас. Кіль знав це, хоча більше не знав нічогосінько, а решта теж знали, і це було написано на їхніх обличчях. У кімнаті панувала напруга, якась високовольтна, адже вперше йшлося не про кулі, не про вогонь, не про кашляння двигуна, не про вибух шин, не про кров у кабіні, не про вчора, не про сьогодні і навіть не про завтра. Мавпа теж це відчув і сказав:

— Так, випиймо ще та облишмо цю справу на деякий час. Я повідомлю командуванню, що ти здійснив вимушену посадку в Сирії, а пізніше знову зміг злетіти.

Ми випили ще трохи пива й пішли обідати. Мавпа замовив дві пляшки палестинського білого вина, щоб за обідом відсвяткувати Кілеве повернення.

Більше про це ніхто не згадував; ми не говорили про цей випадок, навіть якщо Кіля не було поруч. Проте кожен потайки продовжував розмірковувати про те, що сталося, точно знаючи, що це було щось важливе і воно ще не скінчилося. Напруження швидко ширилося ескадрильєю, охопивши всіх пілотів.

Дні тим часом минали, сонце сяяло над аеродромом та літаком, і Кіль приєднався до нас у польотах, як було завжди.

Одного дня — гадаю, це сталося десь за тиждень — ми знов обстрілювали аеродром у Раяку. Нас було шестеро, Мавпа попереду, а Кіль праворуч від нього. Ми спустилися над Раяком, побачили чимало легкої зенітної артилерії, й, коли ми зайшли на перше коло, у машину Педді влучили. Заходячи на друге коло, ми побачили, як злегка похитнувся його «гаррікейн» і полетів прямісінько до землі на краю аеродрому. Коли він упав, піднявся великий стовп білого диму, потім з'явився вогонь, і, поки він ширився, дим перетворювався з білого на чорний, а Педді був усередині. Негайно пролунало потріскування в радіо-ефірі, і я почув Кілів дуже збуджений голос: він кричав і кричав у свій мікрофон:

— Я пригадав! Агов, Мавпо, я все пригадав!

Мавпа повільно і стримано відповів:

— Окей, Кілю, окей; не забудь цього.

Після другого кола Мавпа хутко повів нас геть, пірнаючи й підіймаючись над долинами, що лежали між великими зеленувато-коричневими пагорбами, які здіймалися

над нами з обох боків; усю дорогу додому, весь півгодинний політ Кіль кричав у радіотелефон. Спершу він викликав Мавпу і сказав:

— Агов, Мавпо, я пригадав, усе пригадав; пригадав усе в найменших деталях.

Потім він сказав:

— Привіт, Холостяку, я пригадав, усе пригадав; тепер я не можу цього забути.

Він набрав мене, набрав Джонні й набрав Бажаного; він по черзі знову і знову набрав кожного з нас і був такий збуджений, що подекуди занадто голосно кричав у свій мікрофон, а ми не розбирали, що він каже.

Приземлившись, ми висипали з літака, і через те, що Кілеві довелося поставити свою машину з іншого боку аеродрому, решта дісталися до командного пункту раніше за нього.

Командний пункт розташовувався поряд із ангаром. Це було порожнє приміщення з великим столом у центрі, на якому лежала мапа регіону. Був там ще один менший столик із кількома телефонами, декілька дерев'яних стільців і лавиць, а під однією стіною лежали купою рятувальні жилети, парашути й шоломи. Ми стояли там, знімаючи свою польотну форму й кидаючи її на підлогу під стіною, коли ввійшов Кіль. Він увірвався в двері й завмер. Шолом він стягнув так, що чорне волосся тепер неохайно стирчало; обличчя блищало потом, а сорочка кольору хакі була темна й мокра. Він швидко дихав роззявленим ротом. Вигляд мав такий, наче біг. Кіль скидався на дитину, котра ввірвалася до повної дорослих кімнати на нижньому поверсі, щоб повідомити, що кішка в садочку народила кошенят, і не знав, з чого розпочати.

Ми всі почули, як він зайшов, адже цього й чекали. Усі покинули свої справи й завмерли, дивлячись на Кіля.

Мавпа озвався:

— Привіт, Кілю.

І той відповів:

— Мавпо, повір, саме так усе було.

Командир стояв біля стола з телефонами; поруч із ним був Холостяк, вгодований, низенький, рудоволосий Холостяк, котрий виструнчився, тримаючи в руці рятувальний жилет, і дивився на Кіля. Решта пілотів були в глибині кімнати: коли Кіль заговорив, вони почали тихенько наближатися, аж доки не підійшли впритул, аж доки не опинилися біля краю стола з мапою, на який покладали руки. Там вони і стояли, дивлячись на Кіля й чекаючи, коли він почне розповідь.

Він почав негайно, базікаючи швидко, потім заспокоївшись і розгортаючи перед нами історію вже повільніше. Він розповів усе, стоячи біля дверей командного пункту, не знявши рятувальний жилет і тримаючи в руці шолом і кисневу маску. Інші залишалися на своїх місцях і слухали; я теж слухав Кіля, я забув, що це говорить він, а ми стоїмо в командному пункті в Хайфі; я забув про все, здійснив разом із ним його подорож і повернувся з неї, аж коли він закінчив.

— Я летів приблизно на шестикілометровій висоті, — сказав він. — Пролетів Сур, Сідон і річку Дамур, а потім полетів углиб над ліванськими пагорбами, бо збирався підлетіти до Бейрута зі сходу. Раптом я потрапив у хмару, щільну білу хмару, таку щільну й густу, що я не бачив нічого, крім своєї кабіни. Це було незбагненно, адже за мить до цього небо було чисте й синє, без жодної хмаринки.

Я почав зменшувати висоту, щоб вибратися з хмари — спускався, спускався й однаково залишався в ній. Я знав, що не можу спускатися занадто низько через пагорби, але на висоті менш ніж два кілометри хмара все одно оточувала мене. Вона була така щільна, що я нічого не бачив, навіть носа своєї машини чи крил; вона осідала

на лобовому склі, й ним струменіли цівки води, які здував повітряний потік від двигуна. Я ніколи раніше не бачив такої хмари. Вона була щільною й білою аж упритул до кабіни. Я почувався так, наче опинився на килимі-самольоті — один у цій маленькій заскленій кабіні без крил, хвоста, двигуна і цілого літака.

Я розумів, що мушу вибратися з цієї хмари, тож повернув і полетів на захід над морем подалі від гір; а потім почав знижуватися, слідкуючи за показами альтиметра. Опустився до ста п'ятдесяти метрів, потім до ста двадцяти, дев'яноста, шістдесяти, тридцяти, а хмара не зникла. Я трохи вичекав. Знав, що знижуватися далі небезпечно. А тоді несподівано, наче порив вітру, з'явилося відчуття, що піді мною нічого немає — ні моря, ні землі, геть нічого, — і я повільно випустив закрилки, щосили смикнув важіль і пірнув униз.

На альтиметр я не дивився — тупився вперед крізь лобове скло на білу хмару й продовжував заглиблюватися. Я сидів там, натискаючи на важіль, змушуючи машину опускатися й спостерігаючи за всеохопною обтислою білою хмарою, і навіть на мить не замислився, куди лечу. Просто продовжував кермувати.

Не знаю, як довго я там сидів — можливо, кілька хвилин, а може, й годин; знаю лише, що, сидячи там і продовжуючи спускатися, я був переконаний, що піді мною немає ні гір, ні річок, ні землі, тож нічого не боявся.

А потім мене засліпило. Наче я засинав у ліжку, а хтось увімкнув світло.

Я вилетів із хмари так несподівано й рвучко, що мене засліпило. Між моїм перебуванням усередині хмари і поза нею не минуло жодної миті. Щойно я був усередині й мене оточувала щільна білість, і в ту ж мить я опинився за її межами, де світло було таке яскраве, що засліпило мене. Я заплющив очі й не розплющував їх кілька секунд.

Коли розплющив, усе навколо було синім, значно синішим, ніж мені в житті траплялося бачити. Це не був темно-синій чи яскраво-синій; це був синій синій, чистий блискучий колір, якого я ніколи раніше не бачив і не в змозі описати. Я роззирнувся. Подивився вгору і назад. Піднявся і крізь скло кабіни подивився вниз — усюди було синє. Небо було яскраве й чисте, наче залите приємним сонячним промінням, але сонця не було.

А тоді я побачив їх.

Далеко попереду й угорі я побачив тонку вервечку літаків, що перетинала небо. Вони летіли вперед єдиною чорною лінією, всі на одній висоті, всі з однаковою швидкістю, притиснувшись один до одного, переслідуючи один одного, і вервечка розтяглася на все небо. Те, як вони летіли вперед із наполегливим натиском, наче кораблі проти сильного вітру, підказало мені відповідь. Я не знав, звідки й чому дізнався її, але, дивлячись на них, розумів, що ними керують пілоти й екіпаж, котрі загинули в боях, а тепер у власних літаках вирушили в останній політ, в останню мандрівку.

Піднявшись вище та підлетівши ближче, я впізнав машини. Побачив довгу процесію різноманітних літаків. Там були «ланкастери», «дорньє», «галіфакси» й «гаррікейни», «мессершмітти», «спітфаєри», «стерлінги», «савої-79», «юнкерси-88», «гладіатори», «гемпдени», «маккі-200», «бленгейми», «фокке-вультфи», «бофайтери», «свордфіші» та «гайнкелі». Я бачив їх та ще багато інших — їхня вервечка тяглась до небокраю в обидва боки, аж доки зникала з очей.

Тепер я був ближче до них і почав відчувати, як мене тягне до літаків, попри те, що мені хотілося робити. Здійнявся вітер, який перехопив управління моєю машиною, жбурляв її й смикав, наче листок, а мене, мов у гігантському вирі, тягнуло й засмоктувало до інших літаків. Я нічого

не міг зробити, адже опинився у вихорі й під владою вітру. Усе це відбувалося дуже швидко, але я чітко пригадую. Я відчував, як мій літак почало тягти сильніше. Мене дедалі швидше несло вперед, а потім я раптом став частиною процесії, летів разом з іншими з тією ж швидкістю й тим самим курсом. Переді мною так близько, що я бачив колір фарби на крилах, летів «свордфіш», старий «свордфіш» флотської авіації. Я бачив голови й шоломи льотчика-спостерігача та пілота, котрі сиділи в кабінах один за одним. Перед «свордфішем» летів «дорнъє», «летючий олівець», а перед ним були інші літаки, які я не міг упізнати зі свого місця.

Ми продовжували летіти вперед. Я не міг повернути й полетіти геть, навіть якщо мені цього хотілося. Не знаю чому, можливо через вихор та вітер, але я був упевнений у цьому. До того ж я насправді не керував своєю машиною — вона летіла сама. Я не міг поклатися на маневри, на швидкість, висоту, закрilки, важіль, ні на що. Коли я глипнув на прилади, всі вони були мертві, неначе машина стояла на землі.

Отже, ми продовжували летіти. Я й гадки не мав, із якою швидкістю ми рухаємося. Відчуття швидкості не було, але мені здавалося, що йдеться про мільйони кілометрів на годину. Тепер, згадуючи це, я розумію, що не відчував ні спеки, ні холоду, ні голоду чи спраги; нічого такого. Не відчував страху, тому що знав, що боятися нічого. Я не хвилювався, бо не міг пригадати чи вигадати причину для хвилювань. Не відчував бажання зробити щось, чого не робив, чи отримати щось, чого не мав, адже нічого не хотів робити і нічого не хотів мати. Відчував лише задоволення від свого перебування там, де був, від чарівного світла й прекрасних кольорів навколо. Помітивши відображення свого обличчя у дзеркалі в кабіні, я виявив, що всміхаюся, всміхаюся очима й ротом, а відвівши погляд, розумів, що продовжую всміхатися, тому що саме

цього мені хотілося. Раптом льотчик-спостерігач у кабіні «свордфіша» переді мною обернувся й помахав мені. Я опустив дах кабіни й помахав йому у відповідь. Пригадую, що навіть у відчиненій кабіні не відчував руху повітря, тепла чи холоду, ані тиску повітряного потоку від гвинта на руках. А потім помітив, що ми всі махаємо одне одному, як діти на американських гірках, повернувся і помахав чоловікові в «маккі» позаду мене.

Проте у вервечці щось відбувалося. Я бачив, що літаки далеко попереду змінили курс — ми повертали ліворуч і втрачали висоту. Уся процесія, досягнувши певної точки, лягала на крило й ковзала вниз широким розмашистим колом. Я інстинктивно визирнув з кабіни і побачив, що під нами розтяглася широка зелена рівнина. Вона була зелена, гладенька й чарівна; тяглась аж до небокраю, де зелень рослин зустрічалася з блакиттю неба.

А ще там було світло. Ліворуч десь удалині яскраво сяяло без жодного кольору світло. Це було не сонце, а щось значно більше за сонце, щось без форми та обрисів, яскраве, проте не сліпуче, на віддаленому краю зеленої рівнини. Світло сочилось від яскравого центру, заливаючи небо й рівнину. Побачивши його, я спершу не міг відвести погляду. Мені не хотілося летіти до нього чи в нього, аж раптом бажання й потреба це зробити стали такими наполегливими, що кілька разів я спробував вилетіти з вервечки й попрямувати туди; проте це було неможливо, й мені довелося летіти з усіма.

Усі заклали віраж і почали знижуватись, я теж, і ми ковзнули до зеленої рівнини вниз. Наблизившись, я побачив, що рівнина теж поцяткована численними літаками. Вони були всюди, розкидані на землі, наче ягоди смородини на зеленому килимі. Їх там були сотні, й щохвилини, щосекунди їхня кількість більшала, коли машини попереду мене приземлялися й котилися до повної зупинки.

Ми хутко втрачали висоту. Незабаром я побачив, як літак переді мною випустив шасі й приготувався до посадки. «Дорнъє» попереду вирівнявся і торкнувся землі. Потім — старий «свордфіш». Пілот повернув трохи лівіше від «дорнъє» і приземлився поруч із ним. Я повернув трохи лівіше від «свордфіша» і вирівнявся. Визирнув з кабіни на землю, оцінюючи висоту, й побачив, що поверхня піді мною, наближаючись та пролітаючи повз, почала розпливатися.

Я чекав, коли літак опуститься й торкнеться землі. Здавалося, наче часу для цього знадобилося чимало. «Ну ж бо, — просив я. — Ну ж бо, ну ж бо». Я застиг на двометровій висоті, але машина не спускалася. «Знижуйся, — крикнув я, — будь ласка, знижуйся!» Я запанікував. Перелякався. Несподівано помітив, що пришвидшуюсь. Я клацнув усіма вимикачами, але це нічого не змінило. Літак набирав швидкість, розганявся дедалі дужче, і, озирнувшись, я побачив, що всі літаки з довгої процесії позаду мене спускаються з небес на землю. Бачив безліч машин на землі, розкиданих рівниною, а десь далеко збоку я помітив світло, те біле сяйво, що так яскраво світилося над рівниною, до якого мені так кортіло полетіти. Я знав, що якби приземлився, то негайно виліз би з літака й побіг до нього.

А тепер я летів геть. Мій переляк дужчав. Коли я дедалі швидше полетів геть, мене накрило хвилею жаху, й незабаром я почав несамовито, божевільно борсатися, смикати важіль, змагатися з літаком, намагаючись розвернути його, полетіти назад до світла. Зрозумівши, що це неможливо, я спробував убити себе. Тоді мені справді хотілося вбити себе. Я спробував кинути літак на землю, але він продовжував летіти прямо. Я спробував вистрибнути з кабіни, але якась рука лягла на моє плече, не даючи мені встати. Я спробував розбити голову об скло кабіни, але це нічого не змінило, тож я сидів там, наляканий власною

машиною і всім, що відбувалось, аж доки несподівано не помітив, що опинився в хмарі. Я знову був у тій самій щільній білій хмарі, що й раніше, і, схоже, набирав висоту. Я озирнувся назад, але хмара закрила собою все. Більше не було нічого, крім безберегої непроникної білості. Мене почало нудити, голова запаморочилась. Мене більше не цікавило, що так чи інак станеться, я просто безсило сидів там, дозволивши машині летіти на власний розсуд.

Минуло, схоже, багато часу — я переконаний, що просидів там кілька годин. Мабуть, заснув. Заснувши, я побачив сон. Мені снилося не щойно побачене, а речі зі звичного життя: ескадрилья, Ніккі й аеродром тут, у Хайфі. Мені снилося, наче я сиджу наготові перед ангаром із двома хлопцями, що флот надіслав запит на швидку розвідку над Бейрутом, і, підскачивши першим, я застрибнув у свій «гаррікейн» і полетів. Мені снилося, що я пролетів Сур, Сідон і річку Дамур, підіймаючись на шестикілометрову висоту. Потім я повернув углиб до ліванських пагорбів, здійснив обхідний маневр і підлетів до Бейрута зі сходу. Я летів над містом, визираючи з кабіни, шукаючи порт і намагаючись знайти два французькі есмінці. Незабаром я побачив їх, чітко побачив — вони стояли впритул один до одного біля причалу, я заклав віраж і шодуху помчав додому.

«На флоті помилилися, — думав я собі, повертаючись назад. — Есмінці досі в порту». Я подивився на годинник. Півтори години. «Швиденько я впорався, — сказав уголос. — Вони будуть задоволені». Я спробував зв'язатися по радіо, передати інформацію, але не зміг пробитися в ефір.

А потім я повернувся сюди. Коли я приземлився, ви всі зібралися навкрути й стали розпитувати, де я був два дні, але я нічого не міг пригадати. Не пам'ятав нічого, крім польоту до Бейрута, аж доки нещодавно не побачив, як збили Педді. Коли його машина впала на землю, я виявив, що

кажу: «Ти везучий виродок. Ти везучий-везучий виродок». І сказавши це, я зрозумів, чому так кажу, й пригадав геть усе. Тоді я взявся кричати вам по радіо. Тоді я все пригадав.

Кіль закінчив свою розповідь. Ніхто не поворухнувся і не прохопився жодним словом, поки він говорив. Тепер озвався лише Мавпа. Він посовав ногою по підлозі, обернувся, визирнув у вікно і сказав тихенько, майже пошепки:

— Гаразд, хай мені грець.

І тоді всі повернулися до своїх справ — узялися знімати форму для польотів і складати її купкою в кутку кімнати; усі, крім Холостяка, опецькуватого Холостяка, котрий стояв, дивлячись на Кіля, поки той повільно перетинав кімнату, щоб покласти свій одяг.

Після Кілевої історії ескадрилья повернулася до звичного життя. Напруга, що панувала між нами понад тиждень, зникла. На аеродромі стало веселіше. Але ніхто ніколи не згадував мандрівку Кіля. Ми більше не говорили про неї, навіть того вечора, коли напилися в готелі «Ексельсіор» у Хайфі.

Сирійська кампанія добігала кінця. Усі розуміли, що незабаром вона закінчиться, хай навіть вішисти несамовито боролися на півдні Бейрута. Ми продовжували літати. Здебільшого літали над флотилією, яка обстрілювала узбережжя, захищаючи її від «юнкерсів-88», що прилітали з Родосу. В останньому з таких польотів над флотилією Кіля вбили.

Ми летіли високо над кораблями, коли з'явилося безліч «юнкерсів-88» і почалася битва. У повітрі було лише шість «гаррікейнів», а «юнкерсів» багато, і бій був запеклий. Я не дуже добре пам'ятаю, що там відбувалося. Такого зазвичай не пам'ятаєш. Але пригадую, що це був гарячковий бій із переслідуванням; «юнкерси» пірнали до кораблів, кораблі гавкали на них, викидаючи всі свої запаси в повітря, і небо наповнилося білими суцвіттями, що швидко розквітали, росли й летіли геть за вітром. Пам'ятаю німця, котрий

вибухнув просто в повітрі білим спалахом, і на місці його винищувача залишилися дрібні шматочки, які повільно полетіли вниз. Пригадую, як комусь відстрілили задню турель, і вона полетіла геть разом із кулеметником, котрий звисав із хвоста на ременях, несамовито намагаючись потрапити назад у машину. Пригадую одного сміливця, котрий залишився вгорі, коли решта літаків пірнули вниз, аби обстріляти з піке кораблі. Пригадую, як ми влучили в нього, і пригадую, як літак повільно перевернувся на спину, задерши блідо-зелений живіт, наче мертва риба, перш ніж остаточно полетіти вниз.

І я пам'ятаю Кіля.

Я був поблизу, коли його охопив вогонь. Я бачив, як з носа його машини виривається і танцює на корпусі двигуна полум'я. Його «гаррікейн» випльовував чорний дим.

Я підлетів ближче й набрав його по радіотелефону.

— Привіт, Кілю! — крикнув я. — Краще вистрибни.

Його голос у відповідь пролунав спокійно й повільно:

— Це не так просто.

— Стрибай! — заволав я. — Швиденько стрибай!

Я бачив, як він сидить там під скляним дахом кабіни. Кіль подивився на мене і похитав головою.

— Це не так просто, — повторив він. — Мене трохи підстрілили. У мене прострелені руки, я не можу відстебнути ремені.

— Вилазь! — волав я. — Заради Бога, вилазь!

Але він не відповів. Ще якийсь час його літак прямо й урівноважено летів уперед, а потім спокійно, як орел перед смертю, опустив крило й пірнув до моря. Я дивився, як він полетів униз; дивився на хвіст чорного диму, залишений у небі, й радіо знов озвалося до мене спокійним і повільним Кілевим голосом.

— Я везучий виродок, — сказав він. — Везучий-везучий виродок.

УБИВСТВО В ПОВІТРІ

ПІТЕР ТРІМЕЙН

Жодна збірка оповідань про літаки не була б повною без принаймні однієї детективної історії в замкненому приміщенні (літаки — найкращий приклад замкнених приміщень), але в цьому випадку ви знайдете дві замкнені кімнати. Ласкаво просимо на борт реактивного літака компанії «Global Airways», де незабаром знайдуть тіло безталанного мандрівника. На щастя для екіпажу рейсу 162, один із пасажирів — криміналіст Джеррі Фейн, і він дуже зацікавився цією справою. Пітер Трімейн — псевдонім Пітера Елліса, котрий не лише є автором майже сотні романів та понад сотні оповідань, а ще й має магістерський ступінь у галузі кельтської культури. Він народився в Ковентрі, працював репортером, а в середині сімдесятих перейшов виключно на письменницьку діяльність. Цей його твір — справжній діамант.

Старший стюард Джефф Райдер помітив стурбований вираз обличчя стюардеси Саллі Біч, щойно вона ввійшла до кухні першого класу «боїнга-747» компанії «Global Airways», який виконував рейс GA 162. Він навіть здивувався на мить, адже ніколи раніше не бачив дівчину такою збентеженою.

— Що сталося, Сал? — бадьоро озвався він, намагаючись повернути на її обличчя звичну пустотливу усмішку. — Невже серед пасажирів першого класу завівся вовк, який тебе вкусив?

Вона похитала головою з тим самим замисленим виразом.

— По-моєму, хтось із пасажирів зачинився в туалеті.

Усмішка Джеффа Райдера розтяглась аж до вух, і він уже збирався відповісти якоюсь непристойністю.

— Ні, — урвала його Саллі, наче намагалася зупинити навіть думки про це. — Я серйозно. Гадаю, щось могло статися. Його не було деякий час, і його супутник попросив мене перевірити. Я постукала в двері, але ніхто не відповів.

Райдер стримав зітхання. Замкнений у туалеті пасажир — незвична подія, але не унікальна. Якимось йому довелося витягати з туалету техасця, котрий важив понад центнер. І про цей випадок краще не згадувати.

— Хто цей безталанний?

— У списках він записаний як Генрі Кінлох Ґрей.

Райдер гучно застогнав:

— Якщо в цьому літаку заклинило двері в туалеті, там неодмінно мусив опинитися Кінлох Ґрей. Ти знаєш, хто це? Голова «Кінлох Ґрей і Броді», великої міжнародної медіакорпорації. У нього репутація людини, котра живцем ковтає директорів, а вже таких, як ми з тобою, планктон у цьому неосяжному морі життя... — Чоловік театраль-но закотив очі до неба. — О Господи! Я краще сам цим займаюся.

Райдер рушив до туалетів першого класу, Саллі пішла за ним назирці. Навколо нікого не було, і старший стюард одразу помітив на одних дверях позначку «зайнято». Він підійшов до них і тихенько погукав:

— Містєре Кінлох Ґрей? У вас усе гаразд, сер?

Він почекав, а тоді шанобливо постукав у двері. Так само жодної відповіді.

Райдер глипнув на Саллі.

— Ми знаємо, скільки приблизно часу він уже там?

— Його супутник сказав, що він пішов до туалету десь пів години тому.

Райдер вигнув брову і знову повернувся до дверей. Його голос злетів на октаву вище.

— Сер, містере Кінлох Грей, сер, ми припускаємо, що у вас там якісь проблеми. Я збираюся зламати замок. Якщо можете, будь ласка, відійдіть від дверей.

Чоловік відхилився, замахнувся ногою і щосили гупнув по замку на дверях. Слабкий замок кабінки злетів з гвинтів, і двері трохи відчинилися.

— Сер?..

Райдер натиснув на двері. Відчинялися вони погано — щось заважало. Приклавши трохи сили, стюард зміг відчинити двері достатньо, аби засунути в кабінку голову, та й то лише на мить. Він рвучко відсахнувся; обличчя раптом зблідло. Райдер подивився на Саллі й трохи помовчав. Нарешті йому вдалося витиснути з себе кілька слів:

— Здається, його застрелили, — прошепотів він.

Завісу, що відгороджувала туалети, засунули, і когось відправили по капітана літака, Мосса Еванса, одного зі старших пілотів «Global Airways», із коротким повідомленням про проблему. Сивочолий кремезний пілот, приховуючи тривогу, перетнув салон від кабіни через перший клас, усміхаючись і привітно киваючи пасажирам. Понад усе він був роздратований, адже літак кілька хвилин тому подолав половину шляху, пройшовши так звану «точку неповернення». Попереду на них чекало чотири години польоту, і перспектива летіти до іншого аеропорту, бозна на скільки відкладаючи рейс, йому не подобалась. У нього була запланована важлива зустріч.

Райдер щойно закінчив оголошення для пасажирів першого класу з невиразною відмовкою, буцімто туалети

в передній частині салону першого класу зачинені через технічні несправності й пасажирам заради безпеки та зручності слід користуватися кабінками посередині. Це був типовий повітряний жаргон. Тепер вони з Саллі Біч чекали на капітана. Еванс добре знав Райдера, адже Джефф літав із ним уже два роки. Проте звичний гарний гумор старшого стюарда кудись подівся. Дівчина теж була страшенно блідою і тремтіла.

Еванс співчутливо глипнув на неї, а тоді повернувся до розтрощеного замка на дверях кабінки.

— Оцей туалет?

— Так.

Капітанові довелося навалитися на двері всією вагою, і він засунув у крихітну кабінку голову.

Повністю вдягнене тіло розкинулося на сидінні туалету. Руки звисали з боків, ноги витягнуті, через що неможливо було розцахнути двері. Рівновага позбавленого життя тіла була ненадійною. Від рота до грудей усе перетворилося на криваве місиво. Зі щік звисали клапті плоти. Стіни кабінки були забризкані кров'ю. Еванс відчув напад нудоти, але стримав його.

Як і попереджав Райдер, було схоже, що чоловікові вистрілили в рот. Капітан автоматично опустив погляд, не усвідомлюючи, що саме хоче знайти, аж доки не зрозумів, що шукає зброю. На підлозі кабінки, куди вона мала впасти, нічого не було. Еванс насупився й позадукував. Якийсь внутрішній голос підказував йому, що в побаченій сцені щось не так, однак він не міг збагнути, що саме.

— Це не передбачений інструкцією компанії щодо поведінки в надзвичайних ситуаціях випадок, — пробурмотів Райдер, намагаючись додати ситуації трохи гумору.

— Бачу, ви перенаправили пасажирів до іншого відсіку, — помітив Еванс.

— Так. Я не пускаю сюди пасажирів першого класу, й ми запнули завісу. Мабуть, наше наступне завдання — дістати звідти тіло?

— Ви повідомили його колегу? Того, з ким він подорожував?

— Йому сказали, що стався нещасний випадок. Без подробиць.

— Дуже добре. Я так розумію, що цей чоловік був головою якоїсь великої корпорації?

— Кінлох Ґрей. Це Генрі Кінлох Ґрей.

Еванс стиснув губи, беззвучно присвиснувши.

— Тож ми маємо справу з впливовістю, підкріпленою горою бабла, еге ж?

— Тепер вони багатшими не стануть.

— Ви перевірили, чи немає серед пасажирів лікаря? Схоже, наш чоловік обрав жажливе місце та час для самогубства. Але, гадаю, нам знадобиться хтось, хто подивиться на нього, перш ніж ми тут щось посунемо. Я дотримуватимуся всіх указівок компанії на випадок екстреної медичної ситуації. Повідомимо головний офіс.

Райдер ствердно кивнув.

— Я вже попросив Саллі перевірити, чи немає на борту лікарів. Нам пощастило, адже двоє летять першим класом. Ще й сидять поруч. Місця С1 і С2.

— Гаразд. Нехай Саллі приведе одного з них сюди. А де колега містера Ґрея?

— Сидить на місці В3. Його звать Френк Тіллі, і я так зрозумів, що він особистий секретар Ґрея.

— Боюся, йому доведеться прийти сюди для офіційного упізнання. Нам доведеться ретельно дотримуватися всіх приписів компанії, — додав капітан, наче потребував підбадьорення.

Саллі Біч підійшла до двох чоловіків на місцях С1 і С2. Вони були однолітками — обом приблизно сорок п'ять;

один був недбало вбраний, мав копицю полум'яно-рудого волосся й аж ніяк не скидався на стереотипне уявлення про лікаря. Інший мав охайніший вигляд й був елегантніше вдягнений. Дівчина зупинилася й нахилилася до них.

— Доктор Фейн?

Це було перше з двох імен, які вона запам'ятала.

Елегантно вбраний чоловік підвів на неї погляд із допитливою усмішкою.

— Я Джеррі Фейн. Чим можу вам допомогти, міс?

— Докторе, на жаль, у нас непередбачена медична ситуація з одним із пасажирів. Капітан переказував вам свою пошану і був би дуже вдячний, якби ви могли прийти й подивитися.

Це скидалося на добре відрепетиризовану фразу. Щиро кажучи, це й була фраза з інструкції компанії. Саллі не знала, як ще говорити на такі теми, крім того невіразного стилю, якого її навчили.

Чоловік іронічно скривився.

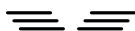
— На жаль, мій докторський ступінь з кримінології, міс. Я вам не надто стану в пригоді. Думаю, вам потрібен мій компаньйон, Гектор Росс. Він медик.

Дівчина знічено глипнула на рудого, котрий сидів поруч, і з полегшенням побачила, що він уже підводиться. Тож їй не доведеться вдруге повторювати завчену репліку.

— Не турбуйся, дівчинко. Я подивлюсь, але в мене немає з собою медичної валізи. Власне, я патологоанатом і повертаюся з конференції, розумієш? Я не терапевт.

— У нас на борту є певне спорядження для надзвичайних випадків, докторе, але не думаю, що воно вам знадобиться.

Росс, насупившись, кинув на неї здивований погляд, але стюардеса вже відвернулася й пішла вперед проходом.

Гектор Росс вийшов з туалетної кабінки й зупинився перед капітаном Евансом і Джеффом Райдером. Подивився на годинник.

— Я вирахував час смерті: тринадцята година п'ятнадцять хвилин, капітане.

Еванс схвильовано заметушився.

— А причина?

Росс прикусив губу.

— Мені б хотілося винести тіло, аби мати змогу повністю його оглянути. — Він ще трохи повагався. — Перш ніж я це зроблю, мені б хотілося, аби мій колега, доктор Фейн, теж подивився. Доктор Фейн — психолог-криміналіст, і я неабияк поважаю його думку.

Еванс подивився на доктора уважно, намагаючись знайти в його словах якийсь прихований зміст.

— Як нам може допомогти психолог-криміналіст, якщо це не?..

— Мені однаково дуже б цього хотілося, капітане. Чи не міг би він хоча б подивитися? — Россів голос зробився наполегливішим.

Уже за кілька хвилин Джеррі Фейн вийшов з дверей того ж туалету й серйозно подивився на свого супутника.

— Ди-ви-на, — зауважив він. Це слово пролунало навмисно повільно.

— Ну? — нетерпляче перепитав капітан Еванс. — Що це означає?

Фейн красномовно здвигнув плечима в тісному проході.

— Це означає, що нічого доброго немає, капітане. — В його словах чувся сарказм. — Гадаю, нам слід дістати тіло, аби мій колега міг з'ясувати причину смерті, а тоді ми визначимо, яким чином цей чоловік помер.

Еванс фиркнув, намагаючись опанувати роздратування.

— Голова нашої компанії чекає на мене на радіозв'язку, докторе. Мені б хотілося розповісти йому щось позитивніше. Гадаю, ви мене зрозумієте: так вийшло, що він знайомий з містером Греем. Вони відвідують один гольф-клуб чи щось таке.

Фейн не втрачав іронії:

— Був знайомий. У минулому часі. Гарзд, можете сказати вашому голові: схоже на те, що його партнера по гольфу вбили.

Еванс був шокований.

— Це неможливо. Це, напевно, було самогубство.

Гектор Росс відкашлявся й стурбовано глипнув на друга.

— Ти робиш такі далекосяжні висновки, друже? — пробурмотів він. — Зрештою...

Фейн залишився незворушним і перебив його спокійним і водночас рішучим тоном:

— Хоч яким саме був спосіб, котрим заподіяли смертельну рану, гадаю, ти погодишся, що смерть настала миттєво. Передня частина голови під очима й носом мало не повністю відірвана. Огідно. Схоже, йому вистрелили в рот.

До Еванса повернувся дар мови. Тепер, поміркувавши, він збагнув, що саме його так спантеличило. Була його черга повправлятися в сарказмі.

— Якби тут вистрілили з вогнепальної зброї, навіть найменшого калібру, попри те що тіло прийняло на себе основну дію кулі, її вистачило б, щоб пробити борт літака та спричинити розгерметизацію. Вам відомо, що може накоїти куля, яка протне фюзеляж на майже одинадцятикілометровій висоті?

— Я не стверджував, що це була вогнепальна зброя. — Фейн продовжував люб'язно всміхатися. — Я сказав, що схоже, наче в нього вистрелили.

— Навіть якщо його вбив вогнепальний постріл, чому це не могло бути самогубство? — втрутився старший

стюард. — Він сидів у замкненому туалеті, чорт забирай! І двері були замкнені зсередини.

Фейн поблажливо подивився на нього.

— Я не дарма наголосив, що смерть була миттєвою. Мені ще ніколи не траплявся небіжчик, котрому вдалося підвестись і заховати зброю після вдалої спроби самогубства. Тут лежить небіжчик з огидною смертельною раною, яка спричинила миттєву смерть... і жодного сліду зброї. Дивина, чи не так?

Еванс глянув недовірливо.

— Це просто сміховинно... — В його голосі не було впевненості. — Ви серйозно? Зброя, мабуть, за дверима чи ще десь.

Фейн не завдав собі клопоту відповідати.

— Але, — Еванс розпачливо вів далі, знаючи, що криміналіст щойно промовив уголос саме те, що непокоїло його самого: зброя зникла, — невже ви хочете сказати, що Грея вбили, а тоді перенесли до туалету?

Фейн упевнено похитав головою.

— Боюся, все значно складніше. Судячи з крові, що бризнула з рани, заплямувавши стіни кабінки, на момент убивства він був у туалеті за замкненими зсередини дверима, якщо вірити вашому старшому стюардові.

Джефф Райдер неспокійно завовтузився.

— Двері були замкнені зсередини, — підтвердив він, намагаючись захиститися.

— То як тоді... — почав Еванс.

— Саме це нам слід довідатись, капітане. Я не маю жодного бажання узурпувати владу, та чи можна дещо запропонувати?..

Еванс не відповів. Він розмірковував над неможливістю щойно висловленого Фейном припущення.

— Капітане?..

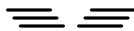
— Так? Перепрошую, що ви сказали?

— Чи можна дещо запропонувати? Поки Гектор робитиме попередній огляд, аби спробувати дізнатися причину смерті, чи дозволите ви мені розпитати колегу містера Грея? Можливо, тоді ми дізнаємося не лише як, а й чому.

Еванс задумливо стиснув губи.

— Мені здається, я не маю таких повноважень. Мені доведеться поговорити з очільником нашої компанії.

— Якнайшвидше, капітане. Ми зачекаємо тут, — спокійно озвався Фейн. — І тим часом разом з доктором Россом винесемо тіло з туалету.

Мосс Еванс повернувся майже миттєво. Утім Росс і Фейн уже винесли з туалету тіло Кінлоха Грея й поклали його між перегородкою і переднім рядом салону першого класу.

Еванс знічено відкашлявся.

— Докторе Фейн, мій очільник дав вам повне право діяти в цій ситуації так, як ви вважатимете за потрібне... до посадки літака, ось. А тоді, звичайно, вам доведеться передати справу місцевій поліції. — Він здвигнув плечима й додав, наче хтось потребував пояснень: — Схоже, голова моєї компанії чув про вашу репутацію... криміналіста? Він залюбки передає цю справу до ваших із доктором Россом рук.

Фейн похмуро нахилив голову.

— Ви здійснили вимушену посадку? — поцікавився він.

— Мій начальник наказав нам продовжувати політ до місця призначення, докторе. Оскільки людина померла, немає сенсу здійснювати вимушену посадку задля медичної допомоги.

— Гарзд. Отже, у нас є три години, щоб розібратися з цією справою. Чи не могла б ваша стюардеса організувати

мені куточок, де я зможу побалакати з колегою містера Грея? Вона сказала мені, що це його особистий секретар. Я хочу перекинутися з ним кількома словами, не викликавши паніки серед пасажирів.

— Подбай про це, Джеффе, — наказав старшому стюардові капітан Еванс. Він глипнув на Фейна. — Кажуть, що вбивця зазвичай знайомий із жертвою? То чи не робить це його секретаря головним підозрюваним? Чи всіх пасажирів перевірять, шукаючи якогось зв'язку з Греем?

Фейн розплився в широкій усмішці.

— Я часто помічаю, що в таких справах не може бути жодних узагальнень.

Еванс здвигнув плечима.

— Якщо це допоможе, я можу ввімкнути табло з проханням до пасажирів повернутися на свої місця та пристебнутися. Можу сказати, що ми передбачаємо турбулентність. Це завадить допитливим роззявам потрапити сюди.

— Це неабияк допоможе, капітане, — запевнив його Гектор Росс, дивлячись угору зі своєї позиції біля трупа.

Еванс іще трохи повагався.

— Я повернуся до кабіни пілотів. Тримайте мене в курсі.

За кілька хвилин після того, як Еванс пішов, пролунали збуджені голоси. Фейн побачив, що стюардеса Саллі Біч щосили намагається затримати юнака, котрий рухався в їхньому напрямку.

Юнак був дуже рішуче налаштований.

— Кажу вам, я працював на нього. — Голос обурено гучнішав. — Я маю право бути тут.

— Ви летите туристичним класом, сер. У вас немає права перебувати в першому класі.

— Якщо щось сталося з містером Греем, я вимагаю...

Фейн поспіхом рушив уперед. Юнак був високий, розмовляв грамотно, і, як помітив криміналіст, привабливості йому додавала засмага, що з'явилася радше не під

сонцем, а під лампою солярію. Вбраний він був бездоганно. На тонких довгих пальцях хизувався перстень-печатка. Фейн мав звичку помічати, які в людей руки. Він відчував, що про кожного можуть багато розповісти його руки та стан нігтів. Цей юнак, вочевидь, чимало уваги приділяв своїм нігтям із гарним манікюром.

— Це секретар містера Грея? — звернувся він до Саллі. Стюардеса похитала головою.

— Ні, докторе. Це пасажир з туристичного класу. Він запевняє, що працював на містера Грея.

— Як вас звати? — швидко поцікавився Фейн, прикипівши поглядом до привабливого юнакового обличчя.

— Оскар Елджі. Я був особистим служником містера Грея. — Модуляції юнакового голосу чітко вказували, що за плечима в нього приватна школа. — Перепитайте Франка Тіллі з першого класу. Він особистий секретар містера Грея. Він скаже вам, хто я такий.

Фейн підбадьорливо всміхнувся Саллі Біч.

— Чи не могли б ви зробити мені таку ласку, міс Біч, і також переказати містерові Тіллі, що я залюбки зустрінуся з ним тут, якщо це зручно.

Коли дівчина поспіхом рушила геть, Фейн повернувся до юнака, котрий підійшов.

— Ну, містере Елджі, звідки ви дізналися, що тут стався... нещасний випадок?

— Я почув, як одна стюардеса в туристичному класі сказала іншій, — пояснив Елджі. — Якщо містер Грей постраждав...

— Містер Грей загинув.

Оскар Елджі якийсь час вражено дивився на нього.

— Серцевий напад?

— Не зовсім. Оскільки ви тут, то чи могли б ви офіційно упізнати свого покійного роботодавця? Нам потрібно провести упізнання для звіту доктора Росса.

Він відійшов убік і дозволив юнакові пройти туди, де лежало готове до Россового огляду тіло. Той посунувся, щоб юнак міг подивитися на обличчя. Елджі застиг над тілом і якусь мить розглядав його.

— *Terra es, terram ibis*¹, — пробурмотів він. Потім його обличчя скривилося від болю. — Як це могло статися? Чому в нього на обличчі кров? Що це був за нещасний випадок?

— Саме це ми намагаємося з'ясувати, — запевнив його Росс. — Я вважаю, що ви офіційно повідомили, що цей чоловік — Генрі Кінлох Ірей.

Юнак, відвертаючись, рвучко кивнув. Фейн затримав його за завісою.

— Скільки ви працювали на нього, містере Елджі?

— Два роки.

— І що саме ви робили?

— Я був його служником. Усім. Працював шофером, дворецьким, кухарем, камердинером, майстром. Я був його фактотумом².

— І він брав вас із собою в закордонні поїздки.

— Звичайно.

— Я бачу, він був прихильником соціальної ієрархії, еге ж? — усміхнувся Фейн.

Юнак зашарівся.

— Не розумію.

— Ви летите туристичним класом.

— Служникові не годиться подорожувати першим класом.

— Авжеж. Однак, судячи з вашої реакції, ви відчували глибоку прив'язаність до свого роботодавця?

Юнакове підборіддя задерлося, приготувавшись до захисту, щоки знову залилися рум'янцем.

---

¹ Бо ти порох і до пороху вернешся (*лат.*).

² Довірена особа, що виконує різноманітні вказівки.

— Містер Грей був зразковим роботодавцем. По-справжньому крутим бізнесменом. Але він був чесною людиною. Ми жодного разу не посварились. Із ним було приємно працювати. Видатна людина.

— Розумію. І ви піклувалися про нього? Забезпечували його побутові потреби. Якщо я правильно пригадую статті в пресі, Генрі Грея завжди називали бажаним холостяком.

Фейн помітив, як вираз юнакового обличчя ледь помітно змінився.

— Якби він був одружений, мої послуги йому навряд чи були б потрібні, правда? Я робив для нього все. Навіть ремонтував його стереосистему або холодильник. Ні, він не був одружений.

— Так просто, — всміхнувся Фейн, знову глипаючи на руки Елджі. — Ремонт стереосистеми — делікатна робота. Незвично, що майстер може впоратися з такими завданнями.

— Моделювання — моє хобі. Я створюю робочі моделі. — В юнаковому голосі пролунали самовдоволені нотки.

— Розумію. Скажіть-но, адже вам це відомо краще за інших: чи були у вашого роботодавця вороги?

Юнак аж здригнувся.

— Бізнесмени рівня Генрі Грея оточені ворогами. — Він підвів погляд і побачив Саллі Біч, котра підганяла до них чоловіка в окулярах. — Деякі вороги працювали на нього, вдаючи з себе довірених осіб, — різко кинув він. Потім змовк і насупився, наче йому дещо спало на думку. — Ви хочете сказати, що його смерть... підозріла?

Фейн задоволено помітив, що Саллі запропонувала своєму новому підопічному сісти й не перебивати їхню розмову. Він повернувся до юнака.

— Це нам треба з'ясувати. А тепер, містере Елджі, вам, напевно, краще буде повернутися на своє місце. Ми триматимемо вас у курсі.

Юнак повернувся й вийшов, удавано не помічаючи новоприбулого чоловіка, а той своєю чергою, схоже, навмисно опустив погляд, аби не зустрітися очима з привабливим хлопцем. Служник і секретар, вочевидь, не відчували один до одного особливої любові.

Залишивши Гектора Росса продовжувати огляд за допомогою медичного набору для надзвичайних ситуацій, знайденого в літаку, Фейн підійшов до новоприбулого. Саллі Біч, котра чекала поруч зі своїм підопічним, нервово йому посміхнулася.

— Це містер Френсіс Тіллі. Він подорожував разом із містером Греєм.

Френк Тіллі був худорлявий і страшенно непривабливий чоловік років тридцяти п'яти. Шкіра в нього була бліда, а щелепа відливала синявою, хай скільки він її голів. Він носив товсті окуляри в роговій оправі, що нітрохи не пасували до його рис. Волосся в секретаря було тонке й рідке, а кутик рота нервово посмикувався.

Фейн жестом попросив стюардесу постояти біля дверей, не пускаючи нікого до салону першого класу, й повернувся до Тіллі.

— Він помер, еге ж? — Голос Тіллі мало не зривався на фальцет. Він нервово захихотів. — Ну, я припускаю, це однаково б колись сталося, навіть із такою видатною, як то кажуть, людиною.

Фейн насупився, почувши тон чоловікового голосу.

— Ви хочете сказати, що містер Грей хворів? — перепитав він.

Тіллі підняв руку — і опустив, наче хотів щось зауважити, а потім передумав. Фейн автоматично помітив, що рука в нього тремтить, товсті пальці з плямами від нікотину посмикуюються, а нігті підстрижені нерівно.

— Він мав схильність до астми, оце й усе. Та й то було суто нервово.

— Чому тоді...

Вигляд у Тіллі був дещо збентежений.

— Гадаю, я повівся дещо зухвало.

— Не схоже, що смерть вашого колеги вас надто засмутила, чи не так?

Чоловік насмішкувато фиркнув:

— Колеги? Він був моїм босом. Ніколи не давав нікому, хто на нього працював, забути, що він начальник, що саме він вершить їхню долю в компанії. Байдуже, про швейцара йшлося чи про віце-президента, Генрі Кінлох Грей був очільником, який усе тримає у своїх руках, і його слово було законом. Якщо ви йому не подобалися, то негайно опинялися на вулиці, байдуже, скільки пропрацювали в компанії. Він був типовим вікторіанцем, бізнесменом, котрий самостійно досягнув успіху. Авторитарним, підступним і в'їдливим. Такі люди не повинні бути частиною сучасного ділового світу.

Фейн відкинувся на сидінні та слухав гіркоту в чоловічому голосі.

— Отже, він був людиною, котра мала кількох ворогів?

Тіллі навіть усміхнувся, зрозумівши іронічність запитання.

— Він був людиною, котра не мала жодного друга.

— Скільки ви вже працюєте на нього?

— Я провів у компанії десять років. А його особистим секретарем був п'ять із них.

— Досить довго, якщо залишаєшся поруч із тим, хто тобі не подобається? Мабуть, ви знали якийсь особливий підхід, аби не викликати його антипатію та не нарватися на звільнення, бо кажете, що це були його звичні методи взаємодії з працівниками.

Почувши сарказм Фейна, Тіллі неспокійно засовався.

— Який це має стосунок до смерті містера Грея? — несподівано найжачився він.

— Намагаюся знайти якийсь підґрунтя.

— Що сталося? — не вгавав Тіллі. — Я припускаю, в нього стався серцевий напад?

— А хіба в нього були проблеми з серцем?

— Наскільки мені відомо, ні. Він мав зайву вагу й жер, як свиня. Зважаючи на те, яким напруженим було його життя, я б не здивувався, дізнавшись, що це стало причиною смерті.

— А ця подорож була якоюсь особливо напруженою?

— Не більше, ніж зазвичай. Ми летіли на зустріч із керівниками наших американських філій.

— Як вам здавалося, поведінка містера Грея була звичною?

Тіллі аж захихотів. Звук був неприємний.

— Він був собою — агресивним, грубим і нахабним. Збирався звільнити кількох і хотів зробити це привселюдно, аби якнайдужче принизити їх. Він завжди відчував від цього кайф. А тоді... — Тіллі завагався, і його погляд зробився замисленим. — Він гортав документи, які були у нього в дипломаті. Схоже, один із них його розхвилював, і за кілька хвилин у нього почався напад...

— Напад? Мені здавалося, ви сказали, що в нього не було проблем зі здоров'ям?

— Насправді я сказав, що в нього була схильність до астми. У нього траплялися спричинені стресом напади астми.

— Сказали. То в нього почався астматичний напад? Він приймав якісь ліки?

— Він завжди носив із собою інгалятор. Грей був марнославний і гадав, що ніхто з нас про це не знає. Такий видатний керівник не хоче зізнаватись у своїй фізичній слабкості. Тож, коли в нього траплялися напади, він зникав кудись, аби скористатися інгалятором. Це було так очевидно. Яка іронія, що його улюбленою цитатою

з книги Екклезіяста були слова «Vanitas vanitatum, omnis vanitas»¹!

— Тож ви хочете сказати, що він пішов у туалет, аби скористатися інгалятором?

— Саме це я й кажу. Коли сплигло чимало часу, я почав хвилюватися.

— Хвилюватися? — Фейн ледь помітно посміхнувся. — Судячи з ваших слів, хвилювання за добробут вашого начальника не було вашим пріоритетом.

Губи Тіллі стиснулися в презирливу посмішку.

— Особисті почуття тут ні до чого. Я не Елджі, котрий вкладає в роботу всю душу. Мені платили за роботу, і я ставився до неї чесно та професійно. Я не мусив любити Генрі Грея. Мене не цікавило, що робить чи не робить Генрі Грей, якщо це не стосувалося роботи, за яку він мені платив. Мене не цікавили його коханці та закляті вороги.

— Дуже добре. Отже, він пішов у туалет і не повернувся?

— Як я вже казав, сплигло трохи часу, і я покликав стюардесу, а вона пішла перевірити, чи з ним усе гаразд. Я хвилювався рівно настільки, наскільки цього вимагала моя секретарська посада.

— Заждіть хвилинку, містере Тіллі.

Фейн підійшов туди, де стояла досі бліда й дещо знервована Саллі Біч, і тихенько сказав:

— Як думаєте, ви могли б піти до місця містера Грея і знайти його дипломат? Я б хотів, щоб ви принесли його сюди.

Незабаром дівчина повернулася з невеличким коричневим шкіряним дипломатом. Фейн узяв його, аби показати Френкові Тіллі.

— Ви можете підтвердити, що це дипломат містера Грея?

---

¹ «Наймарніша марнота, марнота усе». Цитата з Книги Екклесіяста 1:2, пер. І. Огієнка.

Чоловік неохоче кивнув.

— Не думаю, що вам слід це робити, — запротестував він, коли Фейн клацнув замками.

— Чому?

— Там конфіденційна власність компанії.

— Гадаю, в розслідуванні ймовірного вбивства можна не брати до уваги ці заперечення.

Френк Тіллі здивувався.

— Вбивства?... Але це означає... що смерть була насильницькою? Ніхто нічого не казав про вбивство.

Фейн був надто зайнятий сортуванням документів, аби відповісти. Він витягнув один аркуш і показав його Тіллі.

— Він переглядав цей документ, коли у нього почалися труднощі з диханням?

— Я не знаю. Напевно. Аркуш виглядав схоже — це все, що я можу сказати.

Це була роздрукована на принтері сторінка. На ній було лише два речення:

«Ти помреш іще до того, як сяде літак. Memento, “homo”, quia pulvis es et in pulverem revertis¹».

Фейн відкинувся на стільці з легковажною посмішкою. Він простягнув аркуш секретареві.

— Ви знавець латини, містере Тіллі. Як би ви переклали надруковану тут фразу?

Тіллі насупився.

— Чому ви вважаєте, наче я знавець латини?

— Кілька хвилин тому ви промовили латинську фразу. Я гадав, вам відоме її значення.

— Я майже не знаю латини. Містер Грей був прихильником пишних фраз і висловів латиною, тож я намагався запам'ятати ті, якими він послуговувався найчастіше.

— Розумію. Отже, ви не знаєте, що це означає?

---

¹ «Пам'ятай, людино, що ти порох і до пороху вернешся» (лат.).

Тіллі подивився на роздруковану записку. Похитав головою.

— «Memento» означає «пам'ятати», чи не так?

— Ви колись чули вислів «memento mori»? Це відоміша версія того, що написано тут.

Тіллі знову похитав головою.

— Можу припустити, що там написано «пам'ятай про щось»?

— Як гадаєте, чому латинське слово «людина» взяте в лапки?

— Я не знаю, що це означає. Я не знаю латини.

— Тут написано приблизно таке: «Пам'ятай, людино, що ти порох і повернешся до пороху». Записку, вочевидь, набрали на комп'ютері в текстовому редакторі. Упізнаєте якісь прикметні риси?

Тіллі похитав головою.

— Це може бути будь-який із сотні стандартних комп'ютерів компанії. Сподіваюся, ви не натякаєте, наче це я погрожував містерові Грєю смертю.

— А як це потрапило в його дипломат? — поцікавився Фейн, ігноруючи коментар.

— Мабуть, хтось туди поклав.

— У кого був до нього доступ?

— Здається, ви далі звинувачуєте мене? Я ненавидів його. Але не настільки, щоб ризикувати головою. Він був виродком, але це була курка, яка несе золоті яйця. Не було жодного сенсу позбуватися його.

— Саме так, — задумливо пробурмотів Фейн.

Його погляд зачепився за блокнот, що лежав у дипломаті, й він узявся гортати сторінки, а Френк Тіллі сидів, стурбовано розглядаючи його. Фейн знайшов список ініціалів із заголовком «негайне звільнення» та датою.

— Перелік людей, котрих він збирався звільнити? — зауважив Фейн.

— Я казав вам, що він збирався привселюдно покарати керівників і назвав мені кілька імен.

— У цьому переліку лише ініціали, і починається він з О. Т. Е. — Фейн глипнув на Тіллі, вигнувши брову. — Це Оскар Елджі?

— Навряд чи, — з поблажливою посмішкою озвався той. — Це Отіс Т. Елліотт, генеральний менеджер нашої американської філії, що займається базами даних.

— Зрозуміло. Подивимося, чи вдасться нам упізнати інших.

Він переглянув інші ініціали, а Тіллі доповнив їх іменами. Наступні четверо теж були керівниками Греевих компаній. Останніми у списку були ініціали «Ft».

— Ф. Т. підкреслено тричі, а ще є примітка «без вихідної допомоги». Хто такий Ф. Т.?

— Самі знаєте, що Ф. Т. — мої ініціали, — тихенько зауважив Тіллі. Він зблід і раптом зробився дуже похмурий. — Присягаюся, він нічого не казав мені про моє звільнення, коли ми обговорювали цей список. І словом не прохопився.

— Гарзд, а є в компанії ще хтось із ініціалами Ф. Т.?

Тіллі насупився, намагаючись пригадати, але врешті-решт похитав головою й покірно здвигнув плечима.

— Ні, це можу бути лише я. От виродок! Він ніколи не казав мені, що планує. Гадаю, це мало бути маленьке, гарненьке привселюдне приниження.

Із-за завіси з'явився Гектор Росс і жестом покликав до себе Фейна.

— Мабуть, я вже можу сказати, як це було зроблено, — задоволено оголосив він.

Фейн усміхнувся другові.

— Я теж. Виправ мене, якщо я помиляюся. Грей пішов до туалету, щоб скористатись інгалятором і полегшити напад астми. Він вставив інгалятор у рот, звично

натиснув на нього, і... — Криміналіст увірвав фразу, здвигнувши плечима.

Росс мав приголомшений вигляд.

— Як ти?.. — Він глипнув за Фейнове плече, де, нервово посмикуючись, сидів Френк Тіллі. — Він зізнався тобі, що підлаштував це все?

Фейн похитав головою.

— Ні. Але я маю рацію?

— Гарна гіпотеза, однак для її підтвердження потрібна лабораторна експертиза. Я знайшов у роті крихітні шматочки алюмінію та якоїсь пластичної вибухівки. Щось однозначно вибухнуло, з такою силою викинувши крихітний сталевий набій йому в піднебіння, що той пробив мозок і смерть була негайною, як ти і припустив від початку. Хоч що спровокувало вибух, сили він був надзвичайної. Тож у роті й щоках застрягли тільки малесенькі уламки. Я ретельно обшукав кабінку і теж знайшов деякі сліди. Диявольська вигадка!

— Це влаштував хтось, хто знав, що в нашого друга Грея є слабкість, і пішов ва-банк. Грей не любив користуватись інгалятором на публіці й завжди шукав собі тиху місцину. План спрацював чудово, і злочин став майже ідеальним, його майже неможливо було розкрити. З самого початку скидалося, наче жертві вистрелили в рот у зачиненому туалеті.

Гектор Росс із симпатією всміхнувся колезі.

— Натякаєш, що ти вже знаєш відповідь?

— О так. Пам'ятаєш ту пісню, що ми співали в школі:

Бо життя — то річ поважна.

Гріб — не ціль. І не спіши...

«Прах еси і в прах повернеш» —

Не стосується душі¹.

¹ Уривок з «Псалма життю» Генрі Лонгфелло, пер. Є. Сверстюка.

Гектор Росс кивнув.

— Давненько я не співав її, друже. Це щось із Лонгфелло, так?

Фейн широко всміхнувся.

— Саме так. У її основі лежать рядки з «Книги Буття» «terra es, terram ibis» — ти порох і до пороху вернешся. Запросіть сюди, будь ласка, капітана Еванса, — звернувся він до старшого стюарда Джеффа Райдера, котрий чекав указівок від Росса. Коли той пішов, Фейн знову перевів погляд на друга. — Є за що подякувати урокам латини.

— Не розумію, друже.

— Наш убивця занадто любляв внутрішні жарти латиною, якими обмінювався зі своїм начальником.

— Маєш на увазі його секретаря? — Гектор глипнув на Френка Тіллі.

— Тіллі запевняє, що не може перекласти навіть «memento mori».

— «Пам'ятай про смерть»?

Фейн несхвально подивився на друга.

— Насправді це означає «пам'ятай, що смертний», а слова «memento mori» зазвичай пов'язують із людським черепом або якимось предметом, що нагадує нам про нашу смертність.

Капітан Еванс підійшов до них і очікувально переводив погляд із Фейна на Росса.

— Ну, які новини?

— Аби вберегтися від неприємних сцен у літаку, капітане, я б порадив вам зв'язатися по радіо з поліцією й попередити, що їм доведеться заарештувати одного з пасажирів за звинуваченням у вбивстві. Не варто робити наступні кроки, доки ми не приземлимося. Цей чоловік далеко не втече.

— Який чоловік? — із похмурим виразом обличчя захотів дізнатися Еванс.

— Він записаний у ваших списках як Оскар Елджі з туристичного класу.

— І як йому вдалося?..

— Просто. Елджі був не лише служником Грея — гадаю, з прозорих натяків містера Тіллі можна зрозуміти, що він був і його коханцем. Схоже, Елджі підтверджує це своєю смертельною запискою, в якій виділив слово «homo», яке означає «людина», проте ми також знаємо, що люди мого покоління використовують цей жаргонізм на позначення гомосексуаліста.

— Як ти дізнався, що Елджі розуміє латинські каламбури? — поцікавився Росс.

— Побачивши тіло Грея, юний Елджі пробурмотів ті самі слова. «Terra es, terram ibis» — ти порох і до пороху вернешся.

— Сварка між коханцями? — припустив Росс. — Кохання обернулось на ненависть і всіляке таке, як лако-нічно висловився Біллі Шекспір¹?

Фейн кивнув.

— Грей збирався позбутися Елджі водночас як коханця і працівника, тож хлопець вирішив, так би мовити, перервати свою кар'єру коханця в польоті. У дипломаті є записка, в якій ідеться про те, що Елджі слід звільнити негайно і без вихідної допомоги.

Тіллі, котрий тихенько сидів, різко захитав головою.

— Ні, немає там такого, — перебив він доктора. — Ми ж читали список разом. І я сказав вам, що ініціали О. Т. Е. пов'язані з Отісом Елліоттом. Факс про його звільнення я відправив ще до посадки на літак.

Фейн люб'язно всміхнувся.

— Ви забули про Ф. Т.

---

¹ Насправді ці слова помилково приписують Шекспіру. Їхній автор — інший англійський драматург, Вільям Конгрів.

— Але це мої...

— Ви ж не поділяли пристрасті свого начальника до латинських виразів, так? Запис про Ф. Т. спантеличив мене. Не можна було думати, що людина з репутацією Грея напише «F», а потім маленьку «t», маючи на увазі ініціали «Ф. Т.» Але я прогледів цей факт. Це не були ваші ініціали, містере Тіллі. «Ft.» — це аббревіатура. А конкретніше, «fac» від «facere» — робити і «totum» — все. Фактотум. А хто був Греевим фактотумом?

Запала тиша.

— Гадаю, ми довідаємося, що це вбивство було заплановане принаймні тиждень або й два тому. Коли я почав розуміти, яким механізмом убили Грея, залишилося знайти людину, здатну на розробку такого механізму, в котрої одночасно були мотив і нагода. Витягніть руки, містере Тіллі.

Секретар неохоче погодився.

— Неможливо щиро повірити, що ці руки сконструювали витончений механізм, чи не так? — поцікавився Фейн. — Ні, Елджі, прихильник моделювання і майстер на всі руки, трохи вдосконалив один із Греевих інгаляторів, аби після натискання той вибухнув у роті, простромивши мозок голкою. Просто, але ефективно. Він знав, що Грей не любить з'являтися з інгалятором на публіці. Щодо всього іншого йому довелося покластися на випадок, і доля виявилася прихильною до нього. Злочин мало не став абсолютно нерозв'язним. І все, напевно, вдалося б, якби жертва та вбивця не були занадто великими любителями латинських жартів між собою.

ФАХІВЕЦЬ ІЗ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

СТІВЕН КІНГ

Стівен Кінг — це я — написав щонайменше дві історії про страх польотів. Одна називається «Ленґоліери», і за її сюжетом зняли мінісеріал. Друга, «Нічний політ», розповідає про вампіра, котрий не перетворювався на кажана, а керував приватним літачком. Та історія перетворилася на повнометражний фільм. А ця абсолютно нова.

1

К оли пролунав телефонний дзвінок, Крейг Діксон сидів у вітальні півлюксу в готелі «Чотири сезони», насолоджуючись доставленою прямісінько в кімнату дорогою їжею й дивлячись кіно на платному каналі. Доти спокійне серцебиття втратило свою незворушність і пришвидшилось. Діксон був ні до чого не прив'язаний, ідеальне перекотиполе, і лиш одна людина знала, що він зараз у цьому розкішному готелі навпроти парку Бостон-Коммон. Йому не хотілося відповідати, але чоловік, якого він називав організатором, телефонуватиме знову й знову, аж доки він візьме слухавку. А якщо він відмовиться відповідати, це матиме свої наслідки.

Це не пекло, подумав він, помешкання занадто гарне. Але це чистилище. І жодних шансів на звільнення в найближчій перспективі.

Діксон вимкнув звук і підняв слухавку. Він не привітався. Просто сказав:

— Так нечесно. Я лише два дні тому повернувся з Сіетла. Ще відновлюю сили.

— Зрозумів, і мені страшенно шкода, але тут з'явилася справа, а ти єдиний доступний. — «Шкода» прозвучало як «фкода».

Організатор мав заспокійливий голос, що заколисував тебе, як у діджея на радіо, от тільки шепелявість час від часу псувала звучання. Діксон ніколи його не бачив, але уявляв високим і худим, із блакитними очима й гладеньким обличчям, невизначеного віку. Насправді він, напевно, тлустий, лисий і смаглявий, однак Крейг відчував, що образ у його голові ніколи не зміниться, адже не сподівався колись побачити організатора. За роки роботи на фірму — якщо це фірма — він познайомився з багатьма фахівцями з турбулентності, і жоден з них ніколи не бачив цього чоловіка. Жоден із фахівців, які з ним працювали, не міг похизуватися гладеньким обличчям; навіть люди ще до тридцяти або за тридцять мали підстаркуватий вигляд. Річ не в роботі, яка була нескладною, хай навіть часом доводилося виходити вночі. Річ у тім, що саме робило їх спроможними нею займатися.

— Кажі, — дозволив Діксон.

— «Allied Airlines», рейс 19. Без зупинок із Бостона до Сарасоти. Вилітає сьогодні ввечері о 20:10. Ти ще маєш час, щоби встигнути.

— А більше нікого немає? — Діксон помітив, що мало не скиглить. — Я втомився, чувак. Той переліт із Сіетла був просто паскудний.

— Твоє звичне місце, — озвався організатор, вимовивши «міффе». А тоді роз'єднався.

Діксон подивився на рибу-меч, якої йому більше не хотілося. Подивився на екран, де йшов фільм із Кейт

Вінслет, який йому не судилося додивитися, принаймні в Бостоні. Подумав — і вже не вперше! — чи не зібрати йому речі, винайняти автівку й поїхати на північ, спершу до Нью-Гемпширу, потім до Мейну, а тоді перетнути кордон із Канадою. Але вони впіймають його. Це він знав точно. А ще він чув плітки про те, що ставалося з фахівцями-втікачами, аж до страти на електричному стільці, білування і навіть варіння живцем. Діксон не вірив чуткам, однак... трошечки вірив.

Він узявся складати речі. Їх було небагато. Фахівці з турбулентності подорожують порожнем.

2

Квиток чекав на стійці. Як завжди, завдання привело його до другого класу, на середнє сидіння в ряду позаду правого крила. Для нього було загадкою, чому саме це місце завжди вільне, такою ж, як хто такий організатор, звідки він телефонує чи на яку установу працює. Як і квиток, місце завжди чекало на Діксона.

Він поклав свою сумку в багажне відділення над головою і подивився на сьогоднішніх супутників: бізнесмен із червоними очима й перегаром від джину біля проходу, а біля вікна — пані середніх років, схожа на бібліотекарку. Коли Діксон протиснувся повз бізнесмена, пробурмотівши вибачення, той буркнув щось незрозуміле. Чолов'яга читав книжку в паперовій обкладинці з чарівною назвою «Не дозволяй босові себе намахати». Схожа на бібліотекарку старша пані розглядала у вікно різноманітні деталі обладнання, що совалися туди-сюди, наче в житті не бачила нічого цікавішого. На колінах у неї лежало плетіння. Діксон вирішив, що це буде светр.

Жінка обернулася, всміхнулася йому і простягла руку.

— Здрастуйте, мене звуть Мері Ворт. Точнісінько як ту штучку з коміксів.

Діксон не знав жодної штучки з коміксів на ім'я Мері Ворт, але руку потиснув.

— Крейг Діксон. Приємно познайомитись.

Бізнесмен знову щось буркнув і перегорнув сторінку своєї книжки.

— Мені вже так цього хочеться, — повідомила Мері Ворт. — У мене не було справжньої відпустки дванадцять років. Я винайняла невеличке помешкання на Сієста-Кі з кількома приятельками.

— Приятельками, — буркнув бізнесмен. Схоже, буркотіння було його звичною позицією.

— Так! — підморгнула Мері Ворт. — Ми винайняли житло на три тижні. Власне, ми ніколи не зустрічалися, але це справжні приятельки. Ми всі вдови. Познайомилися в інтернет-чаті. Інтернет така прекрасна річ. У часи моєї юності не було нічого схожого.

— Педофіли теж думають, що це прекрасна річ, — погодився бізнесмен і перегорнув наступну сторінку.

Усмішка пані Ворт зникла, а потім засяяла ще яскравіше.

— Дуже приємно познайомитися з вами, містере Діксон. Ви подорожуєте у справах чи заради задоволення?

— У справах, — озвався чоловік.

У колонках пролунало «дін-дон».

— Добрий вечір, пані й панове, на зв'язку капітан Стюарт. Ви побачите, що від гейту ми поїдемо на злітну смугу № 3, де будемо треті в черзі на зліт. Політ до аеропорту Сарасоти триватиме приблизно дві години сорок хвилин, і ви ще до одинадцятої опинитесь у краю пальм і пісочних пляжів. Небо чисте, ми сподіваємося на спокійний політ. А зараз мені хотілося б, аби ви пристебнули паски, підняли всі столики...

— Так ніби у нас є що на них класти, — буркнув бізнесмен.

— ...і надійно зафіксували особисті речі, якими користуетесь. Дякую, що летите сьогодні з «Allied». Ми знаємо, що у вас був багатий вибір.

— Капець, — буркнув бізнесмен.

— Читайте книжку, — запропонував йому Діксон. Чоловік налякано глипнув на нього.

Крейгове серце вже несамовито гупало, шлунок стискався, у горлі пересохло від передчуттів. Він міг запевнити себе, що все буде гаразд, позаяк усе завжди було гаразд, але це не допомагало. Діксон ненавидів глибини, що ось-ось розчахнуться під ним.

Рейс 19 компанії «Allied» злетів о 20:13, лише на три хвилини відхилившись від розкладу.

3

Десь над Мерілендом стюардеса пройшлася літаком із візком з їжею та напоями. Бізнесмен відклав свою книжку й нетерпляче чекав, коли візок доїде до нього. Коли стюардеса опинилася поруч, чоловік замовив бляшанку швепсу, дві маленькі пляшечки джину та пакунок «Fritos»¹. Жінка спробувала зняти гроші з його «MasterCard», однак та не спрацювала, і він дав їй «American Express», зиркаючи так, наче це вона була винна в першій невдалій спробі. Діксон замислився, чи не перевищений ліміт на «MasterCard» і чи інша картка, бува, не передбачається для екстрених ситуацій містера Бізнесмена. Можливо, саме так і було. Стрижка в нього була погана, він мав потріпаний вигляд. Усе це не мало для Діксона значення, але принаймні було чим зайняти голову, крім постійного

¹ Кукурудзяні чипси.

тихого переляку. Побоювання. Вони летіли на висоті десять тисяч метрів, до землі дуже далеко.

Мері Ворт замовила вино та обережно налила його в маленьку пляшечку.

— Ви нічого не взяли, містере Діксон?

— Ні, я не їм і не п'ю в літаках.

Містер Бізнесмен щось буркнув. Він уже впорався зі своїм першим джином із тоніком і витріщався на другий.

— Ви з тих, хто боїться літати, чи не так? — співчутливо поцікавилась Мері Ворт.

— Так. — Причин не визнавати цього не було. — На жаль.

— Дарма, — втрутився містер Бізнесмен. Освіжившись напоєм, він промовляв справжні слова, а не буркав. — Це найбезпечніший із вигаданих людством видів транспорту. Пасажирський літак востаннє падав хтознаколи. Принаймні в цій країні.

— Я не переживаю, — озвалася Мері Ворт. Вона видудлила половину своєї пляшечки, і на щоках у неї розквітнув рум'янець. Очі заблищали. — Я не подорожувала літаком, відколи п'ять років тому помер мій чоловік, але з ним удвох ми літали двічі або й тричі на рік. Тут, угорі, я почуваюся ближчою до Бога.

Як на замовлення, після цих слів заплакала чиясь дитина.

— Якщо на небесах так людно й галасливо, — зауважив містер Бізнесмен, розглядаючи салон «боїнга-737», — я туди не хочу.

— Кажуть, літак у п'ятдесят разів безпечніший за автомобіль, — повідомила Мері Ворт. — А то й більше. Можливо, навіть у сто.

— Можете навіть розраховувати на п'ятсот. — Містер Бізнесмен нахилився повз Діксона і простягнув руку Мері Ворт. Джин поступово робив свою дивовижну

роботу, перетворюючи чоловіка з грубіяна на привітну людину. — Френк Фрімен.

Жінка, усміхнувшись, потисла йому руку. Крейг Діксон сидів поміж ними, заляканий і нещасний, але теж потис руку Фріменові, коли той простягнув її йому.

— Ого, — озвався Френк і по-справжньому засміявся. — Ви перелякані. Але знаєте, як кажуть: холодні руки — гаряче серце. — Він перехилив решту трунку.

Діксоніві власні кредитки завжди працювали. Він зупинявся в першокласних готелях і замовляв першокласну їжу. Іноді проводив ніч у товаристві привабливої жінки, залишаючи їй більше грошей за свої примхи, які, судячи з інтернет-сайтів, куди, напевно, не зазірала Мері Ворт, були не такими вже й примхливими. Він товаришував із іншими фахівцями з турбулентності. Вони були дружньою командою, пов'язаною не лише заняттям, а й спільними страхами. Платили йому більш ніж добре, та й усі ці додаткові виплати... Але в такі хвилини ніщо з цього не мало значення. У такі миті існував лише страх.

Усе буде гаразд. Завжди було гаразд.

Однак у такі миті в очікуванні клятої бурі ці вмовляння не допомагали. Так, звісно. Саме це й робило його гарним фахівцем.

Десять тисяч метрів. До землі дуже далеко.

4

Турбулентність чистого неба — ТЧН.

Діксон чудово на ній знався, але ніколи не був до неї готовий. Коли вона вдарила цього разу, рейс 19 компанії «Allied» летів десь над Південною Кароліною. Якась жінка йшла до туалету у хвості літака. Юнак у джинсах і з модною щетиною нахилився побазікати до жінки, що сиділа ліворуч біля проходу, і вони з чогось сміялися.

Мері Ворт дрімала, спершись головою на вікно. Френк Фрімен наполовину впорався з третім коктейлем і другим пакунком «Fritos».

Авіалайнер раптом завалився на лівий бік і несамовито стрибнув уперед із гуркотом і скрипом. Жінка, що йшла до вбиральні, перелетіла через крісла в останньому лівому ряду. Хлопець зі щетиною налетів на перегородку між багажними відділеннями, вчасно витягнувши руку, щоб пом'якшити удар. Кілька людей, які розстебнули паски, піднялися над спинками сидінь, немов левітуючи. Хтось закричав.

Літак із глухим стуком упав униз, ніби камінь у криницю, а потім знову злетів, нахилившись у протилежний бік. Фрімен саме підіймав свій напій, тож тепер весь був у ньому.

— Бляха! — скрикнув він.

Діксон заплющив очі й захотів померти. Знав, що цього не станеться, якщо він виконає свою роботу, саме для цього він і був тут, але все щоразу відбувалось однаково. Йому завжди хотілося померти.

Пролунало «дін-дон».

— Говорить капітан, — голос Стюарта був (як сказав колись один коментатор, зробивши цю фразу популярною) холодний, як зворотний бік подушки. — Народ, ми, схоже, потрапили в несподівану турбулентність. Я...

Літак знову жаско підскочив, — шістдесят тон металу підкинуло в повітря, наче якийсь клаптик обвугленого паперу в каміні, — а тоді провалився вниз з уже знайомим скреготливим гупанням. Крики посилились. Пані, що прямувала до вбиральні, підвелася, хитнулася назад, змахнула руками й упала на сидіння в правому ряду. Містер Щетина скрутився в проході, тримаючись за бильце крісла з другого боку. Кілька багажних відділень розчахнулися, виплюнувши сумки.

— Бляха! — повторив Фрімен.

— Тож я ввімкнув сигнал пристебнути паски, — продовжив пілот. — Перепрошую, народ, ми повернемося до спокійного повітря...

Літак узявся підійматися й падати кількома різкими ривками, як камінчик, що скаче жабкою на поверхні ставка.

— ...за кілька хвилин, тож тримайтеся.

Літак упав, а тоді знову піднявся. Жіночі сумочки злітали, падали й розліталися проходом. Діксон міцно заплющив очі. Його серце гупало так швидко, що неможливо було розрізнити окремі удари. У роті зробилося кисло від адреналіну. Чоловік відчув, як у його долоню лягла чиясь рука, і розплющив очі. Мері Ворт витріщалися на нього з блідим, як пергамент, обличчям. Очі в неї були велетенські.

— Ми загинемо, містере Діксон?

Так, подумав він. Цього разу загинемо.

— Ні, — відповів. — З нами абсолютно все га...

Здалося, наче літак наштовхнувся на цегляну стіну, кинувши пасажирів на натягнуті паски, а потім завалився праворуч: тридцять градусів, сорок, п'ятдесят. Щойно Діксон вирішив, що вони зроблять повний оберт, машина вирівнялась. Він чув, як верещать люди. Заходилася плачем дитина. Якийсь чоловік кричав: «Усе гаразд, Джуліє, це нормально, все гаразд!»

Діксон заплющив очі й дозволив страхові просочити себе наскрізь. Це було жахливо, але іншого виходу не було.

Він бачив, як вони перекочуються, цього разу не зупиняючись і роблячи повний оберт. Бачив, як великий авіалайнер втрачає своє місце в термодинамічній таємниці, завдяки якій раніше тримався в повітрі. Бачив, як задирається ніс — спершу швидко, а потім повільно, і літак хилиться вниз, наче машинка перед першим стрімким падінням на американських гірках. Бачив, як літак починає

завершальне занурення, як пасажирів, що не пристебнули паски, пришпилило до стелі, а жовті кисневі маски витанцьовують у повітрі останню тарантелу. Бачив, як дитина вилетіла вперед і зникла в бізнес-класі, продовжуючи розриватися від плачу. Бачив, як літак зіштовхується з землею, як від носа і першого класу залишається букет пожмаканої сталі, що розквітає в напрямку другого класу, витягаючи дроти, шматки пластмаси й відірвані кінцівки, попри вогняний вибух; Діксон востаннє ковтає повітря — і його легені займаються, наче паперові мішки.

Усе це промайнуло перед ним за кількадесят секунд — напевно, тридцять, аж ніяк не більше сорока — і здалося таким реальним, наче відбувалося насправді. А потім після останнього пустотливого стрибка літак вирівнявся, і Діксон розплющив очі. Мері Ворт дивилася на нього набряклими від сліз очима.

— Я думала, ми загинемо, — сказала вона. — Знала, що загинемо. Я бачила це.

«Я теж», — подумав Діксон.

— Дурниці! — Попри свій бадьорий голос, із вигляду Фрімен був зеленуватий. — Ці літаки завдяки тому, як їх конструюють, вони можуть летіти крізь ураган. Вони...

Його просторікування перервала водяниста відрижка. Фрімен вихопив із кишені переднього сидіння паперовий мішечок, розгорнув його і притиснув до рота. Потім пролунали звуки, що нагадали Діксонові маленький, але потужний млинок для кави. Вони стихли, а потім пролунали знову.

З колонок почулося «дін-дон».

— Народ, перепрошую, — сказав капітан Стюарт. Голос його залишався холодним, як зворотний бік подушки. — Таке час від часу трапляється, це невеличке природне явище, яке ми називаємо турбулентність чистого неба. Гарна новина: я повідомив про неї, тож інші літаки

спрямують в обхід цієї неприємної місцини. Ще краща новина: ми приземлимося за сорок хвилин, і я гарантую, що решта шляху мине гладенько.

Мері Ворт зайшласть істеричним сміхом.

— Раніше він теж так казав.

Френк Фрімен згортав верхній край свого паперового мішечка з упевненістю досвідченої людини.

— Це не від страху, навіть не думайте, просто стара звична морська хвороба. Мене нудить навіть на задньому сидінні автомобіля.

— Назад до Бостона поїду потягом, — вирішила Мері Ворт. — Досить з мене цього, красно дякую.

Діксон дивився, як стюардеси спершу переконалися, що з непристєбнутими пасажирами все гаразд, а тоді прибрали з проходу розкиданий багаж. Салон наповнився балачками й нервовим сміхом. Діксон дивився і слухав, серцебиття повернулося до норми. Він стомився. Він завжди стомлювався після порятунку повного пасажирів літака.

Решта шляху минула звично, як і обіцяв капітан.

5

Мері Ворт поспішала за своїм багажем, який мав прибути на стрічку номер 2 внизу. Діксон зі своєю маленькою сумкою зазирнув випити до «Dewar's Clubhouse». Він запросив містера Бізнесмена приєднатися до нього, але Фрімен похитав головою.

— Я виблював своє вчорашнє похмілля десь над кордоном Південної Кароліни і Джорджії, тож, гадаю, мені слід піти непереможеним. Щастя вам із вашими справами в Сарасоті, містєре Діксон.

Діксон, чії справи, власне, владналися десь над тим самим кордоном Південної Кароліни та Джорджії, кивнув

і подякував йому. Поки він допивав своє віскі з содовою, прийшло повідомлення. Усього два слова від організатора: «Добра робота».

Крейг спустився ескалатором. Біля підніжжя стояв чоловік у темному костюмі й кашкеті, з табличкою, на якій було написано Діксонове ім'я.

— Це я, — звернувся до нього Крейг. — Який готель для мене забронювали?

— «Річ-Карлтон», — повідомив водій. — Дуже гарний.

Авжеж, дуже гарний, а для Діксона там буде чарівний люкс, напевно, з краєвидом на море. У гаражі готелю на нього також чекатиме автомобіль на той випадок, якщо йому схочеться відвідати сусідній пляж або якісь туристичні місця. У номері він знайде конверт з переліком різноманітних жіночих служб, однак сьогодні вони його не цікавили. Сьогодні йому хотілося тільки поспати.

Коли вони з водієм вийшли на хідник, Крейг побачив самотню Мері Ворт, яка мала трохи розгублений вигляд. З обох боків від неї стояли валізи (звичайно, однакові й картаті). У руці жінка тримала телефон.

— Міс Ворт! — гукнув її Діксон.

Жінка підвела погляд і всміхнулася.

— Здрастуйте, містере Діксон. Ми пережили політ, чи не так?

— Пережили. Вас хтось зустрічає? Хтось із ваших приятельок?

— Місіс Єгер, Клодет, мала б зустріти мене, але в неї не заводиться машина. Я саме збиралася викликати «Убер».

Крейг пригадав, що вона сказала, коли турбулентність — сорок секунд, які видалися чотирма годинами, — нарешті вщухла: «Я знала, що ми загинемо. Я бачила це».

— Немає потреби. Ми можемо підкинути вас до Сіести-Кі. — Він показав на довгий лімузин, що стояв трохи далі, а потім обернувся до водія. — Ми ж можемо це зробити?

— Звичайно, сер.

Жінка з сумнівом подивилася на нього.

— Ви впевнені? Уже страшенно пізно.

— Із задоволенням, — запевнив Діксон. — Так і зробимо.

6

— **О**-о-ох, як гарно, — сказала Мері Ворт, влаштуючись на шкіряному сидінні й витягаючи ноги. — Не знаю, чим ви займаєтесь, але ви, мабуть, дуже успішний, містере Діксон.

— Називайте мене Крейґ. Ви Мері, а я Крейґ. Нам слід звертатись одне одного на ім'я, адже я маю до вас розмову.

Чоловік натиснув кнопку, і між ними та водієм піднялося скло. Мері Ворт дещо нервово спостерігала за цим, а тоді повернулася до Діксона.

— Ви ж не збираєтесь, як то кажуть, підкотити до мене, ні?

Він усміхнувся.

— Ні, зі мною ви в безпеці. Ви сказали, що назад поїдете потягом. Це ви серйозно?

— Цілковито. Пригадуєте, я сказала, що перельоти допомагають мені почуватися ближчою до Бога?

— Так.

— Коли нас перемішували, як салат, на висоті десять чи одинадцять кілометрів, я не почувалася ближчою до Бога. Анітрохи. Я почувалася ближчою до смерті.

— Ще колись літатимете?

Жінка ретельно обдумала це запитання, розглядаючи пальми, автосалони й мережеві заклади швидкого харчування, що пролітали повз них, поки вони котилися на південь уздовж Тамаямі-Трейл.

— Гадаю, що так. Скажімо, якщо хтось лежатиме при смерті й мені потрібно буде швидко дістатися туди. От

тільки не знаю, хто це буде, бо родичів у мене не так багато. Ми з чоловіком ніколи не мали дітей, батьки померли, залишилося кілька кузенів, із якими я навіть по електронній пошті рідко листуюсь, а про зустрічі й мови нема.

«Дедалі краще», — подумав Діксон.

— Але ви перелякалися.

— Так. — Жінка знову подивилася на нього широко розплющеними очима. — Я справді думала, що ми померемо. У небі, якщо літак розпадеться на шматки. Чи на землі, якщо цього не станеться. Від нас не залишиться нічого, крім обвуглених решток.

— Дозвольте поставити вам гіпотетичне запитання, — попросив Діксон. — Але не смійтесь, обдумайте його серйозно.

— Гарзд...

— Припустімо, що існує організація, чие завдання — забезпечувати літаки.

— Вона існує, — погодилась Мері Ворт, усміхаючись, — І, здається, називається ФАУ¹.

— Припустімо, що існує організація, котра може передбачити, який саме літак зіткнеться з бурхливою й несподіваною турбулентністю на певному рейсі.

Мері Ворт заплескала в долоні, вітаючи його слова ледь чутними оплесками, й усміхнулася ще ширше:

— І працюють там самі прекогніти! Це люди, які...

— Які бачать майбутнє, — закінчив її думку Діксон. Чому б цьому не бути можливим? Навіть імовірним? А як іще тоді організатор отримував інформацію? — Однак, скажімо, їхня здатність передбачати майбутнє обмежена однією сферою.

---

¹ Федеральне авіаційне управління — центральний орган державного управління США в галузі цивільної авіації.

— Чого це раптом? Чому б їм не передбачати результати виборів... футбольні рахунки... Кентукське дербі¹?

— Не знаю, — зізнався Діксон, подумавши, що, можливо, вони здатні це передбачити. Можливо, ті гіпотетичні прекогніти в якомусь гіпотетичному місці здатні передбачити що завгодно. Можливо. Його це не хвилювало. — Зробімо наступний крок. Припустімо, що містер Фрімен помилявся і турбулентність, з якою ми зіткнулися сьогодні ввечері, була значно серйознішою, ніж хтось, включно з авіалініями, може чи хоче визнати. Припустімо, що таку турбулентність можна пережити лише за умови, що на літаку, який потрапив у халепу, є принаймні один наляканий пасажир з особливими здібностями. — Чоловік помовчав. — І припустімо, що на сьогоднішньому рейсі цим нажаханим пасажиром з особливими здібностями був я.

Жінка засміялась і посерйознішала лише помітивши, що він не сміється.

— А літаки, які летять у зону урагану, Крейгу? Здається, містер Фрімен згадував про них незадовго до того, як мусив скористатися паперовим мішечком. Вони переживають ще гіршу турбулентність, ніж та, з якою ми зіткнулися сьогодні.

— Але там люди знають, на що наражаються, — пояснив Діксон. — Вони психологічно готові. Це саме стосується багатьох пасажирських рейсів. Пілот попереджає ще до зльоту: «Народ, перепрошую, але сьогодні політ буде важкуватий, тож не відстібайте паски».

— Зрозуміла, — озвалася жінка, — психологічно налаштовані пасажирки можуть скористатися... здається, це можна назвати спільною телепатичною силою, щоб

---

¹ Кінні перегони, що відбуваються в найбільшому місті штату Кентукі, Луїсвіллі, в першу суботу травня.

утримати літак у повітрі. І лише несподівана турбулентність вимагає присутності когось готового. Нажаханого... ммм... не знаю, як називають таких людей.

— Фахівці з турбулентності, — спокійно озвався Діксон. — Саме так треба називати їх. Називати мене.

— Ви жартуєте.

— Ні. І я переконаний, що зараз ви думаєте, наче їдете з чоловіком, котрий страждає серйозними мареннями, і хочете якнайшвидше вийти з машини. Але це насправді моя робота. Мені гарно платять...

— Хто?

— Не знаю. Дзвонить чоловік. Я та інші фахівці з турбулентності — нас кілька десятків — називаємо його «організатор». Іноді між дзвінками минають тижні. Я прилетів до Бостона з Сіетла, і над Скелястими... — Він витер рота рукою, не бажаючи згадувати, та однаково згадуючи. — Скажімо просто, що справи були кепські. Кілька людей зламали руки.

Вони повернули. Діксон визирнув у вікно й побачив знак «СІЕСТА-КІ 2 МИЛІ».

— Якщо це правда, — озвалася Мері, — то навіщо, заради всього святого, ви це робите?

— Гарна платня. Гарні умови. Я люблю подорожувати... чи принаймні любив; через п'ять-десять років усі місця починають здаватись однаковими. Але здебільшого... — Крейг нахилився вперед і взяв жінчину долоньку обома руками. Він думав, що вона може відсахнутись, але вона цього не зробила, а захоплено дивилася на нього. — Це рятує життя. Сьогодні в літаку було понад півтори сотні людей. Щоправда, авіалінії не називають їх людьми, вони називають їх душами, і це дуже правильний термін. Сьогодні я врятував сто п'ятдесят душ. А відколи почав цим займатися — тисячі. — Він похитав головою. — Ні, десятки тисяч.

— Але ви щоразу жахаєтесь. Я бачила вас сьогодні ввечері, Крейгу. Ви перелякалися до смерті. І я теж. На відміну від містера Фрімена, котрого знудило лише через морську хворобу.

— Містер Фрімен не зміг би займатися такою роботою, — пояснив Діксон. — Її неможливо виконувати, якщо ти одразу з початком турбулентності не переконаний, що помреш. Переконаний у своїй смерті, хоч і знаєш, що сам не дозволиш цьому статися.

Водій тихенько озвався з інтеркомуну:

— Прибуваємо за п'ять хвилин, містере Діксон.

— Скажу чесно, це була захоплива бесіда, — сказала Мері Ворт. — Можна поцікавитись, як ви взагалі отримали таку роботу?

— Мене завербували, — відповів Діксон. — Як я просто зараз вербую вас.

Жінка всміхнулась, але цього разу не засміялася.

— Гаразд, я зіграю у вашу гру. Припустімо, ви завербували мене. І який вам із цього зиск? Отримуєте бонус?

— Так, — зізнався Діксон. Бонусом були мінус два роки майбутніх польотів. На два роки ближче до пенсії. Він не брехав про свої альтруїстичні мотиви — порятунок життів, порятунок душ, — але подорожі врешті-решт стомлюють, і це теж правда. І порятунок душ стомлює, якщо для цього доводиться переживати нескінченні миті жаху високо над землею.

Чи слід сказати їй, що з цієї гри виходу назад немає? По суті, саме такі угоди укладають із дияволом, так? Слід сказати. Але він не робитиме цього.

Вони заїхали на круглу під'їзну доріжку пляжного будиночка. Дві пані — безсумнівно, приятельки Мері Ворт, — уже чекали там.

— Дасте мені свій телефонний номер? — запитав Діксон.

— Що? Щоб ви могли зателефонувати мені? Чи щоб передати його вашому босові? Організаторові?

— Саме так, — озвався чоловік. — Приємно познайомитись, Мері, ми з вами, напевно, більше ніколи не побачимось.

Жінка замислено мовчала. Приятельки, що чекали на неї, мало не танцювали від збудження. Потім Мері відкрила торбинку й дістала візитівку. Простягла її Діксону.

— Це мій мобільний. Також ви можете знайти мене в Бостонській публічній бібліотеці.

Діксон засміявся.

— Я знав, що ви бібліотекарка.

— Усі так кажуть, — відповіла жінка. — Нуднувато, але допомагає платити за квартиру.

Вона відчинила дверцята. Приятельки, побачивши її, заверещали, як фанатки рок-гурту.

— Є значно захопливіші заняття, — нагадав Діксон.

Мері похмуро подивилася на нього.

— Між тимчасовим захватом і смертельним переляком велика різниця, Крейгу. Гадаю, нам обом це відомо.

Посперечатися з нею він не міг, але вийшов і допоміг водієві дістати багаж, а Мері Ворт тим часом обіймалася з двома вдовами, з якими познайомилася в інтернет-чаті.

7

Мері повернулася до Бостона й уже майже забула про Крейга Діксона, коли однієї ночі пролунав телефонний дзвінок.

Наступного дня Мері Ворт сиділа в літаку компанії «Jetway», що вирушав у прямий рейс 694 з Бостона до Далласа, в другому класі в ряду позаду правого крила. Їсти й пити вона відмовилася.

Турбулентність накрила їх над Оклахомою.

ПАДІННЯ

ДЖЕЙМС ДІКІ

Перш ніж ви застогнете, похитаєте головою і скажете: «Я не читаю поезії», – пригадайте, що Джеймс Дікі був не тільки поетом; він також написав класичний роман про виживання «Звільнення» і менш знаний «До Білого моря» про стрільця з літака В-29, який мусив катапультиватися на ворожій території. Дікі писав із власного досвіду – він був льотчиком-винищувачем під час Другої світової та Корейської воєн. «Падіння» вирізняється тим самим енергійним сюжетом і неперевершено контрольованою мовою, що й «Звільнення». Прочитавши, ви не зможете його забути. Цікава примітка: в автоінтерв'ю Дікі визнав, що центральний химерний образ вірша в реальності був малоймовірний (жінка, падаючи з такої висоти, замерзла б, казав він), але насправді трапився: у 1972 році стюардеса Весна Вулович упала з висоти 10 160 метрів після того, як літак DC-9 розірвало, напевно, від вибуху бомби... і вижила. Текст, цитований на початку вірша, з'явився 29 жовтня 1962 року в статті «New York Times» про інцидент із двомоторним літаком «Конвейр 440» авіакомпанії «Аллегені», що підлітав до аеропорту Бредлі у Віндзор-Локс, штат Коннектикут. За місяць до цього в схожих катастрофах загинули ще дві стюардеси.

29-річна стюардеса випала [...] і розбилася на смерть сьогодні вночі, коли її витягло з дверей аварійного виходу, що несподівано розчахнулися. [...] Тіло [...] знайшли [...] за три години після інциденту.

«New York Times»

Країни вимкнули світло і борсаються неспокійно
вві сні, на щось обернувшись
Таке міжконтинентальне, ворушаться, світло
всоставши із місяця — велетенського
Одностороннього каменя, що висить над правим
крилом; хтось із сонних людей поблизу
Двигуна зі стогоном просить кави — і ось усередині
виє твариною
Космос просторий і нетутешній. Вона на кухні
з полицями
Йї тацями ковдру шукає і йде у своїй елегантній
обтислій формі
Запхати її у щілину вгорі над дверима. І наче вона
розчахнула
Ті двері — крик мовчазний у замерзлих її легенях;
вона вимикається,
Опинившись у порожнечі без літака, де щось тримає
тіло її за горло;
Невтомний крик порожнечі — падати, жити і стати
чимось
Небаченим досі, і жити у крику, для якого йї
недостатньо повітря;
І на вустах незмінно охайна помада, ноги в панчохах,
пояс за приписом і капелюшок
Тримається досі, лиш руки і ноги більше не в цьому
світі й розкидані дивно;
Абсолютно спокійно і стримано в розрідженому
повітрі вона затамовує подих
Усім своїм тілом, ще за тисячі футів від смерті
вона мовби
Гальмує; йї раптом стає цікаво, вона повертає
звивисте тіло,
Щоб подивитись. Висить на приголомшливій
висоті посеред усього у власному

Тілі; щільно загорнута в тіло, котре так зі свистом
кинулось у найпохмуріший танець,
Падає вниз, зістрибнувши розкішно, з якимось
вповільненим і очманілим роздоллям,
Наче вві сні, коли падаєш, як нескінченне місячне
сяйво у спраглу землю
В центральному штаті чиєїсь отчини; її накриває
теплом поступовим,
Вона тут ширяє, дихає глибше і глибше дедалі тим,
що вважала
Повітрям; а висота зробилася більш людською,
бачить — ось хмари чесні
Під нею, ліворуч й праворуч, повільно до них
підпливає і притискає
До себе, кумедно обнявши руками й ногами; а
Очі її розчахнуті вітром, можна і рот розчахнути
й втягнути
Все те тепло кукурудзи на полі, можна плисти,
лежачи на спині, хай здається,
Що під спиною подушка є велетенська і ось-ось
повернешся до когось
У ліжку, всміхнешся; розуміє у темряві: можна далеко
ковзнути,
Падати вниз, наче пташка, частково розправивши крила,
А може, вихором божевільним гімнастів одвічних
у теплому подиху
Поля пшениці, що виростає під місяцем вересневим.
І є час пожити,
Є нелюдське здоров'я, і бачить вона недосяжні людські
вогні під собою, бачить
Далеке шосе, на якому пізня безцінна для когось
машина мацає землю, в'їжджаючи
У квадратне містечко; а праворуч від неї, де був правий
борт, мерехтлива вода

Відбиває місячне світло похиленим боком і плюскоче,
кидаючи срібло. О Боже, це зло
І добро злилися в єдине, прибравши всі пози для того, щоби
Кохатися, танцювати чи спати, і раптом хмарами
затягнуло її і немає
Дошовика, але байдуже; онде містечка ллють вогні
яскравіше крізь
Хмари, і вона йде до них, наче краплі дощу, подивитися
на автобус
«Грейгаунд», що лле світло крізь вікна — це сигнал
не звертати —
Вниз, як граційний пірнальник ногами у воду,
щоб спідниця чарівно злетіла
Аж до обличчя тканиною з запахом страху, спершу
так п'яно оголені ноги, а потім
Руки угору, повільно перевернутися — де ти, опоро? —
чекати, коли щось величне
Перехопить контроль і втамує тремтіння; а поруч
униз мчать пір'їни,
Швидко смикають шиями птахи; голова повернулась
зустрітися з золотом ока,
Віч-на-віч залишитись із совами в пошуках курки;
ой як захотілось курчати.
Зір, як у яструба, вихопив раптом усі ті фари людські
на машинах,
Товарні вагони, мости, ті, що вигнули спини, і те,
як повільно здіймається місяць,
Освітивши згори серпантини річок, і весь темний
середній захід заливши
Світлом. Ось у кущах білішає кролик, і курчата
туляться в купку,
Забувши про подих; є ще час, аби трохи пожити;
І думка лине: є надія на довгу зупинку, й стрімке
падіння

Контрольоване, і політ невпинний враз примхливо
    оберне силу тяжіння
Чимось іншим, відштовхне її вбік, наче місячне світло
Цю Силу Нову; є ще час пожити й подихати, хай тут
    немає повітря;
Ціла ніч, щоб спідницю до ладу привести, яка
Кажанячою зграйкою, тісно її огорнувши, направляє
    політ; це її для польотів шкіра
Із тканини, наче у тих, хто по телеку з парашутами плине
У променях сонця — на очах окуляри і паличку
    естафетну з рук у руки передають.
І Він теж для стрибка не прихопив парашута, та Йому
    допоміг небесний
Друзяка. А чи їй усміхнеться товариш, чи зблиснуть
    ті білі зуби? Ні, немає його.
І кричить, і виспіває гімни, свої крила людські
    розправляє
Із тендітних плечей; і аж раптом вітер, наче звір,
    щось співає їй, щось щебече;
Ні, немає вже сил залишатись коліщатком
    у велетенському світі; а зараз
Вона дивиться, як втрачає країна свою звичну
    майстерну форму, земля втрачає
І знову знаходить свої хати й людей; вона дивиться,
    як виникає
Світло десь на землі, самотні будинки, ліхтарі на даху
    комори; якщо вона раптом впаде
Десь у воду, то житиме, наче дайвер, що вправно пірнає
В іншу щільну, срібну, повільну і рятівну, та все ж для
    легень непридатну
Стихію: є вода, є ще час вдосконалити рухи
Для пірнання: стиснути ноги, руки витягнути вперед,
Аби в воду ввійти, наче голка, і виплисти на поверхню,
    мокрій, живій,

Хай їй хтось простягне кока-колу; є ж іще унизу
оті води
Життя, де місяць стиснувся і лежить у ставку,
так дозвольте ж мені розпочати:
Нічне небо Канзасу своїм розітнути тілом,
розчахнувши повіки на кшталт супермена,
Просто до клятого місяця, розгорнути два крила
природні піджака,
Пошитого Доном Лопером, і майнути совою
до мерехтіння води;
Неможливо просто упасти, просто летіти й кричати,
гаючи час, краще ним скористатись;
Вона вже проминула всі хмари, й повітря вологе
Зіпсувало їй кучері, й клапті туману востаннє на лиці
розірвалися вовною — і їй відкрилась
Нова темрява, рух нових фар на ґрунтівках,
що з хаосу виїжджають,
Ніч невпинно теплішає, ось новенький неминучий
світ чиєїсь
Країни — сірий камінь і світло у водах, що ждали її;
Гей, вода: та хто знає, що буде, коли дівчина юна
завзято візьме своє тіло
Й полетить, і триматиме курс на схиблене місяцем
око в обіймах середнього заходу,
До води, що роками на неї чекала; нехай розтинають
повітря
Рукави піджака, аби тільки дістатись мети? Що сказати
наостанок
Про ту, що сьогодні почала падіння, загубивши своє
власне тіло в висотах нічного
Повітря, щоб вишукувати воду, як спраглий кролик,
де ж вона, життєдайна вода
Десь у межах Канзасу? І вона полетіла в оголене
озера сяйво,

Спідниця охайна, долоні й лице зігрівало повітря,
Підіймаючись від пасовиськ із бобами, а внизу десь
під нею, під шеніллю спідниці її у ліжках
Підіймались дівчата-селянки, відчувши богинь у собі,
і хапались
За подряпані стовпчики ліжок у мріях про знаки
жіночі,
Що їм місяць дає; кров чоловіча — залізо, ось що
каже насправді їм стогін
Літаків над будинком глупої ночі на центральному
заході, що пролітають
Над лісними пожежами у мовчазних невисоких горах;
і їм слід прокинутись,
Аби дізнатись: жінка всередині хоче залізти на дах
чи на дерево, щоби стати
Зіркою: адже ближче земля і вода так близько,
та вона пролітає
Повз воду, тож береги змушують рукави тріпотіти
інакше, коли вона
Далі прямує на схід, де над полем пшениці незабаром
здійметься сонце, вона мусить
Зробити щось із водою — летіти до неї, впасти у неї,
випити воду, постати
Із неї, але більше немає води на землі, її випили хмари,
Рослини її всотали, і там унизу на неї чекають лише
Спільні смертні поля; і тепер вона падає знову,
а вже не літає,
Повертається крик відчайдушний, безмовний крик,
із яким вона випала
Крізь герметично зачинені двері у літаку,
не забувши мало,
Що зробила; пригадує, згадує форму у центрі
Хмари, що вигнулась так елегантно, і пригадує:
має ще час, щоб померти

Не залишивши пояснень. Дозвольте тепер капелюшок
у літньому скинути небі
На поля кукурудзи, у неї тепер є час, аби зняти той
черевик
Безпарний пальчиками на нозі, аби відстебнути
панчохи
Незворушними пальцями, зауваживши, як неминуче
просто роздягаться в повітрі;
Коли близиться смерть, без зусиль наше тіло приймає
будь-яку позу,
Крім тієї, що дозволить йому злетіти угору
і залишитись живим,
Не померти; унизу майорять дев'ять ферм — вісім
вишикувалися самотньо, залишивши
У центрі дев'яту, а далі поля, що зробили із нею
те саме, й немає
Назад вже шляху, є тільки обране місце, та вона все ж
скидає піджак
І сумні його крильця ні на що не придатні зі срібла,
і верткий кажанячий хвіст із тканини —
Спідницю, й іскристу, як блискавка, блузку, й інтимну
Тканину для внутрішніх перельотів трусиків, в яких
мчить, наче привид святий
Нашої Диви Марії, і довгі, як вітровкази, панчохи,
й абсурдний
Бюстгальтер — аж тоді відчуває, як ковзає необхідний
за приписом пояс
Із тіла її: не стискає він більше сідниці, і вона відчуває,
як тканина тремтить
У руці, і пливе собі вгору увесь її одяг, щоб здійснитись
До хмар, а останнім над головою летить черевик
небезпечно гострий,
Наче пташка безглузда, і скоро впаде, й незабаром впаде
Ось так просто — це найчудовіша річ, яку дарувало Канзасу

Небо; і всі шари американської атмосфери, що ковтали
легені, — від швидкоплинного
Холоду в космосі до землі, де зернівки дрімотні
схиляються низько та важко
І вдихи рахують, як фермери-багатії: і чекає на них
останній
Її суперменський вчинок — змах фінальний ретельний
неспішний її руки
Над її неушкодженим юним тілом, яке бачить кожен,
хто спить, уві сні:
Хлопчики вперше дізнаються, як кров від серця
потрапляє до паху,
А долоні вдівців на фермі під ковдри повзуть і там
виявляють,
Що на світанку повстали й самі, кров неземна
гордовито біжить
До сонця, всі відчують, як щось їх проймає, коли
повз пролітає вона,
Прикривши руками довгі ноги свої, свої груденята
маленькі й глибину
Між ногами, а волосся позбулося шпильок і майорить
на вітрі
За тілом її, нехай полетить відверто й спробує
раптом у мить останню приземлитись
На спину. Ну ось і все. ВСЕ.
І тих, хто знайде її, втиснуту
В землю м'яку, що піддалась, прийняла, прогнувшись,
форму дівочого тіла,
І милями простягнулися зморшки під місцем,
де впала вона,
І образ її посмертний в землі, як в хмаринці,
не скаже нічого.
Та ось вона тут — нез'ясовна, беззаперечна, і раптом
вони пригадають,

Як усередині теж щось розбилось, щоб жити
і помирати постійно,
Коли вони так без причини ідуть у поля, де земля
незворушно
Впіймала її, перервала дівочий політ, наказала
лежати, аби
Вона не могла ворухнутись чи повернутись,
ковзнути й прибрати
Інакшої пози, немає тут жодного парашутиста,
щоб підхопити її
І пірнути із нею, розкинувши над головою шовк
весільний, їй більше не
Дивитись на дощ у кружлянні жінок, що прийдуть
на місце покійних,
Не бути богинею для норвезьких селянок
чи проституток, що мало собі не ламають спини
У Вічиті¹. Все повітря над нею не дасть їй нагоди
Раз вдихнути, бо ж зникло, та вона не померла, вона
залишається тут —
Спокійно лежить горілиць у полях і відчуває,
як пахнуть
Нестримні озимі, що хочуть підійняти її; і краєчком ока,
Згасаючим зором помітить хвилю якусь і повірить,
Що зможе в життя свого коротесеньку мить у ролі богині
Пірнути у воду вперед головою і виринути,
усміхнувшись вразливо,
Як дівчина із реклами купальників, та одначе лежить,
як туристка на пляжі,
Купаючись в променях місяця, вгрузнувши в землю
глибоко, неподалік
Залізничної естакади й цистерни з водою, яку
побачить,

---

¹ Найбільше місто у штаті Канзас.

Якщо трохи підійме голову зі своєї неглибокої ями;
і раптом одяг її починає
Падати над Канзасом в кущі, на вкриту росою траву
біля шостої лунки
Гольф-клубу — один черевик; її пояс летить униз
фантастично
На шворку для одягу, де йому місце, а блузка —
на блискавичник:
Вона лежить у полях, в цьому полі, на поламаний спині,
неначе
На хмарці, з якої не вирватись; а тим часом селяни-
сновиди виходять
Із хат без жінок і йдуть, немов падають десь
у далекі води
Життя; йдуть під місячним світлом до вічних
омріяних ферм,
До розкішних хлібів на долонях своїх, хай розплата
за них гірка.
А вона відчуває, як йде, йде куди, іде звідки,
й нарешті вдихає на повні —
Не може, спробує ще разочок і ще, о Боже...

ПІСЛЯМОВА: ВАЖЛИВЕ ПОВІДОМЛЕННЯ З КАБІНИ ПІЛОТІВ

БЕВ ВІНСЕНТ

Хоча політ може бути жаскою справою, я облітав усю планету й не можу пригадати жодних страшних моментів. Працюючи над цією антологією, я провів понад двадцять чотири години в повітрі, й усе минуло гладенько (от тільки через зібрані тут оповідання думати я міг виключно про всі речі, які можуть піти не так). Аварійна через туман посадка була нітрохи не гіршою, ніж за всю історію моїх подорожей.

Хай там як, уперше я опинився на літаку в березні 1978 року, коли на весняних канікулах у старшій школі полетів до Греції. Наш «боїнг-747» компанії «Alitalia» приземлився в аеропорту Леонардо да Вінчі в Римі наступного дня після того, як «Червоні бригади»¹ викрали колишнього прем'єр-міністра Альдо Моро. Аеропорт був приведений у стан бойової готовності, повний солдатів з «узі»². Напруга зростала. Один із моїх однокласників пройшов крізь металошукач із камерою на шиї, мало не ставши причиною міжнародного скандалу.

---

¹ Підпільна ліворадикальна організація, що діяла в Італії.

² Сімейство пістолетів-кулеметів, що випускає ізраїльський концерн «Israel Military Industries».

Іншим разом, повертаючись до США з ділової поїздки до Японії, ми з моїми співробітниками довідалися, що поліціантів, яких звинувачували в побитті Родні Кінга, виправдали, і це викликало протести в Лос-Анджелесі. У нас була там запланована пересадка, але ми вирішили змінити маршрут і полетіти через Сан-Франциско, почувши непідтверджені чутки, що люди стріляють у літаки, які намагаються приземлитися в аеропорту.

У липні 2017 року, напередодні банґорської прем'єри «Темної вежі», ми з Річардом Чізармом сиділи в ресторані (випадково опинившись навпроти банґорського міжнародного аеропорту), коли до нас підійшов Стівен Кінг.

— У мене тут виникла ідея, — сказав він. — Збірка оповідань про всі погані речі, що можуть трапитися з тобою під час польоту. Я напишу передмову. — Він звернувся до Річа: — Ти видаси її.

Стівен запропонував кілька творів, а потім сказав:

— Мені потрібен хтось, хто допоможе ще з кількома оповіданнями. — І повернувся до мене: — Це буде твоя робота.

Саме так народилася ця антологія. Я одразу подумав про «Жахіття на висоті 6 000 метрів» і взявся за пошуки ще кількох страшних історій про літаки та польоти.

Існує безліч романів і фільмів із жаскими сценами в літаках. Золотий стандарт — це, мабуть, «Аеропорт» Артура Гейлі, написаний у 1968 році. Гейлі розпочав свою письменницьку кар'єру зі сценарію «Польоту в небезпеку», і ця назва вдало підійшла б до нашої збірки. Я прочитав новелізацію фільму «Злітна смуга нуль-вісім» ще підлітком і переконаний, що бачив і телеверсію — «Жах у небесах». «Аеропорт», звичайно, екранізували, і протягом 1970-х з'явилося кілька сиквелів, проте сьогодні, мабуть, відомішою за них є розкішна пародія «Аероплан!».

І хто може забути «Літак президента», «Нічний рейс» чи «Зміїний політ»? Незліченною є кількість катастроф, які можуть статися, коли ви опинилися в пастці металевої труби на висоті дев'ять, десять, одинадцять кілометрів над землею.

Під-піджанр страшних оповідань про літаки значно скромніший, як я довідався. Щоб знайти гарних кандидатів, довелося чимало попрацювати. Результати пошуку в гуглі переважно видавали історії з життя про неприємний досвід польотів, здебільшого схожі на ту, яку Стів описав у передмові. Я також просив поради в «колективного розуму», запостивши питання на фейсбуці, і в нагороду мені порадили оповідання, яких я б інакше не знайшов. Тож щиро дякую, «колективний розуме»! Шукаючи кандидатів для цієї збірки, я працював над есе для Фонду поезії і пригадав, що на один зі Стівових улюблених віршів — він кілька разів згадував про нього в інтерв'ю — автора надихнула реальна історія 1962 року про стюардесу, котру витягло з літака, коли двері аварійного виходу розчахнулися під час польоту. Я запитав у Стіва, чи не вважає він, що нам слід включити вірш у збірку. Виявилось, він теж про це думав. Тож ми закінчили книжку поетичною та метафоричною версією реальної трагедії.

Також, працюючи над цією книжкою, я читав збірку новел Джо Гілла «Чудернацька погода». «У височині» починається з того, що нервовий юнак намагається справити враження на жінку, стрибнувши з парашутом. В останню мить нерви здають, і він намагається повернутись, але все завершується тим, що йому доводиться вистрибнути з літака, коли змовкає двигун. Ми з приємністю дізналися від Джо, що він має іншу — страшенно тривожну — ідею оповідання, яке чудово пасуватиме до цієї книжки. А Овен Кінг звернув нашу увагу на оповідання Тома Бісселла.

Чи охоплює ця збірка все, що може піти не так під час польоту? Аж ніяк. Коли я писав ці рядки, поширилась інформація про хворого на кір пасажиря, який пройшов Чиказьким міжнародним аеропортом імені О'Хари. Тож навіть якщо ваш рейс безпечно достався до пункту призначення, що ви понесете з собою додому на згадку про інших пасажирів? Варіантів безліч. Поміркуйте про це, коли збиратиметесь у наступну мандрівку.

Попри те, що до цієї збірки ввійшли здебільшого вже опубліковані оповідання, я припускаю, що мало які читачі знайомі з багатьма з них. Перш ніж пристати до цього проєкту, я читав лише чотири. Це була мандрівка з відкриттями, і ми дуже задоволені зібраними історіями.

Коли ми більш-менш визначилися зі змістом, я вперше за кілька років перечитав «Ленголієрів» і знайшов несподіваний зв'язок між цим романом — це справді роман, обсягом не менший за цю збірку, — і відібраними нами історіями. Це, звичайно, всесвіт Стівена Кінга, і коли персонаж «Ленголієрів» Дженкінс розмірковує, що «не можна просто з'явитись у техаському книгосховищі 22 листопада 1963 року й зупинити вбивство Кеннеді», дивуватися не слід, але все одно дивуєшся.

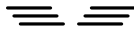
Поміркуйте, якщо ваша ласка, про того самого Дженкінса, автора, котрий описав їхню ситуацію в душі герметичних детективів. Одна з історій, яку я знайшов, була герметичним детективом, дія якого відбувається в туалеті літака. Дженкінс продовжує казати, що реальна таємниця — невдала метафора для їхнього скрутного становища. «Шкода, що на борту не було Ларрі Нівена¹ або Джона Варлі», — каже він. Заждіть... що? А хіба ж у нашому змісті нема містера Варлі власною персоною?

---

¹ Американський фантаст. Його найвідоміший роман «Світ-кільце» відзначений нагородами «Г'юго», «Неб'юла» та «Локус».

А на додачу — дискусія про те, як повернутися крізь червоточину¹. Можна собі уявити, що їхнє рішення «оберне планету на Джонстаун», каже Дженкінс. А звідки взявся вантаж у нашій першій історії з цієї збірки? Угу. Із Джонстауна.

Здається, так усе й мало бути. Страшенно люблю отакі симетричні знахідки.

А тепер важливе повідомлення з кабіни від двох ваших пілотів. Ми хочемо подякувати пасажирам цього рейсу. Ми знаємо, що ви мали вибір, і неабияк цінуємо те, що ви погодилися приєднатися до нас на борту. Сподіваємося, що політ був не надто турбулентним, але ви самі знали, на що підписуєтеся, коли сідали на цей літак. Можливо, хтось із пасажирів допоміг легше подолати повітряні ями. Самі знаєте, таке трапляється.

Також дякую турагентам, котрі організували подорож і пересвідчилися, що всі прибули в кінцевий і бажаний пункт призначення. Багатьом пасажирам цих оповідань пощастило значно менше.

Ми хочемо подякувати нашому екіпажу під керівництвом Чака Веррілла за те, що забезпечили гладенький політ усіх причетних, а також наземній команді «Cemetery Dance Publications», котра збудувала цей літак і переконатася, що він функціонує, а особливо їхньому керівнику Річеві Чізмару та оперативному агентові Браянові Фрімену.

А тепер, будь ласка, дотримуйтеся інструкцій на табло, встановіть спинки ваших крісел вертикально, а столики

---

¹ Гіпотетична топологічна особливість простору-часу, що кожен момент часу є «тунелем» у просторі.

складіть і зафіксуйте, зберіть усі речі, які ви виймали під час польоту, вимкніть усі електронні пристрої, якими користувалися, незабаром ми здійснимо посадку. Можливо, вона виявиться труською, тож зберіться — ваш другий пілот уперше за кермом.

Залишайтеся на своїх місцях до повної зупинки літака і вимкнення знака «Пристебніть паски безпеки». Відчиняйте багажні полиці обережно, адже речі гаран-чортовано посунулися під час польоту, і важкі торби тільки й чекають нагоди розтрити вам голову.

О, і якщо ви побачили, як хтось читає цю книжку в аеропорту або — навіть краще — в літаку, будь ласка, сфотографуйте його і надішліть нам. Це буде кльово!

*Бев Вінсент,
Зе-Вудлендс, Техас
8 березня 2018 року*

ПРО АВТОРІВ

Амброуз Бірс (1842—1914), мабуть, найбільш відомий як автор «Словника диявола» та новели «Випадок на мосту через Совину річку», яку включали до багатьох антологій. Він працював учнем друкаря і був зарахований до армії під час американської Громадянської війни. Там він здобув досвід, який багато в чому позначився на його подальшому письменницькому стилі. Чверть століття Бірс писав і працював для газет на обох узбережжях США. У пошуках подальшого військового досвіду він зник, коли подорожував Мексикою, щоб поспостерігати за революцією, очолюваною Панчо Вільею. Його подальша доля невідома.

Том Бісселл (1974 р. н.) народився в Есканабі, штат Мічиган. Автор дев'яти книг, серед яких бестселер за версією «New York Times» «Художник катастроф» (написаний у співавторстві з Грегом Сестеро) та «Апостол». Його робота була удостоєна Римської премії та гранту Гуггенхайма. Проживає з родиною в Лос-Анджелесі.

Рей Бредбері (1920—2012) — автор понад трьох десятків книг, серед яких класичні «451 градус за Фаренгейтом», «Марсіанські хроніки», «Розмальована людина», «Культбабове вино» та «Щось лихе насуває», а також сотні новел. Він писав для театру, кіно й телебачення, сценарії для фільму Джона Г'юстона «Мобі Дік» та «Гелловінського дерева», котре отримало нагороду «Еммі», адаптував

шістдесят п'ять своїх оповідань для телесеріалу «Театр Рея Бредбері». Письменник отримав багато різних відзнак, серед яких, наприклад, медаль за видатний внесок в американську літературу в 2000 році й спеціальна згадка Пулітцерівської премії в 2007 році.

Джон Варлі (1947 р. н.) народився в Остіні й виріс на узбережжі Мексиканської затоки. Його квитком подали від нафтохімічного смороду та пекельної вологості стали стипендія Державного університету штату Мічиган та плани стати вченим. Наука виявилася нудною, так само й англійська мова, а незабаром — навчання загалом. Він покинув відвідувати заняття, крім тих, де показували класичні фільми. Вирушив у мандри зі своїм другом, саме вчасно діставшись до Сан-Франциско під час Літа кохання, про яке ніхто з них і не здогадувався. Першого дня там він співав і читав вірші з Алленом Гінзбергом у хіпівській нічліжці. Після цього Джон вирішив, що він хіпі. Він жив у Таксоні, де познайомився з Ліндою Ронстадт¹ ще до того, як вона стала відомою. Якось він застряг у заторі в штаті Нью-Йорк, який виявився фестивалем Вудсток. Вибратися з нього він не міг три дні. Джон ухилився від призову. У 1973 році він вирішив стати письменником-фантастом. Він виявився одним із перших, кого назвали новим Гайнлайном. Це лестило і хвилювало, адже «старий» Гайнлайн був головним зразком для наслідування і тоді ще не помер. Твори Варлі перекладено 16 мовами, яких він навіть не знає, включно з есперанто. У кар'єрі Джона трапилася десятирічна перерва, під час якої він працював у Голлівуді. Заробляв непогані гроші і навіть мав офіс прями́сінько біля воріт студії «Metro-Goldwyn-Mayer». У той період він познайомився з Мелом Гібсоном, Полом Ньюменом, Сігурні

---

¹ Американська вокалістка, продюсерка.

Вівер, Чарльтоном Гестоном та багатьма іншими зірками. Усі вони, крім Вівера, виявилися нижчими, ніж він гадав (Джон Варлі мав зріст 198 см без ковбойських чобіт). Варлі деякий час жив у Портленді, штат Орегон, разом з Лі Еммет, котра стала його першою редакторкою. Вона чудово на цьому розумілася й мала чимало корисних пропозицій. Вони завели дев'ятнадцятирічного собаку на ім'я Чірокко, котрий був найкращим шелті в Орегоні, і прожили кілька років у трейлері, припаркованому за пів сотні метрів від пляжу на центральному узбережжі Каліфорнії. Пізніше чотири роки жили в Голлівуді в районі Тай-Таун. Зараз мешкають у Ванкувері, штат Вашингтон.

Бев Вінсент (1961 р. н.) — автор кількох книг, найновіша з яких «Темна вежа. Путівник», і понад вісімдесяти оповідань, які публікували в журналах «Alfred Hitchcock's Mystery Magazine», «Ellery Queen's Mystery Magazine» та двох антологіях «MWA». Його твори переклали кількома мовами та номінували на премію Брема Стокера, премію «Едгар» та премію Міжнародної асоціації авторів трилерів. У 2010 році став лауреатом премії Аль Бланшара. Докладніше дивіться на сайті www.bevvincent.com або слідкуйте за ним у твіттері @BevVincent.

Джо Гілл (1972 р. н.) — автор «Пожежника», бестселера номер один за версією «New York Times», «Країни Різдва» та зовсім свіжої збірки «Чудернацька погода». Мешкаючи одночасно у Великій Британії та Сполучених Штатах, він чимало часу проводить у повітрі та частенько розмірковує про різні жахливі речі, що можуть трапитися з людиною на десятикілометровій висоті.

Коді Гудфеллоу (1970 р. н.) написав сім романів і ще три в співавторстві з Джоном Скіппом (автором бестселерів

за версією «New York Times»). «Мовчазна зброя для спокійних воєн» та «Бойовики з чудовиськом» — це два з його чотирьох коротких літературних творів, що отримали книжкову премію «Країна див». Гудфеллоу написав сценарії, став співпродюсером та поставив короткометражний гігієнічний фільм¹ у дусі Лавкрафта «Татко-домогосподар». Як ієрофант Езотеричного ордену Даґона, він щороку головує на кількох молитовних сніданках Ктулху. Нещодавно Коді зіграв фермера-аміша в рекламному ролику готелів «Days Inn», також він знімався в масовці на численних телевізійних програмах, зокрема «Водолій», «Американська історія жаху: Роєнок», «Блиск», «Ти найгірший», «Кірбі Бакетс», «Путівник Кевін Гарт по чорній історії» та у відеокліпах «Ентрекса» і Бека. Коді також є співзасновником «Perilous Press» — нерегулярного мікрovidання в жанрі сучасних космічних жахів. Попри те, що ви, можливо, читали в інших джерелах, насправді він живе в Портленді, штат Орегон.

Роальд Дал (1916—1990) народився в Кардіффі в родині норвезького походження. У 23-річному віці став на службу в британській військовій авіації, отримав поранення в авіаінциденті під час Другої світової війни, після чого почав писати для дорослих. Сидячи в хатині в глибині саду, написав кілька найулюбленіших у цілому світі оповідань для дітей, зокрема «Матильду», «Чарлі та шоколадну фабрику» та «Великого дружнього велетня». Сьогодні його історії перекладені 60 мовами, продано понад 250 мільйонів примірників книг. Чимало його творів також адаптовані для сцени та екрана, зокрема класичний фільм 1971 року «Віллі Вонка та шоколадна

---

¹ Піджанр соціального кіно, основними темами якого є психологічна та соціальна гігієна.

фабрика», «Фантастичний містер Лис» Веса Андерсона, «Великий дружній велетень» Стівена Спілберга та переможець у багатьох номінаціях, мюзикл Королівської шекспірової трупи «Матильда», музику для якого написав Тім Мінчин.

Джеймс Л. Дікі (1923—1997) — американський поет і романіст, найбільш відомий як автор роману «Визволення», котрий у 1972 році був адаптований у сценарій для кінофільму. Сам Дікі знявся у фільмі в ролі шерифа. Під час Другої світової війни він працював оператором радіолокації в ескадрильї нічної авіації в Повітряному корпусі армії США, згодом знову служив у ВПС США під час Корейської війни. Отримавши ступінь бакалавра з англійської мови та філософії в Університеті Вандербільта, продовжив магістратуру з англійської мови в тому ж закладі. Викладав в Інституті Райса та Університеті Флориди й декілька років писав тексти для реклами. Дікі опублікував першу збірку своєї поезії в 1960 році й отримав грант Гугтенхайма та Національну книжкову премію в жанрі поезії, а також став консультантом із поезії в Бібліотеці Конгресу. Попрацювавши більшу частину 1960-х років запрошеним лектором, у 1969 році Дікі став професором англійської мови та запрошеним письменником в Університеті Південної Кароліни. У 1966 році він був обраний вісімнадцятим поетом-лауреатом США, у 1977 році Дікі запросили прочитати свою поезію на інавгурації президента Джиммі Картера. У день висадки на Місяць «Аполлона-11» в липні 1969 року телебачення транслювало читання його поеми «Місячний ґрунт».

Артур Конан Дойл (1859—1930) був лікарем, котрий вигадав Шерлока Голмса — детектива-консультанта, що з'являється в десятках оповідань та повістей і чотирьох

романах. Окрім того, Конан Дойл писав історичні романи та пригодницькі історії про професора Челленджера. Торкався теми Бурської війни та інших питань, пов'язаних з Африканським континентом. Захопився спиритизмом, зацікавленість яким призвела до конфлікту з людьми на кшталт Гаррі Гудіні та Джозефа Мак-Кейба. Його автобіографія «Спогади і пригоди» була опублікована за шість років до смерті.

Стівен Кінг (1947 р. н.) першу свою новелу продав часопису «Startling Mystery Stories» у 1967 році. Восени 1971 року почав викладати англійську мову в старших класах Академії Гемпдена, державній середній школі міста Гемпден, штат Мейн. Пишучи вечорами та у вихідні, він продовжував створювати оповідання та працювати над романами. Навесні 1973 року видавництво «Doubleday & Co.» погодилося надрукувати його роман «Керрі», заплативши Кінгові кошти, аби він міг покинути викладання та розпочати діяльність професійного письменника. Відтоді Кінг опублікував понад 50 книг і став одним з найуспішніших письменників у світі. 2003 року Стівен отримав медаль Національного книжкового фонду за вагомий внесок в американську літературу, 2014 року — Національну медаль мистецтв США та 2018 року — премію «PEN America» за літературну службу.

Е. Майкл Льюїс (1972 р. н.) — безтямний ентузіаст авіації та страшилок, котрий навчався письменницької майстерності в університеті П'юджет-Саунд у Такомі. Його оповідання з'являються в «Антології жахів» (видавництво «Megazanthus»), «Екзотичній готиці — 4» (видавництво «PS Publishing») та «Диких звірах» (видавництво «Grey Matter Press»). Льюїса можна знайти у фейсбуці

й твітері. Він — уродженець Тихоокеанського північного заходу, де прожив ціле життя, батько двох синів та головний служитель двох котів-братів.

Річард Метісон (1926—2013) — автор багатьох класичних романів та оповідань. Він творив у різних жанрах, серед яких фентезі, жахи, паранормальні явища, саспенс, наукова фантастика та вестерн. Окрім книжок, він писав сценарії для телебачення (серед яких «Сутінкова зона», «Нічна галерея», «Зоряний шлях») та численних художніх фільмів. Багато романів та оповідань Метісона були екранізовані, зокрема «Людина, що неймовірно зменшується», «Я — легенда», «Десь у часі» та «Куди приводять мрії». Серед його численних нагород — Всесвітня премія фентезі, премія Брема Стокера за життєві досягнення, премії «Г'юго» та «Едгар», нагорода «Шпора» за найкращий ковбойський роман, численні нагороди Гільдії письменників, у 2010 році Метісон потрапив до Зали слави наукової фантастики.

Ден Сіммонс (1948 р. н.) народився в Пеорії, штат Іллінойс, зростав у різних містах та містечках на Середньому Заході, серед яких Брімфілд, штат Іллінойс, котрий і став прототипом його вигаданої В'язової гавані в «Літі ночі» у 1991 році та «Зимових привидах» у 2002 році. Ден отримав ступінь бакалавра з англійської мови в коледжі Вобеш у 1970 році, а на останньому курсі здобув національну премію Фі-Бета-Каппа за майстерність у художній літературі, журналістиці та мистецтві. У 1971 році Ден отримав магістерський ступінь в університеті Вашингтона в Сент-Луїсі. Після цього він 18 років працював у галузі початкової освіти: 2 роки в Міссурі, 2 роки в Баффало, рік у Нью-Йорку на посаді корекційного педагога за програмою VOCES і ще 14 років у Колорадо вчителем.

Девід Дж. Скоу¹ (1955 р. н.) за чотири десятиліття писав оповідання для понад 30 томів літературної серії «Найкраще за рік» і здобув Всесвітню премію фентезі, надзвичайно рідкісну нагороду «Розмах» від журналу «Twilight Zone», а також премію Міжнародної гільдії жахів за «Дике волосся» (це була збірка текстів з його колонки «Марення та пускання слини» в журналі «Fangoria»). Серед його романів — «Вбивчий риф», «Шахта», «Камінь перемагає ножиці», «Кулі дощу», «Зброяр», «Полювання на тих, хто вбиває чоловіків», «Міжусобиці», «Додаткове озброєння» та «Велика тиснява». Його оповідання виходили збірками «Коли бачиш червоний», «Грішні янголи», «Чорна шкіра — обов'язкова вимога», «Підземелля орхідей», «Око», «Зомбі-джем», «Розпливлося виснажливе спустошення», «DJSturbia» та збірку вибраних творів «DJStories». Плідно писав сценарії для фільмів («Ворон», «Шкіряне обличчя: Техаська різанина бензопилою III», «Закривавлені пагорби») та телебачення («Казки зі склепу», «Примхи науки», «Голод», «Майстри жаху»). Серед його документальних робіт — «Мистецтво Дрю Струзана» та «Супутники за межею можливого». Його наступна робота «За межею можливого у 50» у 2015 отримала премію Рондо Гаттона як найкраща книга у жанрі класичного горуру. Як свідчать знавці, побачити, як Девід розмовляє та пересувається, можна в документальних фільмах та на DVD, починаючи від «Істоти з чорної лагуни», «Інкуба» та «Втечі з Шоушенка» і закінчуючи «Криком і знову криком», «Бажаннями звіра» та «Психологічною спадщиною». Скоу також був редактором тритомної серії «Втрачений Блох» для видавництва «Subterranean» і книжки «Елвісленд» Джона Фарріса. Він був співпродюсером доповнення до таких DVD, як «Скажені пси», «З пекла»,

---

¹ Його прізвище Schow також передають як Шоу.

«Я, робот», «Брудна дюжина: спеціальний випуск» і «Хроніки Нарнії: лев, чаклунка та шафа». Джон отримав найпершу в історії нагороду ім. Х. Ф. Гонсалеса за творчість, і саме завдяки йому слово «сплаттерпанк» з'явилося в Оксфордському словнику англійської мови в 2002 році. Живе і працює у своєму улюбленому Лос-Анджелесі. Гугліть його, як вам заманеться.

Пітер Трімейн (1943 р. н.) зараз живе в Лондоні. Перш ніж узятися до кримінальної фантастики, він завоював репутацію написанням трилерів про надприродні явища. Як колишній фахівець із кельтських мов, відомий у світі своїм довгим циклом історичних кримінальних оповідань «Таємниці сестри Фідельми». Дія в них відбувається здебільшого в Ірландії в VII столітті, а нещодавно у липні 2018 року з'явилася 29 частина серіалу. Після перекладу циклу багатьма мовами в 2001 році в США було створене Міжнародне товариство сестри Фідельми. З 2006 року в Кашелі, графство Тіперері, тобто в «рідному місті» персонажа Фідельми, відбувається триденний міжнародний зліт шанувальників. Відкриваючи його у 2014 році, ірландський міністр докілья Алан Келлі назвав цикл Трімейна «національним скарбом». Поза циклом «Фідельма» Пітер написав лише кілька оповідань. «Вбивство в повітрі» підтверджує, що його талант не обмежений VII століттям.

Е. Ч. Табб (1919—2010) народився в Лондоні, його твори перекладено понад десятьма мовами. За шістдесятирічну письменницьку кар'єру він опублікував понад 120 романів та 200 фантастичних оповідань. Серед його літературної спадщини — історичні пригодницькі романи, детективи та вестерни, але найвідомішим його зробили численні науково-фантастичні оповідання, серед яких

класичний «Чужий пил» (1955) та «Народження космосу» (1956). Найбільшу славу Табб здобув завдяки довгому циклу «Дюмарест із Терри», галактичній сазі про графа Дюмареста та його пошуки рідної легендарної загубленої планети — Землі. Цикл складається з 33 частин, остання з них «Дитина Землі» вийшла друком у 2009 році. Не менш відомими стали його новелізація серіалу «Космос 1999» та роман «Мис Кеннеді» (написані під псевдонімом Грегори Керн). Деякі з найкращих оповідань увійшли до збірки «Найкраща наукова фантастика Е. Ч. Табба». Табб продовжував писати аж до смерті в жовтні 2010 року; його останній роман «Сатанинські вогні» був опублікований у 2013 році.

Introduction and story notes © 2018, Stephen King.

“Cargo” by E. Michael Lewis first appeared in *Shades of Darkness*, Barbara and Christopher Roden (eds.), Ash-Tree Press © 2008. Reprinted by permission of the author.

“The Horror of the Heights” by Arthur Conan Doyle first appeared in *The Strand Magazine* © 1913.

“Nightmare at 20,000 Feet” by Richard Matheson first appeared in *Alone by Night*, Michael & Don Congdon (eds.) Ballantine Books © 1961. Reprinted by permission of the author’s estate and Don Congdon Associates, Inc.

“The Flying Machine” by Ambrose Bierce first appeared in *Fantastic Fables*, Putnam © 1899.

“Lucifer!” by E.C. Tubb first appeared in *Vision of Tomorrow* #3 © 1969. Reprinted by permission of Cosmos Literary Agency and the Author’s Estate.

“The Fifth Category” by Thomas Carlisle Bissell first appeared in *The Normal School* © 2014. Reprinted by permission of the author.

“Two Minutes Forty-Five Seconds” by Dan Simmons first appeared in *Omni Magazine* © 1988. Reprinted by permission of the author.

“Diablitos” by Cody Goodfellow first appeared in *A Breath from the Sky: Unusual Stories of Possession*, Scott R Jones (ed.), Martian Migraine Press © 2017. Reprinted by permission of the author.

“Air Raid” by John Varley first appeared in *Asimov’s Science Fiction* © 1977. Reprinted by permission of the author.

“You Are Released” © 2018, Joe Hill.

“Warbirds” by David J. Schow first appeared in *A Dark and Deadly Valley*, Mike Heffernan (ed.), Silverthought Press © 2007. Reprinted by permission of the author.

“The Flying Machine” by Ray Bradbury first appeared in *The Golden Apples of the Sun*, Doubleday & Company © 1953. Reprinted by permission of Don Congdon Associates, Inc.

“Zombies on a Plane” by Bev Vincent first appeared in *Dead Set*, 23 House Publishing © 2010. Reprinted by permission of the author.

“They Shall Not Grow Old” by Roald Dahl originally published in *Over To You: Ten Stories of Flyers and Flying*, Reynal & Hitchcock © The Roald Dahl Story Company Limited, 1946. ROALD DAHL is a registered trademark of The Roald Dahl Story Company Ltd.

“Murder in the Air” by Peter Tremayne first appeared in *The Mammoth Book of Locked Room Mysteries and Impossible Crimes*, Mike Ashley (ed.), Robinson © 2000. Reprinted by permission of the author.

“The Turbulence Expert” © 2018, Stephen King.

“Falling” © 1981 by James L. Dickey. Published in *Falling, May Day Sermon, and Other Poems*, Wesleyan University Press. This Poem originally appeared in *The New Yorker*. Reprinted by permission of the author’s estate and Raines & Raines.

Afterword © 2018, Bev Vincent.

ЗМІСТ

<i>Стівен Кінг. Вступне слово</i>	7
<i>Е. Майкл Льюїс. Вантаж</i>	13
<i>Артур Конан Дойл. Жах у небесах</i>	35
<i>Річард Метісон. Жакіття на висоті 6 000 метрів</i>	55
<i>Амброуз Бірс. Летюча машина</i>	78
<i>Е. Ч. Табб. Люцифер!</i>	79
<i>Том Бісселл. П'ята категорія</i>	94
<i>Ден Сіммонс. Дві хвилини сорок п'ять секунд</i>	130
<i>Коді Гудфеллоу. Diablitos</i>	140
<i>Джон Варлі. Авіаційний удар</i>	159
<i>Джо Гілл. Відпускаємо вас</i>	179
<i>Девід Дж. Скоу. Птахи війни</i>	215
<i>Рей Бредбері. Летюча машина</i>	240
<i>Бев Вінсент. Політ зомбі</i>	247
<i>Роальд Дал. Вони ніколи не постарішають</i>	257
<i>Пітер Трімейн. Убивство в повітрі</i>	277
<i>Стівен Кінг. Фахівець із турбулентності</i>	302
<i>Джеймс Дікі. Падіння</i>	320
<i>Бев Вінсент. Післямова: Важливе повідомлення з кабіни пілотів</i>	331
<i>Про авторів</i>	337

Літературно-художнє видання

Лети або тремти
Збірка

За редакцією Стівена Кінга і Бева Вінсента

Головний редактор *С. І. Мозгова*
Відповідальний за випуск *О. В. Приходченко*
Редактор *Р. А. Ставицький*
Художній редактор *В. О. Трубчанінов*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *О. В. Вискірка*

Підписано до друку 02.10.2020. Формат 84x108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Minion». Ум. друк. арк. 18,48.
Наклад 4000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61001, м. Харків, вул. Б. Хмельницького, буд. 24
E-mail: corp@bookclub.ua

Віддруковано згідно з наданим оригінал-макетом
у друкарні «Фактор-Друк»
61030, м. Харків, вул. Саратовська, 51
Тел.: + 3 8 057 717 53 57

- за телефонами довідкової служби (050) 113-93-93 (МТС); (093)170-03-93 (life); (067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88
  - на сайті Клубу: www.bookclub.ua
  - у мережі фірмових магазинів див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом
- Надсилається безплатний каталог**

**Для гуртових
клієнтів**

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@ksd.ua

Запрошуємо до співпраці авторів

e-mail: publish@ksd.ua

Л52 **Лети** або тремти : збірка / за редакцією Стівена Кінга і Бева Вінсента ; пер. з англ. Є. Даскал. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. — 352 с.

ISBN 978-617-12-8373-2 (PDF)

В історіях, надрукованих у виданні, ви зустрінетеся з усім — від гремліна, що влаштувався на крилі «боїнга-727», до невидимих чудовиськ, котрі живуть високо над хмарами. Ви дізнаєтесь про подорожі в часі й літаки-привиди. А головне — переживете ті дванадцять секунд максимальної небезпеки, коли найгірші речі, які можуть трапитися високо в повітрі, насправді трапляються. Переживете клаустрофобію, боягузтво, жах і миті хоробрості. І навіть якщо ви в безпеці на землі, вам, можливо, захочеться надійно і міцно пристебнутися. Адже прогулянка буде бурхливою...

УДК 821.111(73)

СТІВЕН КІНГ

МІСТЕР МЕРСЕДЕС

ЩО ВПАЛО, ТЕ ПРОПАЛО

КІНЕЦЬ ЗМІНИ

11/22/63

СЯЙВО

ДОКТОР СОН

ІСТОРІЯ ЛІЗЗИ

ПІД КУПОЛОМ

МІЗЕРІ

ЯРМАРОК НІЧНИХ ЖАХІТЬ

ВОНО

ВІДРОДЖЕННЯ

ЛОВЕЦЬ СНІВ

КУДЖО

ТЕМНА ВЕЖА (ЦИКЛ)

ЧОТИРИ СЕЗОНИ

КРАЇНА РОЗВАГ

ЧОТИРИ ПІСЛЯ ПІВНОЧІ

КРІСТІНА

ПРОТИСТОЯННЯ

СЕРЦЯ В АТЛАНТИДІ

ПУЛЬТ ҐВЕНДІ

ЗЕЛЕНА МИЛЯ

КЕРРІ

СПЛЯЧІ КРАСУНІ

АУТСАЙДЕР

ПІДНЕСЕННЯ

КОЛИ ВПАДЕ ТЕМРЯВА

ІНСТИТУТ

ПОВНА ТЕМРЯВА. БЕЗ ЗІРОК